Сайншанд – Цагаан Суварга чиглэлийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын төсөл

Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө

2025 ОНЫ АРВАНХОЁРДУГААР САР

Sainshand – Tsagaan suvurga Transmission Line Project

Environmental and Social Management Plan (БОНУТ)

Зохиогч Adam Khan

Шалгасан Энхтулга Төмөрбаатар

Хянасан Katie Prebble

Баталсан Rachael Bailey

Баримт бичгийн дугаар .30271256

2025 оны арванхоёрдугаар сар

Хувилбарын хяналт

Хувилбар	Огноо	Зохиогч	Хянагт	Шүүмжлэгч	Баталгаажуулагч	Өөрчлөлт
01	**2025-08-р сар**	**AK**	**ET**	**KP**	**RB**	**-**
02	**2025-12-р сар**	**AK**	**ET**	**KP**	**RB**	**ЕСБХБ-ны шүүмжийн дагуу**

Агуулга

Товчлол 6
1 Танилцуулга 8
2 Төсөл 10
3 Үүрэг ба Хариуцлага 23
4 Гүйцэтгэлийн механизм 30
5 Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо (БОНУТ) 34
6 Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөлөл ба эрсдэлүүд 35
7 Байгаль орчин ба нийгмийн удирдлагын арга хэмжээ 53
8 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээ 184
9 Байгаль орчны мониторинг 185
10 Сургалт ба мэдлэгийн түвшин 187
11 Хэрэгжилтийн хяналт, аудит болон тайлагнал 190
Хэрэгжүүлэх хуваарь 195

Хүснэгт

Хүснэгт 2-1 Цахилгаан дамжуулах шугамын тулгуурууд 12
Хүснэгт 2-2 Монгол Улсын цахилгаан дамжуулах шугамын хамгаалалтын зурвас 19
Хүснэгт 3-1 Төслийн дэмжигчид болон төслийн байгууллагууд 23
Хүснэгт 3-2 Барилгын БОНУТ-ийн үүрэг ба хариуцлага 27
Хүснэгт 6-1 Барилгын үеийн байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн тойм 36
Хүснэгт 6-2 Ашиглалт, засвар үйлчилгээний үеийн байгаль орчны болон нийгмийн нөлөөллийн тойм 46
Хүснэгт 7-1 Барилгын өмнөх байгаль орчин, нийгмийн хохирол ба хяналтын арга хэмжээ 54
Хүснэгт 7-2 Барилгын үе шатны Байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон хяналтын арга хэмжээ 78
Хүснэгт 7-3 Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үеийн байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон хяналтын арга хэмжээ 159
Хүснэгт 11-1 БОНУТО тайлагналын шаардлага 190
Хүснэгт 11-2 Хэрэгжилтийн үндсэн арга хэмжээний товч дүгнэлт 195

Зураг

Зураг 1-1 БОНиНҮ-ний ил тод багцын бүтэц....8
Зураг 2-1 Төслийн байршил 10
Зураг 2-2 Завсрын тулгуурууд.... 13
Зураг 2-3 Тулгуурын суурийн техникийн үзүүлэлтүүд 13
Зураг 2-4 Тулгуурын суурийн суурилуулалтын загвар зураг 15
Зураг 2-5 Сайншанд дэд станцы байршил 16
Зураг 2-6 Цагаан Суварга дэд станцын байршил 17

Хавсралтууд

Хавсралт A
Маршрутын коридор болон огтлолцсон дэд бүтэц/газар
Хавсралт B
Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний заавар
Хавсралт C
Гүйцэтгэгчийн удирдлага
Хавсралт D
Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага
Хавсралт E
Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний тойм
Хавсралт F
Маршрутыг өөрчлөх зөвлөмж
Хавсралт G
Зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүс нутаг
Хавсралт H
Барилгын ажил гүйцэтгэхдээ зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүсүүд
Хавсралт I
Барилгын ажилчдын байрны шалгах хуудас

Товчлол

ААЗ	Азийн авто зам
ТЭХС	Төв эрчим хүчний систем
Барилгын БОНУТ	Барилгын Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө
ОНХА	Олон нийттэй харилцах ажилтан
БОННҮ	Байгаль орчны нарийвчилсан нөлөөллийн үнэлгээ
ЕСБХБ	Европын Сэргээн босголт, Хөгжлийн банк
ЦСО	Цахилгаан соронзон орон
БОН	Байгаль орчин, нийгэм
БОНҮАТ	Байгаль орчин, нийгмийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
БОНИНҮ	Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ
БОНЭМАА	Байгаль орчин, нийгэм, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа
БОНУТ	Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө
БОНУТо	Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо
ЖСХД	Жендэрт суурилсан хүчирхийлэл ба дарамт
БОНЕҮ	Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ
ХН	Хүний нөөц
ЭМАА	Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа
ХАК	Халаалт, агааржуулалт, кондишнер
ОУХБ	Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллага
кВ	Киловольт
ГЧНШХХ	Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн суурьшуулалтын хамрах хүрээ
ОНТХГН	Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутаг
АСТ	Амьжиргааг сэргээх төлөвлөгөө
БОУАӨЯ	Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам

MNS	Монгол Улсын үндэсний стандарт
ЭХЯ	Эрчим хүчний яам
ЗБХММ	Замын бус хөдөлгөөнт машин механизм
ЦДҮС	Цахилгаан дамжуулах үндэсний сүлжээ
ТБХ	Техникийн бус хаураангуй
АҮБОНУТ	Ашиглалтын үеийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө
ХЭМАА	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа
ЦДАШ	Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам
АЗҮ	Ашиглалт ба засвар үйлчилгээ
ТХН	Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж
ХХХ	Хувийн хамгаалах хэрэгсэл
ГШ	Гүйцэтгэлийн шаардлага
НСҮАТ	Нүүлгэн суурьшуулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
ХЗ	Хамгаалалтын зурвас
БМХД	Бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл, дарамт
ТОХТ	Талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө
БЗДӨ	Бэлгийн замаар дамжих өвчин

1 Танилцуулга

1.1 Оршил

1.1.1 Европын Сэргээн Босголт, Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ) нь Монгол Улсын Засгийн газарт 204 километр (км) урттай, хос хэлхээт 220 киловольтын (кВ) цахилгаан дамжуулах агаарын шугам (ЦДАШ) барих зээлийн санхүүжилт олгох талаар авч үзэж байна. Трассын чиглэл нь Сайншанд дахь төлөвлөгдсөн дэд станцтай холбогдохоор (Чойр-Сайншанд ЦДАШ төслийн хүрээнд баригдах болно) эхэлж, Цагаан Суварга уурхайн лицензийн талбайд байрлах Цахилгаан Дамжуулах Үндэсний Сүлжээ (ЦДҮС)-ний ажиллуулж буй 220/35/22кВ дэд станцтай холбогдох болно. 204 км урттай ЦДАШ болон дэд станцын холболтыг хамтад энд 'Төсөл' гэж нэрлэнэ. ЦДАШ нь Монголын Улсын Төв Эрчим Хүчний Системийн хоёр дамжуулах корридорыг холбож, сүлжээний найдвартай байдал, тэсвэртэй байдлыг сайжруулах юм.

1.1.2 ЕСБХБ уг төслийг А ангилал гэж ангилсан бөгөөд энэ нь төслийн Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн иж бүрэн үнэлгээ (БОНиНҮ) хийгдэж, түүнд зориулсан БОНиНҮ-ний ил тод байдлын багц бэлтгэгдэх шаардлагатай гэсэн үг юм. Энэхүү баримт бичиг нь төслийн Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө (БОНиМТ)- г танилцуулж байна. БОНУТ нь ЕСБХБ-ны ил тод байдлын багцын шаардлагыг хангах зорилгоор бэлтгэгдсэн хэд хэдэн баримт бичгийн нэг хэсэг бөгөөд **Зураг 1-1**-д харуулсан болно. Энэхүү БОНУТ нь төслийн Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн тогтолцооны (БОНУТО) салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг болж, төслийн байгаль орчин болон нийгмийн эрсдэлийг тодорхойлох, хянахад ашиглагдана.

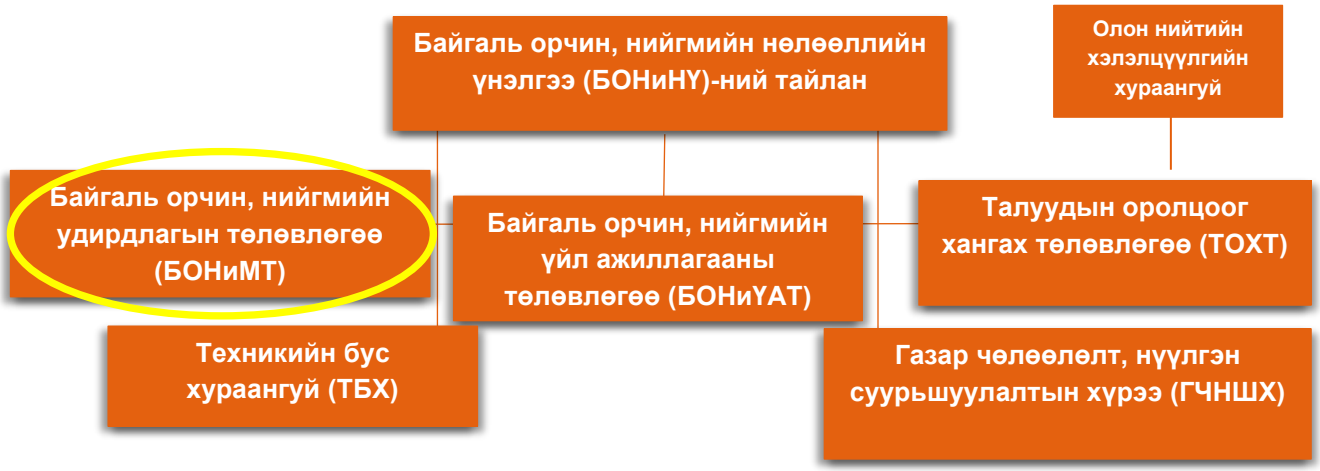

Зураг 1-1 БОНиНҮ-ний мэдээллийг ил болгох багцын бүтэц

1.2 Зорилго

1.2.1 Энэхүү БОНУТ-ний зорилго нь:

- Төслийн хүрээнд байгаль орчин, нийгмийн гол асуудал, мэдрэмтгий байдал, мөн тодорхойлсон бууруулах арга хэмжээг тодорхойлох;
- Хяналтын арга хэмжээг боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатайг тодорхойлох;

- Бууруулах болон хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох;
- Төслийн хэрэгжилтийн нийцлийг хянах арга хэмжээ, зорилтот болон/эсвэл үзүүлэлтүүдийг санал болгох;
- Байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгмийн нөлөөг багасгах, бууруулах боломжийг бууруулах санал болгосон бууруулах арга хэмжээний амжилтыг хэмжих;
- Төслийг ЕСБХБ-ийн 2019 оны байгаль орчин, нийгмийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийн шаардлага болон холбогдох Монгол Улсын байгаль орчин, нийгмийн хууль тогтоомжид нийцсэн эсэхийг баталгаажуулах, мөн зураг төсөл, барилгажилт, ашиглалтын үе шатанд нийцүүлэх;
- Төслийг Европын Парламентын 2014/52/ЕХ болон Зөвлөлийн 2011/92/ЕХ Зарим төрийн болон хувийн төслүүдийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөг үнэлэх тухай засварлах зааврыг (энд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний зааварчилгаа) нийцүүлэн сайжруулж, ажиллуулахыг баталгаажуулна;
- Барилгын ажлын бэлтгэл, барилгажилт, ашиглалтын явцад байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгмийн нөхцлийн өөрчлөлтийг тасралтгүй хянадаг;
- Гүйцэтгэлийн мэдээлэл болон зөвлөгөөний санал хүсэлт дээр үндэслэн үйл ажиллагааг тасралтгүй хянах ажлыг дэмжих; мөн
- Шаардлагатай үед засварлах арга хэмжээ эсвэл дасан зохицох шинэ менежментийн хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх.

1.2.2 Энэхүү баримт бичиг нь Эрчим хүчний яам (ЭХЯ) болон Цахилгаан Түгээх Үндэсний Сүлжээ (ЦТҮС)-ний үүрэг хариуцлагыг илэрхийлж, гэрээт гүйцэтгэгчид, туслан гүйцэтгэгчид, нийлүүлэлтийн сүлжээнд байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдлын талаар хамаарах юм. Энэ нь төслийн бүх үе шатанд хамаарна.

1.2.3 Энэхүү БОНУТ-д багтсан боломжит нөлөө, холбогдох бууруулах арга хэмжээ, менежментийн журам нь БОНИНҮ, Талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ) болон Газар чөлөөлөх, нүүлгэн суурьшуулах хүрээ (ГЧНШХ)-д өгөгдсөн мэдээлэл, үнэлгээнд үндэслэсэн.

1.3 Зорилтот хэрэглэгчид

1.3.1 Энэхүү баримт бичигт ЭХЯ болон ЦДҮС (тэдний гэрээт гүйцэтгэгчид болон туслан гүйцэтгэгчид) төслийн хүрээнд үүссэн байгаль орчин, эрүүл мэнд, нийгмийн асуудлуудыг хэрхэн удирдах, бууруулах, хэрэгжүүлэх шаардлагатай журам болон бууруулах арга хэмжээг тодорхойлсон. Түүний шаардлага нь бүх төслийн ажилтнуудад хамаарна, үүнд ЭХЯ болон Төслийн хэрэгжүүлэлтийн нэгж (ТХН), ЦДҮС, Барилгын гүйцэтгэгч, туслан гүйцэтгэгчид, талбайн зочид болон/эсвэл Ашиглалт, засвар үйлчилгээний (А&ЗҮ) гэрээт ажилтнууд орно.

1.3.2 Барилгын гүйцэтгэгч нь энэхүү БОНУТ-д заасан шаардлагыг болон холбогдох БОНИНҮ-ийн тодорхойлсон баримт бичигт багтаасан нарийвчилсан Барилгын БОНУТ (туслан гүйцэтгэгчийн БОНУТ)-ийг бэлтгэх шаардлагатай.

2 Төсөл

2.1 Байршил

2.1.1 Газрын байршлыг **Зураг 2-1-т** харуулсан. Төсөл нь Дорноговь аймагт байрладаг. Энэ нь ЕСБХБ-ийн санхүүжүүлсэн Чойр-Сайншанд ЦДАШ төслийн хүрээнд баригдаж буй Сайншадад барихаар төлөвлөж буй 220/110/35 кВ дэд станцаас эхэлдэг. ЦДАШ төсөл дараа нь баруун өмнөд зүгт үргэлжилж, дөрвөн сум болох Сайншанд, Уланбадрах, Сайхандулан, Мандах сумдын нутгаар дамжин Цагаан Суварга дахь одоогийн 220/35 кВ дэд станцтай холбогдоно. Сайншанд сум нь Дорноговь аймгийн засаг захиргааны төв бөгөөд нийслэл Улаанбаатараас зүүн өмнө зүгт ойролцоогоор 415 км зайтай. Цагаан Суварга нь Дорноговь аймгийн баруун хэсэгт, Сайншанд хотоос баруун өмнө зүгт ойролцоогоор 180 км зайд орших ордын талбайд байрладаг.

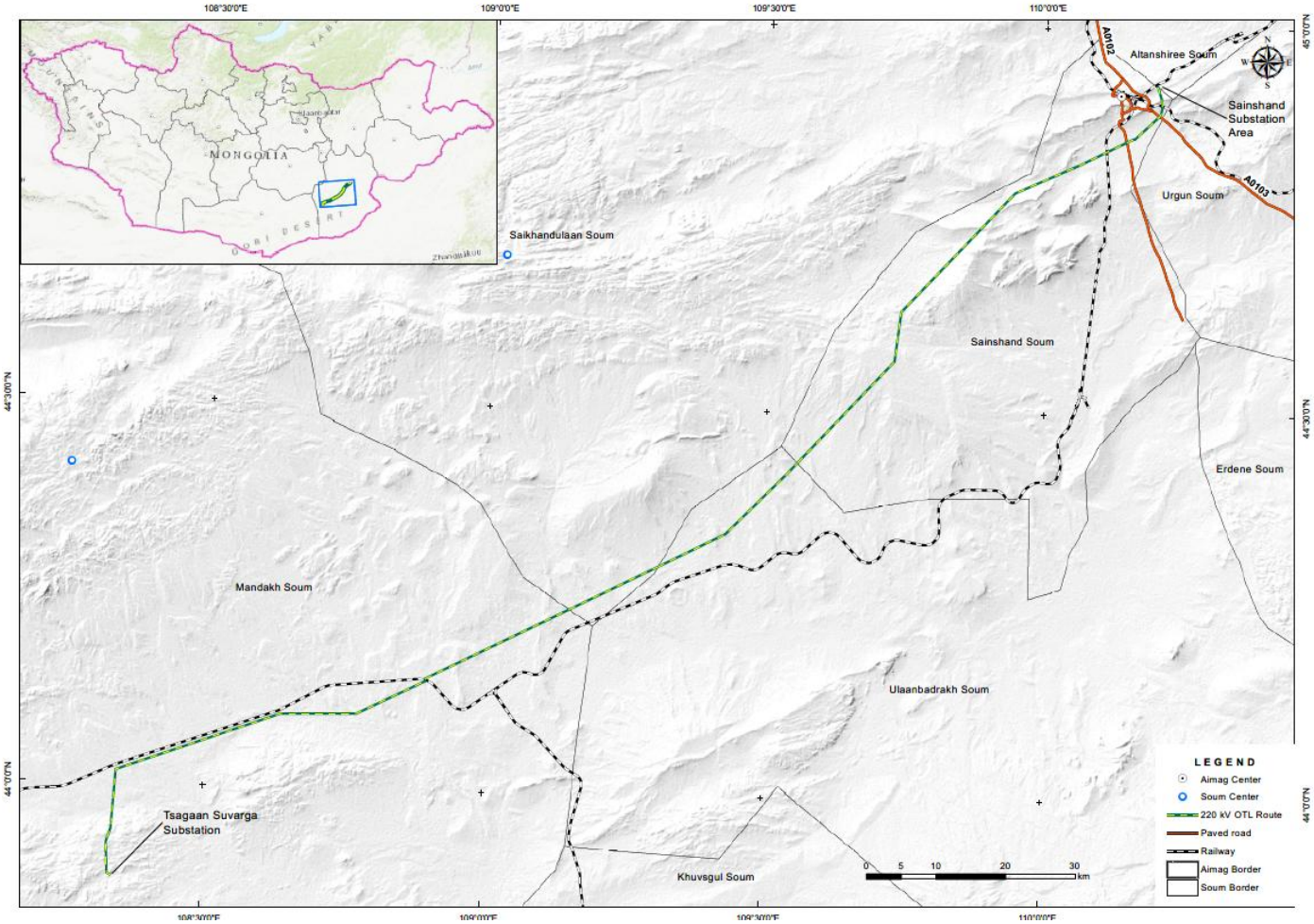

Зураг 2-1 Төслийн байршил

2.1.2 Ерөнхийдөө цахилгаан дамжуулах шугамын төлөвлөсөн трасс нь хүн ам цөөн суурьшсан бүсэд байх бөгөөд говь цөлийн ургамлын шинж чанарыг агуулсан байна. Хамгийн ойрын байнгын суурин нь Сайншанд (ойролцоогоор 4.4 км), дараа нь Зүүнбаян болон Мандах нь тус тус төслийн трассаас ойролцоогоор 26 км ба 43 км зайтай байрладаг. Зүүнбаяны ойролцоо (төслийн трассаас 22 км) Оюутны цэргийн сургалтын төв мөн байдаг.

2.1.3 Дорноговь аймаг нь Улаанбаатартай хатуу хучилттай А0101 болон А0102 замаар холбогддог бөгөөд эдгээр нь Азийн 3-р автозам (АА33)-ийн нэг хэсэг юм. АА33 нь Монголын хойд хилийг Оростой Алтанбулагт, өмнөд хилийг Хятад Улсыг Замын-үүд суманд холбодог. Аймаг төв болон сумын төвүүд бүгд асфальтан замтай боловч төслийн сумууд хоорондоо хатуу хучилттай замууд (АА33 дагуух сум) болон Хатуу хучилтгүй (шороон) замууд (Сайншандаас бусад аймаг хотууд руу) холимог замаар холбогддог. Төслийн трассын дагууд шууд явах хатуу хучилттай зам байхгүй.

2.1.4 Транс-Монголын төмөр зам нь Орос, Хятад улстай чухал нийгэм-эдийн засгийн холбоог бүрдүүлдэг бөгөөд Оросын Улаан-Үүд хотоос эхэлсэн Транс-Сибирийн төмөр замыг Монголын нийслэл Улаанбаатараар дамжин Хятадын Эрээн, Бээжин хотуудтай холбодог. Энэ шугамын Монголын хэсэг нь нийт 1,110 км урттай. Мөн Дорноговь аймгийн Сайншанд хотыг Алтаншрээ сумтай холбосон 27 км урттай үйлдвэрийн зориулалттай төмөр зам баригдсан бөгөөд энэ нь Алтаншрээ суманд баригдаж буй Монголын газрын тосны үйлдвэрийг хөгжүүлэхэд чиглэгдсэн байдаг.

2.2 Төлөвлөж буй ажлууд

Цахилгаан дамжуулах шугам

2.2.1 Дамжуулах шугам нь 204 км урттай 220кВ-ын хос шугамаас бүрдэнэ. Энэ хэлхээнд ямар нэгэн салаа холболт байхгүй бөгөөд энэ нь хоёр дэд станцын хооронд дамжуулалтыг сайжруулахад тусална. Дамжуулагч утас нь AS-400/51, газардуулгын утас нь jd70-2000 байх болно. 48 цөмтэй оптик кабель болон гэрлийн хамгаалалтын кабель (техникийн үзүүлэлт окгт-ц-а-48) мөн нийлүүлэгдэнэ. Дамжуулах шугамын тулгуур, шугамуудыг ган болон хөнгөн цагаанаар хийнэ; Материалуудыг олон улсын компаниудаас нийлүүлнэ.

2.2.2 ЦДАШ чиглэл нь чиглэл болон өндрөөс хамааран цахилгаан дамжуулах шугам тогтвортой чиглэл, өнцөг, өндөрлөгийн өөрчлөлтөөс хамааран өөр өөр төрлийн тулгуур шаардлагатай. Төслийн хүрээнд 690 цамхаг шаардлагатай бөгөөд үүнийг **Хүснэгт 2-1** болон **Зураг 2-2-д** товчхон дурдсан. Тулгуурууд 36-41.5м өндөртэй. Янз бүрийн тулгуурууд суурийн үзүүлэлтүүдийг **Зураг 2-3-д** харуулсан. Тус бүрийн тулгуурууд зай нь трассын дагуух гадаргуугийн өндөрлөг болон газрын (чулуу, сайр, толгод, хөндий) онцлог шинж чанаруудын ялгааг харгалзан үздэг бөгөөд анкер тулгуурын хэсэгт 139м-ээс 323м, шилжилтийн хэсэгт 139м-ээс 7,449м-г хүртэл хэлбэлздэг.

Хүснэгт 2-1 Цахилгаан дамжуулах шугамын тулгуурууд

Төрөл (Зураг 2-2-г харна уу)	Суурийн бүтэц (Зураг 2-3-ыг харна уу)	Тоо хэмжээ	Өндөр
PS220-2/ПС220-2	*4хФЗ-2, 4хАР-6*	612	*36 м*
PS220-2/ПС220-6	*4хФЗ-2, 4хАР-6*	31	*41.5 м*
U220-2/У220-2	*4хФ5-Ам, 16хАР-6*	31	*31.6 м*
U220-2+5/У220-2+5	*4хФ5-Ам, 16хАР-6*	7	*36.2 м*
U220-2+9/У220-2+9	*4хФ5-Ам, 16хАР-6*	8	*40.6 м*
U220-2+9/У220-2+9	*4хФЗ-2, 4хАР-6*	1	*40.6 м*

Хэлхээний тоо		Хоёр хэлхээт	Хоёр хэлхээт	Хоёр хэлхээт	Хоёр хэлхээт	Хоёр хэлхээт
Тулгуурын төрөл		Завсрын тулгуур	Завсрын тулгуур	Эргэлтийн ба таталтын анкер тулгуур	Эргэлтийн ба таталтын анкер тулгуур	Эргэлтийн ба таталтын анкер тулгуур
Мөсжилтийн район		III-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV
Дамжуулагчийн хэлбэр		AC-300/39, AC-400/51	AC-300/39, AC-400/51	AC-300/39, AC-400/51	AC-300/39, AC-400/51	AC-300/39, AC-400/51
Трассын хэлбэр		ОКГТ-Ц-А-48 G.652D-14,0	ОКГТ-Ц-А-48 G.652D-14,0	ОКГТ-Ц-А-48 G.652D-14,0	ОКГТ-Ц-А-48 G.652D-14,0	ОКГТ-Ц-А-48 G.652D-14,0
Төрөл		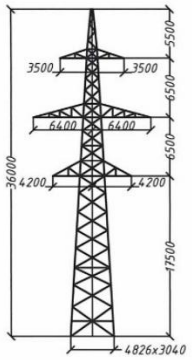	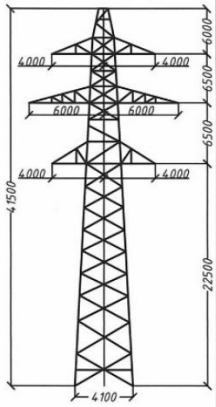	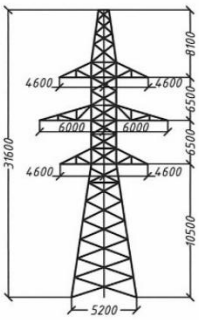	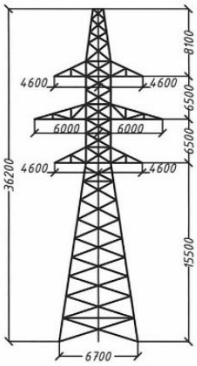	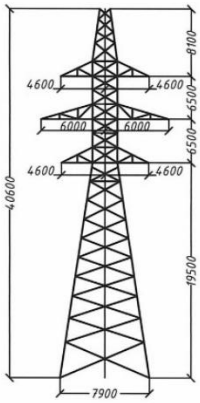
Тулгуурын маяг		ПС220-2	ПС220-6	У220-2	У220-2+5	У220-2+9
Тулгуурын жин, кг	Цинкгүй	5503	8467	14398	17603	19486
	Цинктэй	5517	8798	14981	18290	20245

Зураг 2-2 Завсрын тулгуурууд

Foundation Specification Sheet

Foundation type	Ф3	Ф5	АР-6
Model	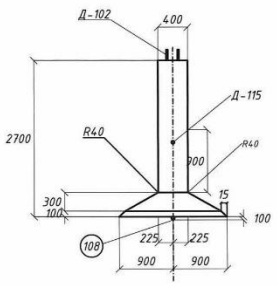	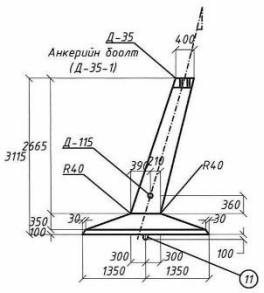	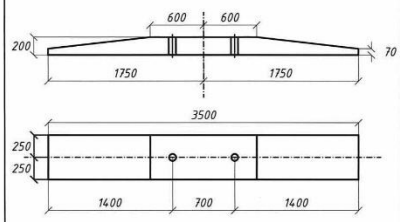
Type	Ф3-2	Ф5-Ам	АР-6
Pylon	(P) П220-2	(U) У220-2 ,У220-2+5 ,У220-2+9	П220-2, ПС220-6, У220-2 ,У220-2+5 ,У220-2+9
Page number	(MP) МП-020-21-II-3-11-1	(MP) МП-020-21-II-3-9	(MP) МП-020-21-II-3-13
Height, m	2.7	3.1	3.5
Area of foundation, m	1.8x1.8	2.7x2.7	0.5x0.2
Area of foundation, m	1.8x1.8	2.7x2.7	2.7x2.7
Installation depth, m	2.5	3	-
Volume of steel-reinforced concrete, m3	1.11	2.5	0.275
Weight of steel, kg	133	587	760

Зураг 2-3 Тулгуурын суурийн техникийн үзүүлэлтүүд

2.2.3 Суурь барилгын ажил нь Монгол Улсын Барилгын дүрэм (БНбД20-03-11 ба 20-02-11)-ийн дагуу хийгдэж, ган болон арматуртай бетон байгууламжийг нуралтаас хамгаалах зорилготой. Дээр дурдсанчлан, хоёр төрлийн суурь систем ашиглана: '4хФ5-Ам' ба '4хФ3-2'. АР-6 элемент нь хэвтээ арматуртай бетон хэсэг бөгөөд суурьт нэгтгэгдсэн тул нэмэлт бүтцийн дэмжлэг үзүүлдэг. Тулгуурын суурь эсвэл эдгээрийг **Зураг 2-4-д** харуулсан. Дотоодын үйлдвэрлэгчдээс цамхаг, портал баганын бетон суурь болон бетон кабелийн тавцанг худалдан авч, төслийн талбай руу тээвэрлэнэ. Дунджаар нэг чиргүүлтэй ачааны машинаар дөрвөөс зургаан тулгуурын суурийг ачиж, тээвэрлэх боломжтой.

Installation drawing of the Ф5 type foundation

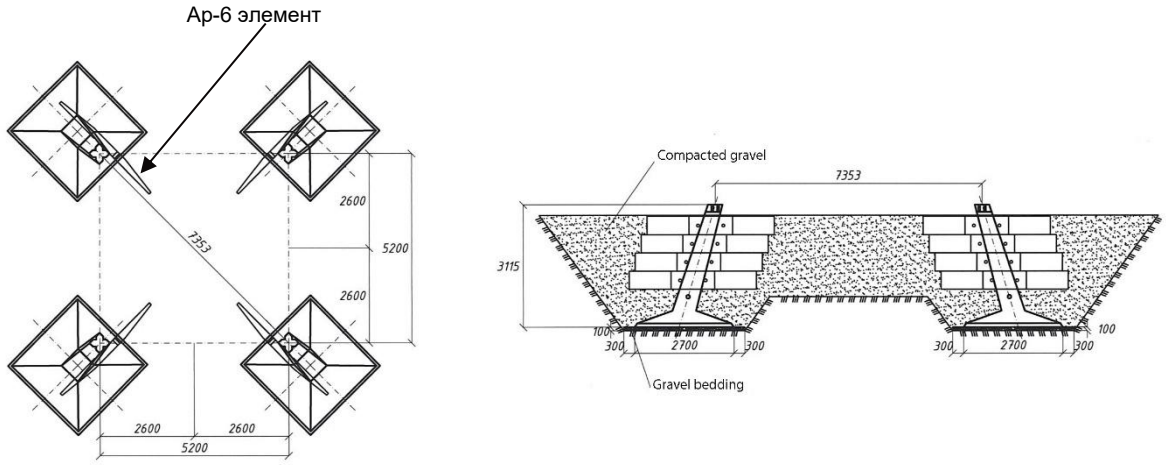

Installation drawing of the Ф3-2 type foundation

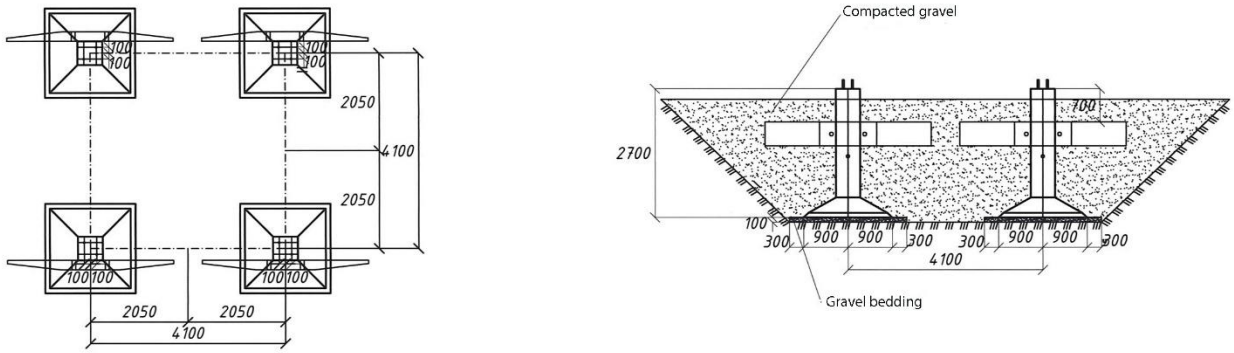

Зураг 2-4 Тулгуурын суурийн суурилуулалтын загвар зураг

Сайншанд дэд станц

2.2.4 Чойр–Сайншандын ЦДАШ-ын төслийн хүрээнд баригдах төлөвлөсөн дэд станцын байршлыг Зураг 2-5-д харуулсан. Энэхүү дэд станцыг Сайншанд–Цагаан суварга төслийн барилгын ажил эхлэхээс өмнө барихаар төлөвлөсөн байна. Дэд станцад шаардлагатай тоног төхөөрөмжийн бүрэн жагсаалт одоогоор тодорхой болоогүй байгаа боловч дараах төрлийн тоног төхөөрөмжийг багтаах магадлалтай:

- 220/110/35 кВ-ын 200 MBA хүчин чадалтай трансформаторууд
- 220 кВ-ын хуваарилах төхөөрөмжүүд
- Дотоод хэрэглээнд зориулсан трансформатор
- Тогтмол гүйдлийн (DC) систем
- Кабель шугамууд
- Гэрэлтүүлгийн систем
- Аянга зайлуулагч
- Хяналтын систем
- Реле болон автоматжуулалтын систем
- Аюулгүй байдлын камер
- Байгалийн гамшгаас хамгаалах систем
- Харилцаа холбооны систем

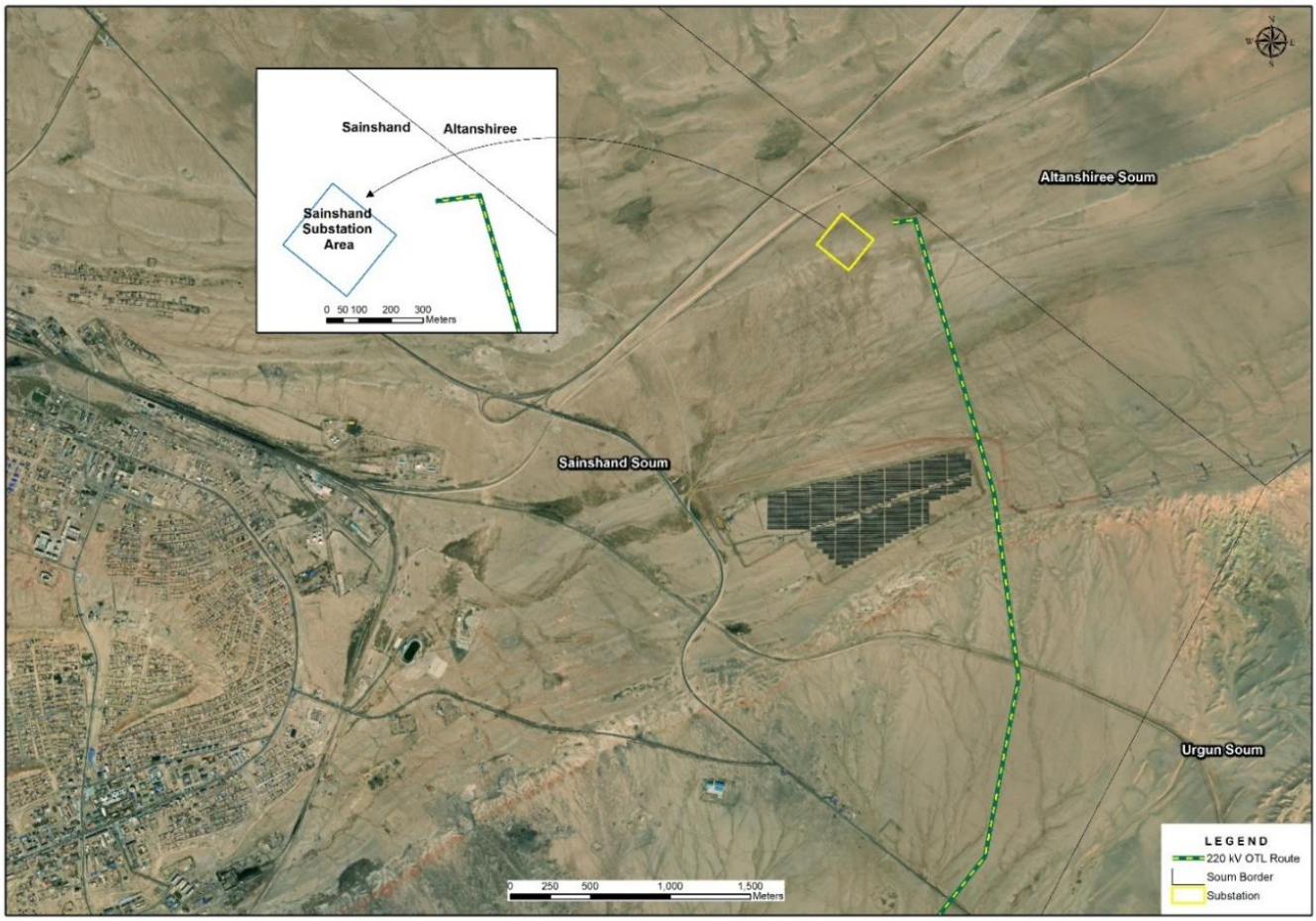

Зураг 2-5 Сайншанд дэд станцы байршил

Цагаан Суварга дэд станц

2.2.5 Төсөл нь одоо байгаа Цагаан суваргын дэд станцтай холбогдох бөгөөд уг дэд станц нь Цагаан суваргын уурхайн ашиглалтын талбай дотор, Монголын Алт Корпораци (МАК)-ийн эзэмшиж, ашиглаж буй уурхайтай залгаа байрлалтай **(Зураг 2-6).** Дэд станцыг Цахилгаан Дамжуулах Үндэсний Сүлжээ (ЦДҮС) эзэмшиж, ашиглаж байгаа боловч газар нь МАК-ийн өмчид хамаарна. Монгол Улсын Засгийн газар МАК компанитай хамтран уурхайн хувьцаа эзэмшигч болох талаар хэлэлцээ хийж байна. Эдгээр хэлэлцээний хүрээнд дэд станц байрлаж буй газар нь концессийн гэрээний дагуу улсын өмчид (өөрөөр хэлбэл ЦДҮС-д) шилжихээр төлөвлөгдөж байна. Энэхүү концессийн гэрээ 2026 он гэхэд хүчин төгөлдөр болох төлөвтэй байна.

2.2.6 Цагаан суваргын дэд станцад одоогоор таван цахилгаан дамжуулах сүлжээний холболт байгаа бөгөөд тус дэд станцаас гарч буй 22 кВ-ын агаарын цахилгаан дамжуулах шугам нь Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын хэрэглэгчдийг цахилгаанаар хангаж байна. Төслийн холболтыг хийх зориулалттай талбайг дэд станцын дотор тодорхойлсон.

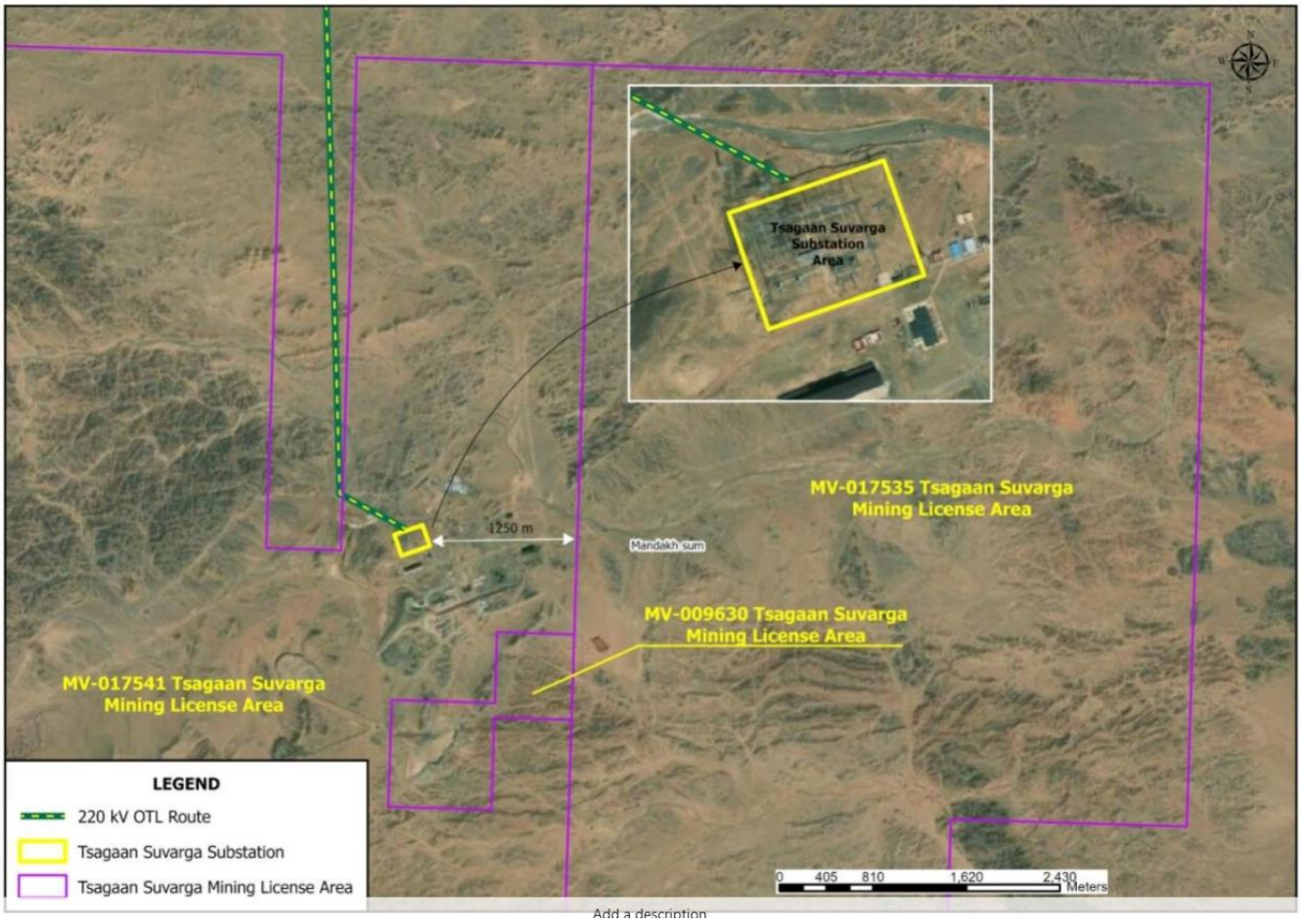

Зураг 2-6 Цагаан Суварга дэд станцын байршил

2.2.7 Энэхүү төслийн хэрэгжилтэд зориулан Цагаан суваргын дэд станцад шаардлагатай тоног төхөөрөмжид трансформатор болон холбогдох тоног төхөөрөмжүүд багтана:

- 220 кВ-ын SF_6 хийт таслуур

- Нэрлэсэн хүчдэл: 252 кВ, давтамж: 50 Гц
- Нэрлэсэн гүйдэл: 4000 А, богино залгааны гүйдэл: 50 кА

- 220кВ-ын гурван туйлт салгуур, хоёр газардуулагчтай (хуурай төрөл)
  - Нэрлэсэн хүчдэл: 123 кВ, Давтамж: 50 Гц
  - Нэрлэсэн гүйдэл: 2500 А, Богино залгааны гүйдэл: 50 кА
- 220 кВ-ын гурван туйлт салгуур, нэг газардуулагчтай (хуурай төрөл)
  - Нэрлэсэн хүчдэл: 123 кВ, Давтамж: 50 Гц
  - Нэрлэсэн гүйдэл: 2500 А, Богино залгааны гүйдэл: 50 кА
- 220 кВ-ын нэг туйлт салгуур, нэг газардуулгатай (Хуурай төрөл)
  - Нэрлэсэн хүчдэл: 123 кВ, Давтамж: 50 Гц
  - Нэрлэсэн гүйдэл: 2500 А, Богино залгааны гүйдэл: 50 кА
- 220 кВ-ын хэт хүчдэлээс хамгаалах төхөөрөмж (Surge Arrester)
- 220 кВ-ын нэг фазын трансформатор
- Гурван ороомогтой, Нэрлэсэн хүчдэл: 220 кВ, Давтамж: 50 Гц
  - Нарийвчлалын ангилал: 0.5 / хамгаалалт (ZP)
  - Ачааллын чадал: 30 / 80 ВА
- 220 кВ-ын гүйдлийн трансформатор
  - Нэрлэсэн хүчдэл: 220 кВ, Давтамж: 50 Гц
  - Хоёрдогч ороомгийн нарийвчлалын ангилал: 0.2S / 0.5 / 10P / 10P / 10P
  - Ачааллын чадал: 30 / 30 / 50 / 50 / 50 VA
  - Хувиргалтын харьцаа: 1000 / 5 А
- Хяналт ба автоматжуулалтын систем
  - 220 кВ-ын шугамын реле хамгаалалт ба автоматжуулалтын иж бүрэн самбар
  - Иж бүрэн синхрон хяналтын самбар
  - Иж бүрэн харилцаа холбооны самбар
  - Шилэн кабелийн харилцаа холбооны систем

2.3 Хамгаалалтын зурвас тогтоох тухай

2.3.1 Монгол Улсын 2001 онд батлагдсан Эрчим хүчний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт орсон хувилбарт зааснаар, шугаман эрчим хүчний дэд бүтцийн хамгаалалтын зурваст байрласан барилга байгууламж, айл өрх, мод бутыг нүүлгэн суурьшуулах, аюулгүй байдлын бүсийг хамгаалах арга хэмжээ авах үүргийг аймаг, сумын Засаг дарга хүлээнэ. Хуулийн 33-р зүйл нь сүлжээний аюулгүй байдлын бүсийн хязгаарыг тодорхойлж, тухайн бүсэд гэр, орон сууц, барилга байгуулах болон сүлжээний эзэмшигчийн зөвшөөрснөөс бусад үйл ажиллагаа явуулахыг хориглодог. Гэхдээ ямар үйл ажиллагаа зөвшөөрөгдөх эсвэл хориглогдох талаар тодорхой заагаагүй.

2.3.2 Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 3 дугаар сарын 18-ны өдрийн 97 дугаар тогтоолоор Эрчим хүчний тухай хуулийн 33-р зүйлд үндэслэн эрчим хүчний шугам сүлжээг хамгалаах дүрмийг баталсан. Тус тогтоолд Эрчим хүчний сүлжээ эзэмшигч байгууллага нь сүлжээний бүсийн зураглалын хамт гаргасан хүсэлтэд үндэслэн аймаг, сум, дүүргийн Засаг дарга хамгаалалтын зурвасыг тогтоох шийдвэр гаргана гэж заасан. Гэвч уг тогтоолд **Хүснэгт 2-2**-т

заасны дагуу тодорхой аюулгүй ажиллагааны бүсүүдийг мөн тогтоосон байна.

Хүснэгт 2-2 Монгол Улсын цахилгаан дамжуулах шугамын хамгаалалтын зурвас

Цахилгааны шугам, кВ	Хүн ам суурьшаагүй бүс	Хүн ам суурьшсан бүс	Дэд станц болон хуваарилах дэд бүтэц	Ойн мод, цэцэрлэгт хүрээлэн
	Тулгуурын гадна талаас, м		Бүх чиглэлд, м	Тулгуурын гадна талаас, м
220 кВ	**25м**	**6м**	**25м**	**4м**

2.3.3 Сүлжээний эзэмшигчийн зөвшөөрөлгүйгээр хамгаалалтын зурваст барилга, орон сууц, хашаа барих болон аливаа үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно. Эрчим хүчний шугамын хэвийн ажиллагаа, дэглэмд саад учруулах аливаа үйлдэл, үйл ажиллагаа хориотой. Дэд станц болон цахилгаан хуваарилах байгууламжийн эргэн тойронд 25 м-ийн радиуст мод, хөдөө аж ахуйн таримал ургамал тарихыг хориглоно.

2.3.4 5.1-р зүйлд зааснаар, энэхүү дүрмийн биелэлтэд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, эрчим хүчний зохицуулагч болон хяналтын улсын байцаагч, эрчим хүчний шугам сүлжээг эзэмшигч аж ахуйн нэгж, байгууллага өөр өөрийн чиглэлээр хяналт тавин ажиллана.

2.3.5 Хамгаалалтын зурвас дотор газар шорооны ажил гүйцэтгэсний дараа хамгаалалтын зурвасын талбайг хэвийн байдалд нь оруулан нөхөн сэргээх шаардлагатай.

2.4 ЦДАШ-ын огтлолцолууд

2.4.1 БОНиНҮ-ний багийн хийсэн үнэлгээгээр маршрут трасс нь дараах объектуудыг дайран өнгөрөхөөр байна. Мөн трассын дагуу малчдын бууц болон худгууд байрлаж байгаа нь тодорхойлогдсон. Эдгээрийг Хавсралт А-д буй зурагт харуулсан. Дүгнэж хэлбэл, маршрут одоогоор дараах газруудыг дайран өнгөрч байна:

- Харилцаа холбоо болон мэдээлэл дамжуулах шугамууд – 9
- 10кВ-ын ЦДАШ– 3
- 35кВ-ын ЦДАШ – 5
- 110кВ-ын ЦДАШ – 4
- Шилэн кабель – 6
- Хатуу хучилттай зам – 3
- Шороон зам – 6
- Төмөр зам– 3

2.5 Газар чөлөөлөлт

2.5.1 Газрын тухай хууль болон дээрх тогтоолын дагуу, дамжуулах шугамын эцсийн өмчлөгч болох ЦДҮС нь ЦДАШ-ын чиглэл болон түүний хамгаалалтын зурвасын газар эзэмшлийн эрхийг

баталгаажуулах шаардлагатай. Энэ нь шугамын эцсийн хувилбарыг баталгаажуулж, Газрын хуулиудад заасан газар эзэмшлийн өргөдөл гаргах шаардлагатай.

2.5.2 Үүний өмнө ЦДҮС нь трассын дагуух газрын эзэмшигчид, хэрэглэгчидтэй тохиролцох шаардлагатай газрыг Төслийн хүрээнд ашиглах боломжтой бөгөөд үүнд орон нутгийн малчдын өвөлжөө эсвэл тэдний хөрөнгөнд нөлөөлөх газруудыг багтаасан. Энэ талаар Газар чөлөөлөлт нүүлгэн суурьшуулалтын хүрээнд илүү дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2.5.3 ЦДАШ-ын трасс болон түүний хамгаалалтын зурвасын дагууд орон сууцны барилга байгууламж болон бусад байгууламжууд байхгүй. Гэвч ЦДАШ-ын төв шугамын хоёр талд 25 метрээс 1 км-ийн зайд (нийт 2 км-ийн хамгаалалтын бүсэд) устай худаг, малчин өрхүүд (тэдгээртэй холбоотой гэрүүд) байрлаж байгаа. Одоо байгаа болон төлөвлөж буй дэд станцын талбай болон 25 м-ийн радиуст барилга байгууламж байхгүй (Цагаан суваргын одоо байгаа дэд станцын байгууламжаас бусад

2.5.4 ЦДҮС болон томилогдсон тал нь маршрут бусад дэд бүтцийг дайран өнгөрөх хэсэгт холбогдох дэд бүтцийн эзэмшигчидтэй тохиролцоонд хүрэхийг хангана. Төслийн хэрэгжилтэд бүх холбогдох ашиглалтын шалгуурыг мөрдөнө. Үүнд тухайн дэд бүтцийг дайран өнгөрөх, эсвэл ажил гүйцэтгэхэд шаардлагатай зөвшөөрлийг авах, мөн дайран өнгөрөх явцад ашиглалтын тасалдал багасгахын тулд холболтын аргачлалд тохиролцох, эсвэл тухайн эзэмшигч/ашиглагчийн хийсэн ажлыг нөхөн төлөх зэрэг багтаж болно.

2.6 Барилга угсралт

2.6.1 Энэхүү баримт бичгийг боловсруулах үеийн байдлаар барилгын гүйцэтгэгч ажилчдын байрлах түр кэмп ашиглах эсэх, мөн ажлын талбай, агуулах, замын түр байгууламж зэрэг бусад түр талбайн талаар мэдээлэл хараахан байхгүй байна. Төслийн хэрэгжилтийн нэгж (ТХН) нь үндсэн кэмп болон ажилчдын байрлах байгууламжийг Сайншандын дэд станцын ойролцоо байрлуулах санал гаргасан бөгөөд ойролцоох ажлууд хийгдэх хугацаанд ЦДАШ-ын трассын дагуу жижиг кэмпүүдийг ашиглана. Жишиг тооцоогоор, маршрутын 100 км тутамд нэг туслах кэмп байрлуулах нь стандарт практик тул нийтдээ хоёр эсвэл гурван кэмп байгуулагдах төлөвтэй байна.

1. Яг байршил нь одоогоор тодорхойгүй байгаа тул Барилгын гүйцэтгэгч нь байгаль орчны болон нийгмийн хамгийн бага нөлөөг үндэслэн газруудыг сонгох шаардлагатай бөгөөд энэ нь БОНИНҮ, БОНУТ болон ГЧНШХХ -д заасан шаардлагуудтай нийцүүлэн эдийн засгийн болон физикийн шилжилтийг багасгах, эсвэл боломжгүй бол багасгах зорилготой. Барилгын гүйцэтгэгч нь эцсийн сонгогдсон газруудыг үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд сөрөг нөлөөг бууруулах нэмэлт арга хэмжээг хэрэгжүүлэх боломжтой болно. Барилгын гүйцэтгэгч дараах үүрэгтэй:

- (i) түр газруудыг (жишээ нь, ажилчдын байрны бааз, хадгалах талбай гэх мэт) байгаль орчны болон нийгмийн шалгалтыг ЭХЯ/ТХН болон ЕСБХБ-ны зөвшөөрөл авах;
- (ii) барилгын төгсгөлд газар шилжүүлэхийг хөнгөвчлөх зорилгоор газар нэвтрэх болон гарах журам/протокол боловсруулах;
- (iii) БОНУТ-д заасан барилгын өмнөх судалгаа; мөн
- (iv) БАРИЛГЫН БОНУТ-д багтаасан нарийвчилсан бууруулах арга хэмжээг боловсруулах.

2.6.2 БОН хяналтыншаардлагыг **Хавсралт В-д** заасан.

Барилгын ажлын хөтөлбөр

2.6.3 Төслийн тендер, гэрээ олгох хөтөлбөр одоогоор тодорхойгүй байна. Барилгын ажил одоогоор 2026 оноос ойролцоогоор 24 сар үргэлжлэх төлөвтэй байна. Энэхүү барилгын хөтөлбөр нь хөдөлгөөн, боломж олгох, туршилт, ашиглалтад орох зэрэг барилгын өмнөх болон дараах үйл ажиллагааг хийх боломжийг олгодог. Нарийвчилсан барилгын хөтөлбөрийг томилогдсон барилгын гүйцэтгэгч бэлтгэнэ.

Барилгын гол үйл ажиллагаа

2.6.4 Барилгын шатанд шаардлагатай ажиллах хүч болон тоног төхөөрөмжийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг Барилгын гүйцэтгэгч томилогдсоны дараа шийднэ. Гэсэн хэдий ч, агаарын дамжуулах шугамын төслүүдийн ердийн талбайн суурилуулалт, бэлтгэл ажил нь:

- Байрлах талбай, ажлын байр, ажилчдын байрны баазыг хөгжүүлэх, шаардлагатай үед цахилгаан үйлдвэрлэл;
- Барилгын ажилд шаардлагатай материал (тээврийн хэрэгсэл, ачааны машин, барилгын тоног төхөөрөмж)-ийг байршуулах;
- Түр тэмдэглэгээ болон шаардлагатай үед хазайлт байрлуулах;
- Багана болон цамхагийн суурийг тэгшлэх, ухах - нэмэлт малтлага шаардахаас өмнө малтлага хийх хэсгүүдийн дээд хөрсийг салгана. Санал болгож буй багана/цамхагийн суурь хэсгүүдийг тэгшлүүлнэ; Боломжтой бол хөрсийг талбай тэгшлэхэд ашиглана.
- Цамхаг/багана босгох - цамхагуудыг крангаар босгоно;
- Шугамын утаснууд - цамхаг/тулгууруудыг босгосны дараа дамжуулагч болон хамгаалалтын утсыг тохируулж, газар болон утсуудын хооронд хамгийн бага зайг бий болгохын тулд тохирсон 'чангалж' хийнэ. Ихэнх тохиолдолд кондукторуудыг гар ажиллагаагаар татдаг. Утас татах ажлын үед агаарын шугамын дамжуулагчдыг тулуурууд хооронд шаттайгаар татдаг;
- Хоёр дэд станцад иргэний ажил болон дэд станцын тоног төхөөрөмж суурилуулах;
- Түр цахилгаан үйлдвэрлэл;
- Хог хаягдлын менежмент; мөн
- Тоног төхөөрөмжийн туршилт ба анхны ажиллагаа - багана/цамхгуудыг босгож, шугамын утсыг татсны дараа шугам хүлээгдэж байгаа эсэхийг баталгаажуулахын тулд туршилт, хэмжилт хийгдэнэ. Шугам болон газрын түвшний хоорондох хамгийн бага зайг шалгаж, шугамуудыг шаардлагын дагуу 'чангална'.

2.6.5 Шаардлагатай тоног төхөөрөмжийн төрлүүд нь:

- Трактор 96/130
- Трактор дээр суурилуулсан кран
- Трактор 30-2621
- Цахилгаан лебёдка
- Шаттай машин
- Дамжуулагчийн таталт/дүүргэх нэгж

- Бульдозер
- Ачааны машины кран 5 тонн
- Ачааны кран 6.3 тонн
- Ачааны кран 16 тонн
- Ачааны кран 10 тонн
- Automobile / Vehicle
- Ачааны машин
- Гагнуурын машин
- Компрессор
- Нураах алх
- Өрөмдлөх машин
- Өндөр бүтээмжтэй экскаватор (0.5 м³)
- Үйлчилгээний тээврийн хэрэгсэл
- 140 морины хүчтэй бульдозер

Материалын хэрэглээ

2.6.6 Барилгын шатанд байгалийн болон сэргээгдэх боломжгүй нөөцийг хэрэглэх болно. Цамхаг барих болон дэд станцын суурь хийхэд хязгаарлагдмал хэмжээний элс, нийрүүлэгч материал шаардлагатай байж болох бөгөөд шаардлагатай үед орон нутгийн нийлүүлэгчдээс нийлүүлэгдэнэ. Энэ хэмжээ нь боломжит материалын нийлүүлэлтийг бууруулах хэмжээнд хүрэхгүй байх төлөвтэй.

2.6.7 ТХН мөн цамхгуудын материал ихэвчлэн Хятадаас импортлогдож, орон нутгийн зах зээлээс сонгогдсон бүтээгдэхүүнээр нэмэгддэг болохыг баталсан. Тендерийн явцад худалдан авалтын нарийн ширийн мэдээллийг тодруулна.

3 Үүрэг ба Хариуцлага

3.1.1 Холбогдох хариуцлагатай байгууллагуудын товч танилцуулгыг **Хүснэгт 3-1**-д үзүүлэв. Төслийг хэрэгжүүлэх нарийвчилсан зохион байгуулалтын бүтэц нь зээлийн гэрээ батлагдаж, барилгын гүйцэтгэгчийг томилсны дараа боловсруулагдана. Барилгын гүйцэтгэгчийн удирдлагын талаархи дэлгэрэнгүй мэдээллийг **Хавсралт С**-д өгсөн болно.

Хүснэгт 3-1 Төслийн дэмжигчид болон төслийн байгууллагууд

Organisation	Төслийн үйл ажиллагаа	Report To
ЕСБХБ, Зээлдүүлэгч	ЕСБХБ энэ төслийг санхүүжүүлэх магадлалтай. Төслийн хэрэгжүүлэлтийн хариуцлага нь Төслийн эзэмшигчид хамаарна; гэсэн хэдий ч БОНҮАТ -ний төлөв, гомдлын шийдвэрлэл, БОНУТО болон ЦДАШ-ын төслийн гүйцэтгэлийн талаар EBRRD-д тайланг илгээх шаардлагатай. ЕСБХБ нь байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдлын гол салбаруудад зориулсан тусгай ГШ-уудтай харьцуулахад төслийн байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийг хянах тайлан гаргахыг шаардана.	ЕСБХБ-ны зөвлөл
ЭХЯ, төслийн эзэн	Яам нь Монгол дахь эрчим хүчний салбарын бодлого болон холбогдох дэд бүтцийн хөгжлийг хариуцдаг. Тэд зээлийн ашиг хүртэгч бөгөөд төслийг хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх, чөлөөлөх үүрэгтэй. Яам төслийн эцсийн хариуцлагыг хүлээж, барилгын явцад ЕСБХБ-ны төслийн шаардлагыг хэрэгжүүлэхийг хянаж, барилгын гүйцэтгэгч, дэд гүйцэтгэгчид болон бусад оролцогч гуравдагч талуудыг хянана. Тэд төслийг хэрэгжүүлэх ТХН үүсгэх үүрэгтэй. Барилгын өмнөх явцад Яамны яам нь төлөвлөж буй ажилд дотоодын БОННҮ-г батлуулах авах шаардлагатай. Үүнд Ерөнхий үнэлгээ болон Байгаль Орчны Нөлөөллийн Нарийвчилсан Үнэлгээ (БОННҮ)-г гүйцэтгэх зэрэг багтана. Бичигдэж байгаа үед зөвлөх томилогдсон бөгөөд яам БОЕҮД-ийн хүсэлтийг Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яаманд баталгаажуулахаар илгээж байна. Батлагдсаны дараа БОННҮ-г бэлтгэж, дараа нь олон нийтийн зөвлөлдөлт болно. Зөвлөмжийн үр дүнд үндэслэн БОННҮ-г шинэчилж, эцэст нь Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яаманд эцсийн батламжаар дахин илгээнэ. Мөн ЭХЯ нь эцэстээ физик болон эдийн засгийн шилжүүлэлтийн тайланг хариуцах болно. Газар худалдан авах үйл явц нь ЕСБХБ-ийн ГШ 5 Газар чөлөөлөлт, Нүүлгэн суурьшуулах, Эдийн засгийн шилжилтийн стандартыг бүрэн хангах ёстой. ГЧНШХХ нь одоогийн үйл ажиллагааны талаар тайлан бэлтгэж, EBRRD-ийн шаардлагыг хангахын тулд шаардлагатай цаашдын арга хэмжээг тодорхойлсон. Цамхаг болон холбогдох Хамгаалалтын зурвас-ийн эцсийн байрлалаас хамааран Нүүлгэн суурьшуулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (НШҮАТ) болон/эсвэл Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөө (АНСТ) шаардлагатай байж болно. Ерөнхийдөө физик болон	Засаг захиргаа ЕСБХБ

Organisation	Төслийн үйл ажиллагаа	Report To
	эдийн засгийн шилжилт одоогоор илэрээгүй бөгөөд бууруулах арга хэмжээ хэрэгжиж байгаа ч, малчны бууцуудын түр зуурын шинж чанарыг харгалзан үзвэл барилгын газар дээр барихын өмнө болон эцсийн цамхагийн байршлыг харгалзан баталгаажуулах шаардлагатай. Яамны яам Барилгын гүйцэтгэгчийг сонгоно. БОНИНҮ-ийн ил тод байдлын багц, үүнд энэ БОНУТ багтсан, Барилгын Гэрээт Гүйцэтгэгчийн гэрээний шаардлагын нэг хэсэг болно.	
ЦДҮС	ЦДҮС нь Төвийн Эрчим Хүчний Системд эрчим хүч дамжуулах хариуцлагатай төрийн өмчит хувьцаат компани юм. ЦДҮС нь төслийн үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үе шатны эцсийн хариуцлагыг хүлээж, үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний гүйцэтгэгчид, дэд гүйцэтгэгчид болон бусад оролцогч гуравдагч этгээдийг хянана. Тэд мөн үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний Байгаль орчин, Нийгмийн Удирдлагын Төлөвлөгөө (үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний БОНУТ)-ийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.	Засаг захиргаа ЕСБХБ
Мастер Пойнт ХХК	Монголын ЦДАШ инженерийн гүйцэтгэгчид. 2021 онд ЭХЯ-ийн нэрийн өмнөөс төслийн нарийвчилсан загварыг бэлтгэсэн.	ЭХЯ
ТХН (томилогдох ёстой)	ТХН нь төслийн хэрэгжилт, санхүүгийн менежмент болон нийт хэрэгжүүлэлтийг хариуцна. Тэд төслийн ил тод мэдээллийн багцад заасан бууруулах арга хэмжээ, шаардлагын нийт хэрэгжилт, үүнд БОНУТО-ийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Тэд Гүйцэтгэгчийн барилгын ажил гүйцэтгэгчийн БОНиМТ-ийн бэлтгэл, хэрэгжүүлэлтийг хянах үүрэгтэй бөгөөд энэ нь Төслийн зээлийн гэрээнд заасан барилгын шатны байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгмийн бүх шаардлагыг хангах зорилготой. ТХН нь байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгмийн чиглэлд үүрэг хариуцлага, үүргийг тодорхой тодорхойлж, хуваарилах ажлыг ТХН дотор болон Барилгын гэрээт гүйцэтгэгчидийн, гэрээт байгууллагуудыг багтаасан байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгмийн чиглэлээр тодорхой тодорхойлохыг хангах үүрэгтэй. ТХН нь байгаль орчин, нийгэм, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын арга хэмжээ, үйл явцыг үр дүнтэй шалгах техникийн мэргэжилтнүүдийг томилох үүрэгтэй. Мэргэжилтнүүд: • **Орон нутагтай харилцах ажилтан (ОНХА) -** Төслийн **асуудалтай** холбоотой асуудлаар холбогдсон орон нутгуудтай тогтмол зөвлөлдөх үүрэгтэй. • **Байгаль орчны ахлах ажилтан -** энэ БОНУТ-ийн хэрэгжилтийг тогтмол шалгах үүрэгтэй. Тэд хангалттай мэдлэгтэй, археологи, өв соёл, биологийн олон янз байдлын мэдлэгтэй, байгаль орчны шилдэг туршлагыг гүн гүнзгий ойлгодог.	ЕСБХБ ЭХЯ

Organisation	Төслийн үйл ажиллагаа	Report To
	• **Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны** мэргэжилтэн - Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын журмыг тогтмол шалгах үүрэгтэй. Тэд хангалттай чадварлаг, барилгын эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын мэдлэгтэй байх болно. • **Нийлүүлэлтийн сүлжээний менежер** - Нийлүүлэлтийн сүлжээг удирдах үүрэгтэй. • **Жендэрт суурилсан хүчирхийлэл ба дарамтын (ЖСХД) асуудал хариуцсан мэргэжилтэн** – хүйсийн тэгш байдлыг хэрэгжүүлэх, ЖСХД асуудлыг хянах үүрэгтэй. • **Нийгмийн мэргэжилтэн** - ГЧНШХХ -ийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.	
Хяналтын инженер (томилогдох болно)	Гүйцэтгэгчийг хянаж, энэ БОНУТ болон бусад баримт бичигт заасан зөвлөмж, шаардлагыг хэрэгжүүлэхийг баталгаажуулах үүрэгтэй. Тэд Барилгын гүйцэтгэгчийн хэрэгжүүлж буй үйл явц, үйл ажиллагааг тасралтгүй хянаж, Барилгын гүйцэтгэгчийн хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлох үүрэгтэй бөгөөд энэ нь зөрчил үүссэн аливаа асуудлыг шийдвэрлэх болно.	ЭХЯ
Барилгын гүйцэтгэгч (томилогдохоор байна)	Барилгын гүйцэтгэгчийг барилгын ажлыг гүйцэтгэх хүн томилогдоно. Барилгын гүйцэтгэгч нь төслийн байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийг удирдах хангалттай ажилтнуудыг хангах ёстой. Барилгын гүйцэтгэгч нь БАРИЛГЫН БОНУТ-ийг бэлтгэж, төслийн БОНЭМАА баримт бичиг баримт бичиг баримт хангалт, үүнд БАРИЛГЫН БОНУТ-ийг дагаж мөрдөх хяналт хийх үүрэгтэй бөгөөд ТХН нь байгаль орчин, нийгмийн хохирлыг бууруулах арга хэмжээнд нийцсэн байдлыг баталгаажуулахын тулд барилгын гүйцэтгэгчийн тогтмол шалгалт, аудит хийнэ. Шаардлагатай үүргүүдийг доорх 3.2-р хэсэгт тодорхойлсон.	ЭХЯ ТХН
Орон нутгийн засаг захиргаа (аймаг, сум, баг)	Төслийн бүх байнгын болон түр хугацааны газар чөлөөлөхөд ЭХЯ-г дэмжих. Орон нутгийн иргэдтэй харилцах боломжтой.	ЭХЯ
Бусад яамдын хэлтэсүүд	Төслийн батлуулалт, янз бүрийн барилгын ажилд зөвшөөрөл олгох.Төслийн батлуулалт, янз бүрийн барилгын ажилд зөвшөөрөл олгох.	Яамд
Зөвлөхүүд	Судалгаа, шинжилгээ. Дотоодын зөвшөөрөл авах зорилгоор Байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ (БОННҮ)-г боловсруулах..	ЭХЯ ЕСБХБ
Үйл ажиллагаа ба засвар үйлчилгээний гэрээт гүйцэтгэгчид	Янз бүрийн АЗҮ үйл ажиллагаанд гүйцэтгэгчээр ажилласан.	ЦДҮС

3.1.2 Цаашдын нарийвчилсан загвар төлөвлөгдөөгүй гэж ойлгож байна. Гэсэн хэдий ч эцсийн чиглэлийг ЭХЯ/ТХН болон Барилгын гүйцэтгэгч газар эзэмшигч, хэрэглэгчидтэй хийсэн хэлэлцээрийн үндсэн дээр, БОНИНҮ-д заасан бууруулах арга хэмжээг харгалзан тодорхойлох шаардлагатай, үүнд замд өөрчлөлт оруулахын тулд ихээхэн байгаль орчинд нөлөөлөхөөс

сэргийлэх боломж багтана. Иймээс ТХН нь төслийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд чиглэл, байршлын өөрчлөлтүүдийг нэмэлт эсвэл шинэ БОН үнэлгээний шаардлагыг эхлүүлэх **Өөрчлөлтийн удирдлагын журмыг** бий болгох болно, ялангуяа энэ БОНИНҮ-д тодорхойлогдсон маршрутад өөрчлөлт орвол. Энэхүү БОНУТ-д багтсан БОН скринингийн хэрэгсэл нь цаашид үнэлгээ хийх шаардлагатай эсэхийг тогтоох суурь болж болно. Эцсийн зам нь байнгын физик болон эдийн засгийн шилжилтээс зайлсхийх ёстой боловч тэнд **Нүүлгэн суурьшуулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (НШҮАТ) болон/эсвэл Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөө (АНСТ)** шаардлагатай байж болно. Эдгээр арга хэмжээний талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг БОНУТ болон ГЧНШХХ -ийн 7-р хэсэгт тусгасан.

3.2 Барилгын гүйцэтгэгчийн үүрэг ба хариуцлага

3.2.1 Төслийн барилгын гүйцэтгэгчийг сонгон томилно. Барилгын гэрээт гүйцэтгэгч нь бүх холбогдох үндэсний болон олон улсын хууль тогтоомжийг дагаж, энэ БОНУТ болон холбогдох БОНИНҮ-ийн ил тод баримт бичигт заасан бүх хохиролыг бууруулах арга хэмжээг дагаж мөрдөх үүрэгтэй. Барилгын гүйцэтгэгч нь төслийн байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийг удирдах хангалттай ажилтнуудыг хангах ёстой.

3.2.2 Барилгын гүйцэтгэгч нь мэдрэмтгий хүлээн авагчдын видео/зураг тайлбарыг авч, **барилгын *өмнөх судалгаа*** хийх шаардлагатай – одоогийн судалгаагаар эдгээр нь ЦДАШ төв шугам болон бусад ажлын хэсгүүдээс 1 км зайд байрлах худаг байгууламж, гэрүүд байх болно. Энэ суурь шугамын зорилго нь (i) БОНИНҮ-д заасан суурь шугамтай холбогдсон ямар нэгэн өөрчлөлтийг баталгаажуулах, нэмэлт бууруулах арга хэмжээ шаардлагатай эсэхийг баталгаажуулах, (ii) барилгын ажлын хүрээнд нэмэлт хохирол учруулаагүй эсэхийг батлах, ингэснээр барилгын дараа талбайг "сайжруулах" боломжтой байх явдал юм.

3.2.3 Цамхагийг ажиглах шаардлагатай; Энэ нь цамхагуудыг суурилуулах тусдаа газруудыг тодорхойлох тухай юм. Барилгын гүйцэтгэгч нь Хамгаалалтын зурвас-ийн нарийвчилсан топографийн, хөрсний геотехникийн судалгааг хийж, энэ ажлыг дэмжих шаардлагатай.

3.2.4 Түр ажлын бүсүүд болон ажилчдын суурингийн байршлыг орон нутгийн засаг захиргааны албан тушаалтнууд, газа эзэмшигч, хэрэглэгчидтэй хамтран тохиролцох шаардлагатай; Барилгын гүйцэтгэгчийн шаардсан түр хугацааны газар эзэмшилд зориулж **Нүүлгэн суурьшуулах үйл ажиллагааны Төлөвлөгөө (НШҮАТ) болон/эсвэл Амьдралын Сэргээх Төлөвлөгөө (АНСТ)** шаардлагатай байж болох бөгөөд энэ нь Барилгын гүйцэтгэгчийн шаардсан түр хугацааны эдийн засгийн болон физикийн шилжилтэд (байнгын эсвэл түр хугацаанд) хүргэдэг. Эдгээр арга хэмжээний талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг БОНУТ болон ГЧНШХХ -ийн 7-р хэсэгт өгөгдсөн.

3.2.5 Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Барилгын гүйцэтгэгч нь энэ БОНУТ-ийн **дагуу дэлгэрэнгүй БАРИЛГЫН БОНУТ-г** бэлтгэх шаардлагатай . Төслийн барилгын явцад хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизм бий болгох ёстой.

3.2.6 Барилгын өмнө нэвтрэх замыг тогтоож, тодорхойлох шаардлагатай бөгөөд ингэснээр ургамлын шаардлагагүй хохирол учруулах, мал аж ахуй, мал аж ахуйд сөргөөр нөлөөлөх боломжтой эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын нөлөөг зохицуулах шаардлагатай.

3.2.7 Барилгын явцад Барилгын гүйцэтгэгч нь БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн хэрэгжилт, хяналтыг (мөн өргөн хүрээний гэрээний үүрэг) хэрэгжүүлэх, хянах нийт хариуцлагыг үүрнэ. Барилгын гүйцэтгэгч нь батлагдсан БАРИЛГЫН БОНУТ-д нийцсэн эсэхийг хянах, шалгах үүрэгтэй.

3.2.8 Бүх дэд гүйцэтгэгчид барилгын гүйцэтгэгчийн үүргээ гүйцэтгэхтэй холбоотой бүх шаардлагыг хангах ёстой, энэ нь гэрээний үйл ажиллагааны байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг тасралтгүй удирдах шаардлагатай.

3.2.9 Барилгын гүйцэтгэгчийн байгууллага нь БОНУТ төсөл болон БАРИЛГЫН БОНУТ-д тогтоосон байгаль орчин, нийгмийн шаардлагыг хангахад хангалттай, хангалттай, чадварлаг нөөцтэй байх ёстой. Эдгээр үүргүүдийн тойм Хүснэгт **3-2** өгөгдсөн бөгөөд Барилгын гүйцэтгэгч БАРИЛГЫН БОНУТ-д нарийвчлан боловсруулах ёстой.

Хүснэгт 3-2 Барилгын БОНУТ-ийн үүрэг ба хариуцлага

Үүрэг	Хариуцлагын тойм
Гүйцэтгэгчийн төслийн менежер	Төслийн менежерийн энэ БОНУТ-тэй холбоотой тодорхой үүргүүд: • БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн нийт хүлээн зөвшөөрөлт ба хүргэлт. • Төслийн хөдөлмөр/хөдөлмөрийн менежмент болон хүний нөөцийн менежер. • Аюул болон эрсдэлийн үнэлгээний ажлыг гүйцэтгэхийг баталгаажуулна. • Бүх нийлүүлэлтийн сүлжээ БАРИЛГЫН БОНУТ-ийг мэдэж байх, нийцүүлэхийг хангах. • Ажлын заавар, арга, журам батлагдсан. • Шаардлагатай үед засварлах арга хэмжээг баталгаажуулна. • Онцгой байдлын бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө.
Гэрээлэгчийн Хүний нөөцийн менежер (ХН менежер	Энэхүү БОНУТ-тэй холбоотой Гүйцэтгэгч хүний нөөцийн менежерийн тодорхой үүргүүдэд: • Төслийн хөдөлмөр/ажлын хүчний менежмент, гэрээ байгуулах, Төслийн менежертэй хамтран ажилладаг. • Хүний нөөцийн бодлого, журам, стандартыг боловсруулах, нэвтрүүлэх, хадгалах. • Олон нийтэд сул орон тооны зарлалыг тараах. • Элсэлт ба сонгон шалгаруулах удирдлага. • Үргэлжилж буй Ажлын Хүчний Төлөвлөгөөг боловсруулах, хадгалах. • Эвлэлийн харилцаа, харилцааны менежмент. • Хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизмыг хадгалах.
Гүйцэтгэгчийн барилгын ажлын талбайн менежер	Энэхүү БОНУТ-тэй холбоотой Талбайн Барилгын Менежерийн тодорхой үүргүүдэд: • Ажлын заавар, арга, журмыг батлуулж, тэдгээрийн талбай дээр хэрэгжүүлэхийг баталгаажуулна. • Бүх ажилтнуудыг HSE менежертэй хамтран ажиллах, тусгай сургалтыг багтаасан шаардлагатай сургалтыг хангах. • Бүх барилгын үйлдвэр болон тээврийн хэрэгслийг сайн салбарын дадлагад нийцүүлэн засварлаж, чанартай материал, хэрэглээний хэрэгслийг ашиглахыг баталгаажуулна. • Ажилтнуудад гэмтээх эрсдэл, төслийн үйлдвэр, тоног төхөөрөмж, байгаль орчин, өв соёлын хохирлыг бууруулах Ажлын Эрүүл Мэнд, Аюулгүй Байдлын соёлыг идэвхтэй дэмжиж байна.

Үүрэг	Хариуцлагын тойм
	• Онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу газруудад онцгой байдлын бэлэн байдал, хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлэх. • Осол, осол, нийцэхгүй байдал үүссэн эсвэл үүсэх боломжтой аливаа үйл ажиллагааг ЭМАА менежерт яаралтай мэдэгдэхийг баталгаажуулна.
Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны (ЭМАА) менежер	Энэ БОНУТ-тэй холбоотой ЭМАА-ны менежерийн тодорхой үүргүүдэд: • ЭМАА-ийн БАРИЛГЫН БОНУТ-д оролтууд. • БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн нийцүүлэн ЭМАА-ны нийцлийн ерөнхий хариуцлага. • Шаардлагатай бол бүх ЭМАА-ны зөвшөөрлийг авч шинэчлэх шаардлагатай тохиолдолд олгох. • Шаардлагатай бол ЭМАА-ны мэргэжилтнүүдийг тодорхойлж, захиалах шаардлагатай боловсруулах. • Богино уулзалтын бүртгэл, хяналт, хяналтын баримт бичгийг зохион байгуулах, хадгалах. • Осол, ослын бүртгэл, нийцэхгүй байдал болон засварлах үйл ажиллагааны бүртгэл бүрэн дуусгасан эсэхийг баталгаажуулах, засварлах арга хэмжээг хянах үйл ажиллагааг илрүүлэх. • БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн сайжруулалтыг шаардлагатай эсвэл нийцээгүй тохиолдолд хянаж, хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх.
Байгаль орчин, нийгмийн (БОНи) менежер	БОН менежерийн энэ БОНУТ-тэй холбоотой тодорхой үүргүүдэд: • БАРИЛГЫН БОНУТ-г хөгжүүлэх. • БАРИЛГЫН БОНУТ-д нийцсэн нийт хариуцлага. • Шаардлагатай бол бүх байгаль орчны лиценз, зөвшөөрөл, зөвшөөрлийг авч, шинэчлэх шаардлагатай тохиолдолд олгох. • Шаардлагатай бол байгаль орчны болон нийгмийн мэргэжилтнүүдийг (жишээ нь, Барилгын ажилтан, Өв соёлын мэргэжилтэн, Дуу чимээний мэргэжилтэн гэх мэт) хэрэгцээг тодорхойлж, захиалах шаардлагатай. • БАРИЛГЫН БОНУТ-г дэмжих стандарт шалгах жагсаалт, бичиг баримт, баримт бичгүүдийг бүрэн дуусгаж, хадгалах үүрэгтэй. • Богино уулзалтын бүртгэл, хяналт, хяналтын баримт бичгийг зохион байгуулах, хадгалах. • Осол, ослын бүртгэл, нийцэхгүй байдал болон засварлах үйл ажиллагааны бүртгэл бүрэн дуусгасан эсэхийг баталгаажуулах, засварлах арга хэмжээг хянах үйл ажиллагааг илрүүлэх. • Барилгын БОНУТ сайжруулалтыг шаардлагатай эсвэл нийцэхгүй байдлын улмаас хянаж, хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх.
Орон нутагтай харилцах мэргэжилтэн (ОНХМ)	Энэхүү БОНУТ-тэй холбоотой ОНХА-ийн тодорхой үүргүүд: • Барилгын ТОХТ -ийн бэлтгэл ба хэрэгжүүлэлт. • Гадаад талуудын гомдлыг хүлээн авч, хариу өгөх. • Холбогдох ажиллагаа ТОХТ -ийн дагуу явагдсан эсэхийг баталгаажуулах. • Сонирхогч талуудын гаргасан ЭМАА асуудлыг ЭМАА менежерт мэдээлэх. • БОН-ийн асуудлуудыг оролцогч талуудын БОН менежерт мэдээлэх. • Олон нийтийн гомдлын бүртгэл хөтөлж байна. • Олон нийтийн гомдлыг холбогдох ажилтнууд хариуцаж, төсөл болон барилгын үйл ажиллагаатай холбоогүй гомдлыг хариу өгөхийг хангах. • Оролцогчдын оролцоо болон гомдлын талаар БОН менежерт тайлагнана.

Үүрэг	Хариуцлагын тойм
Экологийн хяналтын ажилтан	*Барилгын явцад бэлтгэгдсэн экологичийг ажиллуулж, барилгын өмнөх судалгаа, арга зүйн мэдэгдэл, экологийн хяналтын хөтөлбөрийг удирдах, хэрэгжүүлэх, БАРИЛГЫН БОНУТ/HSE менежерт ахиц явц, үр дүнг тайлагнах болно.*
Соёлын өвийн мэргэжилтэн	Соёлын өвийн мэргэжлийн мэргэжилтэнийг гэрээт ажилтан малтлага хийх хугацаанд ажиллуулж, соёлын өвийн хамгаалалтыг хянах, гэрээт ажилтнуудад хэрэгслийн хайрцагны яриа хийх, олдсон процедурыг хянаж, шаардлагатай үед бэлэн байх ёстой. Тэдний үүргийн хувьд: • Холбогдох гол оролцогч талуудтай зөвлөлдөх. • Санамсаргүй олдворуудын баримтжуулалт, үнэлгээний журмыг хангаж, нэмэлт шалгалт шаардлагатай эсэхийг тогтооно. • Нэмэлт шалгалтуудыг зохион байгуулж, хэрэгжүүлэхийн тулд үндэсний зохицуулах байгууллагуудтай зөвлөлдөх протоколыг дагаж мөрдөх (шаардлагатай бол). • Хөдөлгөөнт олдворын бүртгэл болон хадгалалтыг хий. • Мэргэжлийн баталгаажуулалтын журмыг дага. • Санмасаргүй олдворын тайланг Гэрээт байгууллагын HSE менежерт гаргахаар илгээнэ.
Дуу чимээний мэргэжилтэн	Мэргэшсэн дуу чимээний мэргэжилтэн барилгын явцад шаардлагатай үед ажиллуулна. Дуу чимээний мэргэжилтний үүрэгт дараах зүйлс багтана: • Хэрэв шаардлагатай бол дуу чимээний хяналтыг удирдаж, хэрэгжүүлж, ахиц явц, үр дүнг Гүйцэтгэгчийн БОН менежерт тайлагнах үүрэгтэй.
Агаарын чанарын мэргэжилтэн	Агаарын чанарын мэргэжилтэн барилгын явцад шаардлагатай үед ажиллуулна. Агаарын чанарын мэргэжилтний үүрэгт багтдаг: • Шаардлагатай бол агаарын чанарын хяналтыг удирдаж, хэрэгжүүлж, ахиц явц, үр дүнг Гүйцэтгэгчийн БОН менежерт тайлагнана.
Гүйцэтгэгч төслийн ажилтнууд	Энэхүү БОНУТ-тэй холбоотой бүх ажилтны үүрэг: • Өөрсдийн аюулгүй зан үйлийн хариуцлагыг хүлээн зөвшөөрөх. • БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн бүх зааврыг дагаж, үргэлж аюулгүй ажиллах шаардлагатай. • Бүх Toolbox илтгэл, талбайн танилцуулга болон бусад аюулгүй байдал, HSE уулзалт, сургалтад хүсэлтээр оролцох ёстой. • Өөрсдийнх, бусдын аюултай үйлдлүүд, хариуцлагын бүсэд байгаа нөхцлийг илрүүлж, засах. • Хэрэв ослыг хянах боломжтой бол ямар ч осол, ослыг яаралтай эсвэл аль болох хурдан мэдээлнэ. • Байгаль орчинд бодит эсвэл боломжит хор хөнөөл учруулах эрсдэлтэй үйл ажиллагааг зогсоож, холбогдох хүнд зөвлөгөө өгнө.

4 Гүйцэтгэлийн механизм

4.1 Төслийн баримт бичиг

4.1.1 ТХН нь төслийн БОНУТО хөгжүүлэх шаардлагатай болно (5-р хэсгийг үзнэ үү). Үүний хүрээнд ТХН нь дараах төслийн онцлог бодлогын баримт бичгийг бэлтгэх бөгөөд гэрээт ажилтнууд дагах ёстой:

- Байгаль орчин, нийгмийн бодлого
- Хүний нөөцийн бодлого ба журам (хөдөлмөр, ажлын нөхцөл, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хүйсийг хамарсан)
- Гүйцэтгэгч/Нийлүүлэгчийн сүлжээний бодлого
- Ёс зүйн дүрэм
- Ялгаварлан гадуурхалт, дарамтын бодлого
- Хөдөлмөрийн удирдлагын бодлого (түр ажилчдын орон сууц, жендэрт суурилсан хүчирхийлэл ба дарамт (ЖСХД).

4.1.2 ТХН нь дараах төслийн онцлог төлөвлөгөөг бэлтгэх бөгөөд гүйцэтгэгчид үүнийг биелүүлэх шаардлагатай:

- Шинэчлэгдсэн БОНУТ төсөл
- Төслийн хөдөлмөрийн удирдлагын ерөнхий төлөвлөгөө
- Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө
- Ёс зүйн дүрэм
- Хүйсийн тэгш эрхийн төсөл ба ЖСХД-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
- Төслийн Ерөнхий Оролцогчдын Харилцах Төлөвлөгөө

4.1.3 БОНУТО-ийн агуулга болон түүнийг дэмжих бодлого, төлөвлөгөөний талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг энэ БОНУТ-ийн 7-р хэсэгт өгсөн.

4.1.4 ТХН нь БОНҮАТ, БОНиНҮ болон БОНУТ-ийн хохирлыг бууруулах, менежмент, хяналтын арга хэмжээ болон зөвшөөрлийн шаардлагыг Барилгын гүйцэтгэгчтэй гэрээний гэрээнд нэгтгэнэ. Мөн БОНИНҮ-аас амлалтын бүртгэлд, компани болон гэрээт гүйцэтгэгчийн хариуцлагыг тусгаарлах бүх байгаль орчин, нийгмийн (БОН) хөнгөлөх арга хэмжээний нарийвчилсан тоймыг бэлтгэнэ.

1. Барилгын байгаль орчин, нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө (БАРИЛГЫН БОНУТ)

1. Барилгын гүйцэтгэгч нь Монгол Улсын холбогдох бүх хууль тогтоомж, холбогдох стандартуудыг (**Хавсралт Е-г үзнэ** үү) болон төслийн БОНУТО болон түүний дэмжих баримт бичигт заасан арга хэмжээг, үүнд дээр дурдсан бодлого, төлөвлөгөөг дагаж мөрдөх шаардлагатай. Барилгын гүйцэтгэгчийн ажилтнууд болон дэд гүйцэтгэгчийн ажилтнууд Төслийн ёс зүйн дүрмийг уншиж,

гарын үсэг зурах шаардлагатай.

4.1.5 Барилгын гүйцэтгэгч нь барилгын шат эхлэхээс өмнө БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн нарийвчилсан баримтыг бэлтгэх шаардлагатай бөгөөд үүнийг ЭХЯ/ТХН-аар батлуулна. Энэ нь Барилгын гүйцэтгэгчийн тендерийн тодорхойлолтод шаардагдах болно.

4.1.6 БАРИЛГЫН БОНУТ нь дараах зүйлсийг багтаах боловч үүгээр хязгаарлагдахгүй:

- Баримт бичгийн танилцуулга, урьдчилсан үндэслэл, зорилго ба бүтэц;
- Төслийн байгаль орчин, нийгэм, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны бодлого, зорилго;
- Төслийн байгаль орчин, нийгэм, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллгагааны (БОНЭМАА) зохицуулалтын хүрээ ба хамгаалалт;
- Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын үүрэг, хариуцлага;
- Байгаль орчин, нийгмийн нөлөө, бууруулах арга хэмжээ, үүрэг хариуцлагын бүртгэл;
- Тухайн асуудалд тохирсон байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө (доор үзнэ үү);
- Байгаль орчин ба нийгмийн удирдлагын процедурууд;
- Институцийн зохион байгуулалт ба хэрэгжилт;
- Сургалт ба мэдлэг;
- Шалгалт, аудит;
- Нийцэхгүй байдал болон осол/ослын журам;
- Нөөц ба төсвийн хуваарилалт;
- Хэрэгжүүлэлтийн хуваарь; мөн
- Удирдлагын хяналт, тайлагналын шаардлага.

4.1.7 БАРИЛГЫН БОНУТ нь дараах хэд хэдэн дэд төлөвлөгөөтэй байх бөгөөд үүнд:

- Барилгын эрсдэлийн бүртгэл;
- Агаарын чанарын удирдлагын төлөвлөгөө;
- Дуу чимээ ба чичиргээний удирдлагын төлөвлөгөө;
- Хөдөлгөөний удирдлагын төлөвлөгөө;
- Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө;
- Биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө, үүнд Инвазив зүйлийн менежментийн төлөвлөгөө;
- Материал хэрэглээ ба хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө;
- Хөрсний хадгалалт ба талбайг сэргээн засварлах төлөвлөгөө;
- Бохирдлыг урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө;
- Асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө;
- Соёлын өвийн удирдлагын төлөвлөгөө ба санамсаргүй олдворын үйл явц;
- Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө;
- Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба худалдан авалтын төлөвлөгөө;

- Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө;
- Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын төлөвлөгөө;
- Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, аюулгүй байдлын удирдлагын төлөвлөгөө;
- Урсгалын удирдлагын төлөвлөгөө;
- Ажилчдын баазын удирдлагын төлөвлөгөө;
- Онцгой байдлын бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө;
- Сургалтын төлөвлөгөө;
- Аюулгүй байдлын төлөвлөгөө; мөн
- Олон нийтийн болон хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм.

4.1.8 Хөдөлмөрийн удирдлагын ерөнхий төлөвлөгөөг **Е хавсралтад тусгасан.**

4.1.9 Барилгын газар дээр баригдахаас өмнө эцсийн чиглэл, цамхгийн байршил, эдийн засаг, физикийн шилжилтийг шийдвэрлэх нэмэлт судалгаа, арга хэмжээ шаардлагатай.

4.1.10 Барилгын явцад төслийн загвар, гүйцэтгэл, байгаль орчин, нийгмийн нөхцөлд томоохон өөрчлөлт орсон эсвэл осол, ослын улмаас БАРИЛГЫН БОНУТ болон түүнтэй холбоотой төлөвлөгөөнд өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байж болно. БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн өөрчлөлтийн менежментийн үйл явцыг Барилгын гүйцэтгэгч хариуцаж, ЭХЯ/ТХН хянана.

4.1.11 Барилгын дараах болон шилжүүлэлтийн өмнөх үед Барилгын гүйцэтгэгч нь ЭХЯ/ТХН-ийн зөвшөөрлөөр барилгын дараах аливаа арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Барилгын дараах үе шатанд зориулж, талбайг шилжүүлэхээс өмнө хөрсний хадгалалт ба сэргээн засварлах төлөвлөгөөг боловсруулж, барилгын ажил гүйцэтгэсэн талбай, ажилчдын суурин болон бусад бүх газрыг бүрэн үр дүнтэй, үр дүнтэй сэргээх зорилгоор бэлтгэгдэнэ.

4.1.12 БАРИЛГЫН БОНУТ болон холбогдох дэд төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хяналт, хяналтыг ЭХЯ/ТХН гүйцэтгэнэ.

4.2 Үйл ажиллагааны болон Засвар үйлчилгээний байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө (ҮАЗҮ БОНУТ)

4.2.1 Үйл ажиллагааны үе шатнаас дор хаяж гурван сарын өмнө Үйл ажиллагаа ба Засвар үйлчилгээний (ҮАЗҮ) БОНУТ-г ЦДҮС ЭХЯ/ТХН (АЗҮ БОНУТ)-тай хамтран эцэслэн баталгаажуулна. Шаардлагатай тохиолдолд үүнийг одоогийн ЦДҮС удирдлагын төлөвлөгөөнд нэгтгэх болно. АЗҮ БОНУТ-г ЦДҮС хэрэгжүүлэх бөгөөд бүх АЗҮ гүйцэтгэгчид АЗҮ БОНУТ-ийг дагах үүрэгтэй.

4.2.2 АЗҮ БОНУТ дараах зүйлсийг хамрах ёстой:

- Онцгой байдлын бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө;
- Жендрийн тэгш байдал ба ЖСХД-ийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө;

- Хөдөлмөрийн гомдлын журам ба бүртгэл;
- ХЭМАА удирдлагын төлөвлөгөө;
- Үйл ажиллагааны хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө; мөн
- Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө.

4.2.3 Шаардлагатай бол эдгээр шаардлагыг NOG-ийн одоогийн төлөвлөгөөнд нэгтгэх боломжтой.

4.3 Оролцогч талуудын менежментийн төлөвлөгөө

4.3.1 БОНиНҮ-ийн хүрээнд ТОХТ бэлтгэгдсэн. ТОХТ нь амьд баримт бичиг бөгөөд төслийн барилга болон үйл ажиллагааны үе шатанд шинэчлэгдэж байх болно. Барилгын явцад ЭХЯ/ТХН нь оролцогчдын оролцооны үйл явцыг нийт хэрэгжүүлж, бүх гэрээт гүйцэтгэгчид болон дэд гүйцэтгэгчдэд ижил нийцтэй оролцооны ерөнхий арга барилыг хангах Төслийн ТОХТ боловсруулахыг багтаана.

4.3.2 Барилгын гүйцэтгэгч нь Төслийн ТОХТ -тэй нийцсэн Барилгын ТОХТ (БТОХТ) боловсруулж, барилгын өмнө болон барилгын үеэр хэрэгжүүлнэ.

4.3.3 Ашиглалтын үе шатанд төслийн талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ)-ийн хариуцлагыг ЦДҮС хүлээнэ.

4.4 Газар чөлөөлөх болон нүүлгэн суурьшуулалтын хамрах хүрээ

4.4.1 БОНИНҮ-ийн хүрээнд ГЧНШХХ бэлтгэгдсэн. ЭХЯ нь ГЧНШХХ -ийн дагуу НСҮАТ болон/эсвэл АСТ бэлтгэх үүрэгтэй, хэрэв эцсийн маршрутын дагуу шаардлагатай бол. Гэсэн хэдий ч нэмэлт нарийвчилсан загвар гаргаагүй тул ЭХЯ/ТХН нь газрын эзэмшигчид, хэрэглэгчидтэй холбогдож, эцсийн маршрут болон цамхагийн байршлыг баталгаажуулахын тулд Барилгын гүйцэтгэгчтэй хамтран ажиллах шаардлагатай. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний (БОНИНҮ) нэг хэсэг болгон Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн суурьшуулалтын хамрах хүрээний баримт бичиг (ГЧНШХХ) боловсруулсан. Эцсийн маршрутаас хамааран шаардлагатай тохиолдолд Байгаль орчин уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам (БОУАӨЯ) нь Нүүлгэн суурьшуулалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (НСҮАТ) болон/эсвэл Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөө (АНСТ)-ийг ГЧНШХХ -ийн дагуу боловсруулах үүрэгтэй.

4.4.2 Барилгын гүйцэтгэгч нь түр зуурын газрын бүх шаардлагыг (жишээ нь, барилгын баазууд) тодорхойлж, баталгаажуулсан эсэхийг баталгаажуулж, хэрэв энэ нь түр болон байнгын физик болон/эсвэл эдийн засгийн шилжилт үүсэх тохиолдолд ГЧНШХХ -ийн дагуу хамгаалалт хийх үүрэгтэй. Шаардлагатай тохиолдолд Барилгын гүйцэтгэгч нь НСҮАТ болон/эсвэл АСТ бэлтгэж, ЭХЯ/ТХН-тай хамтран батлуулах шаардлагатай.

5 Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо (БОНУТ)

5.1.1 ЭХЯ/ТХН нь энэ төслийн ерөнхий БОНУТО-ийг бэлтгэх болно. БОНУТО-ийг EBRRD-д батлахын тулд илгээгдэнэ. БОНУТО нь байгаль орчны болон нийгмийн эрсдэлийг тодорхойлох, удирдах бодлого, журам, хэрэгсэл, удирдлагын төлөвлөгөөг хангана. Үндсэн утгаараа БОНУТО нь дараах баримт бичгүүдээс бүрдэнэ:

- Бодлого ба журам;
- БОНИНҮ;
- БОНУТ;
- ТОХТ ;
- Маршрутын өөрчлөлтийн өөрчлөлтийн удирдлагын журам;
- ГЧНШХХ болон шаардлагатай бол НСҮАТ болон/эсвэл АСТ;
- Хууль тогтоомж, зохицуулалт, зөвшөөрлийн бүртгэл;
- Үүрэг бүртгэл;
- Байгууллагын чадамж, үүрэг хариуцлага;
- Нийлүүлэлтийн сүлжээний менежмент; мөн
- Хяналт ба тайлагнал.

5.1.2 Барилгын гүйцэтгэгчийг сонгох явцад тендерийн баримт бичигт Барилгын гүйцэтгэгчийг сонгох явцад БОНУТО-д оруулах гол гэрээг тодорхойлно. Барилгын гүйцэтгэгч нь Олон улсын стандартууд, Зээлдүүлэгчийн шаардлага (БОНИНҮ-ийн ил тод баримт бичиг орно) болон Яамны БОНУТО-д нийцсэн БОНУТО-ийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

5.1.3 Барилгын гүйцэтгэгч нь дараах чадварлаг мэргэжилтнүүдийг томилох шаардлагатай, ингэснээр БОНУТО-ийг шаардлагатай стандартад нийцүүлэх эсэхийг баталгаажуулна:

- Байгаль орчин;
- Эрүүл мэнд, аюулгүй байдал;
- Нийгмийн болон ЖСХД; мөн
- Газар чөлөөлөх, нүүлгэн суурьшуулах, амьжиргаа шаардлагтай тохиолдолд

5.1.4 Барилгын гүйцэтгэгч нь барилгын ажилчдад дараах эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын арга хэмжээний талаар анхны аюулгүй байдлын сургалт явуулах ёстой. мөн осол, гал, газар хөдлөлт, газар хөдлөлт, үер, байгаль орчин, олон нийтийн харилцан үйлчлэл зэрэг тохиолдолд онцгой байдлын хариу арга хэмжээ авдаг. Барилгын газар мөн аюулгүй байдал, хамгаалалтын сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлж, сар бүр аюулгүй байдлын уулзалтуудыг зохион байгуулах ёстой.

5.1.5 БОНУТО нь мөн ЦДҮС-ийн ЭХЯ/ТХН-тай хамтран АЗҮ удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулах эсвэл шаардлагатай үед ЦДҮС-д хадгалагдаж буй системүүдэд нэгтгэх хүрээг бүрдүүлнэ.

6 Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөлөл ба эрсдэлүүд

6.1 Барилгын үе шат

6.1.1 БОНИНҮ-д тодорхойлсон барилгын үе шатанд үүссэн байгаль орчин, нийгмийн нөлөө, эрсдэлийн тоймыг **Хүснэгт 6-1** үзүүлсэн.

6.1.2 БОНИНҮ-д тодорхойлсон үйл ажиллагааны үеийн байгаль орчны болон нийгмийн нөлөөллийн тоймыг **Хүснэгт 6-2** үзүүлсэн.

Хүснэгт 6-1 Барилгын үеийн байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн тойм

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Материалын хэрэглээ ба хог хаягдлын менежмент		
Газар шорооны ажил болон суурийн бүтээн байгуулалт Барилгын ажилбарууд (барилга байгууламж босгох) Замын бохирдол / тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн Өнгөн хөрсний түр хадгалалтын овоолго Барилгын машин механизмын хий болон хүлэмжийн хийн ялгаруулалт Барилгын талбайн түр байгууламж, материал хадгалах талбай Ажилчдын түр суурин	Барилгын ажилчид Гуравдагч талын хог хаягдлын байгууламжууд Малчин өрхүүд Ургамал ба амьтан (мал амьтдыг оролцуулан) Гадаргын усны биет ба газар доорх ус Хөрс	Элс, ус зэрэг материалын нөөцийн дуусах Малтсан материал, барилгын хаягдал, нийтийн хатуу хог хаягдлын цуглуулга Ашигласан тос барилгын хог хаядал зэрэг аюултай хог хаягдлаар үүсэх боломжтой байгаль орчны бохирдол
Агаарын чанар		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Газар шорооны ажил болон суурийн бүтээн байгуулалт Барилгын ажилбарууд (барилга байгууламж босгох) Замын бохирдол / тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн Өнгөн хөрсний түр хадгалалтын овоолго Барилгын машин механизмын хий болон хүлэмжийн хийн ялгаруулалт Барилгын талбайн түр байгууламж, материал хадгалах талбай Ажилчдын түр суурин	Малчдын гэр Ургамал, амьтан, мал амьтдыг багтаасан	Тоосны бохирдол (Ширхэгийн хэмжээ, PM) Агаарын бохирдол хий ялгаруулалттай (CO, NOx, SO2) ба стандартыг хэтрүүлэх магадлал
Дуу чимээ ба чичиргээ		
Газар шорооны ажил болон суурийн бүтээн байгуулалт Барилгын машин механизм, тоног төхөөрөмжүүдийн ашиглалт Барилгын талбайн түр байгууламж, материал хадгалах талбай Ажилчдын түр суурин	Малчдын гэр Ургамал, амьтан, мал амьтдыг багтаасан	Дуу чимээ, чичиргээний саад бэрхшээл, стандартыг хэтрүүлсэн байдал
Биологийн олон янз байдал, ургамал ба амьтан		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Газар шорооны ажил болон суурийн бүтээн байгуулалт Барилгын ажилбарууд (барилга байгууламж босгох) Замын бохирдол / тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн Өнгөн хөрсний түр хадгалалтын овоолго Барилгын машин механизмын хий болон хүлэмжийн хийн ялгаруулалт Барилгын талбайн түр байгууламж, материал хадгалах талбай Ажилчдын түр суурин	Орон нутгийн хамгаалалттай бүсүүд: • Зоогийн Хоолой орон нутгийн хамгаалалттай газар (ОНТХГН) • Өөшийн Говь ОНТХГН • Ганзага Уулын Өргөтгөл ОНТХГН Амьдрах орчин ба ургамал • Амьдрах орчин. үүнд илүү чухал цөөрөмүүд багтсан - түр зуурын нуур, улаан модтой хуурай голын ёроо, бүйлсний бут модтой хуурай голын ёроо, мөн Сайншандын ойролцоох намаг бүс. • Ховор болон ховордсон ургамал Амьтан • Том хөхтөн амьтдын бүрдэл • Жижиг хөхтөн амьтдын бүрдэл • Сарьсан багваахайнууд • Хамгаалалтын ач холбогдолтой шувууд • Мөлхөгчид • Нуруугүй амьтад	Амьдрах орчин ба ургамлын устгал ба доройтол Ургамлын цэвэрлэлт болон тээврийн хэрэгслийн мөргөлдөөнөөс үүдэлтэй амьтдын үхэл Энэ бүс нутгийн амьтдад харааны болон дуу чимээний саад учруулах Бохирдлын үйл явдлууд Хүний дарамт багтана: • Барилгын ажилтнууд хууль бус хулгайлах • Барилгын ажилтнуудын хог хаягдал (хүнсний хог орно) • Ховор ургамлын бүрдэл • Халдварлагч зүйлүүдийг нэвтрүүлэх нь • Ой модны галын эрсдэл нэмэгдсэн
Соёлын өв		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Газрын бүх ажил, үүнд газар цэвэрлэгээ, гадаргуу тэгшилгээ болон барилгын ажил багтана Барилгын талбайн түр байгууламж болон материал хадгалах талбай Тоног төхөөрөмж болон барилгын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн Ажилчдын түр суурин	Одоогоор зам болон түүний 25 метрийн хамгаалалтын зурваст ямар ч мэдээлэл олдоогүй. Өргөн хүрээний төслийн бүсэд 8 бүртгэлтэй газар бий: Хиимoрийн Овоо, Түмэн Өлзий Овоо, Хөшөөтийн хоолойн чулуун дурсгалууд, Хавцгайн Ам хадны сийлбэр, Хонгил Цав палеонтологийн газар, тэмээтийн тойромны оршуулгын газар Олон хүрээ хийдийн балгас, Хамарын хийдийн балгас. Монголд бүртгүүлээгүй ч оролцогчдын оролцоогоор 14 өөр сайт тодорхойлогдсон.	Тодорхойгүй булсан соёлын өвийн хүлээн авагчийг хэсэгчлэн эсвэл бүрэн устгах Барилгын чичиргээнээс үүдэлтэй тодорхойгүй соёлын өвийн хүлээн авагчийн гэмтэл Барилгын үеэр үүссэн олзонд тодорхойгүй хүлээн авагчийн булшилт
Ландшафт ба үзэгдэх орчин		
Мэргэжлийн техникийн өнгө аястайгаар Монгол хэл рүү орчуулбал: Газрын ажил болон суурийн бүтээн байгуулалт Барилгын тээврийн хэрэгсэл болон тоног төхөөрөмжийн ашиглалт Цамхаг, шон босгох болон агаарын шугам татах ажил Материалын түр хадгалалтын овоолго Замын хандалт, тэмдэглэгээтэй хамт Барилгын талбайн түр байгууламж болон материал хадгалах талбай, зарим хиймэл гэрэлтүүлэгтэй Ургамал цэвэрлэгээ Байнгын болон түр газрын ашиглалт Барилгын ажилчдын оролцоо / байршил	**Газрын гадаргын шинж чанар** 1. Хагас цөлийн тал нутгийн харьцангуй алслагдсан байдал, тайван байдал 2. Ландшафтын нээлттэй байдал, өргөн уудам байдал 3. Нээлттэй хөндий дагуух урт панорам үзэмжүүд 4. Үе үе улирлын намгархаг газар болон усны урсгалын бүсүүд 5. Орон нутгийн соёл, нийгмийн ач холбогдолтой газрууд **Харааны рецепторууд** 1. Сайншандын иргэд 2. Амралт, нийгмийн болон соёлын газруудад зочилсон хүмүүс	Орон нутгийн ландшафтын онцлогийг өөрчлөх Мэдрэмтгий рецепторуудын харааны тав тух түвшин буурсан нь

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Түр ажилчдын байр (кемп), зарим хиймэл гэрэлтүүлэгтэй	• Хан Баянзурх уулын зочид Хан Баян Зурх Уул ОНТХГН	
Soils		
Түр байгууламж болон замын хөл газрын ул мөрийн хүрээнд хөрс хуулалт Газрын ажил, үүнд цамхгийн суурийн бүтээн байгуулалт багтана Материалын түр хадгалалт / овоолго Машин механизм болон барилгын тээврийн хэрэгслийн ашиглалт Тос, химийн бодисын ашиглалт болон хадгалалт Түр ажилчдын байр (кемп), шаардлагатай тохиолдолд	Хөрс (ба газар) нь хөдөө аж ахуй болон байгалийн амьдрах орчныг дэмждэг	Элэгдэл Муудалт Шахалт Бохирдол
Байгалийн аюулт үзэгдэл		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Их хэмжээний цас эсвэл бороо Мөндөр, цахилгаан аянга болон нүргэлэх дуу Хаврын цас хайлах, түргэн үер, хөрс гэсэх Хүчтэй салхи, шороон шуурга, цасан шуурга болон манан Мөсөрхөг шуурга Хүйтэн	Барилгын ажилтнууд Барилгын тоног төхөөрөмж Орон нутгийн малчдын гэр бүлүүд ЦДАШ-тай оглолцдог орон нутгийн зам, төмөр замууд	Ажлын цагийг алдах Харагдах байдал буурах Нэвтрэх замын эвдрэл Машин механизмын хөдөлгөөнийг хязгаарлах Гэмтэл ба нас баралт Эрчим хүчний хэрэглээ нэмэгдсэн Эрчим хүчний алдагдал
Усан орчин		
Газар цэвэрлэх Газар шорооны ажил Цамхаг, баганын босгох Хэрэв шаардлагатай бол сувгийн доторх бүтэц барих	Сайр Хүний ундны усны худаг Намгархаг газарeds Хүн амын ундны усны худаг Намгархаг газар	Хур тунадасны улмаас үүссэн гадаргын урсгал нэмэгдэх Голын гидроморфологи өөрчлөгдөх Газрын урсгалын замын өөрчлөлтүүд Гадаргуу болон газрын доорх усны нөөцийн бохирдол Орон нутгийн усны хэрэгцээ нэмэгдэх
Нийгмийн ба Олон нийт		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Барилгын ажил болон ажиллах хүч, бүтээгдэхүүний эрэлт хэрэгцээ Барилгын ажилчдын олноор ирэлт / шилжилт хөдөлгөөн Барилгын ажилтай холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн Цахилгаан, ус болон орон нутгийн үйлчилгээний (жишээ нь: эрүүл мэндийн үйлчилгээ) ашиглалт Ёс зүйн буруу үйлдэл / зохисгүй хандлага	Орон нутгийн иргэд / олон нийт OTHL маршрутын 1 км доторх малчин өрхүүд Нийгмийн болон бусад дэд бүтэц (жишээ нь: эмнэлэг, усан хангамжийн байгууламж, төмөр зам гэх мэт) Эмэгтэйчүүд болон эмзэг бүлгийн хүмүүс/бүлгүүд	Тоосжилт, дуу чимээ болон хүндрэл нэмэгдсэнээс эрүүл мэнд, сайн сайхан байдал буурах Барилгын ажилчдын олноор ирэлт нь орон нутгийн иргэдтэй зөрчил үүсгэж, олон нийтийн эв нэгдэлд нөлөөлөх боломжтой Орон нутгийн иргэдтэй, ялангуяа эмэгтэйчүүд болон өсвөр насны охидтой зөрчилдөх эрсдэл ХДХВ/ДОХ болон бусад бэлгийн замын халдварт өвчин (БЗХӨ), түүнчлэн коронавирус зэрэг халдварт өвчин авах эрсдэл Малчид болон ойролцоох олон нийтийн гишүүд гэмтэх эрсдэл Цахилгаан, ус болон эрүүл мэндийн үйлчилгээний эрэлт нэмэгдсэнээр орон нутгийн иргэдийн хүртээмжид нөлөөлөх Эмзэг бүлгийн хүмүүст ялгаатай нөлөөлөл үзүүлэх
Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт болон амьжиргаа		
Барилгын ажил эрхлэлт, цалин нь салбарын дундажтай ойролцоо байх магадлалтай Барилгын ажилчдын тээвэр, хөрөнгө, хатуу бараа болон хэрэглээний зүйлсэд хийх зарцуулалт Гүйцэтгэгчийн төслийн материал, хүнс болон үйлчилгээний шууд эрэлт хэрэгцээ	Төслийн нөлөөнд өртсөн орон нутгууд, бизнесүүд Малчид Төслийн маршруттай огтлолцсон газар болон дэд бүтцийн эзэмшигчид (уурхайн лицензийн бүсүүд, хөгжлийн зориулалтаар хуваарилагдсан газар, төмөр зам, авто зам) Барилгын ажилчид	Бүс нутгийн болон орон нутгийн эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлсэн Орон нутгийн иргэдэд зориулсан ажлын байрны боломжууд Заавал танилцуулах сургалт болон илүү хэрэглээний богино хугацааны сургалтуудаар дамжуулан ур чадвараа дээшлүүлэх боломж олгодог

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
	Эмэгтэйчүүд ба эмзэг хүмүүс/бүлгүүд	Барилгын ажилчид болон гүйцэтгэгчийн орон нутгийн эдийн засагт зардлыг нэмэгдүүлэх Хөдөлмөр, бараа, үйлчилгээний хангамжийг хангаж чадахгүй бол орон нутгийн инфляцийн дарамт, амьдралын зардал нэмэгддэг
Газрын ашиглалт, эзэмшил ба шилжилт		
Түр хугацааны газар эзэмших (жишээ нь, нэвтрэх зам, барилгын талбай, барилгын ажилчдын суурин)	Төсөл нөлөөлсөн олон нийт Малчид Орон нутгийн бизнесүүд, газар эзэмшигчид болон хэрэглэгчид (уурхайн лицензийн бүсүүд, хөгжлийн зориулалтаар хуваарилагдсан газар, төмөр зам, авто зам) туулсан. Эмэгтэйчүүд ба эмзэг хүмүүс/бүлгүүд	Одоогийн газрын ашиглалтад түр зуурын саад болсон нь нэвтрэх боломж Малчдын амьжиргаанд саад болсон нь (жишээ нь, тоосны ялгаралт) Ус түр зуур ашиглах нь малчдад нөлөөлөх боломжтой
Хөдөлмөр эрхлэлт ба ажлын нөхцөл		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Үндэсний хэмжээнд хүүхдийн хөдөлмөр болон албадан хөдөлмөр өндөр түвшинд байдаг улсад барилгын ажиллах хүч Барилгын талбайн ХАБЭА (ХЭМАА) хангалтгүй, хяналт болон удирдлага дутмаг Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагад нийгмийн болон хөдөлмөрийн асуудлыг үл тоомсорлох Барилгын үйл ажиллагаанд жендэрт суурилсан хүчирхийлэл ба дарамт (ЖСХД) тохиолдох өндөр эрсдэл Ёс зүйн буруу үйлдэл / зохисгүй хандлага Барилгын ажилчдын түр суурин	Төслөөс нөлөөлөлд өртсөн олон нийт / иргэд Барилгын ажилчид Цагаач ажилчид Гуравдагч талын нийлүүлэгчид Эмэгтэйчүүд болон эмзэг бүлгийн хүмүүс/бүлгүүд	Ажилчдын байрны тохиромжгүй нөхцөл (жишээ нь: ариун цэврийн шаардлага хангаагүй, хангалтгүй байгууламж, хэт жижиг хэмжээтэй) Шийдвэргүй хөдөлмөрийн практик, хөдөлмөрийн гомдол, нийлүүлэлтийн сүлжээний асуудал, хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдэл, хүүхдийн болон албадан хөдөлмөрийн эрсдэл Хүний нөөцийн бодлого, журам хэрэгжүүлээгүйгээс ажилчдад ялгаварлан гадуурхалт үүсэх боломж Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломж хязгаарлагдмал байх Барилгын тээврийн хэрэгсэл болон талбайн ажилбаруудаас гэмтэх эрсдэл Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдэлүүд, үүнд цахилгаанд цохиулах, өндөрт ажиллах, хүнд тоног төхөөрөмжтэй харьцах багтана Төслийн хүрээнд ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн аюулгүй байдал, хамгаалалт буурах, мөн жендэрийн хүчирхийлэл ба дарамт (ЖСХД) тохиолдох эрсдэл
Уур амьсгалд тэсвэртэй байдал		
Хэт халуун Хэт хүйтэн Салхи Шуурга	Барилгын тоног төхөөрөмж Барилгын ажилчид Түр зуурын байгууламжууд Замын сүлжээ ба нэвтрэлт	Байгалийн аюулын улмаас тоног төхөөрөмжийн эвдрэл (жишээ нь: хэт халалт, үер, хүчтэй салхи)

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий өртөгчид	Боломжит нөлөөлөл
Бороо ба үер Шороон шуурга Хээрийн түймэр		Ашиглалтын үр ашиг буурах (жишээ нь: хэт халуун эсвэл хүйтэн нөхцөлд ажиллахад тав тухгүй байдал) Хэт нөхцөл байдлын улмаас эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө (жишээ нь: нарших, хөлдөлт) Байгалийн аюулын улмаас эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө (жишээ нь: үер, хүчтэй салхи, тоосон шуурга) Байгалийн аюулын улмаас түр байгууламжийн эвдрэл (жишээ нь: салхинд хийссэн хог, үер, ой хээрийн түймэр)

Хүснэгт 6-2 Ашиглалт, засвар үйлчилгээний үеийн байгаль орчны болон нийгмийн нөлөөллийн тойм

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Хог хаягдлын менежмент		
АЗҮ-ний үйл ажиллагаа, голчлон дэд станцууд дээр	АЗҮ ажилчид Гуравдагч талын хог хаягдлын байгууламжууд ЦДАШ маршрутын дагуух малчин өрхүүд Ургамал ба амьтан (мал амьтдыг оролцуулан) Гадаргын ус ба газар доорх ус Хөрс	Малтсан материал, барилгын хаягдал, нийтийн хатуу хог хаягдлын цуглуулга Ашигласан тос, хоосон торх эсвэл АЗҮ-ний үед машины солигдсон хэсгүүд зэрэг аюултай хог хаягдлаар орчны бохирдол үүсэх боломжтой
Агаарын чанар		
Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй
Дуу чимээ ба чичиргээ		
Цагаан Суварга дэд станцын нэмэлт трансформаторууд	Малчдын баазууд Цагаан Суварга уурхайн ажилчид	Дуу чимээ, чичиргээний саад бэрхшээл, стандартыг хэтрүүлсэн байдал
Биологийн олон янз байдал, ургамал ба амьтан		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Тогтмол засвар үйлчилгээний үйл ажиллагаа, үүнд тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн багтана Ургамлын цэвэрлэгээ Эвдрэл сүйтгэл, хулгай ба терроризмын үйлдэл ЦДАШ болон холбогдох дэд бүтцийн байгууламжийн оршин байх байдал	Орон нутгийн хамгаалалттай газар нутгууд: • Зоогийн хоолой ОНТХГН • Өөшийн говь ОНТХГН • Ганзага уулын өргөтгөл ОНТХГН Амьдрах орчин ба ургамал • Амьдрах орчин. үүнд илүү чухал цөөрөмүүд багтсан - түр зуурын устай нуур, сайр, бүйлсний бут модтой сайр, мөн Сайншандын ойролцоох ус намгархаг бүс. • Ховор болон ховордсон ургамал Амьтан • Том хөхтөн амьтад • Жижиг хөхтөн амьтад • Сарьсан багваахайнууд • Хамгаалалтын ач холбогдолтой шувууд • Мөлхөгчид • Нуруугүй амьтад	Засвар үйлчилгээний явцад тээврийн хэрэгслийн мөргөлт болон цахилгаан дамжуулах шугам дээрх шувууны үүрийг зайлуулснаас амьтдын эндэгдэл гарах Тархалтын саад бий болсноор амьдрах орчны бутрал Засвар үйлчилгээний явцад амьтдад үзүүлэх харааны болон дуу чимээний саад Засвар үйлчилгээний явцад бохирдлын тохиолдол гарах Байнгын байгууламж барьснаар усны горимд өөрчлөлт орох Хүний дарамт: • Зам барилгын ажилтнууд хулгайлах. • Ховор ургамлын цуглуулга. • Халдварлагч зүйлүүдийг нэвтрүүлэх. • Зам барилгын ажилтнуудын хог хаягдал (хүнсний хог орсон). • Ойн галын эрсдэл нэмэгдсэн.
Соёлын өв		
Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй
Газрын гадарга болон үзэгдэх орчин		
690 ЦДАШ цамхагууд	Хагас цөлийн тал нутгийн харьцангуй алслагдсан байдал, тайван байдал	Орон нутгийн ландшафтын онцлогийг өөрчлөх

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Цамхаг болон дээвэр шугамыг үе үе засварлах	• Ландшафтын нээлттэй байдал, өргөн уудам байдал • Нээлттэй хөндий дагуух урт панорам үзэмжүүд • Үе үе улирлын намгархаг газар болон усны урсгалын бүсүүд • Орон нутгийн соёл, нийгмийн ач холбогдолтой газрууд **Үзэгдэх орчны өртөгчид** • Сайншандын олон нийт • Амралт, нийгмийн болон соёлын газруудад зочилсон хүмүүс • Хан Баянзурх уулын зочид Хан Баян Зурх Уул ОНТХГН	Мэдрэмтгий хүлээн авагчдын харааны тав тухын түвшин буурсан нь
Хөрс		
Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй
Байгалийн аюулт үзэгдэл		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Их хэмжээний цас эсвэл бороо Мөндөр, цахилгаан аянга болон нүргэлэх дуу Хаврын цас хайлах, түргэн үер, хөрс гэсэх Хүчтэй салхи, шороон шуурга, цасан шуурга болон манан Мөсөрхөг шуурга Хүйтэн	Төслийн дэд бүтэц АЗҮ-ийн ажилтнууд Орон нутгийн иргэд ба малчид	Ажлын цагийг алдах Харагдах байдал буурах Зам болон дэд бүтцийн байгууламжуудын эвдрэл Машин механизмын хөдөлгөөнийг хязгаарлах Гэмтэл ба нас баралт Эрчим хүчний хэрэглээ нэмэгдсэн Эрчим хүчний алдагдал
Усан орчин		
ЦДАШ цамхагууд сайр /усны урсгалд байрладаг	Хуурай голын ёроол Малчин өрхүүд / Урсгалын доод хэсэгт байрладаг Хүний ундны ус хангамжийн худаг Ус намгархаг газар	Үерийн дараах цамхгуудын ойролцоох усны урсгалын гидрологийн горимын өөрчлөлт АЗҮ үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй бохирдол Гадаргын ус болон газрын доорх усанд бохирдлын замуудыг нэвтрүүлэх
Нийгэм болон олон нийт		
Засвар үйлчилгээтэй холбоотой тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн Орон нутгийн үйлчилгээ ашиглах. жишээ нь, эрүүл мэндийн үйлчилгээ / эмнэлэг, дэд бүтэц (төмөр зам, авто зам гэх мэт) ЦДАШ-тай огтлолцдог Ёс зүйн муу зан авир CES-ийн найдвартай байдал сайжирсан	Төслийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийт Малчин өрх Нийгмийн болон бусад дэд бүтэц Төвийн Эрчим Хүчний Системийн (ТЭХС) хэрэглэгчид Эмэгтэйчүүд ба эмзэг хүмүүс/бүлгүүд	Цахилгаан соронзон орон (ЦСО)-оос эрүүл мэнд, сайн сайхан байдалд үзүүлэх нөлөөлөл Олон нийтэд үзүүлэх эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлын нөлөөлөл, үүнд цахилгаанд цохиулах, гал түймэр болон цамхаг нурж унах эрсдэл багтана

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
		Барилгын ажилчид үлдсэнээс үүдэлтэй бэлгийн болон хүйсийн хүчирхийлэл, мөлжлөг, дарамт (ЖСХД) болон бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл, дарамт (БМХД) Ус болон эрүүл мэндийн үйлчилгээний эрэлт нэмэгдсэнээр орон нутгийн иргэдийн ашиглалт, хүртээмжид нөлөөлөх Төвийн эрчим хүчний системийн (ТЭХС) найдвартай байдал, тогтвортой байдал сайжирснаар сайн сайхан байдалд эерэг нөлөө үзүүлэх
Эдийн засаг, ажил эрхлэлт ба амьжиргаа		
ТЭХС-ийн найдвартай байдал сайжирсан АЗҮ-ийн ажил	Төслийн нөлөөнд өртсөн орон нутгууд, бизнесүүд Малчид Төслийн маршруттай огтлолцсон газар болон дэд бүтцийн эзэмшигчид (уурхайн лицензийн бүсүүд, хөгжлийн зориулалтаар хуваарилагдсан газар, төмөр зам, авто зам) Төвийн Эрчим Хүчний Системийн хэрэглэгчид Барилгын ажилчид Эмэгтэйчүүд ба эмзэг хүмүүс/бүлгүүд	Барилгын үе шаттай харьцуулахад хөдөлмөр эрхлэх боломж хязгаарлагдмал байх Төвлөрсөн эрчим хүчний системийн (CES) найдвартай байдал, тогтвортой байдал сайжирснаар орон нутгийн болон бүс нутгийн эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлэх Бүс нутгийн хөгжлийг дэмжих эрчим хүчний хүчин чадал Шинэ ур чадвар эзэмшсэн ажилчид (эдгээр ур чадвараа дараагийн төсөлд ашиглах боломжтой) Төвлөрсөн эрчим хүчний системийн (CES) найдвартай байдал, тогтвортой байдал сайжирснаар амьжиргаанд эерэг нөлөө үзүүлэх
Газрын ашиглалт, эзэмшил ба шилжилт		

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Байнгын газар эзэмшил (ЦДАШ-ын чиглэл ба 25 м Хамгаалалтын зурвас)	Малчид Төслийн маршруттай огтлолцсон газар болон дэд бүтцийн эзэмшигчид (уурхайн лицензийн бүсүүд, хөгжлийн зориулалтаар хуваарилагдсан газар, төмөр зам, авто зам) Эмэгтэйчүүд ба эмзэг хүмүүс/бүлгүүд	Хамгаалалтын зурвас доторх газрын ашиглалтанд байнгын нөлөө (жишээ нь, уул уурхай болон бусад хуваарилагдсан хөгжүүлэлтүүд)
Хөдөлмөр эрхлэлт ба ажлын нөхцөл		
Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний (АЗҮ) талбайд ХАБЭА хангалтгүй, хяналт болон удирдлага дутмаг байх Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагад нийгмийн болон хөдөлмөрийн асуудлыг үл тоомсорлох Ёс зүйн буруу үйлдэл / зохисгүй хандлага Цахилгаан соронзон орон (ЦСО)-д мэргэжлийн өртөлт	Төслөөс нөлөөлөлд өртсөн олон нийт / иргэд Гуравдагч талын нийлүүлэгчид Эмэгтэйчүүд болон эмзэг бүлгийн хүмүүс/бүлгүүд	Шийдвэргүй хөдөлмөрийн практик, хөдөлмөрийн гомдол, нийлүүлэлтийн сүлжээний асуудал, хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдэл, хүүхдийн болон албадан хөдөлмөрийн эрсдэл Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдэлүүд, үүнд цахилгаанд цохиулах, өндөрт ажиллах, хүнд тоног төхөөрөмжтэй харьцах багтана Цахилгаан соронзон орон (ЦСО)-оос эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөлөл Төслийн хүрээнд ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн аюулгүй байдал, хамгаалалт буурах, мөн бэлгийн болон хүйсийн хүчирхийлэл, дарамт (ЖСХД) тохиолдох эрсдэл
Уур амьсгалд тэсвэртэй байдал		
Хэт халуун Хэт хүйтэн Салхи	Барилга ба ЦДАШ дэд бүтэц Ландшафтын өртөгчид Нэвтрэх замууд	Цас орж, үер, хүчтэй салхи зэрэг байгалийн аюулаас үүдэлтэй барилга болон ЦДАШ дэд бүтцэд хохирол учруулах

Барилгын үйл ажиллагаа / Нөлөөллийн эх үүсвэрүүд	Боломжит мэдрэмтгий хүлээн авагчид	Боломжит нөлөөлөл
Шуурга Бороо ба үер Шороон шуурга Хээрийн түймэр	АЗҮний ажилчид	Хэт халуун эсвэл хүйтэн нөхцөлд ажиллах тав тухгүй байдлаас АЗҮ ажилчдын үр ашиг буурах Хэт нөхцөл байдлын улмаас эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө (жишээ нь: нарны цохилт, хөлдөлт) Байгалийн аюулын улмаас эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө (жишээ нь: үер, хүчтэй салхи, тоосон шуурга) Байгалийн аюул болон хэт нөхцөл байдлаас дамжуулалт буурах Удаан хугацааны хэт температурын улмаас ургамлын хаталт Салхинд хийссэн хог, саад зэргээс зам хаагдах

7 Байгаль орчин ба нийгмийн удирдлагын арга хэмжээ

7.1.1 Энэхүү БОНУТ-ийн зорилго нь дараах зүйлсийг тодорхойлох явдал юм:

- Санал болгож буй төслийн улмаас үүсэх байгаль орчин, нийгмийн хүлээн авагч, нөөцийн нөлөөг шийдвэрлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх шаардлагатай хяналтын арга хэмжээ, хяналтын шаардлага;
- Үүрэг хариуцлагын эх үүсвэр, өөрөөр хэлбэл БОНИНҮ;
- Хэрэв боломжтой бол зохицуулалт, жишээ нь Монголын Үндэсний Стандарт (MNS) эсвэл Монгол Улсын хууль;
- Бууруулах арга хэмжээ болон хяналтын шаардлагыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх хариуцлагатай тал/талууд;
- Удирдлагын төлөвлөлтийн маршрут болон хяналтын шаардлага.
- Баталгаажуулалтын арга/нийцлийн хяналт; мөн
- Тайлагналын формат.

7.1.2 Эдгээр байгаль орчны болон нийгмийн арга хэмжээг Төслийн үе шат бүрт, тухайлбал барилгын өмнөх шат, барилгын дараа/шилжүүлэлтийн дараа, ашиглалт, засвар үйлчилгээний үе шатуудад дараах хүснэгтэд тодорхойлсон.

Хүснэгт 7-1 Барилгын өмнөх байгаль орчин, нийгмийн хохирол ба хяналтын арга хэмжээ

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Нарийвчилсан БОНУТО болон БОНУТ						
Үнэлгээ (БОНЕҮ) хийж, Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яаманд батлуулалтаар илгээнэ. БОНЕҮ-г батлагдсаны дараа: • Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ (БОННҮ) бэлтгэх • БОННҮ-ийн талаар олон нийтийн хэлэлцүүлэг явуулах • Хэрэв шаардлагатай бол БОННҮ-г шинэчлээрэй • БОННҮ-г Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яаманд баталгаажуулахын тулд илгээнэ.	БОНЕҮ	Байгаль орчны үнэлгээний тухай хууль	ЭХЯ/ЕСБХБ/Орон нутгийн зөвлөх	n/a	БОНЕҮ-гийн зөвшөөрөл. Олон нийтийн хэлэлцүүлэг явагдсан. БОННҮ-ийн зөвшөөрөл.	Тайлангууд
ЭХЯ-д ТХН байгуулагдаж, ЭХЯ-г дэмжих болно. ТХН-ийн ажилтнууд байгаль орчин, нийгмийн болон хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын (ХЭМАА) гүйцэтгэлийн удирдлагын чиглэлээр бүрэн чадвартай байх болно.	БОНИНҮ		ЭХЯ	БОНУТО	ТХН-ийн ажилтнуудыг томилсон	Байгууллагын бүтэцийн схем
ТХН нь төслийн барилгын тендерийн үйл явцад хамгийн бага ажлын нас, хэвийн ажлын цаг, хамтын хэлэлцээр хийх эрх чөлөө, сайн ажлын нөхцөл, нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлага, албадан хөдөлмөрийн эрсдэлийг арилгах арга хэмжээний бодлогыг баталгаажуулна. БОНҮАТ төслийг Барилгын гүйцэтгэгчийн хэрэгжүүлэх шаардлагыг хялбаршуулна. БОНҮАТ -д багтсан барилгын гүйцэтгэгчийн шаардлагыг тэдний гэрээнд багтаана.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	ТХН	БОНУТО	Гэрээний заалт	Гэрээний баримт бичиг

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Гэрээт гүйцэтгэгчийн БАРИЛГЫН БОНУТ, БТОХТ, бодлого, практикийг сонгон шалгаруулах, томилгооны дараах дэлгэрэнгүй хяналт. Худалдан авах ажиллагааны явцад гүйцэтгэгчийн туршлагыг үнэлэх, үүнд гадаад ажилчдын хэлний бэрхшээлийг тооцон үзэж, талбай дээр хэрхэн зохицуулахыг багтаах, мөн гүйцэтгэгчийн байгаль орчны болон нийгмийн гүйцэтгэлийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг үнэлэх. Байгаль орчны болон нийгмийн гүйцэтгэл хангалтгүй тохиолдолд торгууль ногдуулах механизмыг тооцон үзэх.						
Төслийн хэрэгжилтийн нэгж (ТХН) нь барилгын үе шатанд хэрэгжүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг хянан шалгах ажлыг дэмжихийн тулд төслийн хяналтын зөвлөх болон инженерийн хяналтын албан тушаалтантай хамтран ажиллаж, сургах болно. Талбай дээр үүсэх төвөгтэй асуудлыг шийдвэрлэхэд зохицуулалт хийх, мөн ТХН болон Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банктай (ЕСБХБ) тайлангаа хүргүүлэхийн тулд тасралтгүй шинэчлэгдсэн мэдээллийг хангах шаардлагатай.	БОНИНҮ		ТХН	БОНУТО	Сургалтын хөтлбөр	Сургалтын бүртгэл Хяналт шалгалтын тайлан
Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоог (БОНУТО) нарийвчлан боловсруулах. Төслийн БОНУТО-д дараах зүйлсийг багтаана: • Төслийн байгаль орчин, нийгмийн бодлого болон журам • БОННҮ тайлан болон ЕБОННҮ/ДБОННҮ	БОНИНҮ, БОНҮАТ , БОНУТ	Олон улсын сайн туршлага ISO 14001. ISO 45001.	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо (БОНУТО) болон Амлалтын бүртгэлийн хүртээмж	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө (БОНУТ) • Хууль эрх зүй болон зөвшөөрлийн бүртгэл • Амлалтын бүртгэл • Төслийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн өөрчлөлт (жишээ нь: чиглэл, байршлын өөрчлөлт) гарсан тохиолдолд нэмэлт буюу шинэ БОННҮ/ННҮ үнэлгээ хийхийг өдөөх өөрчлөлтийн удирдлагын журам • Төслийн ОНХБ (ТОХТ – Stakeholder Engagement Plan) • Төслийн ГННҮ (ГЧНШХХ – Land Acquisition and Resettlement Framework) • Байгаль орчны яам (ЭХЯ) болон Үндэсний төслийн ажлын хэсгийн (ЦДҮС) ТХН болон Хяналтын инженерийн үүрэг, хариуцлага • Ирээдүйн үйл ажиллагааг хянах, удирдах төслийн хуваарь/хөтөлбөр Байгаль орчин, нийгмийн (БОН) сөрөг нөлөөллийг бууруулах бүх арга хэмжээг нарийвчлан нэгтгэн дүгнэлт гаргаж, Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ (БОНИНҮ)-с гарсан арга хэмжээг ч багтаан “Амлалтын бүртгэл”-д тусгана. Үүнд компанийн болон гүйцэтгэгчийн хариуцлагыг тус бүрээр нь ялган зааж өгнө.						
Төслийн бодлого болон Ёс зүйн дүрмийг Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцооны	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО, БОНУТ	Төслийн бодлого болон тендерийн баримт бичгийн хүртээмж	Хяналтын тайлангууд

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
(БОНУТО) хүрээнд боловсруулах, дор хаяж дараах зүйлсийг хамруулах: • Байгаль орчин, нийгмийн бодлого • Хүний нөөцийн бодлого (хөдөлмөр, ажлын нөхцөл, олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал болон жендэрийг хамарсан) • Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамт шахалтын эсрэг бодлого • Гүйцэтгэгч/Нийлүүлэгчийн бодлого • Хөдөлмөрийн удирдлагын бодлого (түр ажилчдын байр сууц болон хүйсийн болон бэлгийн хүчирхийлэл, дарамтын асуудлыг хамарсан) • Ёс зүйн дүрэм Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоог (БОНУТО) дагаж мөрдөхтэй холбоотой шаардлагуудыг Барилгын гүйцэтгэгчийн тендерийн баримт бичигт тусгана..		ОУХБ-ын стандартууд ЕСБХБ ГШ2				
Хүний нөөцийн бодлого нь үндэсний хууль тогтоомж, Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын (ОУХБ) холбогдох стандарт, зөвлөмж болон ЕБХБ-ын Гүйцэтгэлийн Шаардлага 2 (ГШ2)-тай нийцсэн байна. Хүний нөөцийн бодлого нь ажилтнуудыг удирдах арга барилыг тодорхойлох бөгөөд үүнд Монгол Улсын хөдөлмөр, хөдөлмөр эрхлэлтийн хуулиар олгогдсон эрх, ажилтнуудын үйлдвэрчний эвлэлд нэгдэх болон хамтын хэлэлцээр хийх эрхийг багтаана. Мөн ажилд авах үйл явцад жендэрийн ялгаварлал үүсэхээс сэргийлэх, ажлын байран дахь	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	Labour Code ОУХБ-ын стандартууд ЕСБХБ ГШ2	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Бодлогын хүртээмж	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
жендэрийн болон бэлгийн хүчирхийлэл, дарамтыг таслан зогсоох журам багтах ёстой. Түүнчлэн албадан хөдөлмөр ашиглахгүй, хүүхдийг боловсролд нь саад учруулах, хөгжлийг нь хохироох, мөлжлөгийн шинжтэй байдлаар ажиллуулахгүй байх тухай тодорхой мэдэгдэл багтах бөгөөд энэ нь дэд гүйцэтгэгчид болон нийлүүлэлтийн сүлжээнд ч адилхан хамаарна.						
Гүйцэтгэгчид дагаж мөрдөх шаардлагатай төслийн тусгай төлөвлөгөөг боловсруулах: • Шинэчлэгдсэн төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө (БОНУТ) • Төслийн хөдөлмөрийн удирдлагын ерөнхий төлөвлөгөө • Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө • Ёс зүйн дүрэм • Төслийн жендэрийн тэгш байдлын болон хүйсийн болон бэлгийн хүчирхийлэл, дарамтын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөө) • Төслийн талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	ЕСБХБ ГШ2	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Төлөвлөгөөний хүртээмж Тендерийн баримт бичиг	Шалтгалтын бүртгэл
БОНИНҮ, БОНУТ болон энэхүү БОНҮАТ-д тусгагдсан зохион байгуулалтын арга хэмжээг эцсийн хэрэгжүүлсэн загварт бүрэн тусгах. Үүнд уур амьсгалд тэсвэртэй байдал, экологийн хамгаалалт, эрүүл мэнд ба хөдөлмөрийн аюулгүй	БОНИНҮ		ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Шинээр болон нэмэлтээр хийгдсэн Байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээг (БОН assessments) ЕБРД-д “эсэргүүцэлгүй” зөвшөөрөл авах зорилгоор, тухайн үнэлгээг хийхэд хүргэсэн	Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан шалгалт

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
байдлын зохион байгуулалтын арга хэмжээнүүд багтана. Төслийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд (жишээлбэл, чиглэл болон байршлын өөрчлөлт) өөрчлөлт орсон тохиолдолд нэмэлт болон шинэ Байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээ (БОНиНҮ) хийхийг шаарддаг өөрчлөлтийн удирдлагын журамыг хэрэгжүүлэх. Ялангуяа ЕСБХБ-ийн БОНИНҮ болон/эсвэл БОННҮ-ийн судалгааны коридороос гадуур өөрчлөлт гарсан тохиолдолд энэхүү журам заавал хэрэгжинэ.					материаллаг өөрчлөлтийн тайлбарын хамт хүргүүлнэ. Эцсийн загварыг ЕБРД-д хүргүүлж, тэдний хяналт болон эсэргүүцэлгүй зөвшөөрөл авна.	Эцсийн загварын тайлан
Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоог (БОНУТО) хэрэгжүүлэх, нарийвчилсан Барилга угсралтын Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө (БАРИЛГЫН БОНУТ) боловсруулах. • Барилгын эрсдэлийн бүртгэл • Агаарын чанарын удирдлагын төлөвлөгөө • Дуу чимээ ба доргилтын удирдлагын төлөвлөгөө • Замын хөдөлгөөний удирдлагын төлөвлөгөө • Ус, бохир ус болон ус зайлуулах удирдлагын төлөвлөгөө • Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөө (түрэмгий зүйлсийн удирдлагын төлөвлөгөө багтана) • Материалын ашиглалт ба хог хаягдлын удирдлагын төлөвлөгөө • Хөрс хадгалалт ба талбайг сэргээн ашиглах төлөвлөгөө • Бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө • Асгаралт, алдагдлаас урьдчилан сэргийлэх ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө • Соёлын өвийн удирдлагын төлөвлөгөө болон санамсаргүй олдворын журам • Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	Хөдөлмөрийн хууль	Баилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ	Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлэх, Барилга угсралтын Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдлыг хангах Гэрээт гүйцэтгэгч болон дэд гэрээт гүйцэтгэгчийн бүх ажилтнаар Ёс зүйн дүрэмд гарын үсэг зуруулах	Шалтгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба худалдан авалтын төлөвлөгөө • Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө • Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын төлөвлөгөө • Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал ба хамгаалалтын удирдлагын төлөвлөгөө • Урсгал шилжилтийн удирдлагын төлөвлөгөө • Ажилчдын түр байрны удирдлагын төлөвлөгөө • Онцгой байдлын бэлтгэл ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө • Сургалтын төлөвлөгөө • Аюулгүй байдлын төлөвлөгөө • Олон нийт болон хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө / тус бүрийн төлөвлөгөө нь дараах зүйлсийг хамрах ёстой: • Үүрэг ба хариуцлага • Ерөнхий хэрэгжүүлэх арга хэмжээ • Талбайн онцлогт тохирсон хэрэгжүүлэх арга хэмжээ • Хяналт, мониторингийн шаардлага (багаж хэрэгсэл багтана) • Хяналт шалгалт, аудит болон тайлагнал • Зөрчил болон осол/тохиолдлын журам						
Үндэсний хууль тогтоомж, ОУХБ-ын холбогдох стандарт, зөвлөмж болон ЕБРД-ийн ГШ2-т нийцүүлэн бодлого, журмыг боловсруулж хэрэгжүүлэх. Энэхүү бодлого, журам нь ажилтан	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн хууль болон холбогдох	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Хүний нөөцийн бодлого, журамын хүртээмж	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
болон гэрээт гүйцэтгэгчдийг удирдах арга барилыг тодорхойлох бөгөөд Монгол Улсын хөдөлмөр, хөдөлмөр эрхлэлтийн хуулиар олгогдсон эрх, ажилчдын үйлдвэрчний эвлэлд нэгдэх болон хамтын хэлэлцээр хийх эрхийг багтаах ёстой. Төслийн Хөдөлмөрийн удирдлагын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ба хэрэгжүүлэхЭнэ төлөвлөгөө нь Төслийн хэрэгжүүлэх нэгжийн (ТХН) ажилтнуудыг хамрахын зэрэгцээ төслийн гүйцэтгэгчдэд мөрдөх стандартуудыг тогтооно. Төслийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө нь дор дурдсан арга хэмжээг багтаана: • Ажиллах хүчийг удирдах арга барил, гуравдагч этгээд болон нийлүүлэлтийн сүлжээг хамруулан • Ажилчдын харилцааг зохицуулах • Ажилчдын байгууллагад нэвтрэх боломж • Хүний эрх болон ЖСХД дэлгэрэнгүйг 2.6-д үзнэ үү • Ажиллах нөхцөл болон хөдөлмөрийн гэрээний нөхцөлүүд • Хүүхдийн хөдөлмөр, албадан хөдөлмөрийг хориглох, худалдан авалт нь мөлжлөгийн болон хүүхдийн хөдөлмөрийн практикийг зайлсхийх • Тэгш боломж ба ялгаварлан гадуурхахгүй байх • Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал • Авлига болон хээл хахууль • Гэрээт гүйцэтгэгчийн бодлого, журамд хяналт тавих • Бүх ажилчид бодлого, журмыг өөрийн хэл дээрээ ашиглах боломжтой байх • Хяналт шалгалтын зохион байгуулалт • Ил тод, шударга ажилд авах үйл явцыг хангах		ОУХБ-ын (ОУХБ) стандартууд			Төслийн Хөдөлмөрийн Удирдлагын Ерөнхий Төлөвлөгөөний хүртээмж Зорилтууд болон гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд нь барилгын гүйцэтгэгчтэй тохиролцон тогтоогдсон байх	

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Гэрээт гүйцэтгэгчид өнгөрсөн ялгаварлалтыг арилгах, эсвэл орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тусгай хамгаалалт, тусламжийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, тухайлбал эмэгтэйчүүд зэрэг төлөөлөл багатай бүлгээс өргөдөл хүлээн авахыг хангах • Техникийн, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал болон гар ажиллагааны сургалтын боломжийг тохиромжтой тохиолдолд олгох • Сэтгэцийн эрүүл мэнд болон сайн сайхан байдлыг дэмжих арга хэмжээг Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөнд нэгтгэх, үүнд зөвлөгөө өгөх нөөцөд чиглүүлэх болон стрессийн удирдлага, ядарч туйлдах нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх сургалтыг багтаах. Төлөвлөгөөнд гол сэдвүүдийн хүрээнд зорилтуудыг тогтооно. Үүнд орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт, эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт зэрэг багтана. Мөн гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд нь орон нутгийн ажилд авалтын хувь, эмэгтэйчүүд болон төлөөлөл багатай бусад бүлгийн хувь зэрэг үзүүлэлтүүдийг хянах, тайлагнах зорилгоор тогтоогдоно. Тендерийн баримт бичигт орон нутгийн ажилд авах зорилтуудыг тусгаж, гэрээт гүйцэтгэгчдийг орон нутгийн ажилчдыг ажилд авахыг урамшуулах ёстой. Ялангуяа дуу чимээ, тоосжилт, барилга/засварын хөдөлгөөн, эсвэл төслийн бусад үйл ажиллагаанд шууд өртөж болзошгүй иргэдийг давуу эрхтэйгээр ажилд авахыг дэмжинэ. Үүнд орон нутгийн нийлүүлэлтийн сүлжээ болон орон нутгийн малчин өрхүүдээс бараа бүтээгдэхүүн худалдан авах нөхцөлийг багтааж болно. Төслийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө нь Европын Сэргээн Босголт, Хөгжлийн Банкны (ЕСБХБ) “Ялгаварлан						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
гадуурхахгүй байх ба Тэгш Боломжийг хангах тухай үйлчлүүлэгчдэд зориулсан зөвлөмж"-ийн1 дагуу боловсруулагдаж, 2023 онд батлагдсан Эрчим хүчний салбарын жендэрийн бодлого (2023–2032) болон түүний хэрэгжилтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийг хангах ёстой[2].						
ЭХЯ/ Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж нь барилгын болон үйл ажиллагааны нийлүүлэлтийн сүлжээний төлөвлөлт, гүйцэтгэлийг удирдахад чиглэсэн Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон Төслийн Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Удирдлагын Төлөвлөгөө-г боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Эдгээр нь дор хаяж дараах хүрээг хамрах ёстой: • Гэрээ болон дэд гэрээнд холбогдох БОНҮАТ шаардлагуудыг тусгах • Гүйцэтгэгчийн тендерийг хянах, ESG үнэлгээ өндөртэй болон/эсвэл байгаль орчны гүйцэтгэлийн гэрчилгээтэй нийлүүлэгчдийг давуу эрх олгох • Гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж, томилсны дараа бодлого, журам, төлөвлөгөөг нь хянах • Албадан хөдөлмөр, хүүхдийн хөдөлмөр зэрэг хөдөлмөрийн эрсдэлийг үнэлэх, шууд гомдол болон байгууллага/хоригийн жагсаалтыг хамруулах	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн хууль болон холбогдох ОУХБ-ын (ОУХБ) стандартууд	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон Төслийн Нийлүүлэлтийн Сүлжээний Удирдлагын Төлөвлөгөөний хүртээмж	Хяналт шалгалтын тайлан

[1] Холбоос: bing.com/ck/a?!&&p=753ada2c683df0accc7c9e395435ded21ae989b1dc34bea493fe0648d2c098bdJmltdHM9MTc2NTE1MjAwMA&ptn=3&ver=2&hsh=4&fclid=0d1bc705-5b79-6820-052d-d3aa5a996913&psq=EBRD+equal+opportunity+and+non-discrimination+guidance+note&u=a1aHR0cHM6Ly93d3cuZWJyZC5jb20vZG93bmxvYWRzL2Fib3V0L3N1c3RhaW5hYmlsaXR5L05vbkRpc2NyaW1pbmF0aW9uLnBkZg&ntb=1

[2] ЭХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн даргын тушаал. Тушаалын дугаар. В/3516, 2023-10-20.

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• БОНУТО ийн хариуцсан гүйцэтгэгчийн ажилтан/менежерийн сургалт болон зохих мэргэжлийн үнэмлэхийг баталгаажуулах • Шалгалт, аудитын шаардлага болон давтамжийг тогтоох • Нийлүүлэлтийн сүлжээний гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд ЭХЯ / ТХН нь төслийн барилгын тендерийн үйл явцад хамгийн бага хөдөлмөрийн нас, хэвийн ажлын цаг, хамтын хэлэлцээр хийх эрх чөлөө, сайн хөдөлмөрийн нөхцөл, нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлага, албадан хөдөлмөрийн эрсдэлийг арилгах арга хэмжээ зэрэг заалт, бодлогыг тусгана. ЭХЯ/ТХН/Барилгын хяналтын инженер нь барилгын талбай болон барилгын баазуудад 6 сар тутамд бие даасан аудит, шалгалтыг зохион байгуулж, дараах шаардлагуудыг хангаж буй эсэхийг баталгаажуулна: Барилгын гүйцэтгэгчийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө болон БОНУТ Үндэсний хууль тогтоомж, Холбогдох ОУХБ-ын стандарт, зөвлөмжүүд. Гүйцэтгэгчийн гүйцэтгэлийг хянах, удирдах үйл ажиллагаанд дараах зүйлс багтана: • Гүйцэтгэгчийн туршлагыг худалдан авах ажиллагааны хүрээнд хянах, үүнд: цагаач ажилчдын хэлний бэрхшээлийг талбай дээр хэрхэн зохицуулах, мөн гүйцэтгэгчийн байгаль орчны болон нийгмийн гүйцэтгэлийн үнэмлэх, БОНУТО-ийн ажилтны чадавхи, чадамжийг харгалзан үзэх • Бүх гүйцэтгэгчид хамгийн бага хөдөлмөрийн нас, хэвийн ажлын цаг, хамтын хэлэлцээр хийх эрх чөлөө, сайн хөдөлмөрийн нөхцөл, албадан хөдөлмөрийн эрсдэлийг арилгах						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
хүний нөөцийн бодлого, журамтай байхыг хангах • Бүх гүйцэтгэгчид байнгын болон түр ажилчидтай Хөдөлмөрийн хуулийн дагуу хөдөлмөрийн гэрээ байгуулахыг хангах • Байнгын болон түр ажилчид бүгд гарын үсэг зурсан гэрээнийхээ хуулбарыг авахыг хангах • Төслийн тодорхой шаардлагын дагуу сургалт зохион байгуулагдаж байгааг хангах						
ЖСХД болон жендэрийн эрсдэлийн үнэлгээ хийх Жендэрийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн тусгай үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах. Үүнд эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээг багтаах бөгөөд тендерийн баримт бичигт жендэрийн асуудлыг тусгаж, төслийн хэрэгжилтийн бүх шатанд гэрээт компаниуд тэдгээрийг хангаж ажиллахыг шаардна. Мөн төслийн ажилтан, нийлүүлэгч, гүйцэтгэгчдэд ЖСХД-тэй холбоотой эрсдэлийн талаар сургалт зохион байгуулна. Ажилд авах үйл явцад жендэрийн ялгаварлалтаас зайлсхийх, ажлын байран дахь жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, дарамтаас урьдчилан сэргийлэх журам багтаах Гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд тогтоох, жишээлбэл барилгын салбарт ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн тоог нэмэгдүүлэх, ЖСХД тохиолдлын тоог хянах зэрэг; мөн бүх гүйцэтгэгчид бодлого, үйл ажиллагаандаа тусгахыг шаардна.	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	ЕСБХБ ГШ2	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Жендэрийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн эрсдэлийн үнэлгээний хүртээмж Төслийн гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд тогтоогдсон байх ЖСХД-ийн сургалт зохион байгуулагдсан байх ЖСХД-тэй холбоотой Гомдлын шийдвэрлэх механизмын хяналт	Шалтгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Төслийн ажилтан, нийлүүлэгч, гүйцэтгэгчдэд ЖСХД болон БМХД-тэй холбоотой эрсдэлийн талаар сургалт зохион байгуулах Жендэрийн талаарх мэдээллийн материал түгээх замаар ЖСХД болон БМХД асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлгийг дэмжих Төслийн болон ажилтны гомдол барагдуулах үр дүнтэй механизмын сургалт, хэрэгжилтийг хангах ТХН болон Барилгын гүйцэтгэгч, тэдгээрийн нийлүүлэлтийн сүлжээ хэрэгжилтийг хянах Ажилтан, гүйцэтгэгчдийн жендэрээр ангилсан мэдээллийг хадгалах ТХН нь төслийн хүрээнд тусгай хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм байгуулж, ТХН-ийн ажилтнуудад хэрэгжүүлнэ. Бүх ажилтанд ажилд орох үед уг механизмын талаар мэдээлэл өгч, гомдол барагдуулах хүлээгдэж буй хугацааны талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгнө. Хүссэн тохиолдолд нэрээ нууцлах боломжийг хангана.						
ТХН нь ТХН-ийн ажилтнуудад зориулсан төслийн хүрээнд тусгай хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм байгуулж, тогтвортой ажиллуулна. Бүх ажилтанд ажилд орох үед уг механизмын талаар мэдээлэл өгч, гомдол барагдуулах хүлээгдэж буй хугацааны талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл олгоно. Хүссэн тохиолдолд нэрээ нууцлах боломжийг хангана.	БОНИНҮ, БОНҮАТ, БОНУТ	ЕСБХБ ГШ2	ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	ТХН-ийн ажилтнуудад зориулсан албан ёсны хөдөлмөрийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм нэвтрүүлэх	Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Зөвшөөрөл						
Барилгын гүйцэтгэгчид зориулан эрх зүйн болон зөвшөөрлийн нэгдсэн бүртгэлийг боловсруулж, хүргүүлэх шаардлагатай. Эрх зүйн болон зөвшөөрлийн бүртгэл дор хаяж дараах зүйлсийг багтаах ёстой: • Усны зөвшөөрөл – орон нутгийн сумын захиргаанаас худгийн өрөмдлөгийн зөвшөөрөл авах, сав газрын захиргаанаас ус ашиглах зөвшөөрөл авах • Замын зөвшөөрөл – аймаг, сумын Засаг дарга болон холбогдох байгууллагаас зам ашиглах зөвшөөрөл авах • Хог хаягдал – холбогдох байгууллагаас хог хаягдлыг зайлуулах зөвшөөрөл авах • Хог хаягдал – хог хаягдлыг тээвэрлэж буй гүйцэтгэгчид холбогдох байгууллагын зөвшөөрөлтэй байхыг хангах	БОНИНҮ, БОНҮАТ		ЭХЯ/ТХН	БОНУТО	Зөвшөөрлийн бүртгэл	Эрх зүйн болон зөвшөөрлийн бүртгэл
Хэрэгжилтийн явцад зөвшөөрлийн бүртгэлийг шинэчилж байх шаардлагатай. Зөвшөөрөл шаардагдах бүх үйл ажиллагаа (жишээлбэл, барилгын суурин) эхлэхээс өмнө шаардлагатай бүх зөвшөөрөл хүчин төгөлдөр байх ёстой.	БОНИНҮ, БОНҮАТ		Барилгын ажил гүйцэтгэгч	БОНУТО	Зөвшөөрөл авсан байх Зөвшөөрлийн хэрэгжилтийг нотлох баримт (жишээлбэл: тайлан/аудитын дүгнлт)	Хүчинтэй хугацаатай зөвшөөрлийн баримт бичиг
Талуудын оролцоо						
Олон нийтийн зөвлөгөөний хураангуй тайлан (PCR) нь Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний (БОНИНҮ) ил тод мэдээллийн хугацааны дараа боловсруулж, олон нийтэд танилцуулагдана. Уг баримт бичиг нь ЕБРХБ	БОНИНҮ		ЕСБХБ болон түүний гэрээлэгчид	БОНИНҮ ил тод мэдээллийн багц	Олон нийтийн зөвлөгөөний хураангуй тайлан (PCR) бэлэн болсон	Шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
(ЕСБХБ) болон Байгаль орчны яамны (ЭХЯ) вэбсайт дээр байршуулж, мөн орон нутгийн сумын захиргаанд цаасан хэлбэрээр байх болно. Орон нутгийн иргэдэд уг мэдээллийг сум, багийн албан тушаалтнуудын дамжуулан хүргэнэ.						
Төслийн талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ)-г боловсруулж, барилга угсралт болон ашиглалтын үе шатанд оролцогч талуудын оролцоог хангах нэгдсэн аргачлалыг хэрэгжүүлнэ. Олон нийтийн харилцааны ажилтан томилогдоно.	ТОХТ , БОНҮАТ		ЭХЯ/ТХН	Төслийн ТОХТ	Талуудын оролцооны төлөвлөгөө (ТОХТ), Гомдлын шийдвэрлэх механизм болон Гомдлын бүртгэл бэлэн байх. Олон нийтийн харилцааны ажилтан эсвэл түүнтэй адилтгах албан тушаалтныг томилох.	Төслийн ТОХТ Гомдлын шийдвэрлэх механизм
ТХН нь ЭХЯ-ны вэбсайт дээр төслийн хүрээнд олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизмыг байгуулж, тогтмол ажиллуулна. Уг механизмыг ТХН удирдан зохион байгуулна.	БОНИНҮ. ТОХТ , БОНҮАТ		ЭХЯ/ТХН	Төслийн ТОХТ	Төслийн хүрээнд олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм хэрэгжиж байгаа	Шалгалтын тайлан
Төслийн үйл ажиллагаанаас нөлөөлөл үзүүлэх боломжтой томоохон ажлууд эхлэхээс өмнө орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгжүүд болон малчин өрхүүдэд урьдчилан мэдэгдэл хүргэхийг хангах.	ТОХТ , БОНҮАТ		ЭХЯ/ТХН	Төслийн ТОХТ	Мэдэгдлүүд байршуулсан	Оролцооны бүртгэл Хурлын тэмдэглэл
Барилгын үеийн талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (БТОХТ)-г төслийн талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ)-тэй нийцүүлэн боловсруулж, ТХН-ийн баталгаажуулалтад хүргэнэ. Уг төлөвлөгөөнд орон нутгийн иргэд болон төлөвлөсөн ажлын талбайгаас 1 км радиуст байрлах малчин өрхүүдтэй харилцах оролцогч	ТОХТ , БОНҮАТ		Барилгын ажил гэрээлэгч	БТОХТ	Олон нийтийн харилцааны ажилтан эсвэл түүнтэй адилтгах албан тушаалтныг томилох БТОХТ, Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх	Оролцооны бүртгэл Уулзалтын тэмдэглэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
талуудын хөтөлбөр багтана. Олон нийтийн харилцааны ажилтан томилогдож, орон нутгийн иргэдтэй тогтмол зөвлөлдөх бөгөөд төлөвлөгөөний дагуу эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хамгаалалтын асуудлаар мэдээлэл түгээж, нөлөөлөлд өртөх иргэдийн мэдлэгийг дээшлүүлнэ. Ажлын талаар урьдчилсан мэдэгдэл өгнө. Энэхүү төлөвлөгөөний хүрээнд дэд бүтэц болон инженерийн шугам сүлжээний эзэмшигчидтэй харилцах хөтөлбөрийг мөн боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. БТОХТ нь дараах байдлаар олон нийтэд ил тод болгоно: • Орон нутгийн сум, багийн удирдлагуудтай харилцах • Барилгын өмнөх уулзалтын үеэр орон нутгийн иргэдэд БТОХТ-ийн талаар мэдээлэл өгөх • Төслийн ТОХТ -д заасан аргуудыг ашиглан (жишээлбэл: Facebook болон бүлгийн хэлэлцүүлэг) хувь хүмүүст мэдээлэл хүргэх БТОХТ-ийн үйл ажиллагааны талаар ЭХЯ болон ТХН-д тайлагнах					механизм болон Гомдлын бүртгэл бэлэн байх Оролцогч талуудын оролцоо болон гомдлын талаарх сар бүрийн, улирал бүрийн болон жилийн тайлан гаргах БТОХТ-ийг 6 сар тутмын үнэлгээний дараа шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх	
Барилгын ажил эхлэхээс өмнө, түүнчлэн жилд дор хаяж нэг удаа эсвэл аливаа тохиолдлын дараа багийн түвшинд болон төслийн талбайд бэлчээрлэж буй малчин өрхүүд, малчидтай олон нийтийн боловсрол, мэдээлэл түгээх уулзалтыг зохион байгуулах (жишээлбэл: барилгын хугацаанд малчид жижиг мал сүргээ хяналтгүй орхихгүй байхыг уриалах).	ТОХТ , БОНҮАТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БТОХТ	Хуралдаанууд зохион байгуулж, тэмдэглэсэн байх Бүртгэгдсэн гомдлын тоо	СТОХТ Гомдлын механиизм

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Соёлын өв						
Монголын мэргэжлийн байгууллагыг гэрээлэн, газар ашиглалт болон соёлын өвтэй холбоотой Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу археологийн болон палеонтологийн судалгааг (шаардлагатай тохиолдолд угсаатны судалгааг мөн) хэрэгжүүлнэ. Хэрэв нэмэлт судалгааны явцад төслийн чиглэлд археологийн/палеонтологийн үнэт зүйлс илэрвэл хамгийн тохиромжтой арга хэмжээ нь зайлсхийх явдал байна. Хэрэв илэрсэн археологийн/палеонтологийн үнэт зүйлсийн нөлөөллийг зайлсхийх боломжгүй бөгөөд зохион байгуулалтын арга хэмжээ амжилтгүй болбол эдгээр үнэт зүйлсийг устгахын өмнө археологийн/палеонтологийн баримтжуулалт болон малтлага хийх шаардлагатай. Эдгээр арга хэмжээний нарийвчилсан мэдээллийг ЭХЯ болон тэдний мэргэшсэн зөвлөхүүдийн боловсруулсан Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөөнд тусгах ёстой. Мэргэшсэн зөвлөхүүд мөн “Санамсаргүй олдворын журам”-ыг боловсруулна.	БОНИНҮ	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2014 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ЭХЯ/ТХН	Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө болон Санамсаргүй олдворын журам	Эцсийн зураг төслийн зураглал бэлэн байх Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө болон Санамсаргүй олдворын журам Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг БАРИЛГЫН БОНУТ-д тусгасан байх	Соёлын өвийн менежмент болон Санамсаргүй олдворын журамт төлөвлөгөө Шинэчлэгдсэн БАРИЛГЫН БОНУТ
Биологийн олон янз байдал, ургамал болон амьтан						
ЦДАШ нь төмөр замын шугамаас ойролцоогоор 22 км зайд хазайж, сайн нөхцөлтэй амьдрах орчин болон энэхүү тайланд өмнө дурдсан түр зуурын нуурын 100 м доторх маршрутаар дайран өнгөрч байна. Ийм сайн нөхцөлтэй амьдрах орчныг (мөн Өөшийн говийн орон нутгийн хамгаалалттай газар нутгийн нэг хэсэг) зайлсхийхийг зөвлөж байна.	БОНИНҮ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль (1995 он, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон) Амьтны тухай хууль (2000 он, 2012 онд	ЭХЯ/ТХН/Барилгын ажлын гэрээлэгч	EIA/БОНИНҮ	Эцсийн зураг төслийн зураглал бэлэн байх	Төслийн шинэчлэгдсэн зураг төсөл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Үүнийг ЦДАШ-ийг төмөр замын дагуу үргэлжлүүлэн байршуулж, түүнтэй холбоотой ихээр дороитсон амьдрах орчныг дагуулан явуулж, төмөр замыг гатлах шаардлага гарсан үед л шугамыг өөрчлөх замаар хэрэгжүүлж болно. Энэхүү өөр хувилбар нь нэмэлт эргэлтийн цэгүүдийг бий болгохгүй. Сайн нөхцөлтэй амьдрах орчин болон ургамлыг зайлсхийхээс гадна, энэхүү өөрчлөлт нь түр зуурын нуурыг ч зайлсхийх бөгөөд уг нуур нь (усархаг үед) олон тооны шувуудыг дэмжих боломжтой гэж мөргөлдөх эрсдэлийн үнэлгээнд онцолсон байсан. Иймээс уг шинж чанартай холбоотой мөргөлдөх эрсдэлээс зайлсхийх боломжтой болно. Дэлгэрэнгүйг Хавсралт F-д үзнэ үү.		нэмэлт өөрчлөлт орсон) Ургамлын тухай хууль (1995 он, 2015 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон)				
Нарийвчилсан байршлын тохиолдолд цамхгуудыг зөвшөөрөгдөх хазайлтын хүрээнд хамгийн бага нөлөөлөл үзүүлэхүйц амьдрах орчин болон ховор/устах аюултай ургамлын бүсэд байрлуулах ёстой. Тасын үүрлэдэг хайлаас моддыг хадгалан үлдээх шаардлагатай.	БОНИНҮ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль (1995 он, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон) Амьтны тухай хууль (2000 он, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон) Байгалийн ургамлын тухай хууль (1995 он, 2015 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон)	ЭХЯ/ТХН/Барилгын ажлын гэрээлэгч	EIA/БОНИНҮ	Эцсийн зураг төслийн зураглал бэлэн байх	Төслийн шинэчлэгдсэн зураг төсөл
Усан орчин						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Цамхгуудыг ойролцоох усны урсгалын бүсэд байрлуулахгүй бөгөөд урсгалыг өөр газар чиглүүлэх боломжгүй байх болно.	БОНИНҮ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль (1995 он, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон)	ЭХЯ/ТХН/Барилгын ажлын гэрээлэгч	БОНИНҮ	Эцсийн зураг төслийн зураглал бэлэн байх	Төслийн шинэчлэгдсэн зураг төсөл
Уур амьсгал						
Дараах арга хэмжээг зураг төсөлд шаардлагатай тохиолдолд тусган хэрэгжүүлэх ёстой: • Цахилгаан дамжуулах шугамын унжилтыг тогтмол хянах аргыг хэрэгжүүлж, урьдчилан үнэлж зохицуулах. • Зам талбайд боржин чулууны нунтаг ашиглан хэт халалтын үед зам хайлах эрсдэлийг бууруулах. • Дулаан, гал болон ган гачигт тэсвэртэй нутгийн ургамлыг тарьж ургуулах. • Мөс, цас хуримтлагдахаас сэргийлэх, их хэмжээний хур тунадасны нөлөөллийг бууруулах зорилгоор гидрофоб бүрхүүл ашиглах. • Салхины нөлөөгөөр үүсэх хэлбэлзлийг бууруулахын тулд ЦДАШ-ын таталтыг нэмэгдүүлэхийг авч үзэх, мөн салхины хаалт эсвэл элсний хашаа ашиглан хийссэн элсийг барьж, хийссэн хог хаягдлын нөлөөллийг бууруулах. • Эд хөрөнгийн эргэн тойронд элсний хуримтлалыг багасгах, цахилгаан нум үүсэх эрсдэлийг бууруулах зорилгоор элсний хашаа суурилуулахыг авч үзэх. • Хэт халалт тохиолдсон үед цахилгаан дамжуулалтыг автоматаар таслах боломжтой,	БОНИНҮ		ЭХЯ/ТХН/Барилгын ажил гэрээлэгч	БОНИНҮ	Эцсийн зураг төслийн зураглал болон ТХЖ бэлэн байх	Төслийн шинэчлэгдсэн зураг төсөл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
гүйдэл хязгаарлагчтай гал хамгаалагч суурилуулахыг авч үзэх. Энэ нь цахилгаан нумын эрсдэлийг бууруулж, галын аюулыг хамгийн бага түвшинд байлгах боломжтой. • Үер, шуурганы үед цахилгаан аянга буух эрсдэлийг зайлуулах зорилгоор аянга зайлуулагч хэрэгжүүлэхийг авч үзэх. • Гүйцэтгэгч нь тоо хэмжээний жагсаалт (ТХЖ)-д тогтвортой материалд илт давуу тал өгч, хүлэмжийн хий багатай бүтээгдэхүүн болон дахин боловсруулсан материалын өндөр агууламжтай бүтээгдэхүүнийг сонгох ёстой. Энэ нь төслийн аюулгүй байдал, бүтцийн бат бөх байдалд нөлөөлөхгүй байх шаардлагатай.						
Байнгын газар чөлөөлөлт						
Байнгын газрын бүх шаардлагыг үндэсний хууль тогтоомжийн дагуу баталгаажуулж, холбогдох газар эзэмшигч/ашиглагчидтай тохиролцсон байх ёстой. Үүнд тухайн бүс нутагт бэлчээрлэж буй малчин өрхүүд, уул уурхайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид, хөгжлийн зориулалтаар газар өмчилсөн эсвэл эзэмших эрхийн гэрчилгээтэй этгээдүүд, сумын захиргаа, Тэсрэх бодисын агуулахын талбайд шаардагдах газар, мөн улсын болон хувийн авто зам, төмөр замын дагуух газар ашиглахтай холбоотой тохиролцоонууд багтана.	ГЧНШХХ , БОНУАТ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ЭХЯ/ТХН	ГЧНШХХ	Газар эзэмшигч/ашиглагчидтай байгуулсан гэрээ хүчин төгөлдөр байх Газрын тухай хуулийн дагуу эзэмших эрхийн гэрчилгээтэй байх	Бичгээр / гарын үсэг зурсан гэрээ Хууль эрх зүйн баримт бичиг
Барилгын ажил эхлэхээс өмнө хамгаалалтын зурваст шинэ түр байр байгуулахгүй байхыг хангах бөгөөд үүнийг сум, багийн түвшинд холбогдох байгууллагатай уялдуулан зохицуулах, малчин	ГЧНШХХ , БОНУАТ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ЭХЯ/ТХН	ГЧНШХХ	Уулзалтын бүртгэл	Судалгааны бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
өрхүүдтэй хэлэлцэх, маршрутыг тогтмол шалгах замаар хэрэгжүүлнэ.						
Ажлыг эхлэхээс өмнө эцсийн баталгаажсан маршрутын дагуу судалгаа хийх бөгөөд үүнд цамхгуудын микро-байршлыг багтаах ёстой. Хэрэв нэмэлт нарийвчилсан зураг төсөл боловсруулаагүй бол барилгын гүйцэтгэгчийн оролцоо шаардлагатай. Цамхгуудын эцсийн байршлыг Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах зарчимд тулгуурлан сонгох бөгөөд албадан эдийн засгийн болон бие махбодийн шилжилтээс зайлсхийх, эсвэл боломжгүй тохиолдолд түүнийг хамгийн бага түвшинд байлгах шаардлагатай. Энэ нь Байгаль орчин нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ болон Газар чөлөөлөх хүрээний баримт бичигт заасан шаардлагуудтай нийцсэн байх ёстой. Шаардлагатай тохиолдолд сөрөг байгаль орчин нийгмийн нөлөөллийг бууруулах нэмэлт арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.	БОНИНҮ, ГЧНШХХ , БОНҮАТ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ЭХЯ/ТХН/Барилгын ажлын гэрээлэгч	ГЧНШХХ БОНУТ	Шинэчлэгдсэн БОНУТ Зураг төслийн баримт бичиг	Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үзлэг болон холбогдох үнэлгээний тайлангууд Судалгааны бүртгэл
• Орон нутгийн захиргаа болон малчидтай хамтран ажиллаж, таслах огноог баталгаажуулах • Шаардлагатай тохиолдолд мал сүргийг бэлчээрийн бүсүүдийн хооронд аюулгүй нэвтрүүлэх боломжийг хангах • Газрын хууль ёсны өмчлөгчид болон ашиглагчдад (үүнд уламжлалт газар ашиглах эрхтэй иргэд багтана) газар болон газар бус хөрөнгийн аливаа хохирлыг бүрэн нөхөн олговрын үнээр нөхөн төлөх • Амьжиргааг сэргээх арга хэмжээ, дэмжлэг үзүүлж, амьжиргааны алдагдлыг нөхөн төлөх,	ГЧНШХХ , БОНҮАТ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ЭХЯ/ТХН	ГЧНШХХ	НСҮАТ/АСТ, энэ нь ГЧНШХХ -ийн шаардлагыг хамарсан	НСҮАТ/АСТ / Баримтаар нотлох зүйл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
эдийн засгийн шилжилттэй холбоотой орлогын алдагдлыг нөхөн олгох • Нөлөөлөлд өртсөн газар өмчлөгчид болон ашиглагчидтай амьжиргааг сэргээх, нөхөн төлбөрийн арга хэмжээний талаар “тохиролцсон гэрээ”-нд хүрэх • Шууд болон шууд бус байдлаар нөлөөлөлд өртсөн албан бус бизнес эрхлэгчдэд нөхөн төлбөр олгож, амьжиргааг нь сэргээх • Эдийн засгийн хувьд шилжүүлэгдсэн иргэдэд түр хугацааны дэмжлэг үзүүлэх • Газрыг байнгын зориулалтаар авах болон амьжиргааг сэргээх үйл явцыг хянаж, төслөөс нөлөөлөлд өртсөн иргэдийн амьжиргааг төслийн өмнөх түвшинд сэргээхийг хангах						
Түр газар чөлөөлөлт						
Барилгын гүйцэтгэгч нь түр талбайн бүх шаардлагыг тодорхойлох ёстой. Түр талбайн шаардлагыг Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах зарчимд тулгуурлан сонгож, эцсийн сонгосон талбайг үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд сөрөг нөлөөллийг бууруулах нэмэлт арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ёстой. Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан шалгуур үнэлгээ (Хавсралт B)-г бүрэн хийх шаардлагатай. Барилгын түр суурин, түр хадгалах талбай зэрэгт зориулан газар авах ажиллагааг малчин өрхүүдээс 1 км-ийн радиуст (Хавсралт A болон санал болгож буй талбайн судалгаанд үндэслэн) болон экологийн ач холбогдол бүхий газар нутгуудад (Хавсралт G) явуулахыг хориглоно. Барилгын талбайн байршлыг сонгохдоо шувуудын үүрлэх	БОНИНҮ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын талбайн менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын талбайн Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан шалгуур үнэлгээний тайлан, үнэлгээний тайланг ЕСБХБ болон ТХН баталгаажуулалт авах зорилгоор хүргүүлнэ. Ажилчдын түр суурины байршлын зураглал (байрны зохион байгуулалт, халамжийн байгууламж, анхны тусламжийн иж бүрдлийн байршлыг багтаасан), нэвтрэх замууд, барилгын түр хадгалах талбайн байршил (түлш	Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үзлэг болон холбогдох үнэлгээний тайлангууд Судалгааны бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
эрсдэлийг (үүнд газар дээр үүрлэх шувууд багтана) харгалзан үзэх бөгөөд эрсдэлийг мэргэжлийн үнэмшилтэй хүн тодорхойлно. Хэрэв шувуудын үүрэнд нөлөөлөх эрсдэл байгаа бол талбайг цэвэрлэхийн өмнө урьдчилсан шалгалт хийх шаардлагатай. Барилгын ажил дуусаны дараа газар/талбайг хүлээлгэн өгөх үйл явцыг хөнгөвчлөх зорилгоор газар ашиглах, гарах журам/протокол боловсруулна.					хадгалах талбайн байршлыг багтаасан) багтана. Барилгын ажил дуусаны дараа газар/талбайг хүлээлгэн өгөх үйл явцыг хөнгөвчлөх зорилгоор газар ашиглах, гарах журам/протокол боловсруулна.	
Барилгын гүйцэтгэгч нь түр хугацаагаар газар авахдаа албадан эдийн засгийн болон бие махбодийн шилжилтээс зайлсхийх байдлаар хэрэгжүүлэх ёстой. Хэрэв албадан шилжилтээс зайлсхийх боломжгүй бол ГЧНШХХ -ийн дагуу НСҮАТ болон/эсвэл АСТ-г боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай.	ГЧНШХХ , БОНҮАТ	Газрын тухай хууль, 2002 он, нэмэлт өөрчлөлт орсон	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ГЧНШХХ	НСҮАТ/АСТ, энэ нь ГЧНШХХ -ийн шаардлыг багтаасан	НСҮАТ/АСТ / Баримтаар нотлох зүйл
Ажилчдын түр суурин нь ЕСБХБ болон Олон улсын санхүүгийн корпорацийн “Ажилчдын байр: үйл явц ба стандартууд” удирдамжид нийцүүлэн байгуулагдана. Барилгын ажил эхлэхээс өмнө ТХН-д батлуулах зорилгоор “Ажилчдын байрны менежментийн төлөвлөгөө”-г боловсруулна.	БОНИНҮ, БОНҮАТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БОНУТ	ЕСБХБ-ийн шаардлагыг хамарсан, ТХН-ийн батламж авсан “Ажилчдын байрны менежментийн төлөвлөгөө”-ний бэлэн байдал. Үүнд дараах нарийвчилсан мэдээлэл багтана: а. Ажилчдын байрны ариун цэврийн зориулалтын бохир ус цэвэрлэх систем	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	ХариуцаХ тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					b. Гал унтраах тоног төхөөрөмж c. Анхны тусламжийн тоног төхөөрөмж d. Ажилтнуудын ёс зүйн дүрэм e. Ажилчдын байрны байгууламж – эрэгтэй, эмэгтэй ажилчдад зориулсан тусдаа унтлагын өрөө болон ариун цэврийн өрөө f. Эрүүл мэндийн үйлчилгээний байгууламж	

Хүснэгт 7-2 Барилгын үе шатны Байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон хяналтын арга хэмжээ

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
БОНИНҮ / БОНУТ						
Барилгын ажил дуусаны дараах үе шатанд, талбайг хүлээлгэн өгөхөөс өмнө барилгын талбайн байгууламжууд, ажилчдын түр суурин болон барилгын явцад эвдэрсэн бусад газар нутгийг зохих ёсоор, үр дүнтэй сэргээн нөхөн ашиглах арга хэмжээг хамарсан “Хөрс хадгалалт ба сэргээн ашиглалтын төлөвлөгөө” боловсруулна.	БОНИНҮ, БОНУТ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995 он, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрс хадгалалт ба сэргээн ашиглалтын төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт ба сэргээн ашиглалтын төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Барилгын өмнөх болон дараах үеийн үзлэгийн тайлан, гэрэл зураг
Холбогдох барилгын үйл ажиллагаанд шаардлагатай зөвшөөрлийн шаардлагыг хангаж ажиллах. Зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагааг эхлэхээс өмнө бүх шаардлагатай зөвшөөрлийг бүрдүүлсэн байх ёстой (жишээлбэл: ус ашиглах зөвшөөрөл, ажилчдын түр суурингийн зөвшөөрөл гэх мэт).	БОНИНҮ, БОНУТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хууль эрх зүйн болон зөвшөөрлийн бүртгэл	Зөвшөөрөл, батламжууд хүчин төгөлдөр байгаа эсэх, мониторингийн тайлангууд”	Зөвшөөрөл, баталгаажуулуулалт Шалгалт
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын ажил эхлэхээс өмнө урьдчилсан судалгаа хийж, төлөвлөсөн ЦДАШын ойролцоо 1 км радиуст байрлах мэдрэмтгий объектуудын видео/гэрэл зургийн баримтжуулалт, мөн Барилгын ажлын гэрээлэгч ашиглах бусад	БОНИНҮ, БОНУТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ	Төслийн БОНУТО хэрэгжүүлэх, Барилгын үе шатны Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал”	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ажлын талбайн баримтжуулалтыг хийнэ. Энэхүү суурь мэдээллийн зорилго нь (i) Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээнд тогтоосон суурь мэдээлэлтэй харьцуулан аливаа өөрчлөлтийг баталгаажуулах, нэмэлт бууруулах арга хэмжээ шаардлагатай эсэхийг тодорхойлох, мөн (ii) барилгын ажлын явцад суурь мэдээллийг бүрдүүлж, барилгын ажил гүйцэтгэсэн хугацаанд нэмэлт хохирол учраагүй болохыг нотлон харуулах, ингэснээр барилгын ажил дууссаны дараа талбайг зохих ёсоор "сэргээн ашиглах" боломжийг хангах явдал юм.						
Агаарын чанар						
Монгол Улсын агаарын чанарын стандарт (MNS 4585:2007)-ыг мөрдөх. Хяналтын арга хэмжээ: • Ойролцоо мэдрэмтгий объект (зам зэрэг)-ын орчимд өдөр тутмын нүдэн үзлэг хийж, тоосжилтыг хянах, үзлэгийн үр дүнг тэмдэглэх • Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний хуваарьт нийцэж байгаа эсэхийг хянах зорилгоор тогтмол талбайн үзлэг хийх • Тоос болон агаарын чанартай холбоотой бүх гомдлыг бүртгэж,	БОНИНҮ	1995 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон "Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль" 1995 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон "Агаарын тухай хууль" Үндэсний агаарын чанарын стандарт	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт Өдөр тутмын нүдэн үзлэг БТОХТний бэлэн байдал Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Зөвлөлдөх уулзалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
шалтгааныг тодорхойлох, ялгарлыг бууруулах зохих арга хэмжээг цаг тухайд нь авч, авсан арга хэмжээг тэмдэглэх • Тоосжилттой холбоотой гомдлын бүртгэл хөтлөх • Тоос болон/эсвэл агаарын ялгарлыг үүсгэсэн онцгой тохиолдлыг (талбайн дотор болон гадна) бүртгэж, нөхцөл байдлыг шийдвэрлэхийн тулд авсан арга хэмжээг тэмдэглэлийн дэвтэрт бичих		MNS 4585:2016 – Агаарын чанар. Ерөнхий техникийн шаардлага Үндэсний агаарын чанарын стандарт MNS 6063:2010 – Олон нийтийн бүсийн атмосферийн агаарт бохирдуулагч элементүүдийн зөвшөөрөгдөх агууламжийн хэмжээ				
Талбайн арга хэмжээг бэлтгэх болон хэрэгжүүлэх: • Машин техник болон тоос үүсгэх үйл ажиллагааг боломжийн хэрээр мэдрэмтгий объектуудаас хол байрлуулах байдлаар талбайн зохион байгуулалтыг төлөвлөх • Барилгын ажил удаан хугацаанд үргэлжлэх бөгөөд ойролцоо мэдрэмтгий объект байгаа тохиолдолд тоос ихээр үүсгэх үйл ажиллагаа болон талбайн хашааны эргэн тойронд хатуу хаалт, хамгаалалтын хана босгож, эдгээр нь талбай дээрх хөрсний овоолгоос доод тал нь ижил өндөртэй байх • Тоос үүсгэх боломжтой материалыг талбайгаас аль болох хурдан зайлуулах, хэрэв	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
талбай дээр дахин ашиглах бол доорх зааврын дагуу хучих • Хөрсний овоолгыг салхиар хийсэхээс сэргийлж хучих, үр тарих эсвэл хашаа барих • Барилгын машин техник, тоног төхөөрөмжийг мэдрэмтгий объектуудын ойролцоо (жишээ нь: малчдын бууц) байрлуулахгүй байх • Тоосонд өртөх ажилчдад хувийн хамгаалах хэрэгсэл (ХХХ) олгох • Салхитай үед хөрс хуулалт хийхийг хориглох (барилгын хөтөлбөрт саад учруулахгүй бол), эсвэл ус цацах аргыг хэрэглэх						
Тээврийн хэрэгсэл, машин техник ашиглалт болон тогтвортой зорчих арга хэмжээ: • Барилгын бүх тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарыг 20 км/ц-аас хэтрүүлэхгүй мөрдүүлэх • Илүү өндөр үр ашигтай үнэлгээтэй барилгын машин техник, тээврийн хэрэгслийг ашиглах; машин, тоног төхөөрөмжийг тогтмол үзлэг, засвар үйлчилгээ хийх; зөвхөн ялгарлын стандартыг хангасан тээврийн хэрэгсэл, машин техникийг ажиллуулах • Тээврийн хэрэгсэл хөдөлгөөнгүй үед хөдөлгүүрийг унтраах; сул зогсолт хийхийг хориглох	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Үйл ажиллагааны арга хэмжээ: • Зүсэх, нунтаглах, хөрөөдөх тоног төхөөрөмжийг зөвхөн ус цацах зэрэг тохиромжтой тоос дарах аргуудтай хамт ашиглах • Тоос болон тоосонцрын ялгарлыг үр дүнтэй дарах, бууруулахын тулд талбайд хангалттай усны нөөц бүрдүүлэх, боломжтой тохиолдолд ундны бус усыг ашиглах • Хаалттай шатаар материал буулгах, хог хаягдал болон материалын савыг хучих • Конвейер, ачигч, бункер болон бусад ачих, боловсруулах тоног төхөөрөмжөөс материал унах өндрийг багасгах, шаардлагатай тохиолдолд нарийн ус цацагч ашиглах • Талбай дээр хуурай асгарсан материалыг цэвэрлэхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг бэлэн байлгах, асгарсан материалыг аль болох богино хугацаанд нойтон аргаар цэвэрлэх • Эвдэрсэн талбайг аль болох богино хугацаанд нөхөн сэргээх	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Байгаль орчны талаарх мэдлэгийн болон талбайн журам, арга хэмжээний бэлэн байдал Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл
Хог хаягдлын менежментийн арга хэмжээ: • Гал түлэх, хог хаягдлыг шатаахыг хориглох	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын арга хэмжээ: • Боломжтой тохиолдолд бетон гадаргууг бүдүүрүүлэх үйлдлийг хийхээс зайлсхийх • Элс болон бусад дүүргэгч материалыг хамгаалалтын хашлага бүхий талбайд хадгалж, хуурайшихыг зөвшөөрөхгүй байх; хэрэв тодорхой үйл явцад хуурай байх шаардлагатай бол зохих нэмэлт хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх		Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл
Бохирдол тархахаас сэргийлэх арга хэмжээ: • Барилгын тээврийн хэрэгслүүд зөвшөөрөгдсөн чиглэлийн маршрутыг хатуу мөрдөж, олон тооны хөрсний мөр үүсгэхээс зайлсхийх • Талбайн доторх хөдөлгөөнд зөвшөөрөгдсөн маршрутыг мэдээлэх тодорхой тэмдэг, тэмдэглэгээг байрлуулах • Нэвтрэх замын бүрэн бүтэн байдлыг тогтмол шалгаж, шаардлагатай засварын ажлыг эхлүүлэн, талбайн бүртгэлийн дэвтэрт тэмдэглэх • Бүх төслийн ажилтан, жолооч нарыг байгаль орчны талаарх мэдлэг болон талбайн журамд сургах (жишээ нь: тээврийн хэрэгслийн хурд, зөвшөөрөгдсөн зам ашиглах)	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Байгаль орчны талаарх мэдлэгийн болон талбайн журам, арга хэмжээний бэлэн байдал Сургалтын бүртгэл Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Том талбайг хуурай аргаар шүүрдэхээс зайлсхийх • Талбайд орж гарах бүх тээврийн хэрэгслийг материал алдагдахаас сэргийлж хучлага хийх • Гэр/суурин болон барилгын тээврийн хэрэгсэл, замын гадуурх хөдөлгөөнт бус машин техникийн хооронд 1 км-ийн зайг баримтлах						
Дуу шуугиан болон доргилт						
Барилгын машин техник, тоног төхөөрөмжийн арга хэмжээ: Ашиглах, худалдан авах барилгын машин техник, тоног төхөөрөмж нь холбогдох стандартын зөвшөөрөгдөх түвшинд дуу чимээ болон доргилт үүсгэх ёстой; эсвэл шаардлагатай тохиолдолд дуу чимээ бууруулах төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байх, ингэснээр тээврийн хэрэгсэл болон машин техникээс гарах дуу чимээний түвшин үндэсний стандарттай нийцсэн байх Хөдөлгүүрийг шаардлагагүйгээр хүчтэй эргүүлэхээс зайлсхийх, тоног төхөөрөмжийг хэрэгцээгүй үед унтраах	БОНИНҮ	1995 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон “Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” 1995 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон “Агаарын тухай хууль” MNS 4585:2016 – Агаарын чанар. Ерөнхий техникийн шаардлага MNS 5003:2000 – Дуу чимээг хэмжих ерөнхий шаардлага MNS 5002:2000 – Хөдөлмөрийн аюулгүй	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Машин техник, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтийг хянан шалгах Тасралтгүй хяналт Нүдэн үзлэг	Барилгын ажлын хуваарь Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж болон тээврийн хэрэгслийг нэгэн зэрэг бус, дараалалтайгаар асаах		байдал, эрүүл ахуй. Дуу чимээ. Ерөнхий аюулгүй байдлын шаардлага				
Тээврийн хэрэгслийн дуу чимээний ялгарлыг тогтмол шалгах, засвар үйлчилгээ хийх арга хэмжээ: Тээврийн хэрэгслийн дуу чимээний ялгарлыг тогтмол шалгаж, засвар үйлчилгээг цаг тухайд нь хийснээр муу засвар үйлчилгээний улмаас дуу чимээний түвшин нэмэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх. Урьдчилан сэргийлэх үзлэг, төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээний хүрээнд барилгын машин, тоног төхөөрөмжийг байгаль орчны дуу чимээ, доргилтыг багасгах, мөн ажилчдын хортой дуу чимээ, доргилтод өртөлтийг бууруулах нөхцөлд сайн хэвээр хадгалах. Дуу чимээ үүсгэгч төхөөрөмжийг тогтмол засвар үйлчилгээ хийж, хэвийн ажиллагаатай байлгах	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Тасралтгүй хянах Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүтгэл
Идэвхтэй барилгын талбайд тогтмол дуу чимээний хяналт хийх. Барилгын талбайд үүсч буй дуу чимээг холбогдох орон нутгийн стандарттай харьцуулан тогтмол хэмжилт, хяналт хийх	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Сар тутмын хяналт Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүтгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Орон нутгийн малчдын өрхүүдтэй харилцах арга хэмжээнд маршрутын дагуух малчин өрхүүдэд өндөр түвшний дуу чимээ болон доргилт үүсгэх боломжтой үйл ажиллагааны талаар урьдчилан мэдэгдэж, дуу чимээ болон доргилтыг хянах, бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлж буй талаар мэдээлэл өгөх. Орон нутгийн иргэд санаа зовниж буй асуудлынхаа талаар хялбар холбогдох боломжийг бүрдүүлэх тусгай Гомдлын шийдвэрлэх механизм ажиллана	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Машин техник, тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтийг хянан шалгах Сар тутмын хяналт Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүтгэл
Барилгын үйл ажиллагааны цагийн зохицуулалт: Барилгын ажлын явцад үүсэх дуу чимээний ноцтой нөлөөллийг хянах үндсэн арга болгон ажлын цагийн хуваарийг ашиглах бөгөөд барилгын үйл ажиллагааг зөвхөн өдрийн цагаар хязгаарлана. Өдрийн цагийг Даваа–Баасан гарагт 07:00–19:00 гэж тодорхойлно. Барилгын бүх тээврийн хэрэгслийн хурдны дээд хязгаар 20 км/ц байна.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Сар тутмын хяналт Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүтгэл
Ажилчдын байрлах кэмпийг дуу чимээнд мэдрэмтгий объектуудаас (жишээ нь: малчдын бууц) дор хаяж 1 км-ийн зайд байрлуулах	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө Барилгын ажилчдын байрлах кэмпийн	Гомдлын тоо	Хяналт/үзлэгийн бүртгэл Гомдлын бүтгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
				менежментийн төлөвлөгөө		
Биологийн олон янз байдал, ургамал болон амьтан						
Амьдрах орчин болон ургамлын бууруулах арга хэмжээ: • Байгаль орчинд бага нөлөөтэй барилгын арга болон тээврийн хэрэгслийг ашиглах (жишээ нь: хөрсийг нягтруулахгүйгээр тархсан ачаалалтай машин, тоног төхөөрөмж ашиглаж, орчны ургамлыг хамгаалах) • Барилгын талбайн түр байгууламж, материал хадгалах талбай болон нэвтрэх замыг аль болох онгон амьдрах орчин, ургамлыг гэмтээхгүйгээр мэдрэмжтэйгээр байрлуулах; шаардлагатай тохиолдолд байгальд аль хэдийн тогтсон замыг ашиглах • Элсний менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, элэгдэл, доройтол, нягтрал болон бохирдлоос үүдэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах • Барилгын ажилд доройтсон амьдрах орчинд (ажлын талбай, түр байгууламж, материал хадгалах талбай, түр зам) хөрсийг сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх; тухайн бүсийн амьдрах орчинд ил задгай хөрс их хувь эзэлдэг тул дахин үр тарих шаардлагагүй, хөрсийг	БОНИНҮ	1995 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон “Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” 2000 онд батлагдсан, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон “Амьтны тухай хууль” 1995 онд батлагдсан, 2015 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон “Байгалийн ургамлын тухай хууль”	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Холбогдох төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
сэргээснээр амьдрах орчин байгалийн жамаараа сэргээгдэх боломжтой (одоо байгаа ЦДАШ-ын дагуу ажиглагдсан жишээтэй адил) • Намгархаг газар болон хуурай голын сав газарт (гүний ус гадаргад ойр байж болзошгүй) ажиллахдаа Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг дагаж мөрдөх; үүнд байгалийн ус зайлуулах хэв маягийг хадгалах арга хэмжээ багтана • Тохиромжтой хөрсний хамгаалалт бүхий түлш цэнэглэх тусгай цэгүүдийг байгуулж, асгаралтад бэлэн иж бүрдэлтэй байлгах; хөрсний бохирдлоос сэргийлэх арга хэмжээг Элсний менежментийн төлөвлөгөөнд мөн тусгасан • Мэдэгдэж буй ургамлын эргэн тойронд (ойролцоогоор 2 м) ажил хийхийг хориглосон буфер бүс тогтоох – хавсралт G-г үзнэ үү; Ховор болон устах аюултай ургамалд зайлшгүй нөлөөлөх шаардлагатай тохиолдолд шилжүүлэн суулгах ажлыг туршлагатай, мэргэжлийн хүмүүс гүйцэтгэх • Химийн хогийн ургамал устгагч бодис ашиглахгүй байх • Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх болон удирдлагын						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
хяналтыг хэрэгжүүлэх; үүнд тамхи татах болон хоол хийх тусгай бүсийг тусгаарлаж, хяналт тавих, тамхи болон асаагуурын хаягдлыг зохих байгууламжид устгах, тоног төхөөрөмжийг засварлаж, хамгаалалт, хяналтыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ багтана • Хог хаягдлыг зохих байгууламжаар ангилан ялгаж, аюулгүй хадгалж, цаг тухайд нь зайлуулах; тогтмол хяналт тавьж, шаардлагатай тохиолдолд хог цэвэрлэгээ хийх						
Ховор болон устах аюултай ургамлын байршил, таних аргачлалын талаар барилгын ажилчдад товч танилцуулга хийж, энэ судалгаанд илрээгүй нэмэлт байршлуудыг илрүүлэн хамгаалах боломжийг бүрдүүлэх Амьтдын (ялангуяа том хөхтөн амьтдын) байршил, илрэх магадлалын талаар ажилчдад мэдээлэл өгч, илэрсэн тохиолдолд ямар арга хэмжээ авах журамтай танилцуулах Хог хаяхыг хориглосон бодлогыг тодорхой болгож, хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ажилчдын сургалтын товч танилцуулга	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ан агнахыг хатуу хориглох журам тогтоож, барилгын ажилчдын анхан шатны сургалтын үеэр энэ талаар тодорхой мэдээлэл өгөх; уг хоригийг хэрэгжүүлэх, хянах үүргийг талбайн менежерт хариуцуулна						
Ургамал түүх зэрэг зөвшөөрөлгүй үйл ажиллагааг тогтмол хянаж, зөрчил гаргасан тохиолдолд хатуу шийтгэл оногдуулах Барилгын ажилчдад сургалт зохион байгуулж, ховор ургамлыг зөвшөөрөлгүй түүхийг хориглох бодлогыг чанд мөрдүүлэх Ховор ургамлыг зөвшөөрөлгүй түүхтэй холбоотой бодлогыг хатуу хэрэгжүүлж, сахилга хариуцлагыг чандлан хяналт тавих	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ажилчдын сургалтын товч танилцуулга	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөхтөн амьтдыг хамгаалах арга хэмжээ • Ургамал тайрах болон ухах ажлыг эхлэхийн өмнө тухайн талбайг шалгаж, хөхтөн амьтад болон бусад амьтад (жишээ нь: хэвлээр явагчид, шавьж) гарч явах боломжийг олгоно. Дараа нь талбайг системтэйгээр (нэг талаас нөгөө тал руу) цэвэрлэж, амьтад ажлын бүсээс холдох боломжийг бүрдүүлнэ.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ажилчдын сургалтын товч танилцуулга	ЭАХМ бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Ухах ажлын явцад тухайн талбайд байгаа амьтдын нүхийг гэмтээхээс зайлсхийх. • Тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарыг бага түвшинд тогтоож, амьтдын мөргөлдөх эрсдэлийг бууруулах. • Шөнийн цагаар ажил хийхээр төлөвлөөгүй тул хиймэл гэрэл шаардлагагүй. Хэрэв энэ нөхцөл өөрчлөгдвөл гэрлийн асгаралт орчны хөхтөн амьтдад саад учруулахгүй байх зохистой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүнд бага гэрэлтэлттэй чиглэсэн гэрэлтүүлэг болон шөнийн цагаар тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний зохицуулалтын стратеги багтана. • Хөхтөн амьтад ажлын бүсээс байгалийн жамаараа холдож, бусад газар нутгийг ашиглах магадлалтай. Гэсэн хэдий ч дуу чимээ, доргилтын нөлөөллийг бууруулахын тулд Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг дагаж мөрдөх. • Ажлын өдөр эхлэх үед тухайн бүсэд том хөхтөн амьтад усны эх үүсвэрээс ууж байгаа нь илэрвэл барилгын ажлыг эдгээр амьтад байгалийн жамаараа холдох хүртэл түр зогсоох. Мөн том хөхтөн амьтад ажлын бүс рүү ойролцоох усны эх үүсвэрт хүрэхээр ойртож эхэлбэл, барилгын ажлыг эдгээр амьтад						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
дор хаяж 350 м зайд холдох хүртэл түр зогсоох. Энэ арга хэмжээ нь ялангуяа Өөшийн Говь болон Ганзага уулын өргөтгөлийн хамгаалалттай бүсэд чухал ач холбогдолтой. Учир нь судалгааны явцад Улаан дандснд багтсан том хөхтөн амьтдын гол тархалт эдгээр газарт илэрсэн бөгөөд Өөшийн Говь ОНТХГнь эдгээр амьтдын популяцийг хамгаалах зорилгоор тусгайлан тогтоогдсон байдаг.						
Шувуудыг хамгаалах арга хэмжээ • Тасын үүрлэдэг хайлаас моддыг хадгалж үлдээх • Нам дор ургамлыг тайрах ажлыг шувуудын үржлийн улиралд (3–8 дугаар сар багтсан хугацаанд) аль болохоор хийхгүй байх. Хэрэв зайлшгүй шаардлагатай бол тайралтын өмнө талбайг шалгаж, үүр байгаа эсэхийг тодорхойлох. Хэрэв идэвхтэй үүр (насанд хүрсэн шувуу хариуцаж байгаа, өндөг эсвэл дэгдээхэйтэй) илэрвэл тухайн үүрний эргэн тойронд дор хаяж 20 м-ийн ажлын бус буфер бүс тогтоож, бүх дэгдээхэй үүрнээс нисэж гарах хүртэл хамгаална. Энэ буфер бүсийг тодорхой тэмдэглэгээтэйгээр тогтоох шаардлагатай. Идэвхтэй үүрнээс 20 м-ийн гадна талын ургамлыг тайрах ажил	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөө Дуу чимээ болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөө	Барилгын биологийн олон янз байдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ажилчдын сургалтын товч танилцуулга	ЭАХМ бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
үргэлжилж болох боловч үүр болон ургамлыг зөвхөн шувуу үржлийн мөчлөө дууссаны дараа зайлуулна. • Дуу чимээ ихтэй барилгын ажил (ухах, цамхаг босгох) нь идэвхтэй махчин шувууны үүрнээс 50 м-ийн буфер бүсийн дотор ялангуяа хамгаалалтын ач холбогдол бүхий зүйлүүдийн хувьд (Тасын үүр бүртгэгдсэн) аль болохоор хийгдэхгүй байх. Энэ зүйлд хамаарах нэг үүр нь 50 м-ийн буфер бүсийн гадна байрлаж байгаа боловч шинээр илэрсэн үүр болон өндөр ач холбогдол бүхий махчин шувууны үүр бүрт 50 м-ийн буфер бүсийг тогтооно. Буфер бүсийн эргэн тойронд зохих тэмдэглэгээ болон анхааруулах тэмдэг байрлуулна. Үржлийн мөчлөө дууссаны дараа буфер бүсийн доторх ажил үргэлжилж болно. • Хэрэв барилгын ажил зайлшгүй 50 м-ийн буфер бүсийн дотор хийгдэх шаардлагатай бол тухайн үүрийг хянах, шувууг их хэмжээний түгшүүр, саадгүй байлгахын тулд туршлагатай, мэргэжлийн экологичтой холбогдох шаардлагатай. Экологич нь мөн энэ 50 м-ийн буфер бүсийн дотор ажлын хязгаарыг тогтоож болно. • Үүрлэж буй шувуудад дуу чимээ болон доргилтын нөлөөллийг бууруулахын тулд Дуу чимээ						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
болон доргилтын менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг дагаж мөрдөх.						
Соёлын өв						
Барилгын ажилчид болон хяналтын ажилтнуудад соёлын өвийн талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, мөн Санамсаргүй олдворын журамыг хэрэгжүүлэх талаар сургалт зохион байгуулах Ажилчдын соёлын өвтэй харилцахыг хориглосон Ёс зүйн дүрэмийг баталж мөрдүүлэх	БОНИНҮ	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль” (2014 онд батлагдсан, нэмэлт өөрчлөлт орсон	ТХН/Барилгын ажлын гэрээлэгч/ ЭХЯ-ны судалгааг гүйцэтгэх тусгай зөвшөөрөлтэй гүйцэтгэгч	Сургалтын төлөвлөгөө Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө Ёс зүйн дүрэм	Соёлын өвийн талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалтын хөтөлбөрийн бэлэн байдал, сургалтын бүртгэл Соёлын өвийн санамсаргүй олдворын журам хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах Санамсаргүй олдворын бүртгэл болон олдвор илэрсний дараа авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний баримт	Соёлын өвийн талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалтын бүртгэл Хяналт шалгалтын тайлан Гомдлын бүртгэл
Барилгын сайн туршлагыг хэрэгжүүлэх шаардлага: Барилгын түр байр, бусад байгууламжийг Байгаль орчны яамнаас (БОЯ) захиалан хийсэн судалгаагаар илэрсэн болон тогтоогдсон соёлын өвийн элементүүдээс хол байрлуулах. Одоогийн илэрсэн соёлын өвийн жагсаалт нь Хавсралт Н-д багтаасан байгаа	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө	Байгаль орчин, нийгмийн шинжилгээний тайлангийн бэлэн байдал Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал, агуулга болон барилгын талбайн газрын зураг	Хяналт шалгалтын тайлан Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					Ажилчдын байрны баазын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	
Санамсаргүй олдворын журам хэрэгжүүлэх шаардлага: Барилгын ажил болон аливаа ухалт, нэвтрэлттэй холбоотой ажил гүйцэтгэх явцад Санамсаргүй олдворын журам мөрдөгдөх ёстой Илэрсэн аливаа санамсаргүй олдворыг уг журамд нийцүүлэн зохицуулна Санамсаргүй олдвор илэрсэн тохиолдолд барилгын ажлыг даруй зогсоож, төслийн удирдлага нь сум, дүүргийн Засаг дарга, цагдаагийн байгууллага болон холбогдох эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэж, олдворыг тодорхойлох мэргэжлийн хүмүүсийг ажиллуулна Барилгын ажлын гэрээлэгч нь тухайн олдворын талаар орон нутгийн иргэдэд багийн хурлын үеэр багийн удирдлагатай хамтран мэдээлэл өгнө Хэрэв санамсаргүй олдвор нь орон нутгийн иргэнтэй холбоотой байвал тухайн иргэнтэй хамтран нэмэлт бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Санамсаргүй олдворын бүртгэл	Соёлын өвийн санамсаргүй олдворын журамын бэлэн байдал. Санамсаргүй олдворын бүртгэл болон тайлан (хэрэв байгаа бол)	Санамсаргүй олдворын бүртгэл

Бүрүүлах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Газрын гадарга болон харагдах байдал						
Соёлын болон нийгмийн ач холбогдол бүхий газруудын ойролцоо (жишээлбэл, Хийморийн овоо болон Улаан толгойн хөндийн морин уралдаан, жил бүрийн наадмын спортын тэмцээнүүдэд ашиглагддаг хэсэг) явагдах барилгын ажлын хамгийн эрчимтэй үеийг тухайн газрууд хамгийн ихээр зоригддог, ач холбогдолтойд тооцогддог улирал, цаг хугацаанд хийхээс зайлсхийх шаардлагатай.	БОНИНҮ	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль (1994 онд батлагдсан, нэмэлт өөрчлөлт орсон)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ	Барилгын ажлын хөтөлбөр	Барилгын ажлын хөтөлбөр Гомдлын бүртгэл
Ялангуяа харагдах байдлын хувьд зохицолгүй барилгын элементүүдийг хамгийн бага талбайг хамруулах байдлаар төлөвлөж, мэдрэмтгий бүсүүдээс (жишээлбэл, Хийморийн овоо болон Сайншандын орон сууцны бүс) хол байрлуулах Боломжтой тохиолдолд бусад шугаман дэд бүтцийн дагуу уялдуулан байрлуулах	БОНИНҮ	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль (1994 онд батлагдсан, нэмэлт өөрчлөлт орсон)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ	Байгаль орчин, нийгмийн үзлэг	Хяналт шалгалтын тайлан Гомдлын бүртгэл
Гэрэлтүүлгийг зөвхөн аюулгүй байдлыг хангах хамгийн бага тоо хэмжээ болон гэрлийн түвшинд ашиглах. Гэрлийн тархалт, тэнгэрийн гэрэлтэлтийг багасгах. Ойр орчмын	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ	БАРИЛГЫН БОНУТ	Хяналт шалгалтын тайлан Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
мэдрэмтгий бүсүүдэд гэрлийн хурц тусгалаас зайлсхийх						
Зохистой тохиолдолд эвдэрсэн газрыг анхны хэлбэрт нь ойртуулан дахин хэлбэржүүлэх шаардлагатай.	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Барилгын ажлын дараах нөхөн сэргээх тайлан	Барилгын талбайн барилгын өмнөх болон дараах үеийн шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрс						
Төлөвлөлтийн арга хэмжээ: • Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөг боловсруулж батлах • Барилгын талбайн менежер эсвэл томилогдсон төлөөлөгчийг хөрс судлаач мэргэжилтнээр сургалтанд хамруулах	БОНИНҮ, БОНУТ	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль Газрын тухай хууль Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Сургалт зохион байгуулсан байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан Сургалтын бүртгэл
Хөрс нягтралтаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ: • Барилгын тээврийн хэрэгслийг зөвшөөрөгдөөгүй / төлөвлөгдөөгүй талбайд зорчихоос сэргийлэх. Хүнд даацын автомашинууд зөвшөөрөгдсөн тойрог зам, нэвтрэх замыг чанд мөрдөхийг хангахын тулд чиглэлийн болон нэвтрэх зам дээр тэмдэг, тэмдэглэгээ байрлуулах. Ингэснээр олон давхар шороон зам үүсэхээс зайлсхийх	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Талбайн бэлтгэл ажлын арга хэмжээ: • Барилгын талбайг зохион байгуулалттайгаар зохион байгуулах. Ингэснээр хөрсний доройтох магадлалтай талбайн хэмжээг бууруулна. • Өнгөн хөрснөөс ургамлыг цэвэрлэх • Нэвтрэх зам, түр байр, материалын агуулах талбайн зохион байгуулалтыг төлөвлөх	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Барилгын ажил эхлэхээс өмнө болон тогтмол явцад барилгын талбайд шалгалт хийх	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрс хуулалтын арга хэмжээ: • Хөрсийг Байгаль орчны болон нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээнд заасан хөрсний үе давхаргын зузаан болон хөрсний төрөлд нийцүүлэн хуулж, үе давхаргуудын холилдолтыг хамгийн бага түвшинд байлгах • Бороо орж байгаа үед болон газар чийгтэй нөхцөлд хөрс хуулалт хийхгүй байх • Тоосжилт болон лагтай урсац үүсэхийг хамгийн бага түвшинд байлгах	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрс овоолгын арга хэмжээ: • Овоолго нь үерийн эрсдэл нэмэгдэх, усны урсгал болон газрын хотгор хэсгүүдэд нөлөөлөхөөс зайлсхийх зохистой байршилд байрлах • Хөрсийг түр ажлын зохион байгуулалтын дагуу томилогдсон овоолгын талбайд хадгалах	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Дээд хөрс болон доод хөрсний материалыг тус тусад нь овоолж, Байгаль орчны болон нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээнд заасны дагуу тодорхой тэмдэглэгээ хийх						
Хөрсний овоолгыг арчлах арга хэмжээ: • Хөрсийг овоолох хугацааг хамгийн бага түвшинд байлгах • Боломжтой тохиолдолд овоолгыг бага арчилгаа шаарддаг өвсний холимог үрээр хучиж, хөрсний эвдрэл болон тоосжилт ойролцоох бэлчээрийн өвсөнд тархахаас сэргийлэх	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрсийг нөхөн сэргээх арга хэмжээ: • Шаардлагатай тохиолдолд хөрсийг дахин ашиглах болон нөхөн сэргээхээс өмнө тохиромжтой нөхцөлд оруулан сэргээх. Ингэснээр хөрс нь төлөвлөсөн ашиглалтын зориулалтад тохиромжтой нөхцөлд байх ёстой.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Долоо хоног тутмын шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрсний бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ: • Төслийн явцад ашиглагдах бүх химийн бодис, түлш, тосны удирдлагад зориулан Асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний нарийвчилсан	БОНИНҮ, БОНУТ	Нефтийн бүтээгдэхүүний хангамжийн технологи ба ашиглалтын журам MNS 4633:2006 Шатахуун түгээх станц болон тоног төхөөрөмжийн	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө Асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөө, мөн Асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх • Хүнд даацын автомашинууд зөвшөөрөгдсөн тойрог замыг чанд мөрдөхийг хангахын тулд нэвтрэх зам дээр тэмдэг, тэмдэглэгээ байрлуулах; ингэснээр олон салаа шороон зам үүсэхээс зайлсхийх • Гэр ахуйн болон аюултай хог хаягдлын зориулалтын цэгийг бий болгож, барилгын материал болон ахуйн хог хаягдлыг зөвшөөрөгдсөн газарт зайлуулах • Цамхагийн барилгын ажилд ашиглагдах машин, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг хөрс болон байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй тусгайлан томилогдсон талбайд хийх • Тос хадгалах болон түгээх үйл ажиллагааг “Нефтийн бүтээгдэхүүний хангамжийн технологи ба ашиглалтын журам MNS 4633:2006”, “Шатахуун түгээх станц болон тоног төхөөрөмжийн ерөнхий техникийн шаардлага MNS 4633:2006” зэрэг холбогдох үндэсний стандартын дагуу хэрэгжүүлэх • Барилгын явцад асгаралтад хариу арга хэмжээ авах иж бүрдлийг байнга хүртээмжтэй байршилд хадгалж, талбайн байгаль орчин болон аюулгүй ажиллагааны ажилтнуудыг		ерөнхий техникийн шаардлага MNS 4633:2006			Шатахуун цэнэглэх үйл ажиллагаанд зориулсан аюулгүй ажиллагааны журам бэлэн байх Тасралтгүй хяналт Долоо хоног тутмын шалгалт	

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
асгаралтыг саармагжуулах ур чадвар, ашиглалт болон устгалын талаар сургах • Тос асгарах тохиолдолд хөрсний бохирдол тархахаас сэргийлэхийн тулд модны үртэс, элс, даавуу эсвэл тусгай синтетик шингээгч материал (TSSW50W) ашиглах • Замын барилгын ажилд ашиглагдах машин, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг хөрс болон байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй тусгайлан томилогдсон талбайд хийх • Шатахуун цэнэглэх үед асгаралтаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд хатуу журам мөрдөх						
Хөрсийг нөхөн сэргээх арга хэмжээ: • Түр хугацаанд ашигласан газраас хуулсан хөрсийг барилгын ажил дууссаны дараа өмнөх нөхцөл байдалд нь ойртуулан сэргээх шаардлагатай.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Барилгын талбайн барилгын өмнөх болон дараах үеийн шалгалт	Хяналт шалгалтын тайлан
Хөрсийг дахин ашиглах арга хэмжээ: • Илүүдэл өнгөн хөрсийг үнэ цэнэ болон ашиглах боломжийг нь хамгийн ихээр нэмэгдүүлэх зорилгоор, жишээлбэл, ногоон байгууламжийн тохижилтод ашиглах шаардлагатай.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөрсний менежментийн төлөвлөгөө Барилгын дараах нөхөн сэргээлтийн тайлан	Хөрс хадгалалт болон талбайн нөхөн сэргээх төлөвлөгөөний бэлэн байдал Барилгын ажил эхлэхийн өмнө болон	Хяналт шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					дуусаны дараа талбайд шалгалт хийх	
Хог хаягдал						
Төслийн төлөвлөлтөд хог хаягдлын шатлалын зарчим-ыг хэрэгжүүлж, нөөцийг үр ашигтай ашиглах, удирдах. Үндсэн зорилт нь хог хаягдлыг эх үүсвэр дээрээс нь үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх байх ёстой. Үүнд: Материалын хэмжээг зөв тооцоолж, илүүдэл материал үүсэхээс зайлсхийх ухаалаг худалдан авалтын арга барил. Материалыг үр ашигтай ашиглаж, хог хаягдал болох илүүдэл материал үүсгэхгүй байх. Боломжтой тохиолдолд хог хаягдлыг дахин ашиглах, сэргээх нөхцөлийг бүрдүүлэх. Ахуйн болон барилгын хог хаягдлыг зөвшөөрөлгүйгээр зайлуулахыг хатуу хориглоно	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Төлөвлөгөөнд хог хаягдлын шатлалын зарчим тусгагдсан байх Хүчинтэй зөвшөөрөлүүд байх	Хяналт шалгалтын бүртгэл Баримт/Нотолгоо
Ахуйн болон аюултай хог хаягдлыг цуглуулах зориулалтын цэгүүдийг, түр хугацааны цуглуулалт болон хадгалалтын талбайг багтаан, байгуулна. Барилгын материал болон ахуйн хог хаягдлыг зөвшөөрөгдсөн газарт зайлуулах ёстой. Барилгын ажил гүйцэтгэх явцад ашиглагдах бүх бөөнөөр хэрэглэгдэх	БОНУТ	Хөрс хамгаалах болон цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө, мөн хог хаягдлыг боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх болон шилжүүлэх журам бэлэн байх Бөөнөөр хэрэглэгдэх материал болон хог	Хяналт шалгалтын бүртгэл Хог тээвэрлүүлсэн баримт

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
материал болон бохирдуулах боломжтой хог хаягдлыг багцалсан, хоёрдогч хамгаалалттай зохих хадгалалтын байгууламжид хадгална.					хаягдлын цэгүүдэд долоо хоног тутмын шалгалт хийх	
Хүнсний хог хаягдлыг амьтны хордлогоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хаалттай савтай, хашаагаар хамгаалсан зориулалтын цэгүүдэд зайлуулах ёстой.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Хог хаягдлыг цуглуулах болон хадгалах талбайд, хүнсний хог хаягдлын цэгүүдийг багтаан, долоо хоног тутмын үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын үр дүн
Хог хаягдлыг шатаахыг хориглоно.	БОНУТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Тасралтгүй хяналт хэрэгжүүлэх - Хог хаягдлын цэгүүдэд долоо хоног тутмын шалгалт хийх – хэрэв хог хаягдлыг шатаасан тохиолдол байвал нотолгоог бүртгэх Хог хаягдлын сургалтын хөтөлбөр / Байгаль орчны талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх хөтөлбөр хэрэгжиж байх	Хяналт шалгалтын бүртгэл Хог хаягдлын менежмент / Байгаль орчны талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалтын бүртгэл
Барилгын ажил эхлэхээс өмнө үүсэх аюултай, аюулгүй болон идэвхгүй хог хаягдлын төрөл, хэмжээг урьдчилан тодорхойлох. Ингэснээр менежментийн арга хэмжээг үр	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
дүнтэй төлөвлөх боломж бүрдэнэ. (Үүнд: Хог хаягдлыг зайлуулах талбайн байршил, багтаамжийг тодорхойлох, Хог хаягдлын хадгалалт, тээвэрлэлт, зайлуулах зохион байгуулалт. Аюултай хог хаягдлыг хадгалах, тээвэрлэх, зайлуулах арга хэмжээ, Хог хаягдлыг зайлуулах арга, технологийг урьдчилан төлөвлөх г.м)					байдал болон агуулгыг шалгах	
Төслийн ажилтнуудад хог хаягдлын менежментийн талаар сургалт зохион байгуулж, хог хаягдлын үүсэл бууруулах, төрөл болон ангиллыг зөв тодорхойлох, төслийн хог хаягдлын менежментийн дүрмийг хэрэгжүүлэх талаарх мэдлэг, ойлголтыг дээшлүүлэх.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал болон агуулгыг шалгах	Хог хаягдлын менежмент / Байгаль орчны талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалтын бүртгэл
Бүх тээврийн хэрэгсэл болон жолооч нарт хог хаягдлыг зөв цуглуулах зориулалтын уут олгож, зөвшөөрөлгүйгээр хог хаягдал зайлуулахыг урьдчилан сэргийлэх.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Тээврийн хэрэгслүүдэд долоо хоног тутмын үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын талбайг ахуйн болон барилгын хог хаягдал, хэрэглэсэн түлш, тос тосолгоотой материалыг цуглуулах зориулалтын сав, контейнерээр тоноглох. Хог хаягдлын зориулалтын агуулах бүрийг дахин ашиглах, боловсруулах эсвэл талбайгаас гадуур зайлуулах хүртэл	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Ахуйн болон барилгын хог хаягдал, хэрэглэсэн түлш, тос тосолгооны материалыг хадгалах талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийх.	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
түр хадгалах зориулалттай хогийн сав, контейнер, хогийн цэгээр хангана.						
Хог хаягдлыг хадгалах сав нь дараах шаардлагыг хангана: a. Сав бүрийг тодорхой шошголож, хог хаягдлын агуулгыг зохих шошгоор бүрэн тэмдэглэсэн байх b. Хуучин шошгыг авч, будлиан үүсгэхээс сэргийлэх c. Сав нь тухайн хог хаягдлын шинж чанарт тохирсон байх d. Савыг зохих ёсоор битүүмжилсэн байх (жишээ нь: таг, бүрхүүлтэй) e. Хортой хий ялгаруулахгүй, дулаан үүсгэхгүй байх	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хог хаягдлыг хадгалах саванд долоо хоног тутмын үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Асгарсан тохиолдолд, элс нь тосыг шингээсэн даруйд зориулалтын хог хаягдлын талбайд зайлуулах ёстой. Бохирдсон хөрсийг зайлуулахаас өмнө бохирдлыг тараахаас сэргийлэхийн тулд тусгай сав эсвэл гялгар уут ашиглана.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Асгаралтээс урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Асгаралтээс урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал, тосоор бохирдсон элсыг зайлуулахтай холбоотой хог хаягдлыг зайлуулах зөвшөөрлийн баримт бичиг Хог хаягдлыг зайлуулах зөвшөөрлийн баримт бичиг / лицензүүд	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Аюултай хог хаягдлын тээвэрлэлтийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хэрэгжүүлнэ.	БОНУТ	Аюултай хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, савлах, түр байрлуулах, тээвэрлэх, аюулгүй байдал хангах болон эцсийн боловсруулалт хийх журам (2012) Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх үүрэгтэй компаниуд шаардлагатай зөвшөөрөл, лицензтэй эсэхийг шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Хог хаягдлыг хадгалахдаа: харш үйлчлэл үзүүлэх хог хаягдлууд хоорондоо харьцахаас сэргийлэх, мөн сав хоорондын зайг хангаж, алдагдал болон асгаралтыг хянах үзлэг хийх боломжтой нөхцөлөөр зохион байгуулна.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг нарны шууд тусгал, салхи, борооны нөлөөллөөс хол, битүүмжилсэн саванд хадгална.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийх	Хяналт шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Хоёрдогч хамгаалалтын системийг хадгалагдаж буй хог хаягдлын шинж чанарт тохирсон материалаар барьж, байгаль орчинд алдагдал гарахаас сэргийлэхүйц бат бөх байхаар зохион байгуулна. Шингэн хог хаягдлыг 220 литрээс их хэмжээгээр хадгалж байгаа тохиолдолд хоёрдогч хамгаалалт заавал хийгдэнэ. Хоёрдогч хамгаалалтын багтаамж нь нийт хадгалах савны багтаамжийн дор хаяж 110% буюу нийт багтаамжийн 25%-тай тэнцүү байна.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Материал болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хоёрдогч хамгаалалтын системд нүдээр үзлэг хийх.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Ажилчдад химийн бодисын аюулын талаарх мэдээллийг шууд авах боломжтойгоор хангаж, сав бүрийг агуулгыг нь тодорхойлох шошготойгоор тэмдэглэнэ.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Химийн бодис болон аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийж, химийн бодисын аюулын талаарх мэдээлэл болон савны шошгололт байгаа эсэхийг шалгана.	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайг тодорхой тэмдэгжүүлж, байгууламжийн зураг эсвэл талбайн төлөвлөгөөнд тусгана. Аюултай хог хаягдлын хадгалах талбайд зөвхөн зохих сургалт авсан ажилчид нэвтрэх эрхтэй байна.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө, талбайн зураглалын бэлэн байдал Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд	Аюултай хог хаягдлыг зохицуулах сургалтын бүртгэл Хяналт шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					долоо хоног тутмын үзлэг хийх Аюултай хог хаягдлыг зохицуулах сургалтын бүртгэлийг шалгах	
Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд тогтмол үзлэг хийнэ; үзлэгийн үр дүнг баримтжуулна.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч		Аюултай хог хаягдлыг хадгалах талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийх.	Үзлэгийн хуваарь болон бүртгэл
Санамсаргүй асгаралт гарсан тохиолдолд хариу арга хэмжээ авах болон онцгой байдлын төлөвлөгөөг боловсруулна. Хадгалах талбайг хадгалж буй аюултай хог хаягдлын төрөл, тоо хэмжээнд тохируулан гал унтраагуур, асгаралтын багц хэрэгслээр хангана.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Асгаралтаас урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Асгаралтад хариу арга хэмжээ авах болон онцгой байдлын төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Осол болон онцгой байдлын бүртгэл
Аюултай хог хаягдлыг барилгын талбайгаас зохих зөвшөөрөлтэй байгууламжид эмчлэх, дахин боловсруулах, дахин ашиглах эсвэл устгах зорилгоор тээвэрлэнэ. Хог хаягдлын савыг агуулга болон холбогдох аюулыг тодорхойлсон шошготойгоор битүүмжилж, тээврийн хэрэгсэлд зөв зохистойгоор ачиж, ачааны агуулга болон холбогдох аюулын тодорхойлолт бүхий	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Материалын ашиглалт болон хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	Хог хаягдлын зөвшөөрөл, лицензийн баримт бичгийн бэлэн байдал Аюултай хог хаягдлыг ачиж тээвэрлэх үйл явцыг шаардлагатай тохиолдолд шалгах	Хяналт шалгалтын бүртгэл Тээврийн баримт бичиг

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
тээврийн баримт бичгээр дагалдуулна.						
Байгалийн аюулт үзэгдэл						
Барилгын ажлын гэрээлэгчийн хийсэн эрсдэлийн үнэлгээнд байгалийн аюулын хүчин зүйлсийг тусгана.	БОНИНҮ, БОНУТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Эрсдэлийн бүртгэл	Эрсдэлийн үнэлгээ болон эрсдэлийн бүртгэлийн бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Осол болон онцгой байдлын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлж, байнга шинэчилж байх үүрэгтэй.	БОНИНҮ, БОНУТ	MNS 6522:2015. 35–750 кВ-ын агаарын шугам. Барилгын ерөнхий шаардлага Агаарын шугам болон дэд станцын газардуулгын эсэргүүцлийг хэмжих технологийн ажлын карт (Эрчим хүчний сайдын 2022 оны А/194 дүгээр тушаалын 3-р хавсралт) Цахилгаан техникийн байгууламжийг суурилуулах журам (Эрчим хүчний сайдын 2014 оны 5 дугаар тушаалын 2-р хавсралт)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Осол болон онцгой байдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажил эхлэхийн өмнө цаг агаарын урьдчилсан мэдээг хянаж, боломжтой тохиолдолд ажлын хуваарийг дахин төлөвлөнө.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал Барилгын ажлын хөтөлбөр	Хяналт шалгалтын бүртгэл Осол болон онцгой байдлын бүртгэл
Барилгын ажилтнуудыг хэт халалтаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд тохиромжтой хувийн хамгаалах хэрэгслээр хангана. Үүнд хөнгөн, агаар нэвтрүүлдэг, чийг татахгүй материал бүхий хувцас багтана. Нарны хэт ягаан туяаны нөлөөллийг бууруулахын тулд UV хамгаалалттай хувцас, сүүдэрлэх байгууламж, нарны тос ашиглах бөгөөд ажилтнуудад хангалттай хэмжээний ундны усыг олгож, усгүйжилтээс үүдэх эрсдэлийг бууруулна.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	БАРИЛГЫН БОНУТ болон Онцгой байдлын бэлтгэл, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл
Барилгын ажил эхлэхийн өмнө бүх ажилтнуудад хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны сургалт зохион байгуулна. Сургалт нь дулааны ядаргааны шинж тэмдэг болон холбогдох эрүүл мэндийн нөлөөлөл, байгалийн аюулын хүчин зүйлс, түймрээс урьдчилан сэргийлэх болон унтраах арга хэмжээ, мөн ой хээрийн түймэр гарсан тохиолдолд эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаанд	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	БАРИЛГЫН БОНУТ болон Онцгой байдлын бэлтгэл, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Осол болон онцгой байдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
үзүүлэх нөлөөллийг хэрхэн бууруулах талаар мэдээллийг багтаана.						
Ашиглагчдын байнга ажилладаг бүсэд галын тархалтын эрсдэлийг бууруулахын тулд шатамхай материалыг тусгаарлан хадгална. Эдгээр бүсээс шатамхай ургамал болон материалыг зайлуулж, ажилтнуудад гал унтраах тоног төхөөрөмжөөр хангана.	БОНИНҮ, БОНУТ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	БАРИЛГЫН БОНУТ болон Онцгой байдлын бэлтгэл, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Осол болон онцгой байдлын бүртгэл
Усан орчин						
Үерийн эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ:: • Хаягдал ус болон гадаргын урсацыг зохицуулах зорилгоор нарийвчилсан ус, бохир ус, ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ. • Барилгын ажлын менежер нь цаг агаарын урьдчилсан мэдээг тогтмол хянаж, гэнэтийн үер тохиолдох магадлалтай үед нүүлгэн суурьшуулах хангалттай хугацаа байхаар зохион байгуулна. • Орон нутгийн гадаргын усны үерийн эрсдэлийг бууруулах, одоо байгаа гадаргын урсацын замыг хаахаас сэргийлэхийн	БОНИНҮ	Усны тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Барилгын ажлын хөтөлбөр Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө болон Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Осол болон онцгой байдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
тулд түр ус зайлуулах систем хэрэгжүүлнэ. • Гадаргын ус болон/эсвэл үерт өртөх магадлалтай бүх талбайн эргэн тойронд үерээс хамгаалах шуудуу (барилгын ус зайлуулах байгууламж) байгуулна. • Байгалийн ус зайлуулах хэв маягийг аль болох хадгалж, хаахгүй байх шаардлагатай. Үүнд барилгын ажилчдын түр байрлах кэмп болон түр хадгалах талбайг байрлуулахдаа гэнэтийн үерийн анхааруулга гарсан тохиолдолд нүүлгэн суурьшуулах хангалттай хугацаа байхаар төлөвлөхийг багтаана. • Түр гүүр, гарцыг үерийн анхааруулга гарсан үед задлан буулгах боломжтойгоор эсвэл урсгалд автагдсан тохиолдолд доод урсгалд эрсдэл учруулахгүйгээр барина.						
Ундны усны худгийн хамгаалалтын арга хэмжээ: • Барилгын ажилд зориулан нарийвчилсан ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Төлөвлөгөөнд одоо байгаа усны эх үүсвэрийг тодорхойлох, төслийн усны хэрэгцээг тооцоолох, талбай дээр усны хэрэглээний үр ашгийг	БОНИНҮ	Усны тухай хууль MNS 17.1.1.10:1979. Ус. Ус ашиглалт ба хамгаалалт MNS 17.1.1.14:1980. Усны хүрээлэн (Гидросфер). Ус ашиглалтын ангилал MNS 4047:1988. Усны хүрээлэн (Гидросфер).	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Усны хангамжийн лиценз/зөвшөөрлийн бэлэн байдал Ажилчид усны үр ашигтай хэрэглээний	Хяналт шалгалтын бүртгэл Зөшөөрлүүд Гомдлын бүртгэл Усны үр ашигтай хэрэглээний сургалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
нэмэгдүүлэх арга хэмжээг тусгана. • Усны хэрэглээний үр ашгийг нэмэгдүүлэхийн тулд сургалт зохион байгуулна. • Зөвшөөрөлгүйгээр гадаргын болон газрын доорх усыг ашиглахгүй. Барилгын ажилчдыг зөвшөөрөгдсөн эх үүсвэрээс хангалттай ундны усаар хангана. • Төлөвлөгөөнд усны хэрэглээг багасгах, боломжтой тохиолдолд ус дахин ашиглах боломжийг судлах, сургалтын замаар усны үр ашигтай хэрэглээг дэмжих арга хэмжээг багтаана. • Төслийн эцсийн барилгын талбай болон ойролцоох бүсэд орших малчдын худгийг зураглаж тэмдэглэнэ. Барилгын ажилд ойр орших малчдын худгийг тэмдэглэж, гэмтэхээс хамгаална. • Хэрэв малчдын ашиглаж буй худагт хохирол учирсан тохиолдолд түүнийг шинээр нөхөн сэргээж, орлуулах арга хэмжээ авна.		Гадаргын усны чанарыг хянах журам MNS 4586:1998. Усны чанар			сургалтанд хамрагдсан эсэхийг шалгах	
Усны чанарыг хамгаалах арга хэмжээ: • Чийгтэй газар болон одоо байгаа ундны усны худгийн ойролцоо ажил гүйцэтгэх үед усны чанарыг зохих ёсоор хянах. Барилгын талбайгаас газрын	БОНИНҮ	Усны тухай хууль MNS 17.1.1.10:1979. Ус. Ус ашиглалт ба хамгаалалт. Нэр томьёо, тодорхойлолт	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт шалгалтын бүртгэл Зөшөөрлүүд Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
доорх болон гадаргын усны эх үүсвэрт шууд болон шууд бус бохир ус зайлуулахыг хориглоно. Бохир усыг талбайгаас гадуур зориулалтын саванд хадгалж, тээвэрлэнэ. • Хамаарах бүх ажлын хүрээнд холбогдох байгаль орчны зөвшөөрөл, зөвшөөрлийг авна. • Санамсаргүй асгаралтыг түргэн цэвэрлэх боломжтойгоор асгаралтын багц (spill kit)-ийг бэлэн байлгана. • Шатамхай материал, түлш, тос, химийн бодисыг мэдрэмтгий усны эх үүсвэрээс хол, зохистой нөхцөлд хадгална. Шатахуун цэнэглэх, тослох болон химийн бодис хэрэглэх үед тохиромжтой тос баригч тавиур (drip tray) ашиглаж, асгаралт гарсан тохиолдолд даруй цэвэрлэнэ. • Тээврийн хэрэгсэл болон дугуйг зөвхөн зориулалтын угаалгын талбайд угааж, угаасан ус нь цэвэрлэгээгүйгээр хуурай голын сайр руу урсах, эсвэл газрын хөрсөнд шингэхээс сэргийлнэ. • Барилгын үе шатанд онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж, гэнэтийн нөхцөл байдал (туйлын цаг агаарын үзэгдэл, бохирдлын осол гэх мэт)-д хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлно. • Талбай дээр байрлах бүх жорлонг ус шингээх		MNS 17.1.1.14:1980. Усны хүрээлэн (Гидросфер). Ус ашиглалтын ангилал. Ерөнхий шаардлага MNS 4047:1988. Усны хүрээлэн (Гидросфер). Гадаргын усны чанарыг хянах журам MNS 4586:1998. Усны чанар MNS 0900:2018. Ундны ус – Эрүүл ахуй MNS 0900:2005. Ундны ус		нцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	нцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал Түлш, тосолгооны материалын аюулгүй ажиллагааны журамын бэлэн байдал Машин, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний талбайд долоо хоног тутмын үзлэг хийх, асгаралтын багцын бэлэн байдлыг хангах Зөвшөөрөл	Осол болон онцгой байдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
материалаар доторлож, нойтон газар, худгийн ойролцоо болон хуурай голын сайрын ойролцоо асгарах эрсдэлтэй бүсэд байрлуулахгүй. • Хуурай голын сайраас барилгын хог хаягдлыг бүрэн зайлуулна.						
Усны чанарыг хамгаалах арга хэмжээ: • Барилгын ажил дууссаны дараа нийтийн ундны усны худгуудад тохиролцсон хугацаанд усны чанарын мониторинг хийж, төслийн өмнөх суурь нөхцөлтэй харьцуулан үнэлгээ хийн	БОНИНҮ	Усны тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө	Талбайн үзлэг Барилгын ажил дууссаны дараах тайлан	Үзлэг шалгалтын бүртгэл
Гидроморфологийн хамгаалалтын арга хэмжээ: • Хүнд машин, механизм нь зөвхөн албан ёсоор зөвшөөрөгдсөн түр гүүр, гарцын байршлаар жижиг голын сайрыг гатална. • Түр барилгын ажилд өөрчлөгдсөн суваг, урсацыг анхны байдалд нь сэргээнэ.	БОНИНҮ	Усны тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөө	Ус, бохир ус болон ус зайлуулах менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдлыг хангах	Үзлэг шалгалтын бүртгэл
Нийгэм ба олон нийт						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон хамгаалалтын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Энэхүү төлөвлөгөө нь олон нийтийн гишүүдэд хамаарах эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны арга хэмжээг	БОНИНҮ	Иргэний хууль, 2002 Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, 2016 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон хамгаалалтын менежментийн төлөвлөгөө Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон хамгаалалтын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хангах	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Оролцогч талуудын бүртгэл Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэл Зөвшөөрөлгүй нэвтрэлт

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
тусгайлан хамарсан байх бөгөөд дараах зүйлсийг иш татан багтаана: • Хязгаарлагдсан ажлын бүсэд нэвтрэхийг хязгаарлах, үүнд: • Ухмал, овоолго болон барилгын тоног төхөөрөмжийн бүсүүдийг хамруулна. • Ажилчид болон олон нийтийг хамгаалахын тулд зохих анхааруулах тэмдэг бүхий хаалт, хашаа байрлуулна. • Барилгын ажлын хуваарьт тоос ихтэй, дуу чимээтэй ил задгай ажлуудыг тодорхойлон тэмдэглэнэ. • Орон нутгийн замын ойролцоох зохих газарт анхааруулах тэмдэг байрлуулна. • Барилгын ажилтай холбоотой осол гарсан тохиолдолд олон нийтийг хамгаалах, эмчлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь зөвшөөрөлгүй нэвтрэлт гарсан тохиолдлыг бүртгэж, нөхцөл байдлыг хяналтдаа авах, дахин давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаар тайлагнах үүрэгтэй.		эрхийн тухай хууль, 2016 он, 2016 Улсын Их Хурлын 231 дүгээр тогтоол – Бизнесийн үйл ажиллагаанд хүний эрхийг хамгаалах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө			Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийн бэлэн байдал Орон нутгийн иргэдийн хуралд оролцсон тоо Зөвшөөрөлгүй нэвтрэлт гарсан тохиолдол болон авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн талбайд болон төслийн гаднаас ирэх хүн амын шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой эрсдэл,	БОНИНҮ, БОНҮАТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон хамгаалалтын	Хүн амын шилжилт хөдөлгөөний менежментийн	Хяналт, шалгалтын бүртгэл Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
боломжит нөлөөллийг шийдвэрлэх зорилгоор “Хүн амын шилжилт хөдөлгөөний менежментийн төлөвлөгөө”-г боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Энэхүү төлөвлөгөө нь дараах зорилгыг агуулна: Шилжилт хөдөлгөөн гарах боломжийг хамгийн бага түвшинд байлгах; Гарсан тохиолдолд шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой нөлөөллийг бууруулах; Төслөөс үүдэлтэй үлдэгдэл шилжилт хөдөлгөөнийг хянах, мониторинг хийх.				менежментийн төлөвлөгөө Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	төлөвлөгөөний бэлэн байдал Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийн бэлэн байдал Төслийн талбайгаас гаднаас бүртгэгдсэн ажилчдын тоо	
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Аюулгүй байдлын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Гэрээлэгч нь аюулгүй байдлын компаниуд (хэрэв ийм компаниудыг ажиллуулсан тохиолдолд) болон хамгаалалтын ажилтнуудын хувьд (боломжтой нөхцөлд) өмнө нь зөрчил, хүчирхийллийн түүхгүй эсэхийг шалгах зохих хяналтыг хэрэгжүүлнэ. Хамгаалалтын ажилтнуудыг хүч хэрэглэх арга хэмжээ болон холбогдох хууль тогтоомжийн талаар сургаж, үндэсний хууль тогтоомжийг зөрчихгүй байхаар бэлтгэнэ. Үүнд ЖСХД-ийн эсрэг зохицуулалт багтана. Сургалт нь мөн дараах зарчмыг хамарна:Хүч хэрэглэхийг зөвхөн өөрийгөө хамгаалах	БОНИНҮ, БОНҮАТ		Барилгын ажлын гэрээлэгч		Аюулгүй байдлын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хамгаалалтын ажилтнуудын тоо Сургалтын бүртгэл	Хяналт, шалгалтын бүртгэл Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
зорилгоор ашиглах; Хүч хэрэглэх нь аюулын шинж чанар, цар хүрээтэй тэнцвэртэй байх. Хамгаалалтын ажилтнуудыг гэрээлэгч өөрийн бодлогын дагуу шууд ажиллуулна, тэд зэвсэггүй байна.						
Барилгын ажлын гэрээлэгчийн орон нутагтай харилцах ажилтан (ОНХА) нь орон нутгийн иргэдтэй тогтмол зөвлөлдөж, нөлөөлөлд өртсөн олон нийтийн сургуулиудад эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон хамгаалалтын асуудлаар (жишээлбэл, барилгын талбайд нэвтрэхгүй байх, барилгын тээврийн хөдөлгөөн гэх мэт) мэдээлэл, ойлголт өгөх ажлыг зохион байгуулна. Олон нийтийн харилцааг ажлын эхлэхээс өмнө хэрэгжүүлж, орон нутгийн иргэд болон одоо ашиглаж буй шороон замын хэрэглэгчдийг барилгын ажил болон түүнтэй холбоотой эрсдэлүүдийн талаар мэдээллээр хангана. Орон нутгийн замын дагуух зохих газарт анхааруулах тэмдэг байрлуулна.		Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БТОХТ	БТОХТ-ний бэлэн байдал Орон нутгийн иргэд болон сум/багийн удирдлагуудтай хийсэн уулзалтын тоо	Оролцогч талуудын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн ажиллах хүчний элсэлтийг дэмжих бөгөөд энэ нь “Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба худалдан авалтын төлөвлөгөө”-нд тусгагдана. Ажилд авах байр суурийг төслийн	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн менежментийн төлөвлөгөө Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Хөдөлмөрийн менежментийн төлөвлөгөө болон Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт, худалдан авалтын төлөвлөгөөний	Хөдөлмөр / элсэлтийн тайлан Олон нийтийн гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
оршин суугчдад ил тод зарлаж, ажиллах нас болон чадвартай бүх орон нутгийн иргэдэд нээлттэй байх ёстой. Элсэлтийн бодлого нь орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг тэргүүлэх чиглэл болгох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд энэ зорилгыг хангахын тулд зохих сургалтын боломжийг олгоно.					бэлэн байдал ба ил тод байдал Ажилд авах зар болон элсэлтийн үйл явцыг хянан үзэх Ажилд авах зарын тоо болон зар сурталчилгааг ил тод болгоход ашигласан арга хэрэгсэл Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийг хянан үзэх Олгосон тодорхойлолт / хөдөлмөр эрхлэлтийн баталгааны албан бичгийн хуулбарууд	Хяналт шалгалтын тайлан
Барилгын ажил эхлэхээс өмнө Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм байгуулагдана. Энэ нь төслийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийтэд эрүүл мэнд, сайн сайхан байдлын асуудлаар санал, гомдлоо илэрхийлэх боломжийг олгох энгийн гомдол гаргах, шийдвэрлэх, тайлагнах журамтай байх болно. Энэхүү механизм нь өргөн хүрээнд ил тод зарлагдаж, олон нийтэд сурталчлагдан, бүх иргэдэд хүртээмжтэй байх бөгөөд аливаа	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Оролцогч талуудын Гомдлын шийдвэрлэх механизм ил тод зарлагдаж, хэрэгжсэн эсэхийг шалгах Гомдлын тоо болон төрөл Гомдол болон түүний шийдвэрлэлийг ТХН-д сар бүр тайлагнаж буй эсэхийг шалгах	Олон нийтийн гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
зөрчил, эрүүл мэндтэй холбоотой болон бусад асуудлыг бүртгэх, шалгах, засах үйл явцыг дэмжинэ.						
Бүх ажилчдад Ёс зүйн дүрэм олгож, соёлын мэдрэмж болон талбайн аюулгүй ажиллагааны журамд танилцуулга хийнэ. Олон нийтийн мэдлэг, хариуцлагын сургалт нь бүх төслийн гэрээлэгчид болон ажиллах хүчний танилцуулгын хөтөлбөрийн нэг хэсэг байх бөгөөд үүнд бэлгийн дарамт, ёс зүй, эрүүл мэнд, жендэр, орон нутгийн соёл, уламжлалын талаархи зааварчилгааг багтаана. Бүх гэрээлэгч, ажиллах хүчний ажилтнууд болон дэд гэрээлэгчдэд төслийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийтийн хүрээнд сахилга бат, зан төлөвийн талаарх хүлээлт болон сахилгын арга хэмжээ (түүнчлэн зохисгүй бэлгийн харилцааны асуудлыг багтаасан) тусгасан Ёс зүйн дүрмийг олгоно.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн дүрэм	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Олон нийтийн эрүүл мэнд ба аюулгүй ажиллагааны менежментийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө Ёс зүйн дүрэм Төслийн / барилгын ТОХТ Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Олон нийтийн мэдлэг, хариуцлагын сургалтын бэлэн байдал, агуулга болон сургалтын бүртгэл/журнал Ёс зүйн дүрмийн бэлэн байдал Сургалт нь танилцуулгын сургалтын хөтөлбөрт багтсан эсэхийг шалгах Олон нийтийн гомдлын тоо	Сургалтын бүртгэл / журнал Гомдлын маягт болон бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажлын байрны хүчирхийлэл, дарамтыг арилгах тухай ОУХБ-ын 190 дугаар конвенцийн шаардлагуудыг хангаж, барилгын салбарт жендэрт суурилсан хүчирхийлэл ба дарамтыг	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ялгаварлан гадуурхалт ба дарамтын бодлого Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Ялгаварлан гадуурхалт ба дарамтын бодлогын бэлэн байдал Жендэрийн тэгш эрх болон ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Хяналт, шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
(ЖСХД) шийдвэрлэх талаархи[3] ЕСБХБ, ОУСК болон CDC группийн салбарын түвшний товч тайлбаруудыг хэрэгжүүлнэ. Барилгын ажлын гэрээлэгч дараах арга хэмжээг авна: • Төслийн ялгаварлан гадуурхалт ба дарамтын бодлого, төслийн жендэрийн тэгш эрх болон ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг мөрдөх • Жендэрийн мэдлэгийн материал/сургалтыг ил тод болгох, төслийн болон ажилтны Гомдлын шийдвэрлэх механизмыг хэрэгжүүлэх замаар ЖСХД болон БМХД асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлгийг дэмжихPromote • Ёс зүйн дүрэм болон ЖСХД-ийн талаарх сургалтад хамрагдах / дэмжих Ажиллах хүчний жендэрээр ангилсан мэдээллийг хадгалж, уг мэдээллийг сар бүр ЭХЯ / ТХН-д тайлагнах.					Ёс зүйн дүрмийн бэлэн байдал Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	
Эмзэг бүлгийн иргэдийн хувьд, барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын үе шатанд нөлөөлж болзошгүй тохиолдолд нэмэлт арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд, жишээлбэл: тухайн оролцогчид тохиромжтой байршилд зохион байгуулах зорилтот оролцогч	Барилгын ажлын гэрээлэгч		Барилгын ажлын гэрээлэгч		Хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үнэлгээ / хяналт Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	үзлэг шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

[3] Available at: https://assets.cdcgroup.com/wp-content/uploads/2020/07/14193353/Addressing-GBVH-in-the-construction-sector.pdf

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
талуудын уулзалт, хөдөлмөр эрхлэлтийн өргөдөл гаргахад дэмжлэг үзүүлэх, гомдол гаргах хүртээмжтэй сувгийг бий болгох, оролцооны арга хэмжээнд хүрэлцэн ирэхэд тээврийн дэмжлэг үзүүлэх зэрэг орно.						
Замын хөдөлгөөний менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Барилгын талбайд хүрэх замын хөдөлгөөний чиглэлүүдийг тодорхойлж, малчин өрхүүд болон орон нутгийн иргэдийн тогтмол ашигладаг замуудыг зайлсхийх. Тодорхойлогдсон гэрээс барилгын тээврийн хэрэгсэл хүртэл 100 метрийн зайг баримтлахыг зөвлөмжилнө. Энэ нь боломжгүй тохиолдолд, төслийн бүх ажилтан болон тээврийн үйлчилгээ үзүүлэгчид гэрээний үүргийн дагуу төслийн суурьшлын бүсийн ойролцоо явахдаа хурдыг хязгаарлах шаардлагатай бөгөөд мөрдөхгүй бол гэрээг түдгэлзүүлэх эсвэл цуцлах арга хэмжээ авна. Төслийн орон нутгийн захиргааг энэ үүргийн талаар мэдэгдэж, гэрээлэгчид болон ажилтнуудыг хариуцлагажуулахад оролцуулах.	Барилгын ажлын гэрээлэгч		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Тээврийн менежментийн төлөвлөгөө Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Замын хөдөлгөөний менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал болон агуулга Барилгын талбайд ашиглагдаж буй хандалтын замуудын долоо хоног тутмын шалгалт Олон нийтийн Гомдлын шийдвэрлэх механизм	Хяналт, шалгалтын бүртгэл Осол, тохиолдлын маягт болон бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Хурдны хязгаар тогтоох: Барилгын тээврийн хэрэгсэлд ослын эрсдэлийг бууруулах зорилгоор хурдны хязгаар тогтооно, ялангуяа олон нийтийн зам ашиглаж байгаа болон олон нийтийн замд нэвтрэх/гарах цэгүүдэд. Замын сонголт: Боломжтой тохиолдолд одоо байгаа шороон замыг ашиглаж, шинэ тээврийн зам байгуулахгүй байх. Тээврийн хэрэгслийн үүрэг: Барилгын тээврийн хэрэгсэл зөвшөөрөгдсөн замын маршрутаар явах, төслийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон бусад замын хэрэглэгчдэд учруулах эрсдэл, саад тотгорыг багасгах, хурдны хязгаарыг мөрдөх. Нэвтрэх/гарах зохицуулалт: Барилгын тээврийн хэрэгсэл олон нийтийн замд нэвтрэх/гарах шаардлагатай тохиолдолд зохих нэвтрэх/гарах зохицуулалт хийх. Анхааруулах тэмдэг: Замын уулзвар, гарц, орц бүрт анхааруулах тэмдэг байрлуулах.хандалтын зам дагуу түр тэмдэг байрлуулах.						
Дэд бүтцийн эрэлт хэрэгцээг удирдах, дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх: • Байр, хоол хүнс болон ахуйн хэрэглээний хязгаарлагдмал нөөцөд дарамт учруулахгүй	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БОНУТО БАРИЛГЫН БОНУТ	Холбогдох зөвшөөрөл, гэрээний хүртээмж	Legal agreements / contracts Inspection reports

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
байхын тулд орон нутгийн ажиллах хүчийг нэн тэргүүнд авч ажиллуулах • Ус, цахилгааны хэрэгцээний нарийвчилсан тооцоог ханган нийлүүлэгч болон зохицуулагч байгууллагуудтай хамтран гаргаж, орон нутгийн хүчин чадлыг хэтрүүлэхээс зайлсхийх; төслийн нэмэлт усны хэрэгцээг хангахын тулд холбогдох усны компани(уд)-тай уялдуулан ажиллах • Хаягдал усыг хамгийн ойр байрлах бохир ус цэвэрлэх байгууламжид зайлуулах, эсвэл зохих шаардлагад нийцсэн өөр зохицуулалтыг холбогдох усны компаниар дамжуулан зохион байгуулах • Хатуу хог хаягдлыг талбайгаас цуглуулж, хамгийн ойр байрлах албан ёсны хогийн цэгт хүргэхийн тулд холбогдох аймагтай хамтран ажиллах, эсвэл мэргэжлийн хувийн гүйцэтгэгчийг гэрээгээр ажиллуулах • Аюултай хог хаягдлыг талбайгаас цуглуулж, Аюултай хог хаягдлыг боловсруулах байгууламжид зайлуулахын тулд хувийн гүйцэтгэгчтэй хамтран ажиллах				Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө		
Дэд станц болон ЦДАШ-ийн барилгын ажилд барилгын буруу үйл ажиллагаанаас үүдэн одоо байгаа дэд бүтэц, инженерийн шугам	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Талбайг сэргээн ашиглах төлөвлөгөө	БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн хэрэгжилтийг хангах	Бүртгэл шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
сүлжээнд гэмтэл учруулахгүй байх. Хэрэв ямар нэгэн гэмтэл гарвал, сэргээн засварлах болон/эсвэл нөхөн төлбөрийн ажлыг Барилгын ажлын гэрээлэгч гүйцэтгэнэ. Ажилчдын сургалтын үеэр төслийн талбайд ийм дэд бүтэц, инженерийн байгууламжууд байгааг онцлон тэмдэглэх шаардлагатай. Бүх үйл ажиллагааг зөвхөн тогтоосон бүсэд хязгаарлах ёстой бөгөөд эдгээр байгууламж болон тэдгээрийн хамгаалалтын бүсэд ойртохыг хатуу хориглоно.						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын хугацаанд аюулгүй байдлын эрсдэлийг бууруулах зорилгоор олон улсын жишигт нийцсэн Онцгой байдлын бэлтгэл төлөвлөгөө боловсруулна. Орон нутгийн иргэд болон сум/багийн захиргаатай хамтран тогтмол онцгой байдлын сургуулилт зохион байгуулж, нүүлгэн суурьшуулах журам, харилцаа холбооны урсгал, анхны хариу арга хэмжээ авах чадавх, оролцогч талуудын уялдаа холбооны механизмыг шалгана. Онцгой байдлын сургуулилтын үр дүнг баримтжуулж, “сургамж авсан товч мэдээлэл”-ийн хэлбэрээр эсвэл	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл төлөвлөгөөний хүртээмж Осол, зөрчлийн тоо Орон нутгийн иргэдтэй хамтран зохион байгуулсан сургуулилт	Бүртгэл шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
зохицуулагч байгууллагууд зэрэг холбогдох талуудад хуваалцана.						
Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт ба амьжиргаа						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөтэй нийцүүлэн, холбогдох үндэсний хөдөлмөрийн хууль тогтоомж болон ЕСБХБ-ны Гүйцэтгэлийн Шаардлага 2-т нийцсэн Барилгын хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ төлөвлөгөө нь хөдөлмөрийн үйл явцыг удирдах зорилготой бөгөөд дараахийг багтаана: • Ил тод, шударга байх ажилд авах үйл явцын нарийвчилсан мэдээлэл • Ажлын байрны боломжийг сурталчлах арга хэмжээний нарийвчилсан мэдээлэл (ЭХЯ болон гэрээлэгчийн вэбсайт, сум/багийн Засаг даргын тамгын газрын самбар, Facebook, телевиз болон сум, багийн хуралд мэдээлэл өгөх гэх мэт) • Хөдөлмөр эрхлэлтийг ялгаварлан гадуурхахгүйгээр дэмжих тусгай арга хэмжээний нарийвчилсан мэдээлэл, ялангуяа эмэгтэйчүүд зэрэг	БОНИНҮ	Иргэний хууль, 2002 он Газрын тухай хууль, 2002 он Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль, 2002 он Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2016 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Хөдөлмөрийн тухай хууль, 2021 он Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль, 2010 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба ажилд авах бодлого Олон нийтийн гомдол барагдуулах механизм	Төслийн хүрээнд Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Төслийн хэрэгжилтэд оролцож буй орон нутгийн ажилчдын тоо Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийг хянан үзэх Барилгын ажлын хяналтын тайлангуудад орон нутгийн ажилчдын тоо болон хүйсээр ангилсан ажиллах хүчний мэдээллийг тусгах	Гэрээ Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл Хурлын тэмдэглэл ба баримт

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
төлөөлөл багатай бүлгээс өргөдөл хүлээн авахыг хангах • Техникийн, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон гар ажиллагааны чиглэлээр зохих сургалтын боломжуудын нарийвчилсан мэдээлэл						
Чадвар нь тохиромжтой тохиолдолд орон нутгийн ажиллах хүчийг нэн тэргүүнд ажиллуулахыг хангах зорилгоор Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба худалдан авалтын бодлого, төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба ажилд авах төлөвлөгөө нь орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд хүчтэй чиглэсэн байх бөгөөд ялангуяа эмзэг, нийгмийн захын бүлгийн иргэдийг хамруулах, төслийн нөлөөлөлд өртсөн бүс нутгаас өргөдөл гаргагчдыг ажилд авах, ур чадварыг нь дээшлүүлэхэд шаардлагатай сургалтыг зохистой хэмжээнд хангах арга хэмжээг багтаана. Орон нутгийн бизнесийг дэмжихийн тулд төлөвлөгөөнд орон нутгийн, бүс нутгийн болон улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн зураглал хийх, түүнчлэн орон нутгийн малчдын	БОНИНҮ	Иргэний хууль, 2002 он Газрын тухай хууль, 2002 он Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль, 2002 он Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2016 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Хөдөлмөрийн тухай хууль, 2021 он Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль, 2010 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба ажилд авах бодлого Олон нийтийн гомдол барагдуулах механизм	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Төслийн хүрээнд ажиллаж буй орон нутгийн ажилчдын тоо Ажилд авах зар сурталчилгаа болон ажилд авах үйл явцын баримт бичиг Орон нутгийн захиргаатай хамтран ажилласан эсэхийг шалгах Орон нутгийн захиргаатай хамтран ажилласан нотолгоо, уулзалтын тэмдэглэл болон бусад баримт •Гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлтүүд (ГГҮ)-ийн тайлан	Гэрээ Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл Хурлын тэмдэглэл ба баримт

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
нийлүүлэлтийн сүлжээг хамруулах болно. Төлөвлөгөө нь бүх талуудыг хамарч, орон нутгийн, бүс нутгийн болон улсын түвшинд байгаа ур чадварын шинжилгээ, ажилд авах үйл явц, эмэгтэйчүүдийн оролцоог хангах, орон нутгийн бараа, үйлчилгээний хэрэглээг дэмжих асуудлыг тусгана. Мөн орон нутгийн ахлах сургуулиудтай хамтран дадлагажигч болон төгсөгчдийн хөтөлбөр боловсруулах боломжийг авч үзнэ. Худалдан авалтын үйл явц нь мөлжлөгийн шинжтэй практик болон хүүхдийн хөдөлмөрөөс зайлсхийхийг хангах арга хэмжээг төлөвлөгөөнд тусгана. Үүнд жишээлбэл, ажилд авах үйл явцыг хариуцагчдад сургалт явуулах шаардлага, ажилчид болон дэд гэрээлэгчдэд зориулсан гэрээний заалтууд, хөдөлмөрийн аудит хийх шаардлага багтаж болно. Төлөвлөгөөнд төслийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөнд заасан зорилтот түвшинтэй нийцсэн ажилд авах зорилтот үзүүлэлтүүд болон ГГҮ багтана. ГГҮ-ийн тайлан, хүйсээр ангилсан ажиллах хүчний мэдээллийг орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт,					•Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийг хянан үзэх Барилгын ажлын хяналтын тайлангуудад орон нутгийн ажилчдын тоо болон хүйсээр ангилсан ажиллах хүчний мэдээллийг тусгах	

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт зэрэг гол сэдвээр ЭХЯ/Төслийн хэрэгжүүлэх нэгжид сар бүр тайлагнана. Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт, хөгжлийг дэмжихийн тулд бодлого, ажилд авах үйл явц болон ажлын байрны мэдээллийг төслийн нөлөөлөлд өртсөн баг, сумын иргэдэд бүрэн ил тод болгон мэдээлж, тухайн бүс нутгийн хөдөлмөрийн насны, ажиллах чадвартай бүх хүнд, эмэгтэйчүүдийг ч мөн адил нээлттэй байлгах болно. Орон нутгийн иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн боломжийг нэн тэргүүнд хангахын тулд тухайн газар түр хугацаагаар оршин суухыг төлөвлөж буй иргэдийг орон нутгийн захиргаанд бүртгүүлэх шаардлагатай. Өмнө нь төслийн ажил эхлэхээс өмнө гаднын ажилчид төслийн бүс нутагт шилжин ирж ажилласан түүхтэй тул Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн захиргаатай хамтран ажиллаж, төслийн бүс нутагт удаан хугацаагаар оршин сууж буй орон нутгийн иргэдийг дэмжихийг хангах ёстой.						

Бүрүүлах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь боломжтой тохиолдолд бараа бүтээгдэхүүнийг орон нутгаас худалдан авах бөгөөд үүнд төслөөс сөрөг нөлөө үзэж болзошгүй малчин өрхийн нийлүүлдэг түргэн муудах бүтээгдэхүүнүүд багтана. Харин хууль бусаар олж авсан бараа, жишээлбэл, ан агнуураас гарсан мах зэрэг нь үл хамаарна. Дэд гэрээлэгч ашиглах тохиолдолд тендерийн баримт бичигт орон нутгийн ажилчдыг ажилд авах зорилтот үзүүлэлтүүдийг тусгаж, орон нутгийн ажилчдыг ажиллуулахыг урамшуулах ёстой. Үүнд орон нутгийн нийлүүлэлтийн сүлжээ болон малчин өрхүүдээс бараа бүтээгдэхүүн худалдан авах нөхцөл багтаж болно.						
Гэрээлэгчид нь ажилд авах үйл явцаа олон нийтэд бүрэн ил тод болгож, тухайн орон нутгийн хөдөлмөрийн насны, ажиллах чадвартай бүх хүнд, эмэгтэйчүүдийг ч мөн адил нээлттэй байлгах ёстой. Ажилд авах үйл явц нь улс төрийн, овог аймгийн, эсвэл нийгмийн давхаргын харьяаллаас үл хамааран чадвар, мерит зарчимд тулгуурлах ёстой. Гэсэн хэдий ч орон нутгийн эдийн засгийн хувьд сул дорой, эмзэг	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Ажилд авах зар сурталчилгаа болон ажилд авах үйл явцын баримт бичиг Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэлийг хянан үзэх	Шалгалтын тэмдэглэл Олон нийтийн гомдлын маягт ба бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
бүлгийн иргэдэд ажлын боломжийг дэмжих чиглэлээр эерэг бодлого баримтлах шаардлагатай.						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн иргэдтэй хөдөлмөрийн боломжийн талаар харилцах, хамтын ажиллагааг хөнгөвчлөх зорилгоор Олон нийтийн харилцааны ажилтан (ОНХА) томилно. Орон нутгийн иргэдэд хүрч ажиллахдаа дараах арга хэмжээг ашиглана: • Facebook болон телевизээр олон нийтэд сурталчлах • Дэд хороодын онлайн бүлгүүдээр мэдээлэл түгээх • Байгууллагын доторх болон сувгаар мэдээлэл дамжуулах • Баг, сумын иргэдийн хурал дээр мэдээлэл хуваалцах • Сумын төлөөлөгчдийн орон нутгийн малчидтай тогтмол харилцах сувгийг ашиглах	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт ба худалдан авалтын бодлого, төлөвлөгөө БТОХТ Олон нийтийн гомдол барагдуулах механизм	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Төслийн хүрээнд ажиллаж буй орон нутгийн ажилчдын тоо	Гэрээ Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл
Ажилчдын ур чадварыг дээшлүүлэх, зохих сургалтад хамрагдсан байхыг хангах зорилгоор сургалтын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Сургалтын төлөвлөгөө / Хөтөлбөр	Сургалтын бүртгэл
Барилгын ажилд оролцсон ажилчдад хөдөлмөр эрхлэлт дуусаны дараа ажил эрхлэлтийн тодорхойлолт / баталгаажуулалтын албан бичиг	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн	Олон нийтийн гомдлын маягт ба бүртгэл Үзлэг шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
олгоно. Энэхүү бичигт тухайн ажилчны сургалт болон ур чадварын бүртгэл багтсан байх бөгөөд цаашдын ажилд орох өргөдөл, ажил эрхлэлтийн боломжийг дэмжихэд ашиглагдана.				Гомдлын шийдвэрлэх механизм	байдал ба ил тод байдал Олгогдсон ажил эрхлэлтийн тодорхойлолт / баталгаажуулалтын албан бичгийн хуулбарууд	
Газрын ашиглалт, эзэмшил ба нүүлгэн суурьшуулалт						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажлын талбайгаас гадна үүсэж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг хязгаарлах зорилгоор БАРИЛГЫН БОНУТ-ийг хэрэгжүүлнэ. Мөн барилгын болон орон нутгийн замын хөдөлгөөнийг тохиролцсон маршрутын дагуу зохицуулах зорилгоор Замын хөдөлгөөний удирдлагын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	БОНИНҮ	Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992 он Иргэний хууль, 2002 он Газрын тухай хууль, 2002 он Монгол Улсын иргэдэд газар өмчлүүлэх тухай хууль, 2002 он Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2016 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Хөдөлмөрийн тухай хууль, 2021 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Замын хөдөлгөөний удирдлагын төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн бэлэн байдал Замын хөдөлгөөний удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Гомдол барагдуулах механизм	Олон нийтийн гомдлын маягт ба бүртгэл Үзлэг шалгалтын тайлан

Бүрүүлах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
		Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох тухай хууль, 2010 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он				
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын ажлын цагийн хуваарийг аль болох малчдад үзүүлэх нөлөөллийг багасгах байдлаар зохицуулна (жишээлбэл, зуны улиралд). Бэлчээрийн газрын ашиглалтад нэмэлт сөрөг нөлөө үүсгэхгүй байх зорилгоор дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ: • Ажлын талаар орон нутгийн иргэд болон малчдад урьдчилан мэдээлэх • Цэвэрлэгээ болон барилгын ажлыг зөвшөөрөгдсөн ажлын талбайн хүрээнд хязгаарлах • Ундны бус усны эх үүсвэрийг тогтоож, орон нутгийн усан хангамжид нөлөөллийг багасгах; барилгын ажилчдын ундны усыг савласан ус хэлбэрээр нийлүүлж, барилгын талбайд хүргэх • Ёс зүйн дүрмийг хэрэгжүүлэх • Бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БАРИЛГЫН БОНУТ Гомдол барагдуулах механизм	Төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэг шалгалтын тайлан

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх • Гомдол барагдуулах механизм боловсруулах, хэрэгжүүлэх						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ЭХЯ, ТХН, ЦДҮС-тэй хамтран Дэд бүтцийн стратеги боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ стратеги нь дэд бүтэц, инженерийн шугам сүлжээний эзэмшигчидтэй харилцах, дэд бүтцэд хохирол учруулахгүй байх үйл ажиллагааг хамарна. Хамрах үйл ажиллагаа: • Холбогдох байгууллага, өмчийн эзэмшигчидтэй хамтран ажиллаж, ЦДАШ-ын маршрутын огтлолцол, давхцлыг тодорхойлох, ЦДАШ-ын огтлолцол/давхцлын техникийн шаардлага, нөхцөл болон барилгын ажлын удирдлагын шаардлагыг авах. Бүх зөвлөлдөх уулзалтыг албан ёсны харилцаагаар явуулна. • Дэд бүтэц, инженерийн шугам сүлжээнд хохирол учруулахгүй байх – дэд станц болон ЦДАШ-ын барилгын явцад зохисгүй барилгын үйл ажиллагаанаас (жишээ нь, хүнд машин механизмын буруу ашиглалт) зайлсхийх. • Хэрэв ямар нэгэн хохирол учирвал, сэргээн засварлах болон/эсвэл нөхөн төлбөрийн	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч/ЭХЯ/ТХН/ЦДҮС	БОНУТО	Дэд бүтцийн стратегийн бэлэн байдал Дэд бүтцийн эзэмшигчидтэй хийсэн уулзалт, хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл болон газрын ашиглалтын гэрээний баримт бичгүүд	Хууль эрх зүйн баримт бичиг

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
арга хэмжээг Барилгын ажлын гэрээлэгч хэрэгжүүлнэ. Бүх зөвлөлдөх уулзалтыг албан ёсны харилцаагаар явуулна.						
Барилгын ажлын явцад малчдын бүх өрхөд хүртээмжийг хадгална. Хэрэв барилгын ажлын явцад түр хугацаанд ашигласан газар болон өмчид санамсаргүйгээр хохирол учирвал, Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Газар чөлөөлөлт, нүүлгэн суурьшуулалтын хүрээний баримт бичиг (ГЧНШХХ)-ийн дагуу нөхөн сэргээлт болон нөхөн төлбөрийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Газрыг түр хугацаанд ашигласны дараа, Барилгын ажлын гэрээлэгч нь тухайн газрыг Хөрс хадгалалт болон талбайг сэргээх төлөвлөгөөний дагуу сэргээн ашиглалтад оруулна.	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	ГЧНШХХ Олон нийтийн гомдол барагдуулах механизм	Хэрэгжүүлсэн нөхөн сэргээлт / олгосон нөхөн төлбөрийн баримт бичгүүд Газрын ашиглалт болон хүртээмжтэй холбоотой гомдлын бүртгэл	Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн суурь хэрэглээний барааны эрэлт, нийлүүлэлт болон үнэ ханшийн чиг хандлагыг хянаж, хүнсний бүтээгдэхүүнд дарамт үүсгэхээс сэргийлэх, мөн инфляцийн дарамтыг зохицуулахад дэмжлэг үзүүлнэ. Амьдралын өртөг нэмэгдэх тохиолдолд нөхөн сэргээлт болон сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай.	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт болон худалдан авалтын бодлого, төлөвлөгөө Олон нийтийн гомдол барагдуулах механизм	ТХН-д сар бүр хүргүүлэх хяналтын тайлангууд Шаардлагатай тохиолдолд хэрэгжүүлсэн нөхөн сэргээлт, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний баримт бичгүүд	Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл
Хөдөлмөр эрхлэлт ба хөдөлмөрийн нөхцөл						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь шаардлагатай бүх зөвшөөрлийг бүрэн хүчин төгөлдөр байлгах үүрэгтэй. Төслийн зөвшөөрлийн бүртгэлийг тогтмол шинэчилж, цаг үеийн байдлыг тусган хөтөлнө.	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	БОНУТО	Зөвшөөрлийн баримт бичиг / батламжийн бэлэн байдал	Гомдлын бүртгэл Эрхэүйн баримт бичиг
ТХН нь Барилгын ажлын гэрээлэгчийн зөвшөөрлийг бүрэн хүчин төгөлдөр байлгаж байгаа эсэх, мөн зөвшөөрлийн шаардлагыг мөрдөж байгаа байдлыг тогтмол хянах үүрэгтэй.	БОНИНҮ, БОНҮАТ		ТХН	БОНУТО	Зөвшөөрлийн баримт бичиг / батламжийн бэлэн байдал	Үзлэг шалгалтын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч дараах үүргийг хүлээнэ: • Төслийн бүх бодлого, төлөвлөгөөг мөрдөх • Төслийн ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлогыг мөрдөж, тэгш боломжийг дэмжих • Төслийн Ёс зүйн дүрмийг мөрдөх • Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх ажилтнууд Ёс зүйн дүрэмд гарын үсэг зурсан байхыг хангана • Барилгын ажилчид, дэд гэрээлэгчид болон тэдний ажилчдад зориулсан Ёс зүйн дүрмийн танилцуулгын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	БОНУТО	Гомдлын тоо Бүх ажилчдын гарын үсэг зурсан Ёс зүйн дүрмийн баримт бичиг	Үзлэг шалгалтын тэмдэглэл Хөдөлмөрийн гомдлын маягт болон бүртгэл Олон нийтийн гомдлын маягт болон бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөтэй нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Энэхүү төлөвлөгөө нь бүх ажилтан, гэрээлэгч болон дэд гэрээлэгчдийг хамарч, хөдөлмөрийн гэрээний зохицуулалтад тусгагдах бөгөөд дараах арга хэмжээг багтаана: • Төслийн болон гэрээлэгчийн бодлого, төлөвлөгөөг баримтжуулж, бүх ажилтанд танилцуулах • Ажиллах нөхцөл, цалин хөлс, нийгмийн хангамжийн эрх, ажлын цаг, аюулгүй ажиллагааны практикийг баримтжуулж, ажилтнуудад танилцуулах • Эрүүл мэндийн шалтгаан, хүүхэд асаргаа, гэрийн сургалт зэрэгтэй холбоотойгоор гэрээс ажиллахыг илүүд үздэг ажилчдад ялгаварлан гадуурхалтгүйгээр уян хатан ажлын горимыг хэрэгжүүлэх • Ажилчдын танилцуулгын үеэр сэтгэцийн эрүүл мэндийг хамруулж, шаардлагатай тохиолдолд орон нутгийн мэргэжилтнээс тусламж авах талаар мэдээлэл өгөх • Ажилчдыг ялгаварлан гадуурхах явдлыг тэвчихгүй байх бодлогыг хэрэгжүүлэх	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизмын бэлэн байдал Ажилтнуудын Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө болон холбогдох бодлогыг ойлгож байгаа эсэхийг санамсаргүйгээр шалгах Ажилчдын хөдөлмөрийн гэрээний бэлэн байдал Гомдлын тоо Гомдол болон шийдвэрлэсэн байдлыг сар бүр ТХН-д тайлагнаж байгаа эсэхийг шалгах	Шалгалтын тэмдэглэл Хөдөлмөрийн гомдлын маягт болон бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Бүх ажилчид (Барилгын ажлын гэрээлэгч болон туслан гүйцэтгэгчийн ажилчид багтана) хөдөлмөрийн гэрээтэй байхыг хангах • Ажилд авах үйл явцыг ялгаварлан гадуурхалтгүйгээр хэрэгжүүлж, эмэгтэйчүүд зэрэг төлөөлөл багатай бүлгээс өргөдөл хүлээн авах боломжийг хангах • Барилгын ажилчдад ариун цэврийн байгууламж, сүүдэртэй болон/эсвэл дулаан орчинд амрах нөхцөлийг бүрдүүлэх • Техникийн, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал болон гар ажиллагааны сургалтын боломжийг олгох • Ажилд авах үйл явц, ажилд авах журамд: барилгын ажилд шаардлагатай хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлох; стандарт загварын дагуу ажлын байрны тодорхойлолтыг боловсруулах, шинэчлэх; ажлын байрны зарлалыг ЭХЯ болон гэрээлэгчийн вэбсайт, сум, багийн засаг даргын өргөдлийн самбар, Facebook, телевиз, сум, багийн хурлын мэдээллээр нийтлэх; ярилцлага, сонгон шалгаруулалт хийх; ур чадварын шалгалт (жишээ нь тоног төхөөрөмжийн операторын хувьд) явуулах; боломжтой тохиолдолд лавлагаа шалгах зэрэг арга хэмжээг багтаах						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Эрсдэлийн даатгалын бодлого автоматаар хэрэгжих боломжтой байхыг хангах • Төслийн хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөтэй нийцсэн ГГҮ-үүдийг тодорхойлох Ажилчдыг ялгаварлан гадуурхах явдлыг тэвчихгүй байх бодлого хэрэгжүүлнэ. Бүх ажилчид хөдөлмөрийн гэрээтэй байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний тоймыг Хавсралт Е-д үзүүлэв. Хүний нөөцийн бодлого болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө нь бүх ажилчдад ойлгомжтой, нээлттэй байх ёстой.						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын ажлын явцад сар бүр болон жил бүр хөдөлмөрийн аудит хийх үүрэгтэй. Энэхүү аудит нь: Цалин хөлсний зөрүү, хувийн хамгаалах хэрэгслийн хангалт, Хүний нөөцтэй холбоотой бусад асуудал зэргийг илрүүлэхэд чиглэнэ. Мөн аудитын явцад эмзэг бүлгийн ажилчдад онцгой анхаарал хандуулах шаардлагатай.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Сар бүрийн хөдөлмөрийн аудитын бэлэн байдал Илэрсэн болон хаагдсан зөрчлийн тоо	Шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ТХН болон түүний төлөөлөгчид нь барилгын ажлын явцад дор хаяж 6 сар тутамд хяналт шалгалт хийж, Барилгын ажлын гэрээлэгчийн төслийн шаардлага, үндэсний хууль тогтоомж болон ОУХБ-ын холбогдох стандартуудын хэрэгжилтийг хянах үүрэгтэй. Хяналтын явцад гарсан арга хэмжээг бүртгэж, хэрэгжилтийг сэргээн холбоо барих механизмаар гэрээлэгчид мэдээлнэ. Хяналт шалгалт нь талбайн үзлэг, барилгын талбай болон ажилчдын түр байрны нөхцөлийг хамарсан байна.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	ТХН	Төслийн БОНУТО Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	БОНУТО-ийн бэлэн байдал болон Хяналт шалгалтын хөтөлбөрийн бэлэн байдал	Шалгалтын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажил эхлэхээс өмнө иж бүрэн эрсдэлийн үнэлгээ хийх үүрэгтэй. Энэхүү үнэлгээ нь дараах асуудлыг хамарна: Бусад байгууламжид ойрхон хийгдэх ажил, үүнд одоо байгаа ЦДАШ орно ЕСБХБ-ийн Товч тэмдглэл 01: Газрын доорх болон газрын дээгүүрх инженерийн шугам сүлжээ, Цахилгаан эрчим хүч ба түгээлтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны хэрэгсэл[4], болон Агаарын кабелийн[5] ойролцоо ажиллах цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА-ийн удирдлагын төлөвлөгөө	Эрсдэлийн үнэлгээ болон эрсдэлийн бүртгэлийн бэлэн байдал Мэдэгдсэн осол, тохиолдлын тоо	Шалгалтын тэмдэглэл Эрсдэлийн үнэлгээний маягт

[4] Холбоос: How to implement our performance requirements
[5] Холбоос: Working_near_overhead_cables_En.pdf

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ойролцоо ажиллахад заасан холбогдох арга хэмжээг мөрдөх Алсын зайнаас ажиллах нөхцөл болон байгалийн эрсдэлийг харгалзан үзэх ХЭМАА-ийн хүрээнд төслийн бүс дэх эмнэлгийн байгууллагуудын нөхцөл байдал, яаралтай тусламжийн протоколыг үнэлэх Мөн төслийн хүрээнд Барилгын ажлын эрсдэлийн бүртгэлийг боловсруулж, тогтмол шинэчилж байх шаардлагатай.						
Ажилчдын түр байрны удирдлагын төлөвлөгөөг барилгын ажил эхлэхээс өмнө боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай бөгөөд ЕСБХБ/ОУСК-ийн “Ажилчдын байр: үйл явц ба стандартууд[6]” удирдамжид нийцсэн байна. ТХН-д батлуулахын өмнө түр байрны удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж, барилгын ажил эхлэхээс өмнө бэлэн болгох	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ажилчдын түр байрны удирдлагын төлөвлөгөө Ёс зүйн дүрэм Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Ажилчдын түр байрны удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ёс зүйн дүрэм хэрэгжиж байгаа эсэх болон ажилтнуудад сургалт явуулсан нотолгоо Шаардлагатай зөвшөөрлүүдийн бэлэн байдал Түр байр нь ЕСБХБ-ийн шаардлагад нийцсэнээр	Шалгалтын тэмдэглэл Хөдөлмөрийн гомдлын маягт болон бүртгэл Зөвшөөрлүүд

[6] EBRD/ОУСК (August 2009), Workers’ accommodation: processes and standards. A guidance note by IFC and EBRD. Available at: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_gpn_workersaccommodation

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ёс зүйн дүрэм нь барилгын ажилчдын түр байрны амьдралын зохицуулалтыг багтаах Гадаад ажилчдын байр, үйлчилгээ нь төслийн одоо байгаа суурин газраас тусгаарлагдсан, гадна байрлах бөгөөд шаардлагатай тохижилт, үйлчилгээтэй байх Ажилчдын түр байр нь орон сууцны суурингаас дор хаяж 1 км зайтай байх Барилгын ажилчдын байр нь бүх ажилчдад зориулсан эрүүл мэндийн үйлчилгээтэй, эмнэлгийн ажилтнаар хангагдсан байх бөгөөд орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагын ачааллыг нэмэгдүүлэхгүй байх Гадаад ажилчдыг түр байрны кампд байрлуулахыг илүүд үзэх Түр байрны нөхцөл байдлыг сар бүрийн хяналт шалгалтаар удирдамжид заасан шаардлагын дагуу хянах					байгуулагдаж, хадгалагдаж байгаа бөгөөд малчдын өрхийн байрнаас дор хаяж 1 км зайтай байх (малчдын өрх сайн дурааараа зөвшөөрсөн тохиолдлыг эс тооцно) Түр байрны сар бүрийн хяналт шалгалт хийж, ТХН-д хүргүүлэх шалгалтын тайланг бэлтгэх Хөдөлмөрийн гомдлын механизмын бэлэн байдал Гомдлын тоо	
Барилгын ажилчдын түр байр нь бүх ажилчдад зориулсан эрүүл мэндийн үйлчилгээтэй, эмнэлгийн ажилтнаар хангагдсан байх бөгөөд ингэснээр орон нутгийн иргэдэд үйлчилж буй эрүүл мэндийн байгууллагын ачааллыг нэмэгдүүлэхгүй байх	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА төлөвлөгөө	Ажилчдын түр байрны удирдлагын төлөвлөгөөнд багтсан байгууламжууд	Шалтгалтын бүртгэл эрүүл мэндийн бүртгэлийн хуваарь

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Ажилтнуудын эрүүл мэндийн үзлэг хийх – барилгын бүх ажилчдад тогтмол хугацаанд биеийн ерөнхий үзлэг хийх.					Эрүүл мэндийн бүртгэлийн хуваарийг шалгах	
Гүйцэтгэгчийн хөдөлмөрийн байрны стратеги болон зарчмуудыг хянах Гүйцэтгэгчийн сар бүрийн түр байрны шалгалтын тайланг хянах 6 сар тутамд түр байрны хяналт шалгалт хийх, эсвэл гүйцэтгэгчийн шалгалтын тайлангаас асуудал илэрсэн тохиолдолд нэмэлт шалгалт хийх	БОНУТ		ТХН	Барилгын ажил эхлэхийн өмнө болон барилгын явцад	ажилчдын байр/орон сууцны хяналт-шинжилгээний тайланг 6 сар тутамд гаргах, эсвэл гүйцэтгэгчийн шалгалтын тайлангаас асуудал илэрсэн тохиолдолд нэмэлт тайлан гаргах.	Шалгалтын бүртгэл
Хүйсийн тэгш байдлын арга хэмжээ ЭХЯ/ТХН хэрэгжүүлэх • Эмэгтэйчүүдийн эсрэг ялгаварлан гадуурхах үйлдэлд тэг тэвчээрийн бодлого хэрэгжүүлэх • Хүйсийн тэгш байдал болон ЖСХД тусгай үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах • ЖСХД-тэй холбоотой асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах • ГГҮ тогтоох – жишээлбэл, барилгын салбарт ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн тоог нэмэгдүүлэх, ЖСХД тохиолдлын тоог хянах	БОНИНҮ	Хүйсийн тэгш байдлыг хангах тухай хууль	ТХН	Төслийн БОНУТО Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон журам Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Хүйсийн тэгш байдал болон ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хүйсийн болон ЖСХД-тэй холбоотой хөдөлмөр, олон нийтийн гомдлын тоо	Шалгалтын тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Барилгын ажлын гэрээлэгчид ЖСХД сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлэх • Барилгын ажлын гэрээлэгчтэй хамтран ЖСХД-тэй холбоотой олон нийтийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх сургалт, мэдээллийн хурал зохион байгуулах • Барилгын ажил эхлэхээс өмнө орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллага болон цагдаагийн байгууллагаар дамжуулан хэрэг бүртгэх боломжтой механизмуудын талаарх мэдээлэл өгөх						
Барилгын ажлын гэрээлэгч хэрэгжүүлэх Хүйсийн тэгш байдлын арга хэмжээ • Эмэгтэйчүүдийн эсрэг ялгаварлан гадуурхах үйлдэлд тэг тэвчээрийн бодлого хэрэгжүүлэх • Төслийн “Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого”-д нийцүүлэн ажиллах • Төслийн Ёс зүйн дүрэмд нийцүүлэн ажиллах • Хүйсийн болон ЖСХД-ийн эрсдэл, ажиллах хүчний аюулгүй байдлыг хангах шаардлагатай арга хэмжээний талаар ойлголт нэмэгдүүлэх • Барилгын салбарт ажиллаж буй эмэгтэйчүүдэд зориулсан	БОНИНҮ	Хүйсийн тэгш байдлыг хангах тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого Ёс зүйн дүрэм Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Барилгын салбарын эмэгтэй ажилчдад зориулсан менторын хөтөлбөрийн бэлэн байдал Хүйсээр ангилсан ажиллах хүчний тоо болон хүйсийн үзүүлэлтүүдийн тайлан Сургалтын хөтөлбөр Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдол	Шалгалтын бүртгэл Хяналтын тайлан Сургалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
менторын хөтөлбөрийг хөгжүүлэх, дэмжих • Барилгын ажлын хяналтын тайланд хүйсээр ангилсан ажиллах хүчний тоон мэдээллийг тайлагнах						
Нийлүүлэлтийн сүлжээний арга хэмжээ ЭХЯ/ТХН хэрэгжүүлэх Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон журмыг боловсруулах бөгөөд дараах зүйлсийг хамарна: • БОНҮАТ-ийн холбогдох шаардлагыг гэрээ/дэд гэрээнд тусгах • Гүйцэтгэгчийн тендерийг хянах, БОНЗ үнэлгээ өндөртэй болон байгаль орчны гүйцэтгэлийн гэрчилгээтэй нийлүүлэгчдийг тэргүүнд тавих • Гүйцэтгэгчийг сонгох, томилох үед бодлого, журам, төлөвлөгөөг нь хянах • Хөдөлмөрийн эрсдэлийг үнэлэх – албадан хөдөлмөр, хүүхдийн хөдөлмөрийн эрсдэл, шууд гомдол, хоригийн жагсаалтыг багтаах • БОНУТО-ийн хариуцлагатай ажилтан/менежерийн сургалт болон мэргэжлийн үнэмлэхийг баталгаажуулах • Шалгалт болон аудитын шаардлага, давтамжийг тогтоох • Нийлүүлэлтийн сүлжээний гол үзүүлэлтүүд	БОНИНҮ	хөдөлмөрийн тухай хууль	ТХН	Төслийн БОНУТО Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон журам Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон журмын бэлэн байдал Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч хэрэгжүүлэх нийлүүлэлтийн сүлжээний арга хэмжээ • Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлогод нийцэж, барилгын салбарт зориулсан нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Энэ төлөвлөгөө нь төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөөтэй уялдсан байх. Дэд гэрээлэгчид нь үндсэн гэрээлэгчийн адил шаардлагыг хангаж, үндэсний хууль тогтоомж болон ЕСБХБ-ийн Гүйцэтгэлийн шаардлагад нийцсэн байх ёстой. • Нийлүүлэгчийг сонгохоос өмнө нийлүүлэлтийн сүлжээний нарийвчилсан үнэлгээ хийх. Гуравдагч этгээдийн нийлүүлэлтийн сүлжээний үнэлгээний тайланг авах. Болзошгүй нийлүүлэгчийн үнэмлэх, гэрчилгээ, албадан хөдөлмөр, хүүхдийн хөдөлмөр, хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын зөрчил байгаа эсэхийг баталгаажуулах. • Сар бүр ГГҮ-ийн тайлан гаргаж ТХН эсвэл тэдний томилсон байгууллагад (жишээлбэл, Барилгын ажлын хяналтын инженер) хүргүүлэх	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Төслийн БОНУТО Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого болон журам Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Нийлүүлэлтийн сүлжээний аудитын баталгаажуулалт Хөдөлмөр болон олон нийтийн гомдлын механизм	Нийлүүлэлтийн сүлжээний аудит Шалгалтын тайлан Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажилчдад төслийн онцлог эрсдэл болон тодорхой ангиллын аюулыг харгалзан үзсэн, аюулгүй, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ажлын орчныг бүрдүүлнэ. Барилгын ажлын гэрээлэгч болон туслан гүйцэтгэгч нь Аюулыг зайлсхийх журам боловсруулах, Аюулыг бүрэн арилгах боломжгүй тохиолдолд эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ авах, Ажил эхлэхийн өмнө эрсдэлийн үнэлгээ хийх, Эрсдэлийн удирдлагын шатлалын дагуу арга хэмжээ хэрэгжүүлэх, Дараах баримт бичиг, хэрэгслийн дагуу эрсдэлийн үнэлгээ хийх, Газрын доорх болон дээгүүр байрлах инженерийн шугам, үйлчилгээ[7] Цахилгаан эрчим хүч ба түгээлтийн үеийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хэрэгслийн багц[8] Агаарын кабелийн ойролцоо ажиллах аюулгүй ажиллагаа[9]	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Барилгын эрсдэлийн бүртгэл	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Барилгын эрсдэлийн бүртгэлийн бэлэн байдал Сургалтын хөтөлбөр	Барилгын эрсдэлийн бүртгэл Сургалтын бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, тогтмол мөрдөнө. Энэхүү төлөвлөгөө	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль (2008)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА-ийн төлөвлөгөө	ХЭМАА-ийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Шалгалтын бүртгэл Осол гэмтлын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

[7] Холбоос: How to implement our performance requirements
[8] Холбоос: How to implement our performance requirements
[9] Холбоос: How to implement our performance requirements

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
нь төслийн онцлог эрсдэлийг харгалзан үзэж, дараах шаардлагыг багтаана: Хууль тогтоомжийн хэрэгжилт болон ажил олгогчийн хариуцлагын шаардлагыг хангах Ажилчдыг зохих хувийн хамгаалах хэрэгслээр (ХХХ) хангах (Амны хаалт, Нүдний хамгаалалтын шил, Амьсгалын төхөөрөмж, Бээлий, Цахилгаан соронзон орны хамгаалалтын хувцас) өндөрт ажил гүйцэтгэж буй ажилчид бүтэн биеийн хамгаалалтын бүс өмсөх, аюулгүй байдлын олс, хамгаалалтын уяагаар тоноглогдох, Ажилчдыг хэт хүйтэн, халуун, эсвэл аюултай цаг агаарын нөхцөлд ажиллуулахыг хориглох, Зохих амралт, завсарлага өгөх. ХЭМАА-ийн төлөвлөгөөний шаардлагад дараах зүйлс багтана (гэхдээ үүгээр хязгаарлагдахгүй): • Ажлын талбайн дүрэм журам • Ажил, даалгавар тус бүрийн аюулын шинжилгээ болон хяналтын арга хэмжээ • Хувийн хамгаалах хэрэгслийн (ХХХ) хэрэглээний шаардлага болон хэрэгжилтийг хангах • Ажилтнуудад зориулсан аюулгүй ажиллагааны сургалт • Онцгой байдлын хариу арга хэмжээний журам боловсруулах, хэрэгжүүлэх		Эрүүл мэндийн тухай хууль (2011) Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль (2008) Эрүүл ахуйн тухай хууль (2016)		Хөдөлмөр эрхлэлт болон гомдлын механизм	Өдөр тутам цаг агаарын нөхцөл ба ажлын хуваарийн шалгалт Хөдөлмөр эрхлэлт болон гомдлын механизм	

Бүрдүүлэх арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Гэрээлэгчийн ХЭМАА төлөвлөгөө боловсруулах/хэрэгжүүлэх үйл явцыг хянах, ТХН-д заавал тайлагнах • Нийт ажлын цаг, алдагдсан цаг, осол, гэмтэл, дөхсөн ослын статистик бүртгэх • Эрсдэл, ослоос урьдчилан сэргийлэх талаар мэдээлэл солилцох хэрэгслүүдийг зохион байгуулах г.м						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн иргэд, холбогдох байгууллага, цагдаагийн байгууллага болон онцгой байдлын албатай хамтран боловсруулсан “Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлж, нийтэд түгээнэ. Энэхүү төлөвлөгөө нь Үндэсний хууль тогтоомж болон ЕСБХБ-ны ГШ4-ийн шаардлагыг хамрах, бүх төрлийн осол, эрсдэлийг урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг нарийвчлан тусгах, болзошгүй эрсдэл, онцгой нөхцөл байдлыг тодорхойлох (жишээ нь: асгаралт, гал түймэр, мөргөлдөөн, ажилчны гэмтэл), эрсдэлийн болон онцгой нөхцөл байдлын үед хариу арга хэмжээ авах үүрэг, хариуцлага, журам, онцгой байдлын үед шаардлагатай тоног	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль (2008) Гамшгаас хамгаалах тухай хууль (2017)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэг байдал Орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагуудыг тодорхойлсон эсэхийг шалгах, тэдгээрийн хүчин чадлыг үнэлсэн байх Гамшгийн талаархи тайланг холбогдох байгууллагуудад хүргүүлэх	Шалгалтын бүртгэл Осол, гэмтлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
төхөөрөмжийн хэрэгцээ, хамгийн ойр байрлах эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний байгууллагын байршлыг багтаана. Төлөвлөгөөнд дор хаяж дараах зүйлсийг багтаасан байх ёстой: • Болзошгүй онцгой нөхцөл байдлыг тодорхойлох, эрсдэлийн үнэлгээ хийх (жишээ нь: асгаралт, гал түймэр, мөргөлдөөн, ажилчны гэмтэл) • Үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох • Тодорхойлогдсон онцгой нөхцөл байдалд хариу арга хэмжээ авах журам боловсруулах • Шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг тодорхойлох (жишээ нь: анхны тусламжийн хэрэгсэл, галын тоног төхөөрөмж гэх мэт) • Онцгой байдлын тоног төхөөрөмжийн туршилт, үзлэгийн хуваарь • Цугларах цэг, нүүлгэн суурьшуулах маршрутыг тогтоох • Сургалтын шаардлага • Ажилчид, олон нийт болон бусад холбогдох талуудад мэдээлэл дамжуулах протокол • Хамгийн ойр байрлах эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний байгууллагын байршил • Шинэчлэх болон дахин хянах мөчлөг						

Бүрүүлах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Барилгын ажлын гэрээлэгч дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ: Холбогдох байгууллагуудтай хамтран анхны тусламж, клиник болон эмнэлгийн үйлчилгээний цэгүүдийг тодорхойлох, талбай дээр эмч ажиллуулах. Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүрээнд ажилчдад зориулсан тохиромжтой эрүүл мэндийн байгууллагуудыг орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагуудтай хамтран тодорхойлох бөгөөд энэ нь орон нутгийн хэрэглэгчдийн эрэлт хэрэгцээнд сөргөөр нөлөөлөхгүй байхыг хангана. Орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагын шаардлагыг нарийн зохицуулна. Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа, гамшиг болон аюултай нөхцөл байдлын талаархи мэдээллийг дээд шатны байгууллага болон онцгой байдлын байгууллагуудад цаг тухайд нь хүргүүлнэ. Төслийн онцгой байдлын хариу арга хэмжээний сургуулилтыг тогтмол (дор хаяж сар бүр) зохион байгуулна. Бүх ажилтан эдгээр сургуулилтад заавал оролцоно. Сургуулилтын үр дүнг баримтжуулж, сургамжийн товч мэдээлэл хэлбэрээр нийтлэх эсвэл зохицуулах байгууллагууд зэрэг холбогдох талуудад хуваалцана. Олон нийтийн болон дүүргийн түвшинд зохион байгуулагдах тогтмол сургуулилтуудыг нь нүүлгэн суурьшуулах журам,						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
харилцаа холбооны урсгал, анхны хариу арга хэмжээний чадавхи, оролцогч талуудын уялдаа холбооны механизмыг шалгана. Барилгын ажлын гэрээлэгч сургуулилт бүрийн дараа дүгнэлт/шинжилгээ хийж, төлөвлөгөөг шинэчлэх шаардлагатай эсэхийг шийдвэрлэнэ. Шинэчлэн хянах тодорхой зүйлс багтаах болно: • Утасны дугаарын зөв байдал • Гадаад интерфэйсийн зөв байдал • Ажлын талбай дээрх анхны тусламжийн байгууламжийн хангалттай байдал • Орон нутгийн эрүүл мэндийн клиникүүдийн эмчилгээний байгууламжийн хангалттай байдал • Хариу арга хэмжээ авах хугацаа • Нэмэлт сургалтын тодорхой шаардлага • Ажилчдын ойлголт ба оролцоо • Онцгой байдлын хариу арга хэмжээний багийн зохион байгуулалт						
Барилгын ажлын гэрээлэгчийн сургалтын шаардлага, барилгын ажлын гэрээлэгч нь дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Барилгын ажилчдад зориулсан анхан шатны аюулгүй ажиллагааны сургалт зохион байгуулах. эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны арга хэмжээ, ослын үед авах онцгой байдлын хариу арга	БОНУТ	Хөдөлмөрийн тухай хууль Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА-ны төлөвлөгөө Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	ХЭМАА-ны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Сургалтын төлөвлөгөө	Сургалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
хэмжээ (гал түймэр, газар хөдлөлт, хөрсний гулгалт, үер, байгаль орчин болон олон нийтийн харилцаа гэх мэт), аюулгүй байдал, хамгаалалтын сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэх, Сар бүр аюулгүй ажиллагааны уулзалт зохион байгуулах. Үйл ажиллагаа эрхэлж буй операторуудад тогтмол аюулгүй ажиллагааны сургалт явуулах.						
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ослын болон гэмтлийн бүртгэлийг хөтөлж, тасралтгүй сайжруулалтыг нотлон харуулах. Ажлын талбайн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны гүйцэтгэлийн талаар тогтмол тайлагнах. Ослын, гэмтлийн болон онцгой нөхцөл байдлын тохиолдол бүрийг, түүнчлэн авсан арга хэмжээг тайлагнах шаардлагатай	БОНУТ	Хөдөлмөрийн тухай хууль Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА-ны төлөвлөгөө Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө	Осол, гэмтлийн тоо	Шалгалтын бүртгэл
Ажилд шинээр орж буй ажилчид нь-эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан байх, наад захын урьдчилан сэргийлэх эрүүл мэндийн үзлэгт заавал оролцох ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Эрүүл мэндийн бүртгэл
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх аюулгүй байдлын ажилтнуудад	БОНИНҮ		Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын	Шалгалтын хуудас

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
зөвшөөрөл, туршлага, сургалт хангалттай эсэхийг баталгаажуулах зорилгоор нарийвчилсан шалгалт явуулна. Аюулгүй байдлын ажилтнуудын сургалт нь аюулгүй байдлын ажилтнуудыг хүч хэрэглэх журам болон холбогдох хууль тогтоомжийн талаар сургана. Ингэснээр үндэсний хууль тогтоомж, тэр дундаа хүйсийн үндэслэлтэй хүчирхийлэл болон дарамт (ЖСХД)-ийн зөрчил гарахаас сэргийлнэ. Сургалт нь хүч хэрэглэхийг зөвхөн хамгаалалтын зорилгоор эрсдэлийн шинж чанар, цар хүрээтэй уялдуулан зохистой хэмжээнд ашиглах. Хэрэв аюулгүй байдлын ажилтнууд зэвсэгтэй бол, тэдэнд НҮБ-ын Хүний эрхийн сайн дурын зарчмуудын талаар сургалт явуулна.				Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө Аюулгүй байдлын төлөвлөгөө	төлөвлөгөөний бэлэн байдал Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Аюулгүй байдлын ажилтнуудыг ажилд авсан эсэх, ажил үүргээ гүйцэтгэхэд бэлэн байгаа эсэхийг шалгах Аюулгүй байдлын ажилтнуудын тохиромжтой байдал, мэргэжлийн ур чадварыг үнэлэх Аюулгүй байдлын ажилтнуудтай холбоотой гарсан гомдлын тоог бүртгэх Нарийвчилсан шалгалт хийж,баримтжуулан ТХН-д тайлагнасан байх. Сургалтын нотолгоо/бүртгэл. Аюулгүй байдлын ажилтантай холбоотой аливаа осол,	

Бүрүүлах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					тохиолдлыг ЕСБХБ-д тайлагнах.	
Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажилчдад зориулсан албан ёсны хөдөлмөрийн гомдлын механизм-ыг байгуулж, тогтмол ажиллуулах. Энэхүү механизмыг ашиглах талаархи мэдээллийг ажилчдын эх хэлээр түгээх. Нэрээ нууцлан гомдол гаргах боломжийг олгох. Механизм нь ажилчид болон дэд гэрээлэгчдийн хувьд хүртээмжтэй байх. Гомдол болон шийдвэрлэх саналын талаархи тайланг ТХН-д хамгийн багадаа сар бүр хүргүүлэх шаардлагатай.	БОНИНҮ	Labour Code	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Хөдөлмөрийн гомдлын механизм Хөдөлмөрийн тухай хууль	Хөдөлмөрийн гомдлын механизмын хүртээмж Төслийн БОНУТО -ийн шаардлагад нийцүүлэн гэрээлэгчийн ажилчдад зориулсан албан ёсны хөдөлмөрийн гомдлын механизмыг хэрэгжүүлэх Гомдол болон шийдвэрлэсэн арга хэмжээг сар бүр ТХН-д тайлагнаж буй эсэхийг шалгах	Хөдөлмөрийн гомдлын маягт
Жил бүрийн хяналт, осол болон тохиолдлын бүртгэлийг хадгалах зорилгоор БОНУТО-ийн ослын тайлагналын албан ёсны журам-ыг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Энэхүү журам нь төслийн хэмжээнд бүхэлд нь хамрах, өвөрмөц, нэгдсэн байх бөгөөд бүх гэрээлэгчид ашиглах шаардлагатай.	БОНУТ		ТХН	Төслийн БОНУТО	Сар бүрийн үзлэгийн тайлан БОНУТО-ийн ослын тайлан ЕСБХБ-д БОНУТО-ийн гүйцэтгэлийн тайланг тогтоосон хуваарийн дагуу, харилцан тохиролцсон форматтайгаар барилгын явцад хамгийн багадаа	Шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
					зургаан сар тутамд хүргүүлэх Төслийн хугацаанд жил бүр Байгаль орчин, нийгмийн тайланг ЕСБХБ-д хүргүүлэх	
Уур амьсгалд тэсвэртэй байдал						
Тоног төхөөрөмжийг тогтмол шалгаж байх шаардлагатай. Ингэснээр системүүд дараах уур амьсгалын нөлөөллөөс гэмтээгүй эсэхийг баталгаажуулна. Үүнд хэт халалт, хэт хүйтэн, элсний хуримтлал, салхинд хийссэн хог, шороо багтана.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл
Ажилтнуудад хангалттай ХАБЭА-ийн хувийн хамгаалах хэрэгсэл (XXX) олгож, хэт халалт, хэт даарч хөрөх, шуурга, үер болон уур амьсгалын нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА -ийн төлөвлөгөө	ХЭМАА-ийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл
Ажлын талбайд байрлаж буй халаалт, агааржуулалт, хөргөлтийн системүүдийг тогтмол шалгаж байх шаардлагатай. Ингэснээр системд хуримтлагдсан тоос, хог хаягдал, бусад бохирдлоос цэвэр байдал хангагдсан эсэхийг баталгаажуулна.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын талбайн удирдлагын төлөвлөгөө	Барилгын талбайн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл
Тоног төхөөрөмжийг ашиглахгүй үед мод болон барилга байгууламжаас хол хадгалж байх шаардлагатай.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын талбайн удирдлагын төлөвлөгөө	Барилгын талбайн удирдлагын	Үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ингэснээр хүчтэй салхи болон шуурганы улмаас үүсэж болзошгүй гэмтлээс урьдчилан сэргийлнэ.					төлөвлөгөөний бэлэн байдал	
Тоног төхөөрөмжийг ашиглахгүй үед ойролцоох усан сан, гол, нуур зэрэг усны биетээс хол хадгалж байх шаардлагатай. Ингэснээр үерийн улмаас үүсэж болзошгүй гэмтлээс урьдчилан сэргийлнэ.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл
Цаг агаарын урьдчилсан мэдээг долоо хоног бүр тогтмол хянаж, үйл ажиллагааг төлөвлөх шаардлагатай. Их салхитай үед өндөрт ажил гүйцэтгэхээс зайлсхийх, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг цаг агаарын нөхцөлд нийцүүлэн зохицуулах	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын талбайн удирдлагын төлөвлөгөө	Барилгын талбайн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Осол, тохиолдлын бүртгэл
Шуурга зэрэг цаг агаарын онцгой нөхцөлд цахилгаан тоног төхөөрөмжийг унтрааж байх шаардлагатай. Ингэснээр хүчдэлийн огцом өсөлтөөс үүдэн гарах боломжтой гэмтэл, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлнэ.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	ХЭМАА-ийн төлөвлөгөө	ХЭМАА-ийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл
Их хэмжээний хур тунадас орж болзошгүй үед ашиглах зорилгоор түр үерийн хамгаалалтын хаалт болон насосыг талбай дээр байнга бэлэн байлгах шаардлагатай.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зохицуулалт (хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга / Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ингэснээр үерийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх боломжтой.						
Барилгын талбай дээр элс хуримтлагдсанаас үүдэлтэй сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд тоос дарах арга техникийг ашиглах шаардлагатай.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөө	Агаарын чанарын менежментийн төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл
Галын аюултай материалыг барилга байгууламж болон тоног төхөөрөмжөөс хол хадгалж байх шаардлагатай. Ингэснээр ой, хээрийн түймэр болон галын тархалтын эрсдэлийг бууруулах боломжтой.	БОНИНҮ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2017 он	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл

Хүснэгт 7-3 Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үеийн байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон хяналтын арга хэмжээ

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт （Хэрэв шаардлагатай бол）	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө （Хэрэв шаардлагатай бол）	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Noise and Vibration						
Дэд станцуудыг холбогдох стандартын дагуу зохион байгуулах болно	БОНИНҮ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай хууль, 1998 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) MNS 5003:2000 – Дуу чимээний хэмжилтийн ерөнхий шаардлага MNS 5002:2000 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Дуу чимээ. Ерөнхий аюулгүй байдлын шаардлага	ЦДҮС	Зураг төслийн баримт бичиг Гомдлын механизм	Эцсийн зураг төсөлд холбогдох стандартуудыг хангаж буй эсэхийг баталгаажуулах Гомдлын тоо	Эцсийн зураг төсөл / тайлан Гомдлын бүртгэл
Цагаан суваргын дэд станцын ерөнхий бүсэд ирээдүйд шинээр баригдах байр сууц, байгууламжийг дэд станцаас дор хаяж 100 метрийн зайд байрлуулахыг зөвлөж байна.	БОНИНҮ	-	ЦДҮС / Цагаан суварга уурхай (МАК)	Гомдлын механизм	Ажиглалт Гомдлын тоо	Үзлэг Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Биологийн олон янз байдал, ургамал болон амьтан						
АЗҮ ажилтнуудад ховор болон устах аюултай ургамал байж болзошгүй талаар мэдээлэл өгч, тэдгээрийг таних аргачлалыг зааж сургах. Энэ судалгаанд илрээгүй нэмэлт байршлыг илрүүлж, хамгаалах боломжийг бүрдүүлэх. АЗҮ ажилтнуудад ой, хээрийн түймрийн эрсдэл болон урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тайлбарлаж, аюулгүй ажиллагааны протоколыг мөрдөөгүй тохиолдолд сахилгын арга хэмжээ авах тогтолцоог хэрэгжүүлэх. АЗҮ ажилтнуудад тухайн бүсэд амьтан, ялангуяа том хөхтөн амьтад байж болзошгүй талаар мэдээлэл өгч, илэрсэн тохиолдолд ямар арга хэмжээ авах талаар тодорхой зааварчилгаа өгөх. АЗҮ ажилтнуудад ховор ургамлыг зөвшөөрөлгүй түүхийг хориглох бодлого-ын талаар сургалт явуулж, хатуу мөрдүүлэх. Ургамал түүх зэрэг зөвшөөрөлгүй үйл ажиллагааг хянах, зөрчил гаргасан тохиолдолд хатуу шийтгэл, торгууль ногдуулах. АЗҮ ажилтнуудад цамхаг дээрх идэвхтэй үүрийг авах, хөдөлгөхийг хориглох талаар мэдээлэл өгч, илэрсэн тохиолдолд зохих арга хэмжээ авах талаар сургах. АЗҮ ажлыг үржлийн улирал (3–8 сар)-д хийхээс зайлсхийх. Хэрэв ажлыг зайлшгүй хийх шаардлагатай бол урьдчилсан үзлэгээр илэрсэн идэвхтэй үүрийг бүрэн дэгдэлт хүртэл үл хөдөлгөх. Дэгдэлт дууссаны дараа ажил эхлүүлэх бөгөөд	БОНИНҮ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай хууль, 1998 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль, 1994 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Амьтны тухай хууль, 2000 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Байгалийн ургамлын тухай хууль, 1995 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс	ЦДҮС	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөө	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Сургалтын төлөвлөгөө Талбайн үзлэг	Үзлэгийн тэмдэглэл Сургалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
шаардлагатай бол үүрийг зайлуулах. Үүрний эргэн тойронд ажил хийхийг хориглосон бүс тогтоож, барилгын үеийн бууруулах арга хэмжээнд нийцүүлэх.		урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, 2012 он Усны тухай хууль (олон удаагийн нэмэлт, өөрчлөлт орсон) Хөрс, ус, агаарын чанарын MNS стандартууд				
Амьдрах орчны АЗҮ үйл ажиллагаанд мөрдөх шаардлага: • Бага нөлөөтэй барилгын арга техник, тээврийн хэрэгсэл ашиглах – Жишээлбэл, тархсан ачаалалтай машин, тоног төхөөрөмж ашиглан ойр орчмын ургамлыг хамгаалах, хөрсний нягтрал үүсгэхээс сэргийлэх. • Агуулах, түр байршуулалтын талбай болон замын байршлыг мэдрэмжтэй сонгох – Боломжтой тохиолдолд онцгойлон хамгаалагдсан амьдрах орчин, ургамлыг зайлсхийх. Үүнд тухайн газрын одоо байгаа зам, жимийг ашиглах боломжтой. • Хөрсийг сэргээх АЗҮ ажлын улмаас доройтсон амьдрах орчны хөрсийг нөхөн сэргээх. • Намгархаг газар болон хуурай голын савд ажиллахдаа – Гүний ус гадаргад ойр байж болзошгүй нөхцөлд хүнд машин техник жижиг голын савыг зөвшөөрөгдсөн түр	БОНИНҮ	дээрхтэй адил	ЦДҮС	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөө	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг	Үзлэгийн тэмдэглэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
гүүрэн гарцын цэгээс бусад газраар гатлахгүй байх; түр барилгын ажилд өөрчлөгдсөн суваг шуудууг сэргээх. • Түлшний зориулалтын цэнэглэх станц байгуулах – Тохиромжтой хөрсний хамгаалалт, асгаралтаас хамгаалах иж бүрдэлтэйгээр талбай дээр байрлуулах. • Тоосжилт болон тээврийн хэрэгслийн утааны нөлөөллийг бууруулах – Тоос дарах арга техник ашиглах. • Ховор, устах аюултай ургамалд нөлөөлөхөөс зайлсхийх боломжгүй тохиолдолд – Ургамлыг шилжүүлэн суулгах ажлыг туршлагатай, мэргэжлийн хүмүүс гүйцэтгэх. • Химийн бодис ашиглахгүй байх. • Барилгын тоног төхөөрөмж, хувцсыг шалгаж, цэвэрлэх – Инвазив ургамлын төрөл зүйлийг нутагшуулахгүй байх. Илэрсэн тохиолдолд даруй устгах арга хэмжээ авах. Галын урьдчилан сэргийлэх болон удирдлагын хяналтыг хэрэгжүүлэх – Тамхи татах, хоол хийх тусгай бүсийг тусгаарлаж, хянах; тамхи, асаагуурын зориулалтын хаягдлын сав байрлуулах; тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээ, хамгаалалт, хяналтыг сайжруулах. Хог хаягдлын эсрэг тэг тэвчээрийн бодлого хэрэгжүүлэх – Хог хаягдлын менежментийн хөтөлбөрийг мөрдөх. Зохих хаягдлын сав, ангилан ялгах, аюулгүй хадгалах, цаг						

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
тухайд нь зайлуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх. Үүнийг тогтмол хянаж, шаардлагатай тохиолдолд хог цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулах.						
Амьтдын АЗҮ үйл ажиллагаанд мөрдөх шаардлага • Ургамлын бүрхэвчийг цэвэрлэхээс өмнө тухайн бүсийг явганаар шалгаж, хөхтөн амьтад болон бусад амьтад (гүрвэл, шавьж гэх мэт)-ыг гаргана. Дараа нь цэвэрлэгээг системтэйгээр (нэг талаас нөгөө тал руу) гүйцэтгэж, амьтад ажлын бүсээс холдох боломжийг бүрдүүлнэ. • Малталтын ажилд тухайн бүсэд илэрсэн амьтдын үүрийг зайлсхийх. • Тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарыг багасгах – Амьтантай мөргөлдөх эрсдэлийг бууруулахын тулд бага хурдны дэглэм мөрдүүлэх. • Шөнийн цагаар ажил хийхгүй тул хиймэл гэрэлтүүлэг шаардагдахгүй. Хэрэв нөхцөл өөрчлөгдвөл гэрлийн асгаралт ойр орчмын хөхтөн амьтдыг саад болохоос сэргийлэх зохих арга хэмжээ авах шаардлагатай. Үүнд бага гэрэлтүүлэгтэй чиглэсэн гэрэл ашиглах, шөнийн жолоодлогын стратеги боловсруулах зэрэг орно. • Хөхтөн амьтад ажлын бүсээс өөрийн жамаар холдох хандлагатай бөгөөд бусад газар нутгийг ашиглах боломжтой. Хэрэв ажлын өдөр эхлэхэд том хөхтөн амьтад усны эх үүсвэр дээр ууж байгаа бол АЗҮ үйл ажиллагааг эдгээр амьтад өөрсдөө холдох хүртэл түр зогсооно. Мөн том хөхтөн амьтад ажлын бүс рүү ойрхон усны эх үүсвэрт хүрэхээр ойртож эхэлбэл, АЗҮ үйл ажиллагааг эдгээр амьтад дор хаяж 50 метрийн зайд тархан холдох хүртэл түр зогсооно. Энэ аргачлал нь ялангуяа Өөшийн говь болон	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөө	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг	Үзлэгийн тэмдэглэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ганзага уулын өргөтгөл ОНТХГН -д чухал бөгөөд судалгааны явцад Улаан жагсаалтад багтсан том хөхтөн амьтдын гол тархалт илэрсэн (Өөшийн говь ОНТХГН нь эдгээр амьтдын популяцийг хамгаалах зорилгоор тусгайлан хамгаалагдсан). • Агнуурыг хатуу хориглох бодлого хэрэгжүүлэх.						
Шувуудтай холбоотой АЗҮ үйл ажиллагаанд мөрдөх шаардлага • Нам ургамлыг цэвэрлэх ажил нь шувуудын үржлийн улирал (3–8 сар багтана)-д хийгдэхээс зайлсхийх ёстой. Хэрэв энэ нь боломжгүй бол ургамлын цэвэрлэгээ хийхээс өмнө тухайн бүсийг явганаар шалгаж, шувуудын үүр байгаа эсэхийг нягтлах. Хэрэв идэвхтэй үүр (баригдаж буй / нас бие гүйцсэн шувуу арчилж буй / өндөг эсвэл дэгдээхэйтэй) илэрвэл тухайн үүрний эргэн тойронд дор хаяж 20 метрийн ажлын бүсгүй хамгаалалтын бүс тогтоож, бүх дэгдээхэй үүрнээс дэгдэж гарах хүртэл ажил хийхгүй байх. Энэ бүсийг тодорхой тэмдэглэгээтэйгээр зааглах. Идэвхтэй үүрнээс 20 метрийн гадна талын ургамлыг цэвэрлэх ажил үргэлжилж болох боловч тухайн ургамал болон үүрийг зөвхөн шувуу үржлийн мөчлөгөө дуусгасны дараа зайлуулна. • Их хэмжээний дуу чимээтэй АЗҮ үйл ажиллагаа нь идэвхтэй махчин шувууны үүрнээс 50 метрийн хамгаалалтын бүс дотор хийгдэхээс зайлсхийх ёстой (ялангуяа хамгаалалтын ач холбогдол бүхий зүйлүүдийн хувьд, жишээлбэл хар тасны үүр бүртгэгдсэн). Энэ зүйлд хамаарах үүр нь 50 метрийн бүсийн гадна байрлаж байгаа боловч шинээр илэрсэн үүр эсвэл өндөр ач холбогдол бүхий махчин шувууны зүйлүүдийн хувьд 350 метрийн хамгаалалтын бүс тогтоох шаардлагатай. Энэ бүсийн эргэн тойронд зохих тэмдэглэгээ,	БОНИНҮ	дээрхтэй адил	ЦДҮС	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөө	Биологийн олон янз байдлын удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг	Үзлэгийн тэмдэглэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
анхааруулах тэмдэг байрлуулах. Үржлийн улирал дууссаны дараа ажлыг хамгаалалтын бүсийн дотор үргэлжлүүлж болно. • Хэрэв АЗҮ ажлын явцад 350 метрийн хамгаалалтын бүсийн дотор ажил хийх зайлшгүй шаардлагатай бол тухайн үүрийг хянах, шувууг их хэмжээний түгшүүр, саадгүй байлгахын тулд зохих мэргэжлийн туршлагатай экологичтой холбогдох ёстой. Мөн экологич нь 50 метрийн бүсийн дотор ажлын хязгаар тогтоож болзошгүй.						
1, 3, 4 болон 5-р бүсийн амьдрах орчныг зайлсхийхийн тулд ЦДАШ-ийн байршлыг өөрчлөх боломжгүй тул шувууд мөргөлдөх эрсдэлийг бууруулах зорилгоор шувуу үргэгч төхөөрөмж суурилуулахыг санал болгож байна. • Талбай 1 – Тулгуур No. 18 - 32 хооронд • Талбай 3 – Тулгуур No. 462 - 472 хооронд • Талбай 4 – Тулгуур No. 643 – 667 хооронд • Талбай 5 – Тулгуур No. 643 – 667 хооронд Суулгахад хамгийн хялбар бөгөөд маш бага/эсвэл огт засвар үйлчилгээ шаардаг шувуу үргэгч төхөөрөмж нь өнгөт шугамын зай баригч (coloured line spacers) юм. Хэрэв ЦДАШ-ийн техникийн үзүүлэлтэд шугамын зай баригчийг тусгасан бол энэ нь шувуу үргэгчийн хувьд хамгийн зөвлөмжит сонголт болно. Өөр төрлийн шувуу үргэгч төхөөрөмжүүдэд ороомог, өлгөсөн “туг”, бөмбөлөг зэрэг багтдаг бөгөөд ихэвчлэн ЦДАШын газардуулгын утсанд бэхлэгддэг. Ороомог хэлбэрийн үргэгч төхөөрөмжүүд нь Говийн нөхцөлд хамгийн	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	Тодрхойгүй	Шувуу үргэгч төхөөрөмжүүд суурилуулсан	Үзлэгийн тэмдэглэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
тохиромжтой гэж үзэж болох бөгөөд тэдгээрийн бат бөх чанар нь давуу тал болно. Харин бөмбөлөг хэлбэрийн үргэгч төхөөрөмжүүдийг Монголд зам дээгүүр өнгөрөх ЦДАШ дээр ашиглаж буйг харж болно.						
Соёлын өв						
Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан хамгаалалтын бүх арга хэмжээнүүд хүчин төгөлдөр хэвээр мөрдөгдөнө.	БОНИНҮ	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, 2014 он (нэмэлт, өөрчлөлт орсон)	ЦДҮС	Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө болон Санамсаргүй олдворын журам	Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө болон Санамсаргүй олдворын журамын бэлэн байдал	Санамсаргүй олдворын бүртгэл
Хөрс						
Засвар үйлчилгээний явцад хөрс, нүүрсустөрөгч болон тосны хадгалалт, ашиглалтад мөрдөх сайн туршлага	БОНИНҮ	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль Газрын тухай хууль MNS 3236:1989. Гадна хуваарилах байгууламжийн 35–500 кВт хүчин чадалтай төмөрбетон бүтээцийн техникийн шаардлага	ЦДҮС	АЗҮ-ийн төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Байгалийн аюулт үзэгдэл						
Урьдчилан сэргийлэх засвар үйлчилгээний дэглэмийг хэрэгжүүлэх – Болзошгүй гэмтлийг эрт илрүүлж, засварлах боломжийг хангах. Дэд станцын орчмын ургамлыг дулаан болон галд тэсвэртэй төрөл зүйлээр сонгож, тогтмол арчилгаа хийх. Ингэснээр хөрөнгийн ойролцоох шатамхай материалын хэмжээг бууруулна.	БОНИНҮ	MNS IEC TS 61463:2022. Тусгаарлагч – Газар хөдлөлтийн шалгалт MNS IEC 62305-4:2022. Аянгаас хамгаалах. 4-р хэсэг: Барилга доторх цахилгаан ба электрон системүүд MNS IEC 62305-2:2023. Аянгаас хамгаалах – 2-р хэсэг: Эрсдэлийн удирдлага Эрчим хүчний сайдын 2025 оны 6 дугаар сарын 2-ны өдрийн А/124 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан Цахилгаан инженерийн байгууламж суурилуулах	ЦДҮС	АЗҮ-ийн төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийн бүртгэл Гомддлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
		аюулгүй ажиллагааны дүрэм Эрчим хүчний сайдын 2022 оны А/194 дугаар тушаалын 3-р хавсралтаар батлагдсан Дамжуулах агаарын шугам болон дэд станцын газардуулгын эсэргүүцэл хэмжих технологийн ажлын карт				
Засвар үйлчилгээний ажлыг хүчтэй салхи болон бусад өндөр эрсдэлтэй цаг агаарын нөхцөлд хийхээс зайлсхийх хэрэгтэй. Ялангуяа ажилтнууд өндөрт ажиллах шаардлагатай үед ийм нөхцөлд ажил гүйцэтгэхийг хориглоно.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	АЗҮ-ийн төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийн бүртгэл Гомддлын бүртгэл
АЗҮ ажилтнуудыг халалттай холбоотой эрсдэлийг бууруулахын тулд зохих хувийн хамгаалах хэрэгслээр хангах шаардлагатай. Үүнд хөнгөн, агаар нэвтрүүлдэг, чийг татахгүй даавуун материал бүхий хувцас багтана. Нарны хэт ягаан туяаны нөлөөллийг багасгахын тулд UV хамгаалалттай хувцас, сүүдэрлэх арга хэмжээ болон нарнаас хамгаалах тос хэрэглэх ёстой. Мөн усгүйжилттэй холбоотой эрсдэлийг бууруулахын тулд хангалттай хэмжээний ундны усаар ажилтнуудыг хангах шаардлагатай.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	АЗҮ-ийн төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийн бүртгэл Гомддлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Ажил эхлэхээс өмнө бүх ажилтнуудад эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны сургалт зохион байгуулах шаардлагатай. Энэ сургалт нь халалтын ядаргааны шинж тэмдэг болон түүнтэй холбоотой эрүүл мэндийн нөлөөллийн талаар мэдээлэл багтаасан байх ёстой.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	АЗҮ-ийн төлөвлөгөө Сургалтын төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Сургалтын төлөвлөгөө Гомдлын тоо	Үзлэгийн бүртгэл Сургалтын бүртгэл Гомддлын бүртгэл
ЦДҮС нь тухайн төсөлд зориулсан АЗҮ-ийн Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ төлөвлөгөөнд ажлыг эхлэхийн өмнө цаг агаарын урьдчилсан мэдээг хянах, шаардлагатай тохиолдолд ажлыг дахин төлөвлөх зохицуулалт багтаасан байх ёстой.	БОНИНҮ	Дээрхтэй адил	ЦДҮС	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал	Осол болон тохиолдлын бүртгэл
Ашиглалт ба засвар үйлчилгээний үед үүсэх хог хаягдал						
Засвар үйлчилгээний үйл ажиллагаанаас үүсэх хог хаягдлыг зохицуулах АЗҮ төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Ашиглалт болон засвар үйлчилгээний үеийн хог хаягдлын менежментийн журамд дараах зүйлсийг тусгах шаардлагатай: • Ажилтнуудад тогтмол сургалт зохион байгуулах – дахин боловсруулах, хог хаягдлыг бууруулах, хог хаягдлыг хамгийн бага түвшинд байлгах, сайн туршлагын менежментийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, дадлага олгох. • Аюултай хог хаягдлыг хадгалах зориулалтын тусгай талбай байгуулах – үүнд эмнэлгийн хог хаягдал, зай, цахилгаан, электрон тоног төхөөрөмжийн хаягдал болон ЦЭТТХХ багтана.	БОНУТ	Хог хаягдлын тухай хууль	ЦДҮС	АЗҮний үеийн хог хаягдлын төлөвлөгөө	АЗҮний үеийн хог хаягдлын төлөвлөгөөний бэлэн байдал АЗҮ талбай дахь хог хаягдлын менежментийн шалгалт	Үзлэгийн бүртгэл Хог хаягдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Тээврийн хэрэгсэл болон тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний хог хаягдлыг дахин боловсруулах – жишээлбэл, тос болон тосолгооны материалаар бохирдсон шүүлтүүрүүдийг дахин боловсруулах, химийн бодисын хоосон сав, уутыг дахин ашиглах эсвэл дахин боловсруулах. • Үлдэгдэл аюултай хог хаягдлыг тусгай зөвшөөрөлтэй мэргэжлийн компаниар зайлуулах. XXXX хаягдлыг тогтмол цуглуулж, битүү саванд хадгалах – дараа нь дахин боловсруулах эсвэл орон нутгийн хууль эрх зүйн шаардлагын дагуу зайлуулах.						
Усан орчин						
Засвар үйлчилгээний тээврийн хэрэгслээс асгаралт гарах эрсдэлийг бууруулахын тулд зохих арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд зориулалтын асгаралт цэвэрлэх иж бүрдэлтэй байх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд шатахуун цэнэглэх ажлыг сайр, худгийн ойролцоо болон ус намгархаг газраас зайдуу гүйцэтгэнэ.	БОНИНҮ	Усны тухай хууль	ЦДҮС	АЗҮний төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийн тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл
Нийгэм ба олон нийт						
Төслийн дэд бүтцийг зохих ёсоор газардуулсан байх шаардлагатай. Шон, хашаа болон өргөсөт төмөр утас зэрэг саад хаалтуудыг ашиглана. Олон нийт цамхагт авирахаас сэргийлэхийн тулд авиралт саадлах хаалт болон өргөсөт төмөр утас зэрэг хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үндэсний хууль тогтоомж болон олон улсын сайн туршлагын	БОНИНҮ	MNS IEC TS 61463:2022. Тусгаарлагч – Газар хөдлөлтийн шалгалт	ЦДҮС	АЗҮний төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	Талбайн үзлэг Осол болон тохиолдлын тоо Гомдлын тоо	Үзлэгийн тоо Зохих анхааруулах тэмдэг, тэмдэглэгээ Гомдлын бүртгэл”

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
шаардлагад нийцсэн зохих анхааруулах тэмдгийг цамхаг дээр байрлуулж, амь насанд учирч болзошгүй эрсдэлийн талаар сэрэмжлүүлнэ..		MNS IEC 62305-4:2022. Аянгаас хамгаалах. 4-р хэсэг: Барилга доторх цахилгаан ба электрон системүүд MNS IEC 62305-2:2023. Аянгаас хамгаалах – 2-р хэсэг: Эрсдэлийн удирдлага				Осол болон тохиолдлын бүртгэл
Дэд станцуудыг бүх цаг үед хамгаалалттай байлгаж, зөвшөөрөлгүй этгээдүүдийг талбайд нэвтрүүлэхгүй байх зохицуулалт хийгдэнэ.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮний төлөвлөгөө / Аюулгүй ажиллагааны төлөвлөгөө Гомдол барагдуулах механизм	АЗҮний төлөвлөгөө / Аюулгүй ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг Гомдлын бүртгэл	Үзлэгийн тэмдэглэл Голмдлын бүртгэл Осол болон тохиолдлын бүртгэл
Дэд станцуудад зохих гал унтраах тоног төхөөрөмжийг байрлуулна. Харин дамжуулах шугамын зурвас (Хамгаалалтын зурвас) дотор гал ашиглахыг зөвшөөрөхгүй.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮний төлөвлөгөө Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Ашиглалт ба засвар үйлчилгээний төлөвлөгөө / Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг	Үзлэгийн бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ЦДҮС нь аймгийн орон нутгийн иргэд болон малчин өрхүүдтэй өндөр хүчдэлийн шугамтай холбоотой аюулгүй байдал, эрсдэлийн талаар цуврал сургалт, танин мэдэхүйн уулзалтууд зохион байгуулах шаардлагатай. Үүнд орон нутгийн иргэдийн хязгаарлалтын бүсийн шаардлагын талаарх мэдлэгийг сэргээх, мэдээлэл өгөх боловсролын болон олон нийтэд чиглэсэн үйл ажиллагааг багтаах ёстой.	БОНИНҮ		ЦДҮС	Үйл ажиллагааны ТОХТ	Үйл ажиллгааны ТОХТ ний бэлэн байдал Уулзалтын тэмдэглэл Харилцаа холбоо / мэдээлэл солилцсон баримт	Үзлэгийн тэмдэглэл
ЦДҮС нь ҮАБОНМТг боловсруулж хэрэгжүүлэх, эсвэл энэхүү БОНИНҮ ил тод мэдээллийн баримт бичигт тусгагдсан арга хэмжээг одоо байгаа Ашиглалт ба засвар үйлчилгээний гарын авлагад нэгтгэн хэрэгжүүлэх замаар орон нутгийн дуу чимээ, тоосжилт болон доргилтыг бууруулахыг хангана.	БОНИНҮ		ЦДҮС	ҮАБОНМТ	ҮАБОНМТ-ний бэлэн байдал	Үзлэгийн бүртгэл
Төслийн зураг төсөл нь цахилгаан соронзон орны (ЦСО) түвшин нь хөдөлмөрийн болон хүний эрүүл мэндийн өртөлтийн зөвшөөрөгдсөн удирдамжид нийцсэн байх ёстой бөгөөд энэ нь үндэсний хууль тогтоомж болон олон улсын сайн туршлагын дагуу хэрэгжих шаардлагатай. Хэрэв шаардлагатай гэж үзвэл (жишээлбэл, гомдол гарсан тохиолдолд) ЦДҮС нь талбайн геометр, дамжуулагчийн байрлал, гүйдлийн урсгал зэрэг хязгаарын нөхцөлд тулгуурлан өртөлтийн түвшинг загварчлах ёстой. Ихэнх тохиолдолд хоёр хэмжээст загвар хангалттай байх магадлалтай. Харин бусад зэрэгцээ эсвэл огтлолцсон шугамууд байгаа, эсвэл шугам нь шулуун чиглэлээс хазайсан тохиолдолд, хүлээн авагчийн ойролцоо гурван хэмжээст загвар шаардлагатай байж болно.	БОНИНҮ		ЦДҮС	Мэргэжилтний тайлан	Нэмэлт арга хэмжээний бэлэн байдал, хэрэв байгаа бол Гомдлын тоо	Үзлэгийн бүтгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагааг хангах, эрүүл мэнд ба аюулгүй байдлын эрсдэлийг бууруулахын тулд тогтмол засвар үйлчилгээ шаардлагатай.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮний төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн гомдлын механизм	Ашиглалт ба засвар үйлчилгээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал Талбайн үзлэг Гомдлын тоо	Үзлэгийн тэмдэглэл Гомдлын бүртгэл
ЦДҮС нь Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлсэн байхыг хангана. Мөн өндөр хүчдэлийн шугам болон дэд станцтай холбоотой осол, тохиолдлын үед хэрхэн арга хэмжээ авах талаар холбогдох эрүүл мэндийн байгууллагуудтай хамтран ажилласан байх шаардлагатай. Үүнд орон нутаг болон улсын хэмжээнд аль эмнэлгүүд ийм үйлчилгээ үзүүлэхийг тодорхой заасан удирдамж байх ёстой. Онцгой нөхцөл байдал (жишээлбэл, салхины улмаас ЦДАШ гэмтэж, утас олон нийтэд хүрэх боломжтой болсон тохиолдолд) гарсан үед мэргэшсэн ажилтнуудыг шуурхай илгээж, утсыг газардуулан гэмтлийг засварлах зохих протоколууд хэрэгжиж байх ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний бэлэн байдал Осол, тохиолдлын тоо	үзлэг шалгалтын бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл
ЦДҮС нь үйл ажиллагааны явцад дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ: • Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого боловсруулна • Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД тусгай үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулна. Үүнд төслийн ажилтнууд, ханган нийлүүлэгчид болон гэрээт гүйцэтгэгчдэд	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021 он Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль, 2011 он”	ЦДҮС	Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн гомдлын механизм	Бодлого болон үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Эхлүүлсэн хэлэлцүүлэг, хөтөлбөрийн тоо Гомдлын тоо	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ЖСХД болон бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэлтэй (БМХД) холбоотой эрсдэлийн талаар сургалт зохион байгуулахыг багтаана Хүйсийн талаарх мэдлэгийн материал/сургалтыг ил тод мэдээлэх, төслийн болон ажилтны гомдлын механизмыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх замаар ЖСХД болон БМХД-тэй холбоотой асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлгийг дэмжинэ.						
Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт ба амьжиргаа						
Төслийн хүрээнд тусгайлан боловсруулсан Хүний нөөцийн үйл ажиллагааны бодлого болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө бэлтгэгдэж, бүх ажилтнуудад ойлгомжтой, шууд ашиглах боломжтой байх ёстой. Энэхүү баримт бичиг нь ажилтнуудыг удирдах арга барилыг тодорхойлох бөгөөд Монгол Улсын хөдөлмөрийн болон ажил эрхлэлтийн хууль тогтоомжийн дагуу ажилтны эрх, мөн ажилтнуудын үйлдвэрчний эвлэлд нэгдэх, хамтын хэлэлцээр хийх эрхийг тусгана. ЦДҮС-ийн одоо мөрдөж буй Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө эсвэл төслийн хүрээнд тусгайлан боловсруулсан үйл ажиллагааны Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө нь дараах зүйлсийг багтаасан байх шаардлагатай: • Ил тод, шударга байх ажилд авах үйл явцын нарийвчилсан мэдээлэл • Орон нутгийн иргэдэд зориулсан ажил эрхлэлтийн боломжийн нарийвчилсан мэдээлэл	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Хүний нөөцийн үйл ажиллагааны бодлого Хөдөлмөрийн удирдлагын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн гомдлын механизм”	Бодлого болон төлөвлөгөөний бэлэн байдал” Гомдлын тоо	Шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Ажил эрхлэлтийн боломжийг хэрхэн зарлах тухай, жишээлбэл ЭХЯ/ЦДҮС-ийн вэбсайт дээр зар сурталчилгаа байрлуулах зэрэг нарийвчилсан мэдээлэл						
ЭХЯ болон ЦДҮС нь Эрчим хүчний салбарын жендэрийн бодлого (2023–2032) болон түүний хэрэгжилтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийг хангах ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Жендерийн бодлого / Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулан механизм	Хүйсийн мэдрэмжтэй ажлын байрны бодлого, төлөвлөгөөний бэлэн байдал Гомдлын тоо	Үзлэг шалалтгын бүртгэл Гомдлын бүртгэл
ЦДҮС нь гадаад ханган нийлүүлэгч ашиглах тохиолдолд дараах шаардлагыг мөрдөх ёстой: • Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого • Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Supply Chain Management Plan Discrimination and Harassment Policy Gender Equality and ЖСХД Action Plan Labour Grievance Mechanism Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө Ялгаварлан гадуурхалт болон дарамтын эсрэг бодлого Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХДын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	Бодлого болон үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Эхлүүлсэн хэлэлцүүлэг, хөтөлбөрийн тоо Нийлүүлэлтийн сүлжээний шалгалт Гомдлын тоо	Үзлэг шалалтгын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
				Хөдөлмөрийн гомдлын механизм		
ЭХЯ нь тухайн бүс нутгийн уул уурхай зэрэг орон нутгийн хөгжлийн төсөл, байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, барилгын ажлын хүчний тодорхой хэсгийг орон нутгийн төслүүд дээр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлэх ёстой.	БОНИНҮ		ЭХЯ/ТХН	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Орон нутгийн барилгын ажилчдаас дахин ажилд авсан тоо	Үзлэг шалалтгын бүртгэл
Газрын ашиглалт, эзэмшил ба нүүлгэн суурьшуулалт						
Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үе шатанд олон зам үүсэхээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд ЦДАШ-д хүрэх замуудыг тодорхой зааглан тэмдэглэх шаардлагатай.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮ төлөвлөгөө	Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний ажлын үеийн талбайн ажиглалт	Үзлэг шалалтгын бүртгэл
Хөдөлмөр эрхлэлт ба хөдөлмөрийн нөхцөл						
Сэтгэцийн эрүүл мэнд болон сайн сайхан байдлыг дэмжих тогтолцоог хүний нөөцийн үйл ажиллагааны бодлогод нэгтгэн оруулах шаардлагатай. Үүнд зөвлөгөө өгөх үйлчилгээний эх сурвалжийг зааж чиглүүлэх, стрессийн удирдлага болон ядарч туйлдахаас урьдчилан сэргийлэх сургалтыг багтаах ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө	Сэтгэцийн эрүүл мэнд болон сайн сайхан байдлыг дэмжихтэй холбоотой сургалт, нөөцийн бэлэн байдал	Үзлэг шалалтгын бүртгэл
ЦДҮС нь үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний (АЗҮ) үе шатанд хүүхдийн хөдөлмөр болон албадан хөдөлмөрийг хамарсан Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө болон хүний нөөцийн бодлогыг боловсруулж хэрэгжүүлэх ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөө Хүний нөөцийн бодлого Хөдөлмөрийн гомдлын механизм	Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний бэлэн байдал Ажилтнуудад түгээн танилцуулсан нотолгоо Гомдлын тоо	Үзлэг шалалтгын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ЦДҮС нь ажилтнууд болон ханган нийлүүлэгчид хүний нөөцийн бодлогод хандах боломжтой байхыг хангана. ЦДҮС нь ажилтнууд хүний нөөцийн бодлого болон үйлдвэрчний эвлэлд нэгдэх эрхийнхээ талаар мэдлэгтэй байхыг баталгаажуулна. Хөдөлмөрийн гомдлын механизмыг бүх ажилтнууд болон гэрээт ажилчдад ил тод мэдээлнэ.						
Үйл ажиллагааны ажлын хүчний нөхцөл байдлыг үнэлэхийн тулд цалин, ажлын цаг, гэрээний хэрэгжилт, ХАБЭА хэрэгслийн хангалт, гомдлын шийдвэрлэлтийг хамарсан хөдөлмөрийн жилийн аудит явуулна.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Хөдөлмөрийн жилийн аудит	Аудитын тайлан	Үзлэг шалгалтын бүртгэл
Жендэрийн асуудлын хүрээнд ЦДҮС дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ: • Шинэчлэгдсэн Хөдөлмөрийн хуулийг дагаж мөрдөхийн тулд хүйсийн мэдрэмжтэй ажлын байрны бодлогыг батлах. • Тусгайлан боловсруулсан "Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө"-г боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Энэ төлөвлөгөөнд төслийн ажилтнууд, ханган нийлүүлэгчид болон гэрээт ажилчдад ЖСХД-тэй холбоотой эрсдэлийн талаар сургалт явуулахыг багтаана. • Тендерийн баримт бичигт хүйсийн асуудалтай холбоотой шаардлагыг тусгах. Ялангуяа барилгын салбарт ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн тоог нэмэгдүүлэх зорилгыг бүх гэрээлэгчид бодлого болон үйл ажиллагаандаа тусгах ёстой. • Хүйсийн талаарх мэдлэгийн материал, сургалтыг ил тод мэдээлэх замаар ЖСХД-тэй холбоотой асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлгийг дэмжих.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021 Жендэрийн тэгш байдлыг хангах тухай хууль, 2011 он	ЦДҮС	Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн гомдлын механизм	Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний бэлэн байдал Эхлүүлсэн арга хэмжээний тоо Гомдлын тоо	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Ажилтнууд болон ханган нийлүүлэгчдэд ЖСХД-ийн талаар сургалт зохион байгуулах. • Ажилтны гомдол барагдуулах үр дүнтэй механизм хэрэгжүүлэх. Хүйсийн асуудлын хүрээнд ЦДҮС дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ: • Шинэчлэгдсэн Хөдөлмөрийн хуулийг дагаж мөрдөхийн тулд хүйсийн мэдрэмжтэй ажлын байрны бодлогыг батлах. • Тусгайлан боловсруулсан "Хүйсийн тэгш эрх болон ЖСХД-ийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө"-г боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Энэ төлөвлөгөөнд төслийн ажилтнууд, ханган нийлүүлэгчид болон гэрээт ажилчдад ЖСХД-тэй холбоотой эрсдэлийн талаар сургалт явуулахыг багтаана. • Тендерийн баримт бичигт хүйсийн асуудалтай холбоотой шаардлагыг тусгах. Ялангуяа барилгын салбарт ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн тоог нэмэгдүүлэх зорилгыг бүх гэрээлэгчид бодлого болон үйл ажиллагаандаа тусгах ёстой. • Хүйсийн талаарх мэдлэгийн материал, сургалтыг ил тод мэдээлэх замаар ЖСХД-тэй холбоотой асуудлаар нээлттэй хэлэлцүүлгийг дэмжих. • Ажилтнууд болон ханган нийлүүлэгчдэд ЖСХД-ийн талаар сургалт зохион байгуулах. • Ажилтны гомдол барагдуулах үр дүнтэй механизм хэрэгжүүлэх. Эмэгтэй ажилчдын эсрэг ялгаварлан гадуурхах аливаа үйлдэлд тэвчээргүй хандлагын журам хэрэгжүүлнэ.						
Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний (АЗҮ) үе шатанд зориулсан Нийлүүлэлтийн сүлжээний	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021	ЦДҮС	Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын төлөвлөгөө	Гэрээний бэлэн байдал Гомдлын тоо	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж, дор дурдсан хамгийн бага шаардлагуудыг хамруулах ёстой. Үүнд: • Монгол Улсын Хөдөлмөрийн хууль болон ОУХБ-ын стандартуудыг мөрдөх • Бичгээр хөдөлмөрийн гэрээ байгуулах • Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн зохистой арга хэмжээг хангаж, гомдлын механизмд хандах боломжийг бүрдүүлэх • Тендерийн үйл явцад дараах заалтууд болон бодлогыг тусгах: хамгийн бага хөдөлмөрийн нас, хэвийн ажлын цаг, хамтын хэлэлцээр хийх эрх чөлөө, зохистой хөдөлмөрийн нөхцөл, албадан хөдөлмөрийн эрсдэлийг арилгах • Дээр дурдсан хөдөлмөрийн удирдлагын заалтуудыг худалдан авалтын гэрээнд тусгах				Хөдөлмөрийн гомдлын механизм		
ХАБЭА-ийн хүрээнд ЦДҮС нь олон улсын ISO14001 стандарт болон ЕСБХБ-ны ГШ2 (Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөл)-д нийцсэн ХАБЭА-ийн тогтолцоо, онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээг багтаасан нарийвчилсан АЗҮ БОНУТ-ийг боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үйл ажиллагааны явцад дараах эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ёстой: ЦДҮС нь одоо байгаа АЗҮ төлөвлөгөөгөө ЕСБХБ-ны ГШ2 болон ГШ4-ийг хамруулах байдлаар нарийвчлан боловсруулна. Хэрэв ийм төлөвлөгөө байхгүй бол АЗҮ БОНУТ боловсруулна. Энэ нь ажилчдын өртөх эрсдэлийг үнэлэх, удирдах, хянах шаардлагатай зохицуулалтыг багтаах ёстой. ЦДҮС нь ажилчдын өртөх эрсдэлийг, ялангуяа дэд станцуудад, үнэлэх, хянах шаардлагатай зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх ёстой. ЦДҮС нь ХАБЭА-ийн гол үзүүлэлтүүдийг хянаж, тайлагнах ёстой. Үүнд:	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	ХЭМАА төлөвлөгөө	ГГҮ бүртгэл	Үзлэг шалгалтын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
• Ажил тасалдуулсан осол • Осолд дөхсөн тохиолдол • ХАБЭА хэрэгслийн хэрэглээний нийцлийн хувь • Аюулгүй ажиллагааны сургалтыг дүүргэсэн хувь						
Олон улсын ISO14001 стандарт болон ЕСБХБ-ны ГШ2 (Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөл)-д нийцсэн нарийвчилсан онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээг боловсруулж хэрэгжүүлэх. Гэмтсэн ажилчид зохих яаралтай тусламжийн байгууллагад хандах боломжийг хангахын тулд эмнэлгийн яаралтай тээвэрлэлтийн журам боловсруулна. Дэд станцуудад анхны тусламжийн байр, хэрэгслийг хангана. Онцгой байдлын сургуулилтыг тогтмол (сар бүр дор хаяж нэг удаа) зохион байгуулна. Бүх ажилтан эдгээр сургуулилтад заавал оролцоно. Онцгой байдлын сургуулилтын үр дүнг баримтжуулж, “сургамжийн товчоо” хэлбэрээр эсвэл зохицуулагч байгууллагууд зэрэг холбогдох талуудад мэдээлнэ. Нийгэм болон дүүргийн түвшний удирдлагын байгууллагуудад тогтмол зохион байгуулах онцгой байдлын сургуулилт нь нүүлгэн суурьшуулах журам, харилцаа холбооны урсгал, анхны хариу арга хэмжээний чадавх, оролцогч талуудын уялдаа холбооны механизмыг шалгана.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний нарийвчилсан төлөвлөгөө (A3Y Plan) / Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө	Баримт бичгийн хүртээмж Осол, гэмтлийн бүртгэл	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Осол, гэмтлийн бүртгэл
Тогтмол хяналт хийх зүйлс: • Төслийн үйл ажиллагааны туршилт, ашиглалтад хүлээн авах, гүйцэтгэлийн шалгалт болон найдвартай ажиллагааны туршилтыг хийх. • Дэд станц болон бүх цамхагт ОУСТ цахилгааны техникийн үзүүлэлт, практикийн кодын дагуу зохих аюулгүй ажиллагааны тэмдэг, тэмдэглэгээг байршуулсан байхыг хангах. • Ажилтнуудыг зохих ёсоор сургах. Цахилгааны болон тусгай зориулалтын ХАБЭА хэрэгслийг цахилгаантай ажиллах болон цахилгааны	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний нарийвчилсан төлөвлөгөө (A3Y Plan) / Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө Хөлөмөрийн гомдлыг барагдуулах механизм	Үзлэг шалгалт / Аудит Осол, тохиолдлын бүртгэл Гомдлын тоо	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Осол, гэмтлийн бүртгэл Гомдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
ойролцоо ажиллахад холбогдох стандартын дагуу ажилчдад хангана. • Дуу чимээ ихтэй машин, цахилгаан багажны ойролцоо ажиллаж буй ажилтнуудад сонсголын гэмтлээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд чихний хамгаалалт олгоно. • Тоног төхөөрөмжийг тогтмол засварлаж, эвдрэлээс үүдэлтэй гэмтэл, ослын эрсдэлийг бууруулах. • Тоног төхөөрөмжийг зохих ёсоор газардуулж, цахилгааны цочрол болон хамгаалалтын төхөөрөмжийн доголдлоос сэргийлэх. • Олон улсын стандартын дагуу гал илрүүлэх болон галын хамгаалалтын системийг хангах. • ХЗ-ийн тогтмол үзлэг хийж, зөвшөөрөгдөөгүй газар ашиглалт явагдахгүй байгааг шалгах.						
Физик, химийн, биологийн болон бусад аюулыг тодорхойлохын тулд эрсдэлийн үнэлгээ хийж, аюулыг арилгах, хянах, багасгахыг нэн тэргүүнд тавих. Эрсдэлийн үнэлгээг дараах баримт бичгүүдийг харгалзан боловсруулна: 'Товч тэмдэглэл 01: Газрын доорх болон дээд талын үйлчилгээ[10], 'Цахилгаан эрчим хүч ба түгээлтийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны хэрэгсэл[11], 'Дээд кабелийн ойролцоо ажиллах[12] зэрэг баримт бичиг. Мөн байгалийн аюул болон алслагдсан орчинд ажиллах нөхцөлийг хамруулна.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	ХЭМАА төлөвлөгөө Хөдөлмөрийн гомдлын механизм	Эрсдэлийн үнэлгээ Осол, тохиолдлын бүртгэл Гомдлын тоо	Үзлэг шалгалтын бүртгэл Осол, гэмтлийн бүртгэл Гомдлын бүртгэл
Ажилтнуудын цахилгаан соронзон орон (ЦСО)-д өртөхтэй холбоотойгоор ЕХ-ны 2013 оны Директивт заасан 'физик хүчин зүйлээс (цахилгаан соронзон орон) үүдэлтэй эрсдэлд ажилтнууд өртөхтэй холбоотой эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хамгийн	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	Өртөлтийн үнэлгээний журам	Өртөлтийн үнэлгээний хүртээмж	Үзлэг шалгалтын бүртгэл

[10] Холбоос: How to implement our performance requirements
[11] Холбоос: How to implement our performance requirements
[12] Холбоос: Working_near_overhead_cables_En.pdf

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
бага шаардлага'-ыг зохих ёсоор харгалзан үзнэ. Эрүүл мэндийн нөлөөллийн өртөлтийн хязгаар болон мэдрэхүйн нөлөөллийн өртөлтийн хязгаарыг Директивийн 4-р зүйлд заасан холбогдох өртөлтийн үнэлгээний журмаар тогтоох ёстой. Ажил олгогч нь ажлын байранд цахилгаан соронзон орноос ажилтнуудад үүсэх бүх эрсдэлийг үнэлж, шаардлагатай бол ажилтнууд өртөж буй цахилгаан соронзон орны түвшинг хэмжих эсвэл тооцоолох үүрэгтэй. Шаардлагатай тохиолдолд үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулж, ажилтнуудад нэмэлт мэдээлэл болон сургалт олгоно. Эрүүл мэндийн хяналт-шинжилгээ болон эмнэлгийн үзлэгийг эрүүл мэндийн нөлөөллийн өртөлтийн хязгаарыг давсан, эрүүл мэндийн сөрөг нөлөө илэрсэн ажилтнуудад хийх шаардлагатай байж болно.		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он		Шаардлагатай тохиолдолд үйл ажиллагааны төлөвлөгөө		
Уур амьсгал						
Дараах арга хэмжээг авч үзэх шаардлагатай: • Галын эрсдэлийг бууруулахын тулд шатамхай материал болон ургамлыг тухайн бүсээс зайлуулж, галын зурвас үүсгэх. • Тогтмол засвар үйлчилгээ хийхээс өмнө цаг агаарын урьдчилсан мэдээг хянаж, таагүй цаг уурын нөхцөлд ажиллахгүй байхаар шаардлагатай тохиолдолд үйл ажиллагааг дахин төлөвлөх. • Усны хуримтлал үүсэхээс сэргийлэхийн тулд ус зайлуулах байгууламжийг тогтмол шалгаж, засвар үйлчилгээ хийх. • Боломжтой тохиолдолд маш халуун эсвэл хүйтэн, их бороо/үерийн үе, эсвэл хүчтэй салхины үед засварын ажил хийхээс зайлсхийх.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮ төлөвлөгөө	ажиглалты/ шалгалт Осол, тохиолдлын тоо	Шалгалтын бүртгэл Осол, тохиолдлын бүртгэл

Бууруулах арга хэмжээ	Эх сурвалж	Зүохицуулалт (Хэрэв шаардлагатай бол)	Хариуцах тал	Удирдлагын төлөвлөгөө (Хэрэв шаардлагатай бол)	Баталгаажуулах арга/ Нийцлийн хяналт	Тайлагналын хэлбэр
Засварын ажилчдад маш халуун, маш хүйтэн болон их борооны эрсдэлтэй нөхцөлд ажиллахад тохирох хувийн хамгаалах хэрэгсэл (ХХХ) хангах.						
Дэд станц болон цамхагийн орчимд дулаан болон галд тэсвэргүй ургамлыг цэвэрлэж, арчилж, эрсдэлийг бууруулах. Боломжтой тохиолдолд илүү тэсвэртэй ургамлаар орлуулах Салхины нөлөөгөөр үүсэх хог, хийссэн зүйлсийн эрсдэлийг бууруулахын тулд эрсдэл өндөртэй бүсэд салхины хаалт ашиглахыг авч үзэх.	БОНИНҮ		ЦДҮС	АЗҮ төлөвлөгөө	Ажиглалт / Шалгалт	Шалгалтын бүртгэл
Ажилтнуудыг цаг агаарын эрсдэлийг бууруулахад тохирох хувийн хамгаалах хэрэгслээр (ХХХ) хангах ёстой. Таагүй цаг агаарын үед, ялангуяа өндөрт ажиллах шаардлагатай засварын ажлыг хийхээс зайлсхийх Ажил эхлэхээс өмнө бүх ажилтанд эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны сургалт зохион байгуулах ёстой.	БОНИНҮ	Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 он Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 он	ЦДҮС	ХЭМАА Төлөвлөгөө	Хувийн хамгаалах хэрэгслийн (ХХХ) хүртээмж Эрсдэлийн үнэлгээ Сургалтын төлөвлөгөө	Шалгалтын бүртгэл Сургалтын бүртгэл

8 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээ

8.1.1 ЕСБХБ-ны ГШ 1 (ГШ 1)-д төслийн барилга угсралт, үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үе шатанд Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулахыг шаарддаг. Энэ нь төслийг холбогдох гуравдагч талуудтай хамтран осол болон онцгой нөхцөл байдалд зохих ёсоор хариу арга хэмжээ авч, хүн болон/эсвэл байгаль орчинд учирч болзошгүй хохирлыг урьдчилан сэргийлэх, бууруулах боломжийг бүрдүүлдэг

8.2 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө

8.2.1 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг Барилгын ажлын гэрээлэгч нь талбайн ажил эхлэхээс өмнө, БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн нэг хэсэг болгон бүрэн боловсруулна. Энэхүү төлөвлөгөөг дараа нь ЦДҮС нь ЭХЯ болон ТХН-тэй хамтран АЗҮ үе шатанд тохируулан ашиглаж болно.

8.2.2 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг нөлөөлөлд өртөж болзошгүй иргэд болон бусад оролцогч талууд (жишээлбэл, орон нутгийн эмнэлгүүд) -тай нягт хамтран ажиллаж, зөвлөлдөх замаар боловсруулна. Энэ нь онцгой нөхцөл байдалд ажилчид болон орон нутгийн иргэдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хамгаалах нарийвчилсан бэлтгэлийг багтаана.

8.2.3 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө нь осол болон онцгой нөхцөл байдал үүсэж болзошгүй эрсдэлийг тодорхойлох, нөлөөлөлд өртөж болзошгүй иргэд болон олон нийт, хариу арга хэмжээний журам, тоног төхөөрөмж болон нөөцийн хангалт, хариуцлагын хуваарилалт, харилцаа холбоо (нөлөөлөлд өртөж болзошгүй иргэдтэй харилцахыг багтаасан), тогтмол сургалт зэрэг бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг агуулна. Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний үйл ажиллагааг нөхцөл байдал өөрчлөгдөхөд нийцүүлэн тогтмол хянаж, шаардлагатай тохиолдолд шинэчилнэ.

8.2.4 Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө болон түүний журам нь боломжтой тохиолдлын зохих ангилалд үндэслэн боловсруулагдах бөгөөд хамрах хүрээ нь бүх төслийн талбайг, мөн түр ажилчдын байр (байршуулсан тохиолдолд) -ыг багтаах ёстой.

9 Байгаль орчны мониторинг

9.1 Танилцуулга

9.1.1 БОНУТ/БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн хүрээнд ЭХЯ / ТХН болон Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Байгаль орчны болон нийгмийн мониторингийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. Төслийн үйл ажиллагаанд мониторинг хийхдээ дараах зорилгыг хангана:

- Төслийг үндэсний хууль эрх зүйн шаардлага болон ЕСБХБ-ны ГШ-тай нийцүүлэн хэрэгжүүлж буй эсэхийг баталгаажуулах;
- Барилгын явцад суурь нөхцөлд гарч буй өөрчлөлтийг хянах;
- Эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний үр нөлөөг үнэлэх;
- Зээлдүүлэгчид болон зөвшөөрөл олгогч байгууллагуудад шаардлагатай тохиолдолд байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийн талаарх мэдээлэл өгөх;
- Санал болгосон бууруулах арга хэмжээ нь барилгын үйл ажиллагаатай холбоотой нөлөөллийг арилгах/багасгах боломжгүй тохиолдолд шаардлагатай бол засварлах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

9.2 Мониторингийн төлөвлөгөө

9.2.1 Нарийвчилсан мониторингийн төлөвлөгөөг Барилгын ажлын гэрээлэгч нь үзүүлэлт бүрийн тодорхой зорилтот түвшинг тогтоон боловсруулна. Энэхүү төлөвлөгөөнд дараах сэдвүүдийг (жишээлбэл, харааны шалгалтаар) хамруулах төлөвтэй байна:

- Агаарын чанар – Тоосны хуримтлал, малын бэлчээрийн талбайг багтаасан.
- Дуу чимээ – Малчдын гэр/эд хөрөнгийн 900 м дотор ажиллаж байгаа тохиолдолд.
- Гүний ус – Ашиглагдаж буй зөвшөөрөгдсөн гүний худгаас ус ашиглах/татах, хүнд металлын шинжилгээг багтаасан.
- Хог хаягдал – Сав хоорондын шалгалт хийж, алдагдал болон асгаралтыг хянах.
- Хөрсний чанар – Ухсан материал болон талбай дээр дахин ашиглах дээд хөрсний чанар.
- Амьдрах орчны бүрхэвч – Мэдрэмтгий амьдрах орчинд нөлөөлөхөөс зайлсхийх, эсвэл нөлөөллийг багасгах.
- Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны мониторинг – Жишээлбэл, хувийн хамгаалах хэрэгсэл (ХХХ) ашиглах, аюулгүй ажиллах дадлыг мөрдөх г.м.

9.2.2 АЗҮ-ийн нарийвчилсан мониторингийн шаардлагууд, техникийн үзүүлэлт болон зорилтот түвшингүүдийг ЦДҮС-ийн боловсруулсан АЗҮ БОНУТ-д тусгана.

9.2.3 Үйл ажиллагааны мониторингийн төлөвлөгөө нь дараах сэдвүүдийг багтаах бөгөөд үүгээр хязгаарлагдахгүй:

- Био олон янз байдал – Шувууны мэргэжилтнүүд цахилгаан дамжуулах шугамыг тогтмол хянаж, шувууны сэг зэмийг бүртгэх, мөн цамхаг дээрх үүрийг хянах.

- Ажилтнуудын цахилгаан соронзон оронд (ЦСО) өртөлт – ялангуяа дэд станцуудад, үндэсний зөвшөөрөгдсөн түвшний хүрээнд.
- Био олон янз байдал – Сэргээн тогтоох арга хэмжээний үр нөлөөг хянах.

9.3 Барилгын ажлын шалгах хуудас, бүртгэл болон маягтууд

9.3.1 Шалгалт болон мониторингийн бүртгэл хийхэд хэд хэдэн шалгах хуудас, бүртгэл болон маягтыг ашиглаж болно. Үүнд:

- Эхний аюул болон барилгын өмнөх үеийн шалгах хуудас
- Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа болон Байгаль орчин, нийгмийн өдөр тутмын талбайн тэмдэглэл
- Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа, байгаль орчны сарын шалгах хуудас
- Хог хаягдлын шилжүүлгийн баримт / Аюултай хог хаягдлын илгээх баримт
- Осол, тохиолдол болон осолд дөхсөн тохиолдлын маягт ба бүртгэл
- Зөрчил бүртгэх маягт
- Засварлах арга хэмжээний маягт
- Зөрчил болон засварлах арга хэмжээний бүртгэл
- Санамсаргүй олдворын маягт ба бүртгэл
- Сургалтын бүртгэл болон матриц
- Хөдөлмөрийн гомдлын маягт ба бүртгэл
- Оролцогч талуудын оролцооны бүртгэл (ТОХТ -г үзнэ үү)
- Олон нийтийн гомдлын маягт ба бүртгэл (ТОХТ -г үзнэ үү)

10 Сургалт ба мэдлэгийн түвшин

10.1.1 Байгаль орчны болон нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөөний амжилттай хэрэгжилтийн гол бүрэлдэхүүн хэсэг нь бүх төслийн ажилтнууд, дэд гэрээлэгчдийг багтаасан үр дүнтэй чадавхийг бэхжүүлэх болон сургалт явуулах явдал юм.

10.2 Ёс зүйн дүрэм

10.2.1 Төслийн ёс зүйн дүрмийг ЭХЯ болон ТХН боловсруулна. Энэ дүрэм нь бүх гэрээлэгч, дэд гэрээлэгч болон талбайд зочлон ирэгсэдэд хамаарах болно.

10.3 Барилгын үе шатны сургалт

Сургалтын төлөвлөгөө

10.3.1 Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцооны сургалтын хөтөлбөрийг Барилгын ажлын гэрээлэгч боловсруулж, ЭХЯ болон ТХН-ийн баталгаажуулалтаар зохион байгуулна. Энэхүү төлөвлөгөөнд сургалтын шаардлага, сэдэв, чадавхийг бэхжүүлэх чиглэлүүд болон ажлын байран дээр сургалт авах шаардлагатай ажилтнуудыг тодорхойлно. Анхны сургалтын төлөвлөгөөг барилгын ажил эхлэхээс өмнө боловсруулж, батална. Сургалтыг сар бүр, жил бүр болон шаардлагатай тохиолдолд дахин хянан үзэж шинэчилнэ.

10.3.2 Барилгын ажлын явцад Барилгын ажлын гэрээлэгчийн Байгаль орчин, нийгмийн болон Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны менежерүүд сургалтын төлөвлөгөөг шинэчилж, хэрэгжүүлнэ. Сургалтын бүртгэлийг ажилтан бүрээр хөтөлж, аудит болон шалгалтын зорилгоор нотолгоо болгон ашиглана.

Танилцуулга сургалт

10.3.3 Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх ажилчид танилцуулга сургалтад хамрагдсан байхыг хангана. Шинээр ажилд орсон ажилтнууд талбайн танилцуулга сургалтад хамрагдаж, талбай дээрх БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн үзүүлэлтүүд, талбайн үндсэн дүрэм журам, хувийн хамгаалах хэрэгслийн (ХХХ) хэрэглээ болон хамт ажиллагсдад гэмтэл учруулахгүй байх урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг ойлгож авна.

10.3.4 Танилцуулга сургалт дараах сэдвүүдийг хамарна:

- БОНУТО бодлого;
- Төслийн стандартууд;
- Ёс зүйн дүрэм;
- Төслийн үйл ажиллагааны байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөлөл;
- БАРИЛГЫН БОНУТ;
- Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө.

10.3.5 Танилцуулга сургалтын дараа төслийн ажилтнуудад Ажилтны гарын авлага олгогдох бөгөөд уг гарын авлагад ажилтны сургалт, онцгой байдлын утасны дугаарууд болон БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн үндсэн шаардлагын талаарх мэдээлэл багтана.

10.3.6 Барилгын талбайд зочлох шаардлагатай ажилтан, албан хаагчид мөн талбайн танилцуулга сургалтад хамрагдах ёстой. Ерөнхий танилцуулга сургалт нь үндсэн аюулын талаарх мэдлэг, аюулгүй ажиллах дадал, гал болон нүүлгэн суурьшуулах зэрэг онцгой байдлын журам багтаана.

Төслийн сургалт

БОНУТО болон БОНУТ

10.3.7 Төслийн БОНУТО, БОНУТ болон БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн аливаа хэсгийн удирдлага, хэрэгжилтэд оролцож буй бүх хүмүүс зохих сургалтад хамрагдана. Сургалт дараах агуулгыг багтаана:

- Байгаль орчныг хамгаалж, хадгалах шаардлагын учир;
- Барилгын үйл ажиллагаа байгаль орчинд хэрхэн нөлөөлж болох;
- Ийм нөлөөллийг бууруулахын тулд ямар арга хэмжээ авч болох;
- БОНУТ/БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн талаарх мэдлэг;
- Онцгой байдлын бэлтгэл болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөний талаарх мэдлэг;
- Барилгын явцад нийгмийн хариуцлага, жишээлбэл орон нутгийн иргэдийг хүндэтгэх.
- Ажлын байрны онцлог сургалт

Ажлын байрны онцлог сургалт

10.3.8 Шинэ ажил үүрэг эхлэхээс өмнө бүх ажилчид дараах мэдээлэл, сургалтад хамрагдана:

- Материал, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн талаарх мэдлэг;
- Эрүүл мэндэд учирч болзошгүй эрсдэл;
- Эрүүл мэндийн эрсдэлд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ;
- Эрүүл ахуйн шаардлага;
- Тухайн ажилд зориулсан ХХХ ашиглалт;
- Үйл ажиллагааны явцад гарч болзошгүй осол, тохиолдолд зохих хариу арга хэмжээ авах.

10.3.9 Шаардлагатай тохиолдолд тодорхой ажлын үүрэг гүйцэтгэж буй ажилтнуудад нэмэлт сургалт зохион байгуулж, ХХХ ашиглалт, аюулгүй жолоодлого, хязгаарлагдмал орчинд ажиллах, аюултай материалтай харьцах зэрэг сэдвээр мэдлэг олгоно.

Өдөр тутмын зааварчилгаа

10.3.10 Ажил эхлэхээс өмнө тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор шаардлагатай тохиолдолд Toolbox talk зохион байгуулна. Тусгай нөхцөл байдалд шаардлагатай бол гадаадын сургалтын мэргэжилтнүүдийг урьж, техникийн дэмжлэг үзүүлнэ.

10.4 Үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээний үе шат

10.4.1 Ашиглалт ба засвар үйлчилгээний (АЗҮ) үеийн сургалтын шаардлагыг ЦДҮС тодорхойлж, АЗҮ төлөвлөгөөнд тусгана.

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

11 Хэрэгжилтийн хяналт, аудит болон тайлагнал

11.1 Хэрэгжилтийн хяналтын шаардлагууд

11.1.1 Бүх хяналт, шалгалт, аудит болон тайлагнал нь төслийн БОНУТО-ийн шаардлага, журамд нийцүүлэн хэрэгжүүлэгдэнэ. Эдгээр шаардлагуудыг Барилгын ажлын гэрээлэгчийн БАРИЛГЫН БОНУТ-д тусгах ёстой.

11.2 Шалгалт болон дотоод аудит

11.2.1 Барилгын ажлын явцад талбайн шалгалт/мониторингийг Барилгын ажлын гэрээлэгч хэрэгжүүлж, төслийн БОНУТО болон БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн шаардлагад нийцүүлэн ажил гүйцэтгэж буй эсэхийг баталгаажуулна. Эдгээр шалгалтыг БАРИЛГЫН БОНУТ-д заасан үүрэг хариуцлагын дагуу өдөр бүр, долоо хоног бүр болон сар бүр зохион байгуулж, шалгах хуудас, маягт болон бүртгэл ашиглан тэмдэглэнэ. Илэрсэн аливаа зөрчлийг бүртгэж, Барилгын ажлын гэрээлэгч зохих засварлах арга хэмжээг авна.

11.2.2 Дотоод аудитын шалгалтыг Барилгын ажлын гэрээлэгчийн Байгаль орчин, нийгмийн (БОН) менежер БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн хэрэгжилт, үр нөлөө болон ач холбогдлыг үнэлэх зорилгоор дараах байдлаар зохион байгуулна:

- Жил бүрийн иж бүрэн үнэлгээ;
- Тайлагнах шаардлагатай осол, эсвэл ноцтой зөрчил гарсны дараа;
- Барилгын БОНУТ-д нэмэлт, шинэчлэл эсвэл өөрчлөлт оруулсны дараа.

11.3 Гадаад аудитын тайлагналын шаардлага

11.3.1 Барилгын ажлын явцад Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ЭХЯ болон ТХН-д тайлагнана. Тайлагналын формат нь ЭХЯ/ТХН болон Барилгын ажлын гэрээлэгчийн хооронд тохиролцоно. Гэсэн хэдий ч **11.1-р хүснэгтэд** БОНУТО-ийн тайлагнал, хариуцагч тал болон тайлан гаргах давтамжийн тоймыг харуулсан болно. Тайлагналын форматыг дор хаяж хагас жил тутамд хянан үзэж шинэчилнэ. Гэрээлэгчийн удирдлагын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг **С хавсралтад** өгсөн болно.

Хүснэгт 11-1 БОНУТ$_O$ тайлагналын шаардлага

Тайлангийн төрөл	Тайлан	Хариуцагч	Давтамж	Тайлан хүргүүлэх байгууллага
Шалгах хуудас	Шалгалтын бүртгэл	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН болон ЭМАА менежерүүд	Шаардлагатай үед	ЭХЯ/ТХН

Тайлангийн төрөл	Тайлан	Хариуцагч	Давтамж	Тайлан хүргүүлэх байгууллага
Маягт болон бүртгэлүүд	Хог хаягдлын менежмент ба устгалын баримт бичиг	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН болон ЭМАА менежер	Шаардлагатай үед	ЭХЯ/ТХН
	Зөрчил, осол, тохиолдлын маягт ба бүртгэл	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН болон ЭМАА менежер	Шаардлагатай үед	ЭХЯ/ТХН
	Санамсаргүй олдворын маягт	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН менежер	Шаардлагатай үед	ЭХЯ/ТХН
	Орон нутгийн гомдлын маягт ба бүртгэл	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН менежер/ ОНХА	Шаардлагатай үед/ Сар бүр	ЭХЯ/ТХН
	Хөдөлмөрийн гомдлын маягт ба бүртгэл	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН менежер / ОНХА	Шаардлагатай үед	ЭХЯ/ТХН
Төслийн тайлан	Барилгын ажил эхлэхийн өмнөх тайлан	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН менежер	Нэг удаа	ЭХЯ/ТХН
	Барилгын ажил эхлэхийн өмнөх тайлан	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН болон ЭМАА менежер	Сар бүр эсвэл тохиролцсоны дагуу	ЭХЯ/ТХН
	Барилгын ажил дууссаны дараах нөхөн сэргээлтийн тайлан	Барилгын ажлын гэрээлэгч БОН менежер	Нэг удаа	ЭХЯ/ТХН
	Төслийн гүйцэтгэлийн тайланг ЕСБХБ-д хүргүүлэх	ЭХЯ/ТХН байгаль орчны хяналтын ажилтан	Сар бүр эсвэл тохиролцсоны дагуу	ЕСБХБ

11.4 Осол, тохиолдол болон зөрчил

11.4.1 Барилгын ажлын явцад барилгын ажлын гэрээлэгч нь Зөрчил болон засварлах арга хэмжээний журам хэрэгжүүлнэ. Энэ нь бүх зөрчлийг илрүүлж, бүртгэх, мөн илэрсэн зөрчил бүрийг засварлах зохих арга хэмжээг авч, ирээдүйд дахин давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилготой.

11.4.2 Барилгын ажлын явцад барилгын ажлын гэрээлэгч нь мөн Осол, тохиолдол болон ойрхон өнгөрсөн тохиолдлын журам хэрэгжүүлнэ. Энэ нь байгаль орчны болон хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаатай холбоотой тохиолдол, осол, ойрхон өнгөрсөн тохиолдлыг илрүүлж, бүртгэх, мөн дахин давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх зохих арга хэмжээг авах зорилготой.

11.4.3 Үйл ажиллагааны явцад ЦДҮС нь өөрийн дотоод практикт нийцүүлэн, мөн ЕСБХБ-тай тохиролцсоны дагуу ижил төстэй журмыг дагаж мөрдөнө.

Зөрчлийн журам

11.4.4 Зөрчил гэдэг нь дараах зүйлээс хазайлт, нийцэхгүй байдал юм:

- Төслийн бодлого, журам;
- Төслийн зөвшөөрөл, лиценз;
- Төслийн БОНУТ/БАРИЛГЫН БОНУТ-д заасан шаардлага.

11.4.5 Зөрчил дараах үйл ажиллагаагаар илрүүлэгдэж болно:

- Өдөр тутмын / долоо хоногийн / сарын талбайн үзлэг, хяналт-шинжилгээ, мөн шалгах хуудас болон үзлэгийн бүртгэлд тэмдэглэх;
- Гуравдагч талын аудитын дүгнэлт;
- Осол, тохиолдол болон ойрхон өнгөрсөн тохиолдол;
- Хурлын тэмдэглэл;
- Гүйцэтгэлийн үнэлгээ;
- Дотоод болон гадаад гомдол.

11.4.6 Шаардлагатай тохиолдолд зөрчлийг арилгах засварлах арга хэмжээ тодорхойлогдоно. Засварлах арга хэмжээ нь тухайн асуудлыг шуурхай шийдвэрлэх арга хэмжээ байж болох бөгөөд, шаардлагатай тохиолдолд асуудлын үндсэн шалтгааныг ойлгож, түүнийг арилгах нэмэлт арга хэмжээг тодорхойлох үйл явцыг багтаана.

11.4.7 Бүх зөрчил болон засварлах арга хэмжээг Зөрчил болон засварлах арга хэмжээний маягт ба бүртгэлд тайлагнана.

Осол / Тохиолдлын журам

11.4.8 Бүх осол болон тохиолдол (осол, асгарсан бодис, хөдөлмөрийн өвчлөл, хохирол, ойрхон өнгөрсөн тохиолдол гэх мэт) нь Осол, тохиолдлын маягт болон бүртгэлд тайлагнана.

11.4.9 Дараах журмыг мөрдөнө:

- Осол / тохиолдол / ойрхон өнгөрсөн тохиолдол гарсан даруйд талбайн менежерт яаралтай мэдэгдэж, нөлөөллийг багасгах шуурхай арга хэмжээ авна. Осол, тохиолдлын шинж чанараас хамааран дараах төлөвлөгөө, журмыг хэрэгжүүлнэ:
- Онцгой байдлын бэлэн байдал ба хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө, журам
- Асгарсан бодисын онцгой байдлын хариу арга хэмжээний журам
- Шуурхай арга хэмжээ авсны дараа талбайн менежер нь Эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны менежерт (ЭМАА менежер) мэдэгдэнэ.
- Барилгын ажлын гэрээлэгчийн тохиролцсон журмын дагуу ЭХЯ болон ТХН-д мөн мэдээлнэ.
- Талбайн менежер нь Осол, тохиолдол болон ойрхон өнгөрсөн тохиолдлын маягтыг бөглөж, ЭМАА менежерт хүргүүлнэ.
- ЭМАА менежер маягтыг хянан, бүрэн бөглөж баталгаажуулна.
- ЭМАА менежер бүх осол, тохиолдол, ойрхон өнгөрсөн тохиолдлын бүртгэлийг хөтөлнө.
- • ЭМАА менежер, талбайн менежер болон шаардлагатай тохиолдолд бусад томилогдсон ажилтан нь нэмэлт арга хэмжээ эсвэл мөрдөн шалгах шаардлагыг тодорхойлж, үүнийг маягтад тэмдэглэнэ.
- Томилогдсон ажилтан(ууд) дараагийн мөрдөн шалгах, баталгаажуулах үйл ажиллагааг явуулж, осол/тохиолдлын үндсэн шалтгааныг тогтооно.
- Шалтгаан тогтоогдсон тохиолдолд засварлах арга хэмжээг Засварлах арга хэмжээний маягтад баримтжуулна. Энэ маягтад хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, хариуцагч хүн, хэрэгжүүлэх хугацааг тодорхойлно. Маягтын дугаарыг ЭМАА менежер нь Осол, тохиолдол болон ойрхон өнгөрсөн тохиолдлын маягтад нэмнэ.
- Засварлах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний дараа түүний үр нөлөөг ЭМАА менежер эсвэл томилогдсон төлөөлөгч хянан үнэлнэ.
- Хэрэв мөрдөн шалгалтаар осол/тохиолдол/ойрхон өнгөрсөн тохиолдол нь зөрчлөөс үүдэлтэй болох нь тогтоогдвол ЭМАА менежер үүнийг Зөрчил болон засварлах арга хэмжээний бүртгэлд тэмдэглэнэ.
- Засварлах арга хэмжээг амжилттай хэрэгжүүлж дууссаны дараа ЭМАА менежер болон талбайн менежер гарын үсэг зурж, “Үйл явц дууссан” гэж шинэчилнэ. ЭМАА менежер нь Осол, тохиолдол болон ойрхон өнгөрсөн тохиолдлын бүртгэл болон шаардлагатай тохиолдолд Зөрчил болон засварлах арга хэмжээний бүртгэлийг шинэчилнэ.

11.4.10 Ноцтой осол болон тохиолдлын хувьд барилгын ажлын гэрээлэгч нь хоёр долоо хоногийн дотор Осол, тохиолдлын тайлан боловсруулж, ЭХЯ/ТХН-д хүргүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх хуваарь

11.4.11 Хүснэгт 11-2 нь Байгаль орчин нийгмийн менежментийн төлөвлөгөөг (БОНУТ) боловсруулахад ЭХЯ/ТХН, Барилгын ажлын гэрээлэгч, болон ЦДҮС хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэмжээ болон хэрэгжилтийн хуваарийн товч дүгнэлтийг харуулна.

Хүснэгт 11-2 Хэрэгжилтийн үндсэн арга хэмжээний товч дүгнэлт

Арга хэмжээ	Хариуцагч	Хугацаа
ТХН-ийг байгуулж, ажилтнуудыг томилох	ЭХЯ	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Нэгдсэн төслийн Байгаль орчны болон нийгмийн удирдлагын тогтолцоог (БОНУТО) боловсруулах, хэрэгжүүлэх. Үүнд: • Бодлого • Байгаль орчин нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө • Хууль эрх зүйн болон зөвшөөрлийн бүртгэл • Талуудын оролцооны төлөвлөгөө (ТОХТ) • Газар чөлөөлөлт нөхөн олговрын хүрээ баримт бичиг (ГЧНШХХ) • Үүрэг болон хариуцлага (интерфэйсийн удирдлагыг тодорхой болгох) • Төслийн хуваарь/хөтөлбөр	ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Төслийн ТОХТ -ийг боловсруулах	ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Монголын мэргэжлийн байгууллагыг гэрээлж, археологийн болон палеонтологийн судалгааг (шаардлагатай тохиолдолд угсаатны судалгааг ч) Монгол Улсын газар ашиглалт болон соёлын өвийн хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгүүлэх	ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Цамхгуудын эцсийн чиглэл болон байршлыг баталгаажуулах	ЭХЯ/ТХН/ Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Эцсийн чиглэл/шугамтай холбоотой барилгын өмнөх судалгааг хийх	ЭХЯ/ТХН/ Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Шаардлагтай тохиолдолд НСҮАТ/АСТ-ийг хэрэгжүүлэх	ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Төслийн ТОХТ -г хэрэгжүүлэх	ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө болон барилгын ажлын турш
Барилгын Байгаль орчны болон нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө (БАРИЛГЫН БОНУТ)-г боловсруулах, үүнд тусгай төлөвлөгөөнүүдийг багтаах (жишээ нь: Усны менежментийн төлөвлөгөө,	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө

Арга хэмжээ	Хариуцагч	Хугацаа
Онцгой байдлын бэлэн байдлын болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө)		
Сургалтын төлөвлөгөө боловсруулах	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Байгаль орчин, нийгмийн менежер Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын менежер болон тэдгээрийн багийг тодорхойлох	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Түр ашиглах санал болгож буй талбайн Байгаль орчин, нийгмийн үзлэг хийх (жишээ нь: барилгын талбайн түр агуулах, ажилчдын байр гэх мэт)	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Дээрхэд шаардлагатай тохиолдолд Нүүлгэн суурьшуулах төлөвлөгөө (НСҮАТ) / Амьжиргааг сэргээх төлөвлөгөө (АНСТ) боловсруулах	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Барилгын өмнөх суурь судалгааг (зураг болон нөхцөл байдлыг багтаасан) хийж, барилгын өмнөх тайлан бэлтгэх	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Барилгын талуудын оролцооны төлөвлөгөө (БТОХТ) боловсруулах	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Зөвшөөрлийн бүртгэл хөтөлж, шаардлагатай зөвшөөрлийг авах	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
Барилгын Байгаль орчны болон нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө (БАРИЛГЫН БОНУТ)-ийг хэрэгжүүлэх	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө
БТОХТ-г хэрэгжүүлэх	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө болон барилгын ажлын турш
Сургалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлыг эхлэхээс өмнө болон барилгын ажлын турш
Хяналт шалгалт, мониторинг хийх	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын ажлын турш
Талбайн үзлэг / аудит хийх	ТХН/Хяналтын инженер	Барилгын ажлын турш
Барилгын гүйцэтгэлийн тайлан гаргах	Барилгын ажлын гэрээлэгч to ЭХЯ/ТХН	Барилгын ажлын турш
	ЭХЯ/ТХН-ээс ЕСБХБ-д	Барилгын ажлын турш
Барилгын дараах үеийн нөхөн сэргээлт болон сэргээн ашиглалтын тайлан	Барилгын ажлын гэрээлэгч	Барилгын дараах үе ба хүлээлгэн өгөхөөс өмнө

Арга хэмжээ	Хариуцагч	Хугацаа
Төслийн АЗҮ төлөвлөгөөг боловсруулах	ЦДҮС	Ашиглалтад оруулахаас өмнө
Төслийн ТОХТ-ийг хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Ашиглалтын хугацаанд
Сургалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Ашиглалтын хугацаанд
Төслийн АЗҮ төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх	ЦДҮС	Ашиглалтын хугацаанд
Ашиглалт, засвар үйлчилгээний гүйцэтгэлийн тайлан гаргах	ЦДҮС-ээс ЕСБХБ-д	Ашиглалтын хугацаанд

Хавсралт А

Маршрутын коридор болон огтлолцсон дэд бүтэц/газар

Маршрутын коридор болон огтлолцсон дэд бүтэц/газар

Intersection number	Intersecting facilities and structures	Organization name	Towers corresponding to the intersection	Legal status of land rights (possession or use)*
1	Mining industry structures and facilities	MAK	1-3	**13.** Land parcel with unit number 8518003067, with possession rights
2	Communication and information transmission lines	"Mobicom Corporation" LLC	13-14	**12.** Land parcel with unit area number 8516003100, with the right to use
3	Explosive's magazine	Blast LLC	14-15	**14.** Land parcel with unit number 8518003271, with possession rights
4	Communication and information transmission lines	"Mobicom Corporation" LLC	16-17	**13.** Land parcel with unit number 8518003130, right to use
5	35kV 2-circuit OTL	Mongolian Railway SOJSC	54-55	Information on land tenure/use rights is not available in the database provided by the GNCC
6	Communication and information transmission lines	"Mobicom Corporation" LLC	57-58	**12.** Land parcel with the unit number 8518003130 to use right
7	Fiber optic cable	Mongolian Railway SOJSC	57-58	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
8	Dirt road	Mandakh soum governor's office	77-78	
9	35kV OTL Tsagaan Suvarga-Mandakh	BIERPDS SOJSC	99-100	
10	Dirt road	Mandakh soum governor's office	125-126	
11	Dirt road	Mandakh soum governor's office	132-133	
12	Dirt road	Mandakh soum governor's office	134-135	
13	Industrial and Technological Park Authority	Erdenes Tsagaan Suvarga LLC	134-136	**12.** Land parcel with land possession rights number 8518003057
14	Dirt road	Mandakh soum governor's office	146-147	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
15	Dirt road	Mandakh soum governor's office	146-147	
16	Fiber optic cable	Mongolian Railway SOJSC	210-211	
17	Railway	Mongolian Railway SOJSC	210-211	
18	Fiber optic cable	Mongolian Railway SOJSC	210-211	
19	35kV OTL Tsagaan Suvarga-Khatanbulag	BIERPDS SOJSC	212-213	
20	Power transmission line	EDAL LLC	628-630	**13.** Land parcel with land possession rights number 8515086139
21	110kV OTL Railway Power Supply	UB Railway Joint Venture	640-641	**10.** Land parcel with unit area number 8515006038, with the right to use
22	Railway	UB Railway Joint Venture	640-641	
23	Communication line	UB Railway Joint Venture	640-641	
24	Paved road	Dornogobi Aimag governor's office	665-666	**9.** Land parcel with unit number 8410092655, which is in the name of the Ministry of Roads and Transport, with land possession rights
25	110kV OTL	BIERPDS SOJSC	652-652	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
26	110kV OTL between Sainshand-Ali Bayan	MPTG SOJSC	655-656	
27	2 circuits of 35kV OTL between Sainshand-Zuun Bayan	MPTG SOJSC	653-656	
28	Communication and information transmission lines	Information and communication network MOBIC Central Branch	666-667	**8.** Land parcel with land possession rights number 8410092267
29	Communication and information transmission lines	Skytelworks LLC Dornogobi Aimag branch	666-667	**7.** Land parcel with land possession rights number 8410092656
30	110kV OHTL	MPTG SOJSC	670-671	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
31	Communication and information transmission lines	MT Networks LLC	670-671	**6.** Land parcel with land possession rights number 8410092264
32	Paved road	Dornogobi Aimag governor's office	672-673	**5.** Land parcel with unit number 8410092656, possession right held by the Ministry of Roads and Transport
33	Commercial and public service facilities, centers, and complexes	Citizen Sanuubayan N.	672-673	**4.** Land with unit number 8510092999, with possession rights
34	35kV OTL	BIERPDS SOJSC	673-675	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
35	Fiber optic cable	MX SOJSC	674-675	
36	110kV OTL Sainshand-Zamin Uud	MPTG SOJSC	674-675	
37	Fiber optic cable	MX SOJSC	675-676	
38	Fiber optic cable	MX SOJSC	676-677	
39	Railway	UB Railway Joint Venture	678-679	**3.** Land parcel with land use right number 8510081967
40	110kV OTL Railway Power Supply	UB Railway Joint Venture	678-679	
41	Communication line	UB Railway Joint Venture	678-679	
42	110kV 2-circuit OTL Wind farm	MPTG SOJSC	684-685	Information regarding the right to possess/use land is not available in the database provided by the Land Administration and Geodesy Agency.
43	Paved road	Sainshand wind farm	684-685	**2.** Land parcel with unit number 8410051193, with possession right
44	Communication and information transmission lines	Sainshand wind farm	684-685	**1.** Land parcel with unit area number 8410082992, with the right to use
45	Mining license area	Mongolin Alt (MAK) LLC	1-3	**MV-17541.** Mining license number MV-17541 for the Tumee Uul-Uul/Tsagaan Suvarga area***
46	Exploration license area	Ochir Uukhaa LLC	13-14	**XV-20392.** Exploration license number XV-20392 for the Deatsag Khudag area***
47	Exploration license area	Gakhlant Bold Mining LLC	117-121	**XV-19543.** Exploration license number XV-19543 for the Tsagaan Tuvshin Hudag area***
48	Exploration license area	MGL Gov Khudor LLC	121-569	**XV-19251.** Exploration license number XV-19251 for the Urgutaiin***

Source:
* 35/0.4 OHTL Design document. Master Point LLC, Volume 2, Page 239, 2021
** Based on information received from the General Authority for Land Administration, Geodesy and Cartography. Land parcels with possession or use rights. 9 July, 2025
*** Based on information received from the Mineral Resources and Petroleum Authority. 7 July 2025
Note (1) The numbers marked in bold are the numbers of 15 land parcels with possession and use rights, which were checked against the 35/0.4 OHTL route based on information received from the GNCC

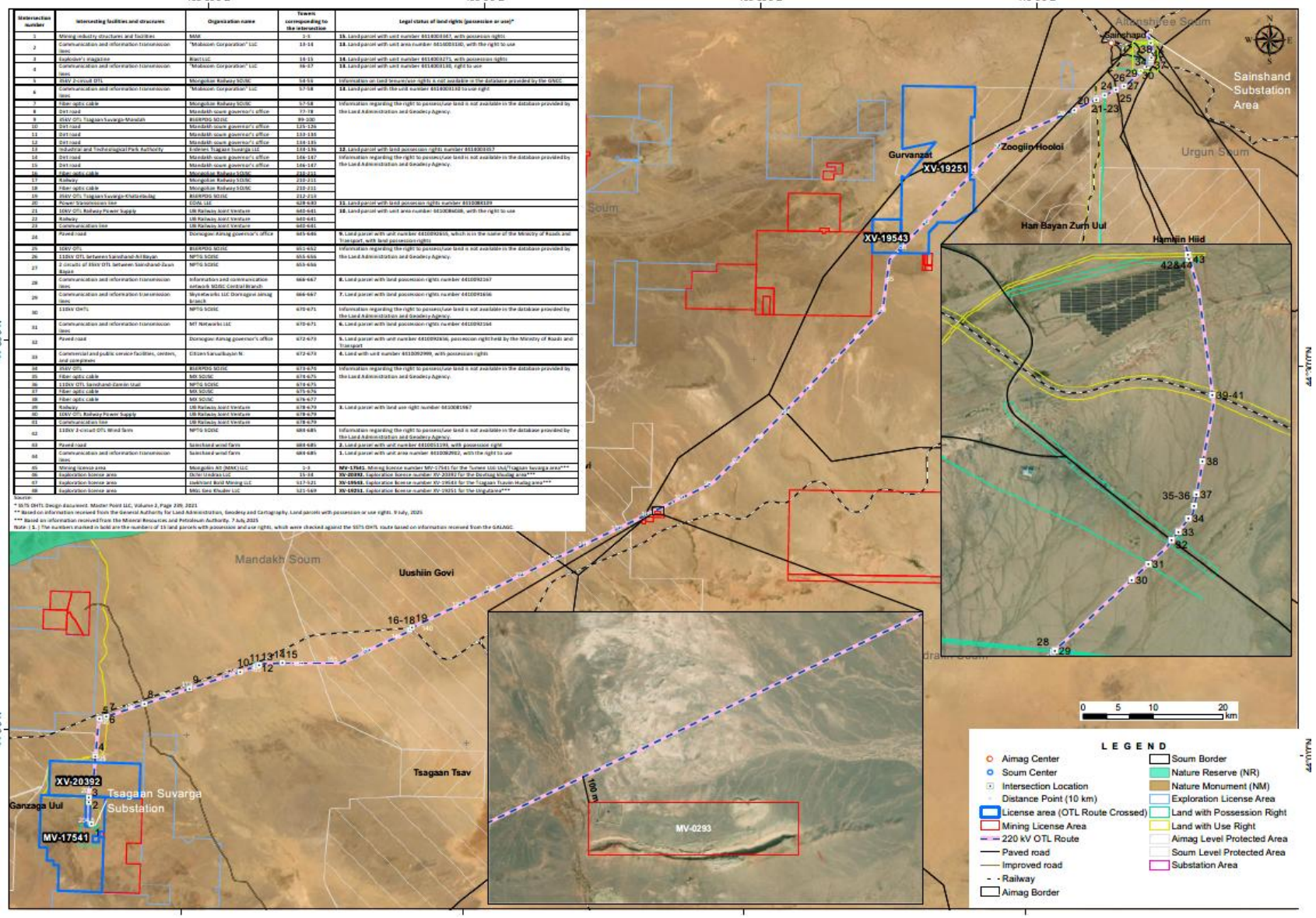

Маршрутын коридор болон огтлолцсон дэд бүтэц/газар

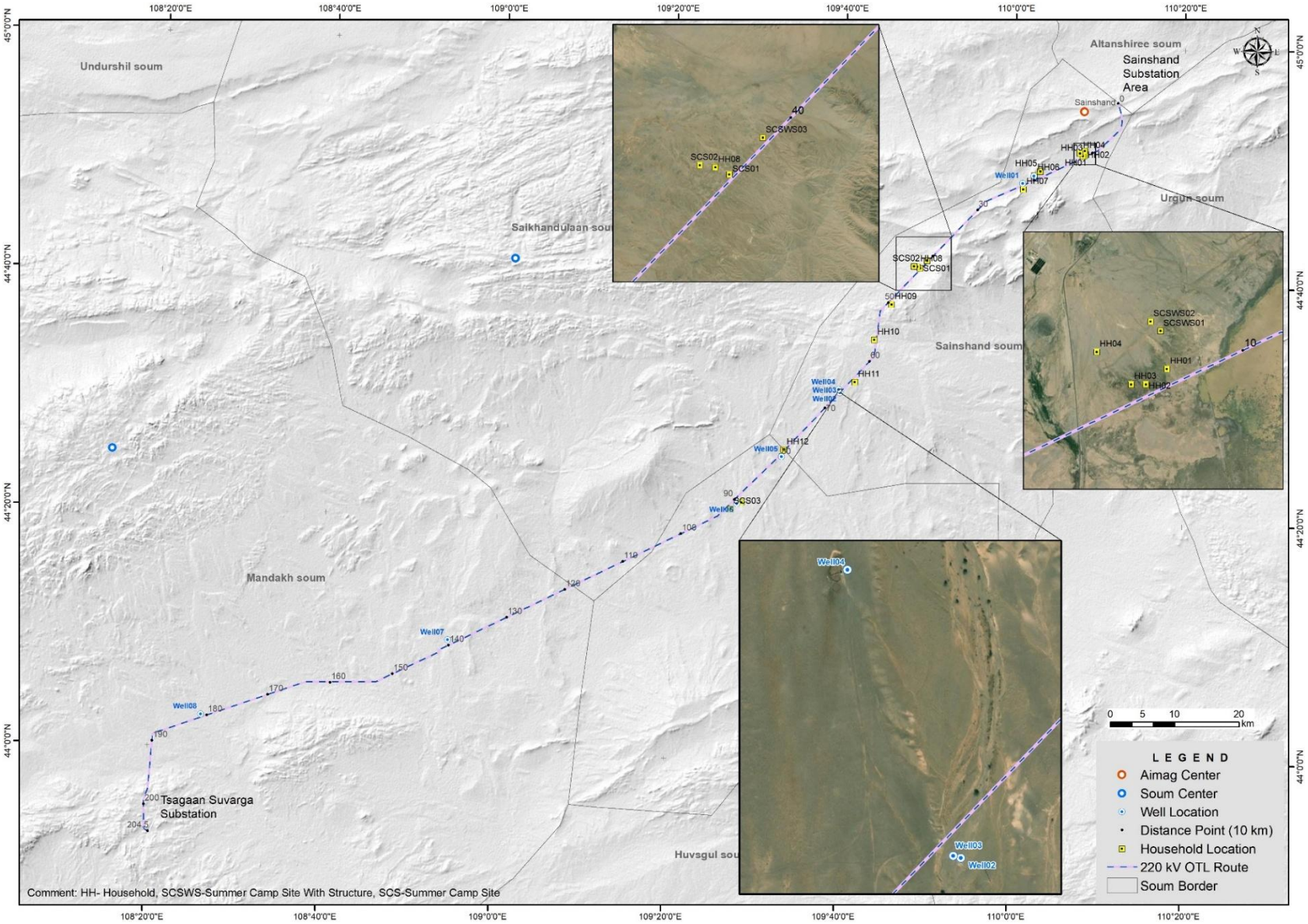

Хавсралт B

Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний заавар

Танилцуулга

Энэхүү Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний зааврыг Гүйцэтгэгчийн сонгох түр талбай болон холбогдох байгууламжуудад заавал мөрдөх ёстой. Талбайг зөвшөөрөх шийдвэрийг энэхүү зааврын үндсэн дээр гаргана.

Түр талбай нь тээврийн зам, ажилчдын байрлах талбай, түр байршуулалт болон ажлын талбайг хамарна.

. Холбогдох байгууламж нь ЕСБХБ-ны Байгаль орчин, нийгмийн бодлогод дараах байдлаар тодорхойлогддог: “ЕСБХБ-ны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэгдээгүй боловч тухайн төслийн амжилтыг тодорхойлоход болон тохиролцсон төслийн үр дүнд хүрэхэд чухал ач холбогдолтой гэж ЕСБХБ үзсэн байгууламж, үйл ажиллагаа.” Үүнд дараах шинжтэй шинэ байгууламж, үйл ажиллагаа багтана. Төслийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай байх. Төслийн оршин тогтнолгүйгээр баригдах, өргөтгөгдөх, хэрэгжих, эсвэл төлөвлөгдөхгүй байхХолбогдох байгууламжид шороо, хайрганы карьер болон олборлолтын талбай багтана.

Ерөнхий зарчим

Талбай сонгохдоо дараах шалгуур, зарчмуудыг баримтална:

- Олон нийтийн болон хувь хүмүүсийн албадан эсвэл сайн дурын нүүлгэн суурьшуулалтаас зайлсхийж, эдийн засгийн шилжилт хөдөлгөөн болон амьжиргаанд үзүүлэх нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах;
- Тоос, тоосонцрын нэмэгдлээс нөлөөлж болзошгүй хүний хүлээн авагчаас хамгийн бага практик зайг баримтлах. Боломжтой тохиолдолд барилгын үйл ажиллагаанаас 1 км-ийн зайг баримтлах;
- Экологийн хувьд үнэ цэнтэй бүс нутгийг зайлсхийх;
- Хуурай болон усархаг голын ойролцоох бүс нутгийг зайлсхийх;
- Байгалийн ус зайлуулах хэв шинжийг зайлсхийх (зай >25 м);
- Олон нийтийн дэд бүтцийг зайлсхийх;
- Малчдын бууц болон гол бэлчээрийн бүсийг зайлсхийх;
- Соёлын өвийн үнэт зүйлд шууд нөлөөлөх, эсвэл тухайн нийгэмлэгийн эдгээр газарт хүрэх боломжийг хаах байдлаар нөлөөлөх бүсийг зайлсхийх;
- Түүхэн болон археологийн ач холбогдолтой, эсвэл орон нутгийн соёл, уламжлалд өнөөгийн байдлаар чухалд тооцогдож буй газрыг зайлсхийх.

Хяналтын арга хэмжээ

Барилгын өмнөх үе шат

Гүйцэтгэгч дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

- Түр талбай болон нэмэлт байгууламжийн бүртгэл гаргаж, тэдгээрийн эзлэх талбайг тодорхойлох;
- Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээг газар дээрх үзлэгийн хамт хэрэгжүүлэх;
- Шаардлагатай тохиолдолд (өөрөөр хэлбэл урьдчилсан үнэлгээний явцад шаардлага гарсан тохиолдолд) нэмэлт судалгааг хийх, жишээлбэл экологийн судалгаа;
- Талбайн үзлэгийн дараа Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний тайланг боловсруулах;
- Тайланг ЭХЯ болон ЕСБХБ-д батлуулах зорилгоор хүргүүлэх.

Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээ дараах хүрээг хамарна:

Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний заавар

ТӨСЛИЙН ТАБЛАЙ:		
Огноо:		**Оролцогчид:**
код.		**ТАЛБАЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ МЭДЭЭЛЭЛ**
1	**Талбайн тодорхойлолт**	
2	**Талбайн хэмжээс ойролцоогоор**	
3	**Нэвтрэх зам болон цэгүүд** *Өндөр, өргөн болон жингийн хязгаарлалтыг тэмдэглэх*	
4	**Барилга, байгууламжийн байдал** *Байгууламжийн тоо, төрөл*	
5	**Топограф, гадаргын төрх болон нөхцөл** *хатуу хучилттай талбай/ ногоон байгууламж г.м*	
6	**Талбайн ус зайлуулах байдал** *Байгалийн гол горхи байгаа эсэх, түр зуурын тогтсон ус байгаа эсэх, хүний гараа хийсэн ус зайлуулах байгууламж байгаа эсэх?*	
7	**талбайн газрын доорх усны эх үүсвэр**	
8	**Агаарын кабель/Тулгуур**	
9	**Талбайн хөрсний төрөл болон бохирдол**	
10	**Соёлын өв / Археологи**	
11	**Хайрганы карьер/шороо олборлох талбай** *талбайг шинээр байгуулах уу эсвэл одоо байгуу юу?*	
ОРЧНЫ ГАЗАР АШИГЛАЛТ		
Орчны газар ашиглалтын талаарх товч танилцуулга		
Мэдрэмтгий хүлээн авагчдыг хамруулах (дараах хүчин зүйлсийг харгалзан үзэх: Хүн ам, Ургамал, амьтан, Агаар ба уур амьсгал, Байгаль орчны үзэмж, газаргын төрхийн үнэлэмж, Ус, Газрын ашиглалт, Соёлын өв, Археологи ба материаллаг үнэт зүйлс, Замын хөдөлгөөн ба тээвэр, Хөрс болон Геологи ба гидрогеологи)		
11	**Хойд**	
12	**Урд**	
13	**Зүүн**	

Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний заавар

14	**Баруун**	

ГОЛ МЭДРЭМТГИЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ МЭДЭЭЛЭЛ						
код	**Байгаль орчны асуудал**	**Тийм**	**Үгүй**	**Мэдэхгүй**	**Тодорхойлолт/ Боломжит нөлөөлөл**	**Төлөвлөсөн талбайгаас алслалт болон байршил**
1	**Олон нийт болон нийгэм эдийн засаг**					
	- Суурин газрууд, хувийн орон сууц – төрөл, нягтрал гэх мэт					
	- Мэдрэмтгий хүлээн авагчид (жишээлбэл: эмнэлэг, өрхийн эмнэлэг, сургууль)					
	- Бизнесийн байгууллага					
	- Аж үйлдвэр / Үйлдвэрүүд					
	- Чөлөөт цагийн байгууламж (жишээлбэл: хөлбөмбөгийн талбай)					
	- Бусад					
2	**Газар ашиглалт**					
	- Талбайн ойролцоох хот / үл хөдлөх хөрөнгө					
	- Талбайн ойролцоох хөдөө аж ахуйн нөөц					
	- Талбайн ойролцоох ой, ойн нөөц					
3	**Байрзүй болон хөрс**					
	- Байрзүй, жишээлбэл: тэгш, давхраат, толгод, нам дор газар, нуруу					
	- “Хөрсний төрөл, жишээлбэл: эмзэг, тогтворгүй – өнгийг харуулах фото зураг хавсаргах”					
4	**Ургамал болон амьтан**					
	- Талбай хамгаалалттай бүсэд эсвэл ойролцоо байрлаж байна уу?					
	- Ургамлын бүлгэмдэл болон зүйл					
	- Талбайд хамгаалагдсан зүйлс (амьтан, ургамал) байгаа эсэх?					
	- Талбайн үзлэгийн үеэр ажиглагдсан зэрлэг амьтан? (жишээлбэл: шувууд, хуурай газрын болон усны амьтад – загас агнуурын ул мөр)					
5	**Археологи ба соёлын өв**					
	- Соёлын ач холбогдолтой гэж тодорхойлогдсон барилга байгууламж, гүүр, хүний гараар бүтээсэн эсвэл байгалийн онцлог шинжүүд байгаа эсэх					

Байгаль орчин, нийгмийн урьдчилсан үнэлгээний заавар

6	**Агаарын чанар, дуу чимээ ба доргилт**					
	- Замын хучилт / хөрсний бүрхэвч (тоос үүсэх боломж)					
	- Талбайн ойролцоо агаарын чанарт нөлөөлөх эсвэл дуу чимээ гаргах эх үүсвэр байгаа эсэх?					
7	**Газрын гадарга болон үзэгдэх орчин**					
	- Ойролцоох газар нутгийн давамгайлсан шинж чанарууд?					
	- Талбай гол хүлээн авагчдаас харагдах боломжтой эсэх?					
8	**Гадаргын болон газрын доорх ус**					
	- Гадаргын болон газрын доорх усны нөөц тодорхойлогдсон эсэх (жишээлбэл: горхи, нуур/усан сан, суваг, тосгоны усны насос)					
9	- Бусад асуудлууд – Дээр дурдсанаас бусад аливаа асуудал (жишээлбэл: аюулгүй байдал, хамгаалалтын асуудал)					

Нүүлгэн суурьшуулалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө / Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөө

Хэрэв албадан нүүлгэн суурьшуулалт зайлшгүй тохиолдвол, төслийг ГЧНШХХ -ийн дагуу хэрэгжүүлж, ЕСБХБ ГШ5-д нийцүүлнэ. Нүүлгэн суурьшуулалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө болон/эсвэл Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөөг нүүлгэн суурьшуулалтын шинж чанарт тохируулан боловсруулна. Эдгээр төлөвлөгөөнд дараах зүйлс багтана:

- Нүүлгэн суурьшуулалтын нөлөөллийг тодорхойлох;
- Тооллого, хөрөнгийн судалгаа болон хийсэн зөвлөлдөх уулзалтын дэлгэрэнгүй мэдээлэл;
- Нөхөн төлбөрийн төлөвлөгөө;
- Төсөв болон хэрэгжилтийн төлөвлөгөө.

Барилга угсралтын ажил эхлэхээс өмнө бүх нөхөн төлбөрийн төлөвлөгөө тохиролцож, олгогдсон болохыг нотлох баримтыг цуглуулна.

Эрх, эрхийн шалгуурыг ГЧНШХХ -д тусгагдсан матрицын дагуу үнэлнэ.”

Зөвшөөрөл ба гэрээ

Шаардлагатай тохиолдолд талбайд холбогдох зөвшөөрлийг авна. Ашиглалтын эзэмшигч байгууллагуудтай гэрээ байгуулах шаардлагатай бол эдгээрийг авна. Тухайн эзэмшигч байгууллагын шаардсан ажлын арга барилыг Барилгын БОНУТ-д тусгана.

Барилгын ажил

Гүйцэтгэгчийн дэлгэрэнгүй БАРИЛГЫН БОНУТ нь түр талбай болон дагалдах байгууламжид үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах нэмэлт арга хэмжээг хамрах шаардлагатай. Барилга угсралтын явцад хяналтын арга хэмжээг гүйцэтгэгчийн дэлгэрэнгүй БАРИЛГЫН БОНУТ-ийн дагуу хэрэгжүүлнэ.

Нүүлгэн суурьшуулах арга хэмжээ

Түр ажлын болон дагалдах байгууламжийн улмаас эвдрэлд орсон бүх талбай, бүс нутгийг анхны газрын хэлбэр болон ургамлын бүрхэвчид аль болох ойртуулан сэргээнэ. Сэргээн засварлалт нь гүйцэтгэгчийн дэлгэрэнгүй барилга угсралтын БОНУТ-ийн дагуу хийгдэнэ.

Тухайн талбайд зориулсан сэргээн засварлалт, нөхөн сэргээх тайланг гүйцэтгэгч БОНУТ-ийн дагуу боловсруулна.

Тайлагнал

Дараах баримтуудыг хадгална:

- Барилга угсралтын өмнөх Байгаль орчин ба нийгмийн шалгах хуудас болон тайлан
- Барилга угсралтын өмнөх сэдэвчилсэн судалгааны тайлан (шаардлагатай тохиолдолд, жишээлбэл: экологийн судалгаа)
- Талбайг сэргээн засварлах болон нөхөн сэргээх тайлан

Хавсралт С

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

Гүйцэтгэгчийн сонголт

Барилгын ажлын гэрээлэгч болон ханган нийлүүлэгчийг сонгох үйл явцыг хэрэгжүүлнэ. ЭХЯ/ ТХН нь ЕСБХБ-ийн Стандарт худалдан авах баримт бичгийг (эсвэл түүнтэй адилтгах баримт бичиг) тендерийн санал болон гэрээнд ашиглах бөгөөд эдгээрт хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын шаардлагууд багтсан байна.

Энэхүү үйл явц нь барилгын ажлын гэрээлэгчийн одоо мөрдөж буй байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал болон хөдөлмөрийн удирдлагын практикийг төслийн бодлого, стандарттай харьцуулан үнэлж, шаардлагатай ажил, материал/үйлчилгээг тогтоосон стандартын дагуу хангах чадварыг тодорхойлно

Урьдчилан шалгаруулалт

Урьдчилсан шалгаруулалт нь гэрээлэгчдийн БОНЭМАА асуудлыг ерөнхийд нь удирдах ойлголт, өмнөх туршлагыг илтгэх мэдээлэл авах хүсэлтээс бүрдэнэ. Мөн төслийн хүрээнд үүсэх боломжтой болон одоо байгаа БОНЭМАА асуудлыг удирдах чадавхийн талаарх мэдээллийг авна.

Тендерийн санал

ЭХЯ/ТХН нь тендерийн саналын баримт бичигт дараах мэдээллийг гэрээлэгчдэд зориулан багтаана:

- Энэхүү БОНУТ-д тодорхойлсон төслийн байгаль орчин, нийгмийн шаардлагууд, түүнчлэн БОНҮАТ, ГЧНШХХ, ТОХТ болон боломжтой тохиолдолд Нүүлгэн суурьшуулалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (НСҮАТ)/Амьжиргаа нөхөн сэргээх төлөвлөгөө (АНСТ).
- ЭХЯ-ийн байгууллагын бодлого, журам, төслийн хүрээнд боловсруулсан БОНУТО, Байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын бодлого, Хүний нөөцийн бодлого ба журам, Ялгаварлан гадуурхалт ба дарамтын эсрэг бодлого, Хүйсийн тэгш эрх ба Жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, дарамтын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, Хөдөлмөрийн удирдлагын журам.

Боломжит гэрээлэгчид өөрийн дэд гэрээлэгч болон ханган нийлүүлэгчдийн байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийн хариуцлагыг хүлээхээ баталгаажуулсан амлалт өгөх шаардлагатай.”

Гүйцэтгэгчийн үнэлгээ

ЭХЯ/ТХН нь боломжит гэрээлэгч болон ханган нийлүүлэгчдийн өгсөн мэдээллийг гүйцэтгэгчийг сонгох үйл явцын хүрээнд дараах байдлаар үнэлнэ:

- Өмнөх байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдалын гүйцэтгэл;
- Одоо мөрдөж буй Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцооны (БОНУТО) байдал;
- Хүний нөөцийн бодлого, ёс зүйн дүрэм, гомдол барагдуулах механизмын хяналт, үүнд дарамт болон ЖСХД-ийг шийдвэрлэх арга хэрэгсэл, мөн бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл, дарамт болон ЖСХД-ийн өмнө нь мэдээлэгдсэн тохиолдлууд;
- Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлагын шалгуур;
- Олон нийтийн бүртгэл дэх мэдээлэл (жишээлбэл: компанийн бүртгэл, хөдөлмөрийн хууль зөрчсөнтэй холбоотой баримт бичиг);
- Бизнесийн лиценз, бүртгэл, зөвшөөрөл, батламжууд;
- Хөдөлмөрийн удирдлагын тогтолцоотой холбоотой баримт бичиг;
- Энэхүү БОНУТ-ийн 3-р хэсэгт заасан гүйцэтгэгчийн үүрэгт тохирсон мэргэжилтнүүдийг хангах боломжийн баталгаа;
- Ажилчдын гэрчилгээ, зөвшөөрөл, сургалт (шаардлагатай ажлыг гүйцэтгэх чадвар);

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн зөрчил, тэдгээрт авсан арга хэмжээний бүртгэл;
- Осол, нас баралтын бүртгэл болон эрх бүхий байгууллагад өгсөн мэдэгдэл;
- Хуульд заасан ажилчдын тэтгэмжийн бүртгэл болон холбогдох хөтөлбөрт ажилчид хамрагдсан нотолгоо;
- Ажилчдын цалингийн бүртгэл (ажилласан цаг, авсан цалин);
- Аюулгүй ажиллагааны хорооны гишүүдийн тодорхойлолт болон хурлын тэмдэглэл;
- Өмнөх гэрээлэгч, ханган нийлүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний хуулбар (ГШ2: Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлтэй холбоотой заалт, нөхцөлийг тусгасан).

Тодорхой шаардлагуудыг тендерийн явцад оролцогчдод мэдэгдэж, сонгон шалгаруулах үйл явцыг баримтжуулан хадгална.

Гэрээ байгуулах

Гэрээний төсөлд төслийн хүрээнд байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдалын гүйцэтгэлтэй холбоотой тусгай нөхцөлийг тусгана. Гүйцэтгэгчид БОНҮАТ, БОНУТ, ГЧНШХХ (НСҮАТ/АСТ) болон ТОХТ-д заасан БОНЭМАА шаардлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд гэрээнд эдгээр баримт бичгүүдийг шууд иш татан тусгана. Гүйцэтгэгчийн боловсруулж, нарийвчлан тайлбарлаж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай эдгээр баримт бичгүүдийг гэрээний байгаль орчин, нийгмийн нөхцөлд жагсаана. Эдгээр баримт бичгийг төслийн хуваарь, гүйцэтгэгчийн дайчлагдах хугацаа, ажлын эхлэлтэй уялдуулан тохиролцсон хугацаанд ЭХЯ/ТХН-д хүргүүлж, хянан батлуулах ёстой.

ЭХЯ-тэй харьцахдаа гүйцэтгэгч болон дэд гэрээлэгчийн БОНЭМАА ажилтнуудын тайлагнах шугамыг харуулсан байгууллагын бүтэц нь гэрээний хэлэлцээрийн гол хэсэг бөгөөд гэрээний баримт бичигт багтаах шаардлагатай. Энэ бүтэц нь энэхүү БОНУТ-ийн 3-р хэсэгт заасан үүрэг, хариуцлагатай нийцсэн байх ёстой.

ТХН-ийн БОНЭМАА мэргэжилтнүүд гэрээг хянан үзэж, ерөнхий БОНЭМАА шаардлагуудыг үнэлнэ.

Гэрээнд дараах ерөнхий болон төслийн тусгай шаардлагуудыг тусгана:

- БОНУТ-г нарийвчлан боловсруулж БАРИЛГЫН БОНУТ болон дэд төлөвлөгөөг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, мөн БОНҮАТ, ТОХТ, ГЧНШХХ (НСҮАТ/АСТ) зэрэг бусад төлөвлөгөөний холбогдох хэсгүүдийг хэрэгжүүлэх;
- Байгаль орчин, нийгэм, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны ажилтнуудын тоо болон шаардлагатай мэргэжлийн зэрэг, үүрэг хариуцлага (энэ БОНУТ-ийн 3-р хэсэгт заасны дагуу);
- Төслийн шинж чанар, эрсдэл, нарийн төвөгтэй байдал, гэрээлэх үйлчилгээний ажлын хамрах хүрээ;
- Гүйцэтгэгч ЭХЯ-д батлуулахаар боловсруулах төлөвлөгөө, дэд төлөвлөгөө болон ЭХЯ/ТХН-аас гүйцэтгэгч хэрэгжүүлэхээр бэлтгэсэн төлөвлөгөөг гэрээнд жагсаах;
- БОНУТ, БОНҮАТ, ТОХТ, ГЧНШХХ (НСҮАТ/АСТ) болон холбогдох хууль тогтоомжид (энэ БОНУТ-ийн D хавсралтад заасан) тусгагдсан төслийн үүрэг амлалтыг биелүүлэх тодорхой амлалт, мөн бүх шаардлагатай зөвшөөрөл, лиценз, зөвшөөрөл, батламжийг үйл ажиллагаа эхлэхээс өмнө авах;
- Санхүүжүүлэгчийн бодлогын шаардлага болон олон улсын удирдамжийг (энэ БОНУТ-ийн D хавсралтад заасан) тусгайлан иш татах;
- БОНУТ-д заасан сургалтын төлөвлөгөөний дагуу сургалтын шаардлагыг хэрэгжүүлэх;
- Гүйцэтгэгч өөрийн барилга угсралтын ажилчид болон дэд гэрээлэгчдийн БОНЭМАА гүйцэтгэлийг БОНУТ-д заасны дагуу хянах;
- БОНУТ-д нарийвчлан заасан БОНЭМАА үзүүлэлтүүдийг гүйцэтгэгч хэрэгжүүлэх;
- Барилга угсралтын ажилчдын (дэд гэрээлэгчдийн ажилчдыг багтаасан) гомдол барагдуулах механизмыг хэрэгжүүлэх;
- ТОХТ-д тусгагдсан төслийн гомдол барагдуулах механизмыг нарийвчлан тайлбарлаж, гомдлыг contractor болон ЭХЯ/ТХН хооронд хэрхэн шийдвэрлэж буйг тайлагнах;

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

- ТОХТ-д заасан ЭХЯ-ийн төслийн түвшний гадаад оролцогч талуудын гомдол барагдуулах механизмыг гүйцэтгэгч болон дэд гэрээлэгчид хэрэгжүүлж, оролцогч талуудад гэрээлэгчийн үйл ажиллагаатай холбоотой гомдлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар тодорхой мэдээлэл өгөх (төслийн талбай болон дагалдах байгууламж, дэд бүтцийн ажилд хамаарна);
- БОНУТ-д заасны дагуу БОНЭМАА гүйцэтгэлийн бүртгэл хөтлөх, тайлагнах шаардлагыг хангах;
- Гүйцэтгэгч талбайг хааж, гарч явах нөхцөлд тавигдах байгаль орчны шаардлага, талбайг сэргээн засварлах нөхцөл, ажилтнуудыг цомхотгохтой холбоотой шаардлага (ялангуяа орон нутгийн ажилчидтай холбоотой) БОНУТ-д заасны дагуу;
- Гэрээнд гүйцэтгэгч нь дэд гэрээлэгч, ханган нийлүүлэгчдийн БОНЭМАА гүйцэтгэлийн хариуцлагыг хүлээх бөгөөд сонгон шалгаруулалтдаа EHSS асуудлыг харгалзан үзэх тухай тодорхой заалт;
- Гүйцэтгэгч БОНЭМАА шаардлагыг биелүүлээгүйгээс ажилчид, орон нутгийн иргэд, хувь хүмүүс болон байгаль орчны нөөцөд ноцтой нөлөөлөл үзүүлэх, мөн албан ёсоор мэдэгдэл авсны дараа дутагдлыг засахгүй тохиолдолд ЭХЯ нь өөр этгээдийг томилж, төлбөр хийж, хохирлыг засах буюу нөлөөллийг арилгах эрхтэй бөгөөд тухайн этгээдэд төлсөн хэмжээгээр гүйцэтгэгчийн төлбөрийг бууруулах;
- Барилга угсралтын явцад БОНЭМАА нөлөөллийг хянах тодорхой бууруулах арга хэмжээг үндсэн ажлын нэг хэсэг гэж үзэх бөгөөд нэмэлт арга хэмжээ гэж тооцохгүй

Саналын үнэлгээ

Үнэлгээний шалгуурыг тендерийн багцын хамт, БОНЭМАА (байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал)-ийн асуудлыг багтаан тогтооно. Саналыг үнэлэх багт ТХН-ийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, байгаль орчин, нийгмийн мэргэжилтнүүд оролцож, оролцогчдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, байгаль орчин, нийгмийн чадавхийг үнэлнэ.

Ажлын зөвшөөрөл

ЭХЯ нь БАРИЛГЫН БОНУТ болон холбогдох бүх дэд төлөвлөгөө бүрэн боловсруулагдсан, хэрэгжүүлэхэд бэлэн байгааг баталгаажуулсны дараа л гүйцэтгэгчийг талбайд нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгоно. Гүйцэтгэгч нь түр газрын ашиглалтын эрхийг авсан бөгөөд холбогдох ГЧНШХХ-ийн заалт, протоколыг тодорхой ажлын талбайд хэрэгжүүлсэн болохыг нотлох шаардлагатай. Эдгээр арга хэмжээг ТХН баталсны дараа ажлыг эхлүүлэх зөвшөөрөл болон ажлын зөвшөөрөл олгогдоно.

Гүйцэтгэгчид цаг болон/эсвэл материалын тооцоо хийхээс өмнө ажлын зөвшөөрөл авах ёстой. Энэ зөвшөөрөл нь ажлын эхлэлийг баталгаажуулж, гүйцэтгэлийн үр дүнг тодорхойлох, төсөв болон хуваарийн хязгаарлалтыг тогтоох, хариуцсан менежерийг тодорхойлох, бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээний хянан үзэгч, хүлээн авагчдыг заана. Зөвшөөрөгдсөн ажил дуусмагц ажлын зөвшөөрлийн маягтыг хааж, зөвшөөрлийг хүчингүй болгоно.

Холбоо барих цэг

Гэрээний асуудлаар гүйцэтгэгч бүр ЭХЯтай харилцах нэг цэгийн холбоо барих хүнтэй байна

Эхлэлийн уулзалт ба талбайн танилцуулга

Эхний ажлууд эхлэхээс өмнө ЭХЯ нь гүйцэтгэгч болон гол дэд гэрээлэгчидтэй талбайд ирэхээс өмнө эхний уулзалтыг зохион байгуулна. Энэхүү уулзалтын зорилго нь төлөвлөсөн үйл ажиллагаа болон төслийн хуваарийг хянах, БОНЭМАА (байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал)-ийн шаардлагыг хянах, бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, хянахад оролцогч талуудын үүргийг тодорхойлох, төслийн онцлогт тохирсон танилцуулга болон сургалтын агуулгыг тохиролцох явдал юм.

Эхний уулзалтаар талбайд нэвтрэх хяналт, аюулгүй байдлын удирдлагын тогтолцоог хэрхэн хамгийн оновчтой зохицуулах, үндсэн барилга угсралтын талбай (ажилчдын байрны хамт) болон бусад барилгын талбай дахь БОНЭМАА үйл ажиллагааны удирдлагын талаар хэлэлцэнэ. ТХН-ийн Байгаль орчны хяналтын ажилтан, Эрүүл мэнд ба аюулгүй байдлын мэргэжилтэн, Нийгмийн мэргэжилтэн, мөн

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

гүйцэтгэгчийн төслийн менежер, БОН менежер, ЭМАА менежер нар оролцож, бүх байгаль орчин, нийгмийн үүрэг амлалтыг дахин баталгаажуулж, талбайн байгууламжийн үе шатанд анхны нийцлийн цэгүүд болон зохицуулалтын шаардлагыг тогтооно

Талбайн үзлэг

Хяналтын инженер нь барилга угсралтын ажлын эхний долоо хоногуудад өдөр бүр талбайд очиж, гүйцэтгэгчийн төслийн менежер, БОН менежер болон ЭМАА менежерт удирдамж өгч, үйл ажиллагааг хянах, БОНЭМАА гүйцэтгэлийн талаар нийтлэг хүлээлт бий болгоход чиглүүлнэ. Талбайн үзлэг нь үйл ажиллагааны туршид үргэлжилж, хангалттай хяналт, идэвхтэй мониторинг, зохистой БОНЭМАА гүйцэтгэлийг хангахын тулд ЭХЯ-ийн БОНУТО-д заасан янз бүрийн арга барил, өөр өөр цагийн хуваарийг ашиглан (жишээлбэл: үзлэг, аудит) хэрэгжүүлнэ. Гүйцэтгэгч нь эдгээр талбайн үзлэгийн үеэр зохистой харилцаа холбоог хангах бүх шаардлагатай зохицуулалтыг хийж, шаардлагатай тохиолдолд ТХН-ийн БОНЭМАА ажилтнуудтай хамт явна.

Явцын тайлан

Гүйцэтгэгч нь төслийн нийт ахиц дэвшлийг мэдэж байх бөгөөд үүнд дэд гэрээлэгчдийн ахиц дэвшил багтана. Гүйцэтгэгч нь ахиц дэвшлийг ЭХЯ, ТХН-тай тохиролцсон хэлбэрээр хяналтын гэрээний менежерт долоо хоног бүр тайлагнана. Мөн гүйцэтгэгч нь сар бүрийн төслийн ахиц дэвшлийн тайланд багтаах БОНЭМАА (байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал)-ийн шинэчлэлтийг хяналтын зөвлөхөөр бэлтгүүлж, ТХН-аар батлуулан төслийн санхүүжүүлэгчид хүргүүлэх шаардлагатай.

Гүйцэтгэгч нь ажлыг эхлэхээс өмнө төслийн хэрэгжилтийн төлөвлөгөөг боловсруулж, хүргүүлэх бөгөөд уг төлөвлөгөөнд төслийн бүх талуудыг тайлбарлаж, БОНЭМАА асуудлын удирдлагыг багтаана. Энэ төлөвлөгөө нь долоо хоног болон сар бүрийн тайлагналын бүтэц, агуулгыг харуулж, ТХН-аар батлагдана.

Гүйцэтгэгч нь БОНУТ-д заасны дагуу БОНЭМАА гүйцэтгэлийг хянаж, бүртгэл хөтлөх шаардлагатай. Гүйцэтгэгч нь БОНЭМАА гүйцэтгэлийн долоо хоног тутмын ахиц дэвшлийн тайланг бэлтгэн хүргүүлнэ. Тайлагнах БОНЭМАА мэдээлэл нь дараах зүйлсийг багтаах бөгөөд үүгээр хязгаарлагдахгүй

- Аюулгүй ажиллагааны ажилласан цаг, бүртгэгдэхүйц тохиолдол болон холбогдох үндсэн шалтгааны шинжилгээ (ажлын цаг алдагдсан тохиолдол, эмнэлгийн тусламжийн тохиолдол), анхны тусламжийн тохиолдол, өндөр эрсдэлтэй ойрхон тохиолдсон осол, хэрэгжүүлсэн засварлах, нөхөн сэргээх болон урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ;
- Байгаль орчны тохиолдол, ойрхон тохиолдсон осол болон мөрдөн шалгах дүн;
- Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын гэмтэлтэй холбоотой тохиолдол болон нас баралттай холбоотой осол;
- БОНЭМАА шаардлага (зөвшөөрөл болон үндэсний хуулийг зөрчсөн тохиолдол, төслийн амлалт, бусад эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгэм, байгаль орчны шаардлагууд);
- Гүйцэтгэгч, инженер болон бусад этгээд, эрх бүхий байгууллагаас хийсэн БОНЭМАА үзлэг, аудитын дэлгэрэнгүй (огноо, үзлэг/аудит хийсэн хүний нэр, очсон талбай, хянан үзсэн баримт, гол олдвор, авсан арга хэмжээ);
- Хүний нөөц (ажилчдын тоо, гарал үүсэл (гадаад, орон нутгийн, орон нутгийн бус иргэд), хүйс, ур чадварын түвшин (ур чадваргүй, ур чадвартай, удирдах, мэргэжлийн, менежмент));
- EHSS ажиллах хүчний бүрэлдэхүүн (шинээр ажилд авсан болон гарсан хүмүүс, одоогийн ажилтнуудын нэр, албан тушаалын жагсаалт);
- Сургалт, үүнд БОНЭМАА-ны асуудлаар зохион байгуулсан “товч ярилцлага”-ууд (огноо, сургалтад хамрагдсан хүний тоо, хамрагдсан сэдэв);
- Барилга угсралтын ул мөрийн удирдлага, нөхөн олговорын хилээс гадуур хийсэн ажил болон барилга угсралтын явцад үүссэн томоохон гадуурх нөлөөллийн дэлгэрэнгүй (огноо, байршил, нөлөөлөл, авсан арга хэмжээ);

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

- Гадаад оролцогч талуудтай харилцах (албан болон албан бус уулзалт, мэдээлэл түгээх, тараах, зөвлөлдсөн эмэгтэй, эрэгтэй хүмүүсийн тоо, эмзэг бүлгийн оролцоо, гарсан гол сэдвүүдийн задрал);
- Аюулгүй байдлын эрсдэлийн дэлгэрэнгүй;
- Ажилчдын гомдол (тохиолдлын огноо, гомдол, ирүүлсэн огноо, авсан арга хэмжээ болон огноо, шийдвэр (байгаа бол) болон огноо, үлдсэн дагаж мөрдөх арга хэмжээ);
- Гадаад оролцогч талуудын гомдол (тохиолдлын огноо, гомдол, ирүүлсэн огноо, авсан арга хэмжээ болон огноо, шийдвэр (байгаа бол) болон огноо, үлдсэн дагаж мөрдөх арга хэмжээ), гомдлын мэдээллийг хүйсээр ангилан бүртгэх шаардлагатай. SEA болон ЖСХД асуудал гарсан тохиолдолд онцгой мэдрэмжтэй хандах шаардлагатай;
- БАРИЛГЫН БОНУТ, дэд төлөвлөгөө болон бусад БОНЭМАА практикт гарсан томоохон өөрчлөлт;
- Төслийн өөрчлөлт болон БОНЭМАА үр дагавар;
- Дутагдал болон гүйцэтгэлийн удирдлага (өмнөх дутагдлын мэдэгдэл болон БОНЭМАА гүйцэтгэлтэй холбоотой ажиглалтад хариу болгон авсан арга хэмжээ, цаашид авах арга хэмжээний төлөвлөгөө, эдгээрийг ЭХЯ асуудлыг хангалттай шийдсэн гэж үзэх хүртэл тайлагнасаар байх ёстой);
- ГГҮ-ийн эсрэг гүйцэтгэл;
- Ахиц дэвшлийн текстэн тайлбар;
- Дотоодын хүрсэн гол үе шатны жагсаалт.

Үйл явцын үнэлгээ

Шаардлагатай тохиолдолд ЭХЯ нь гүйцэтгэгчийн үйл явцыг албан бус байдлаар үнэлэхийг хүсэж болно. Энэ нь гүйцэтгэгчийн төслийн менежер эсвэл гэрээний асуудал хариуцсан гүйцэтгэгч/дэд гэрээлэгчийн холбоо барих хүнтэй хэлэлцүүлэг хийхийг багтаана. Эдгээр үнэлгээг ТХН-ийн менежерийн хүсэлтээр зохион байгуулна.

Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизм

Гүйцэтгэгч нь өөрийн ажиллах хүчний гомдол барагдуулах механизмыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Гүйцэтгэгчийн БОН менежер болон Хүний нөөцийн ахлах нь ажилчдаас гарсан гомдол барагдуулах, удирдах, мөн эдгээрийг тогтмол ЭХЯ-д мэдээлэх үүрэгтэй. Гүйцэтгэгчийн хөдөлмөрийн удирдлагын бүртгэлд ажиллах хүчний гомдол болон тэдгээрийн шийдвэрийн талаарх баримт багтана.

Барилга угсралтын ажилчдын байр

Гүйцэтгэгч нь шаардлагатай тохиолдолд БОНУТ-д заасны дагуу Барилга угсралтын ажилчдын байрны удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Энэ нь БОНУТ-ийн I хавсралтад заасан Барилга угсралтын ажилчдын байрны шалгах хуудас бөглөгдсөний дараа тодорхойлогдоно.

Ёс зүйн дүрэм

Гүйцэтгэгч нь Барилга угсралтын ажилчдын ёс зүйн дүрмийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Мөн уг дүрмийг Хяналтын зөвлөхөд хүргүүлж, хянан батлуулах шаардлагатай. Ёс зүйн дүрэм нь ЭХЯ-ийн үндсэн үнэт зүйлс болон ажлын соёлыг тусгаж, аливаа хэлбэрийн дарамтыг хориглох, ЕСБХБ-ийн ГШ2-ын шаардлагыг багтаана.

Гол үе шатны үнэлгээ

Гэрээний гол үе шатанд төслийн чиглэлийг бүх талуудад ил тод болгох зорилгоор албан ёсны үнэлгээ хийгдэнэ.

Зөрчил

Барилга угсралт болон бусад ажлын аль ч шатанд гүйцэтгэгч нь эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нийгэм, байгаль орчны шаардлагыг хангах зохих арга хэмжээг давтан зөрчлийн мэдэгдэл, анхааруулга өгсний дараа ч авч хэрэгжүүлээгүй, мөн ноцтой БОНЭМАА нөлөөлөл гарч байгаа эсвэл гарч болзошгүй

Гүйцэтгэгчийн удирдлага

тохиолдолд ЭХЯ нь гүйцэтгэгчид ажлаа зогсоох тушаал өгч, БОНЭМАА гүйцэтгэлийг хяналтдаа авч, шаардлагатай түвшинд хүргэх хүртэл ажлыг үргэлжлүүлэхийг хориглоно.

Хаалт ба талбайг хүлээлгэн өгөх

Барилга угсралт дууссан тухай мэдэгдсэн тохиолдолд Байгаль орчны хяналтын ажилтан, Эрүүл мэнд ба аюулгүй байдлын мэргэжилтэн, Нийгмийн мэргэжилтэн нар гүйцэтгэгчийн нөлөөлсөн бүх ажлын талбай болон бусад бүсийг шалгаж, гэрээнд тогтоосон шаардлагууд биелсэн эсэхийг тодорхойлно. ЭХЯ нь БОНЭМАА (байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал)-ийн шаардлагууд бүрэн биелсэн гэж үзсэний дараа л гүйцэтгэгчид тоног төхөөрөмж, ажилтнуудаа хаах зөвшөөрөл олгоно. Гэрээний явцад гарсан асуудлуудыг ЭХЯ-ийн хүлээлгэн өгөх үеийн үнэлгээ, баталгаажуулалтын явцад нягтлан шалгаж, ирээдүйд дахин гарах боломжийг харгалзан үзэх шаардлагатай.

Бүх шаардлагатай БОНЭМАА заалтууд бүрэн биелсэн, зохих хяналт болон шаардлагууд хэрэгжсэн эсэхийг баталгаажуулахын тулд ЭХЯ нь ажлын төгсгөлд шалгах шаардлагатай бүх холбогдох БОНЭМАА үзүүлэлтүүдийг багтаасан шалгах хуудас боловсруулна. Хүлээгдэж буй асуудал, шаардлага байвал эдгээрийг гүйцэтгэгчид мэдэгдэж, тохиролцсон хуваарийн дагуу шийдвэрлэх ёстой.

Үйл ажиллагаанд шаардлагатай бодлого, журам, удирдамжид барилга угсралтын явцад олж авсан сургамжууд, мөн БОНҮАТ болон БОНУТ-ийн амлалтуудыг тусгах ёстой.

Хавсралт D

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Монгол улсын шаардлага

Монгол Улсын байгаль орчин, нийгмийн гол хууль тогтоомжуудыг доорх хүснэгтэд нэгтгэн харууллаа.

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
Монгол улсын үндсэн хууль	Монгол Улсын Үндсэн хууль нь төлөөллийн ардчиллыг тогтоож, төрийн үндсэн чиг үүргийг баталгаажуулсан бөгөөд эрх мэдлийн хуваарилалт, сонгуулийн мөчлөгийг багтаасан. Мөн шашин шүтэх эрх чөлөө, зорчих эрх, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх, хувийн өмчийн эрх зэрэг хүний эрхийг баталгаажуулсан. 2019 онд Монгол Улс Үндсэн хуулиндаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, иргэдийн эдийн засгийн боломжийг нэмэгдүүлэх, улсын өргөн хүрээтэй байгалийн баялаг болон түүнээс олсон орлогыг хэрхэн удирдах, хянах эрхийг иргэдэд илүү олгох зорилго тавьсан.	1992	1999, 2019, 2022, 2023
Иргэний хууль	Энэ хууль нь хуулийн этгээдүүдийн хооронд үүсэх материаллаг болон материаллаг бус баялгатай холбоотой харилцааг зохицуулна. Эдгээр харилцааг зохицуулах иргэний хууль тогтоомж нь хэд хэдэн үндсэн зарчимд тулгуурладаг. Үүнд: иргэний эрх зүйн харилцаанд оролцогчдын тэгш байдал ба бие даасан байдал, өмчийн халдашгүй дархан байдал, гэрээний эрх чөлөө, хувийн хэрэгт хөндлөнгөөс оролцохгүй байх, иргэний эрх, үүргийг чөлөөтэй хэрэгжүүлэх, зөрчигдсөн эрхийг шүүхийн тогтолцоогоор сэргээх ба хамгаалах зэрэг зарчим багтана.	2022	Сүүлийн нэмлт өөрчлөлтүүд 2021, 2021, 2023, 2024
Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль	“Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” нь 1995 оны 3 дугаар сарын 30-нд батлагдаж, 2024 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон. Энэ хууль нь төр, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хоорондын харилцааг зохицуулж, эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах хүний эрхийг баталгаажуулах, экологийн тэнцвэртэй нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг хангах, байгаль орчныг одоо болон ирээдүй хойч үед хамгаалах, байгалийн баялгийг зөв зохистой ашиглах, сэргээх зорилготой. Хуульд хариуцлагын тогтолцоог бий болгосон бөгөөд буруутай этгээд нь үйл ажиллагаанаасаа үүдэн гарсан байгаль орчны сөрөг нөлөөлөл болон байгалийн баялгийг сэргээх зардлыг нөхөн төлөх үүрэгтэй. Мөн албан үүргээ биелүүлээгүй албан тушаалтанд хариуцлага тооцно гэж заасан. Үүнээс гадна аливаа үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь байгаль орчны үнэлгээ хийлгэхээр байгаль орчны шинжээчийг томилох үүрэгтэй бөгөөд байгаль орчинд учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх торгууль ногдуулж болно. Байгалийн баялгийн өмчлөл болон байгаль орчны хамгаалалттай холбоотойгоор аж ахуйн нэгж, байгууллага нь гэрээ, тусгай зөвшөөрөл, лицензийн дагуу холбогдох	2012 (Шинэчилсэн хувилбар)	2015, 2017. 2022, 2023, 2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	төлбөрийг төлж, хураамжийг бүрдүүлэн байгалийн баялгийг ашиглаж болно (6.2 дугаар зүйл). Байгаль орчны аудит хоёр жил тутам хийгдэх бөгөөд аж ахуйн нэгж нь байгаль орчны аудитын тайланд тусгагдсан зөвлөмжийг хэрэгжүүлж, хэрэгжилтийн тайлангаа аудитын тайланд заасан хугацаанд аймгийн Байгаль орчны газарт хүргүүлэх ёстой (10.1 дүгээр зүйл).		
Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай хууль	“Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай хууль” нь 2012 оны 5 дугаар сарын 17-нд батлагдаж, 2024 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон. Энэ хуулийн зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16.2 дугаар зүйлийг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй экологийн тэнцвэргүй байдлыг урьдчилан сэргийлэх, бүс нутаг болон салбарын хүрээнд байгалийн баялгийг байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөтэйгээр ашиглах, хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, төслийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх эсэх талаар шийдвэр, дүгнэлт гаргах явдал юм. Мөн оролцогч талуудын хоорондын зохицуулалтыг хангах зорилготой.	2012	2024
Газрын хэвлийн тухай хууль	“Монгол Улсын Газрын хэвлийн тухай хууль” нь газрын хэвлийн баялгийг ашиглах, хамгаалах харилцааг зохицуулж, эдгээр баялаг нь одоо болон ирээдүй хойч үед ашиг тусаа өгөхийг хангахад чиглэнэ. Энэ хууль нь дэд хөрсийг улсын өмч гэж тогтоож, Монгол Улсын Үндсэн хуультай нийцүүлэн өмчлөлийг өөрчлөхийг хориглодог. Хууль тогтоомжид Үндсэн хууль, Монгол Улсын Газрын хэвлийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомж багтах бөгөөд зөрчил гарсан тохиолдолд олон улсын гэрээ давуу эрхтэй үйлчилнэ. Газрын хэвлий нь хөрсний гадаргуугийн доорх орон зай гэж тодорхойлдог бөгөөд энэ гүнд орших бүх материал, геологийн объект багтана. Ашиглалтын хэлбэрээс үл хамааран бүх газрын хэвлий нь улсын өмчид хамаарах нэгэн цогц сан гэж үзнэ. Энэ цогц хууль тогтоомж нь эдгээр чухал байгалийн баялгийг үр ашигтайгаар ашиглах, хамгаалах харилцааг зохицуулахад чиглэсэн. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд нь ердийн ашигт малтмал олборлох, цэвэр ус ашиглах эрхтэй бөгөөд энэ нь уурхайн эрх олголгүйгээр, харьяалах сум, дүүргийн Засаг даргын зөвшөөрлийн үндсэн дээр бизнесийн болон ахуйн хэрэгцээнд ашиглаж болно (18 дугаар зүйл). Газрын хэвлий ашиглагчдын үндсэн эрх, үүрэг (20 дугаар зүйл): 3. Газрын хэвлийг ашиглахад үүсч болзошгүй хортой нөлөөнөөс хий мандлын агаар, газар, ой, ус, рашаан, мал ан амьтан, байгаль орчны бусад объект, барилга байгууламжийг найдвартай хамгаалах, түүнчлэн тусгай хамгаалалттай газар, байгалийн болон түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн хадгалалт, хамгаалалтыг хангах;;	1988	2023

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	4. Газрын хэвлийг ашиглах явцад эвдэрсэн газрыг аюул осолгүй болгож, цаашид ашиглаж болохуйцаар засаж тохижуулан анх зөвшөөрөл олгосон нутгийн захиргааны байгууллагад хүлээлгэн өгөх; 5. Газрын хэвлийг ашиглах үед илэрсэн үнэт металл, үнэт чулуу болон шинжлэх ухаан, түүх, соёлын үнэт зүйлийг улсад тушаах.		
Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль	"Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль" нь 2012 оны 5 дугаар сарын 17-нд батлагдаж, 2022 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон. Энэхүү хуулийн зорилго нь хөрсийг доройтлоос хамгаалах, нөхөн сэргээх, цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино. Хуульд хөрсний доройтол, цөлжилтийн нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тогтоосон. Үүнд: • Хөрсний доройтол, цөлжилтийн төлөв байдлын ангиллыг тогтоож, зохих арга хэмжээг авах; • Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага тогтоосон цэгээс бусад газарт хөрсийг хог хаягдлаар бохирдуулахгүй байх; (7.2.1 дүгээр зүйл); • Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага эзэмшлийн болон өмчлөлийн газрын 10 хувиас доошгүй талбайд зохих журмын дагуу мод тарьж, зүлэгжүүлэх; (7.2.4 дүгээр зүйл); • Тогтоосон авто зогсоол болон авто замын зорчих хэсгээс бусад газарт тээврийн хэрэгсэл зогсоох, зорчихыг хориглох. (7.2.5 дүгээр зүйл); • Хөрсөнд учруулсан хохирлын хэмжээг тогтоох үйл ажиллагааны зардлыг тухайн газар өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагч иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн, аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрөө хариуцах бөгөөд нийтийн эзэмшлийн газрын хөрсөнд учруулсан хохирлын хэмжээг тогтоох үйл ажиллагааны зардлыг тухайн аймаг, нийслэлийн төсвөөс санхүүжүүлнэ. (11.4 дүгээр зүйл), мөн уг хохирлыг арилгаж, нөхөн сэргээх үүрэгтэй (9.3 дүгээр зүйл).	2012	2022
Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь тусгай хамгаалалттай газар нутгийн ашиглалт, ангиллыг зохицуулж, Монгол Улсын байгалийн үзэсгэлэнт газар нутгийг хадгалан хамгаалахад чиглэнэ. Хууль нь байгалийн бүс нутгийн өвөрмөц онцлогийг хадгалах, ховор болон устаж болзошгүй амьтан, ургамлыг хамгаалах, түүх, соёлын дурсгалт газрыг хамгаалах, байгалийн аялал жуулчлалын үзэмжит газрыг хамгаалах зорилготой. Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийг хуульд дараах дөрвөн ангилалд хуваасан. Үүнд: хатуу хамгаалалттай газар, үндэсний парк, байгалийн нөөц газар, улсын дурсгалт газар. Энэ ангилал нь улсын үнэтэй байгалийн	1994	2023

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	болон соёлын өвийг иж бүрэн хамгаалах арга барилыг хангаж байна.		
Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтын бүсийн тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтын бүсийг тогтоох болон тэнд явуулах үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино. Хуульд хамгаалалтын бүсийг хоёр ангилалд хуваан тодорхойлсон бөгөөд үүнд: тусгай хамгаалалттай газар нутагболон Байгалийн нөөц газар багтана.	1995	
Амьтны тухай хууль	Энэхүү хууль нь амьтны нөөцийг хамгаалах, өсгөн үржүүлэх, зөв зохистой ашиглахтай холбоотой үйл ажиллагааг зохицуулахад чиглэнэ. Хууль нь мал аж ахуй болон гэрийн тэжээвэр амьтнаас бусад амьтдыг хамгаалж, тэдгээрийн генетикийн болон байгаль орчны бүрэн бүтэн байдлыг хадгалахад онцгойлон анхаардаг. Энэ хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Генетикийн нөөцийн тухай хууль зэрэг бусад холбогдох хууль тогтоомжийг харгалзан үздэг. Хэрэв энэхүү хууль болон Монгол Улсын оролцогч олон улсын гэрээний хооронд зөрчил гарвал олон улсын гэрээний заалт давуу эрхтэй үйлчилнэ. Мөн хэрэв амьтанд хохирол учирсан тохиолдолд нөхөн төлбөрийн хэмжээг тухайн амьтны экологийн-эдийн засгийн үнэлгээний дотоод үнэ цэнийг хоёр дахин үржүүлэн тооцох бөгөөд уг үнэлгээг Засгийн газар тогтооно (37.2 дугаар зүйл).	2012	2024
Байгалийн ургамлын тухай хууль	Монгол Улсад ургамлын нөөцийг зохицуулах, хамгаалах нь улсын баялаг биологийн олон янз байдал, өвөрмөц экосистемийг харгалзан үзвэл нэн чухал ач холбогдолтой. ‘Монгол Улсын Байгалийн ургамлын тухай хууль’-ын зорилго нь ой болон тариалангийн ургамлаас бусад байгалийн ургамлыг тогтвортой ашиглах, зөв зохистой удирдах, нөхөн сэргээхэд оршино. Энэ хууль нь Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Генетикийн нөөцийн тухай хуультай хамт байгаль орчны хууль тогтоомжийн салшгүй хэсэг юм. Ургамлыг нөөц болон нөхөн сэргээх чадвараар нь дараах байдлаар ангилна (3.2 дугаар зүйл): • Нэн ховор; • Ховор; • Элбэг. Нэнэ ховор ургамал нь байгалиараа нөхөн сэргэх чадваргүй, тархац маш хязгаарлагдмал, ашиглах нөөцгүй, устах аюулд орсон ургамлыг хэлнэ (энэ хуулийн хавсралтад заасны дагуу) (3.3 дугаар зүйл). Ховор ургамал нь байгалиараа нөхөн сэргэх чадвар хязгаарлагдмал, тархац болон нөөц нь хязгаарлагдмал, устах аюулд ойртоод буй зүйлсийг хэлнэ. Ховор ургамлын жагсаалтыг Засгийн газар батална (3.4 дүгээр зүйл).	1995	2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	3.3 болон 3.4 дүгээр зүйлд заагдаагүй ургамлыг элбэг ургамал гэж үзнэ. Иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашигласан газрыг нөхөн сэргээх нөхцөл бүрдүүлсний дараа эсвэл өөрийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээж, холбогдох журмын дагуу сум, дүүргийн Засаг даргад хүлээлгэн өгөх үүрэгтэй (9 дүгээр зүйл).		
Ургамлын эрүүл мэнд, ургамлыг хамгааллын тухай хууль	Монгол Улсын Ургамлын эрүүл мэнд, ургамлыг хамгаалах тухай хууль нь улсын хөдөө аж ахуйн бүрэн бүтэн байдал, байгалийн тэнцвэрийг хамгаалахад чиглэсэн иж бүрэн эрх зүйн зохицуулалт юм. Энэхүү хуулийн үндсэн зорилго нь хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, чөлөөт худалдааг дэмжих, Монгол орны өргөн уудам, олон янзын газар нутгийн хэмжээнд ургамлын эрүүл мэндийг хамгаалахад оршино.	2024	-
Ойн тухай хууль	Энэхүү хууль нь Монгол Улсын ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, эзэмших, ашиглах, мөн ой болон хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зарчим, зохицуулалтыг тогтооно. Хууль нь улсын ой модны экологийн бүрэн бүтэн байдал, биологийн олон янз байдлыг хамгаалахад чиглэнэ.	2012	2023
Усны тухай хууль	Монгол Улсын Усны тухай хууль нь анх 2004 онд батлагдаж, 2020 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон бөгөөд усны нөөцийн менежментийн суурь хууль юм. Энэ хууль нь Монгол Улсын усны нөөцийг зөв зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээхтэй холбоотой харилцааг зохицуулах зорилготой. Хуульд дараах чухал зарчмуудыг тусгасан. Үүнд: Усны нөөцийн нэгдсэн менежментийг (УННМ) бий болгох; УННМ-ийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх төрийн байгууллагуудын мандатыг тогтоох; Усны сав газрын байгууллагыг бий болгох (усны сав газрын агентлаг, усны сав газрын зөвлөлөөс бүрдэх); Усны менежментийн үйл ажиллагаанд хувийн хэвшлийг оролцуулах (төрийн өмчит компани, төр-хувийн хэвшлийн түншлэл хэлбэрээр). Мөн хууль нь усны чиг үүргийн олон хэсгийг төв засгаас орон нутгийн засаг захиргаанд шилжүүлсэн. Үүнд: Засаг дарга нар ус ашиглах зөвшөөрөл олгох, хяналт тавих, хүчингүй болгох; Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал хууль хэрэгжилтийг хянах, Засаг даргын тайланг хэлэлцэн батлах, Засгийн газрын бодлого, хөтөлбөр, шийдвэрийг дүгнэх.Тухайлбал, баг, хорооны Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлууд нь худаг, усан сан, усалгааны дэд бүтцийг ашиглах, эзэмших асуудлыг зохицуулж, бэлчээр, хадлангийн талбай, тариалангийн газрыг услах зорилгоор худаг гаргах, усан сан, усалгааны байгууламж барих тухай Засаг даргын саналыг хэлэлцэн шийдвэр гаргана. Усны тухай хууль нь ус хэрэглэгчдэд зөвшөөрөл олгох асуудлыг зохицуулдаг. Ус авах дээд хязгаарыг тогтоох асуудлыг Усны тухай хууль болон “Хотын усан хангамж,	2012	2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	ариутгах татуурга ашиглалт”-ын тухай хууль болон түүний дагуу гарсан журам зохицуулна. Худаг эзэмшихтэй холбоотойгоор, Усны тухай хууль (2012)-д зааснаар иргэд, аж ахуйн нэгжүүд нь ус ашиглах зөвшөөрөл болон тодорхой зориулалт, нөхцөл бүхий гэрээний үндсэн дээр ус ашиглах эрхтэй. Ус ашиглалтын зориулалт, хэрэглээнээс хамааран хоёр ангилал байдаг: ус ашиглагч болон ус хэрэглэгч. Хуулийн дагуу, хэрэв ус хэрэглэгчид (өрхүүд) худаг ашиглах зөвшөөрөл авахыг хүсвэл аймгийн Байгаль орчны газарт дараах мэдээллийг багтаасан хүсэлт гаргана. Үүнд: ашиглах усны зориулалт, хэмжээ; газрын гэрчилгээний хуулбар (өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн); худгийн талаарх мэдээлэл. Аймгийн Байгаль орчны газар ус хэрэглэгч худгуудыг усны мэдээллийн санд бүртгэж, “Худгийн паспорт” олгоно. Хуулийн дагуу усны байгууламж, худгийг эзэмших, ашиглах эрхийг тав хүртэл жилийн хугацаагаар олгоно.		
Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль	Усны бохирдлын төлбөрийн тухай хууль нь 2012 оны 5 дугаар сарын 17-нд батлагдаж, 2024 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон бөгөөд ус бохирдуулсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төлөх нөхөн төлбөр /бохирдлын төлбөр/-ийн хэмжээг тогтоох асуудлыг зохицуулдаг. Энэхүү хууль хэрэгжих, “бохирдуулсан этгээд төлөх” зарчмыг хэрэгжүүлэхэд хууль эрх зүйн саад тотгор үлдсэнгүй.	2012	2024
Агаарын тухай хууль	Энэхүү хууль нь агаар хамгаалах, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, ялгаралтыг бууруулах, хянахтай холбоотой харилцааг зохицуулна. Хууль нь хүрээлэн буй агаарыг хамгаалах, агаарын бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, бохирдуулагч бодисын ялгаралтыг бууруулах, хянах харилцааг зохицуулахад чиглэнэ. Мөн төрийн болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх мэдэл, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүргийг тодорхойлсон. Хууль нь агаарын чанарын хяналт, мэдээлэл түгээх, агаар хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, бусад холбогдох зохицуулалтыг багтаана. Мөн хяналтын тогтолцоо, агаар бохирдуулагч бодисын ялгаралтын улсын нэгдсэн статистик, агаарын нөхцөл, цаг уурын үзэгдэлд зориуд нөлөөлөх, агаарын бохирдлын төлбөр ногдуулах тухай тусгай зүйлүүдийг агуулдаг.	2012	2023
Агаар бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль	Энэхүү хууль нь агаар бохирдуулсны төлбөрийг иргэдэд ногдуулах болон уг төлбөрийг төлөхтэй холбоотой харилцааг зохицуулна. Агаарын бохирдлын төлбөр ногдуулуулах иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэгт зохих ёсоор бүртгүүлэх үүрэг багтана. Төлбөр ногдуулах зүйл, үйл ажиллагааг тодорхойлсноор агаарын бохирдлын бүх эх үүсвэрийг бүртгэх боломжийг хангаж байна. Төлбөр тооцоход	2010	2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	ашиглах хэмжих нэгж нь төлбөрийн хэмжээг тодорхойлохдоо ил тод, нэг мөр байдлыг хангана. Төлбөрийн хэмжээ, тарифын талаар тусгайлан зохицуулсан бөгөөд зарим нөхцөлд төлбөрийг бууруулах, чөлөөлөх зохицуулалт орсон. Төлбөрийг төлөх, тайлагнах журам нь хууль хэрэгжилтийг хялбаршуулсан байдлаар тогтоогдсон. Эцэст нь, хуулийг зөрчсөн этгээдэд ногдуулах хариуцлага, шийтгэл нь хууль тогтоомжийг мөрдөхгүй байх нь ямар хууль эрх зүйн үр дагавартай болохыг онцлон харуулдаг.		
Хог хаяггдлын тухай хууль	Энэхүү хууль нь агаарын бохирдлын төлбөрийг иргэдэд ногдуулах болон уг төлбөрийг төлөхтэй холбоотой харилцааг зохицуулна. Агаарын бохирдлын төлбөр ногдуулуулах иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэгт зохих ёсоор бүртгүүлэх үүрэг багтана. Төлбөр ногдуулах зүйл, үйл ажиллагааг тодорхойлсноор агаарын бохирдлын бүх эх үүсвэрийг бүртгэх боломжийг хангаж байна. Төлбөр тооцоход ашиглах хэмжих нэгж нь төлбөрийн хэмжээг тодорхойлохдоо ил тод, нэг мөр байдлыг хангана. Төлбөрийн хэмжээ, тарифын талаар тусгайлан зохицуулсан бөгөөд зарим нөхцөлд төлбөрийг бууруулах, чөлөөлөх зохицуулалт орсон. Төлбөрийг төлөх, тайлагнах журам нь хууль хэрэгжилтийг хялбаршуулсан байдлаар тогтоогдсон. Эцэст нь, хуулийг зөрчсөн этгээдэд ногдуулах хариуцлага, шийтгэл нь хууль тогтоомжийг мөрдөхгүй байх нь ямар хууль эрх зүйн үр дагавартай болохыг онцлон харуулдаг	2017	2024
Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь Монгол Улсын хилээр хортой болон аюултай химийн бодисыг экспортлох, импортлох, тээвэрлэх, мөн үйлдвэрлэх, хадгалах, худалдах, ашиглах, устгах болон холбогдох хяналтыг зохицуулахад оршино. Химийн бодисыг хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, зэрлэг амьтдад үзүүлэх нөлөөллөөр нь ангилан ‘хортой’ болон ‘аюултай’ гэсэн хоёр ангилалд хуваана. Энэхүү ангиллыг байгаль орчин болон эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүд хамтран батална. Мөн хуульд эдгээр химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрлийн шаардлагыг тодорхойлсон бөгөөд тэсрэх бодисоос бусад тохиолдолд үйлчилнэ. Экспорт, импорт, хил дамнасан тээвэрлэлт, үйлдвэрлэл, худалдаа, ашиглалт, устгал зэрэг үйл ажиллагаанд олгох зөвшөөрлийг ‘Зөвшөөрлийн тухай хууль’-ын дагуу олгоно.	2006	2024
Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль	“Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль” нь соёлын өвийг эрж хайх, бүртгэх, судлах, ангилах, үнэлэх, хадгалах, хамгаалах, сэргээн засварлах, дахин сэргээх, уламжлуулах, өвлүүлэх, өмчлөх, эзэмших, ашиглах, сурталчлахтай холбоотой үйл ажиллагааг зохицуулахад чиглэнэ. Соёлын өвийг материаллаг болон материаллаг бус хэлбэрээр ангилна.	2014	2015, 2016, 2020, 2021, 2023, 2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	Материаллаг өв нь үл хөдлөх түүх, соёлын дурсгалт газар, хөдөлгөөнт дурсгалт эд зүйлсийг хамарна. Материаллаг бус өв нь биет бус соёлын илэрхийлэл, уламжлалыг багтаана. 38 дугаар зүйл. Соёлын өвийг хамгаалахтай холбоотой хориглосон үйл ажиллагаа Соёлын өвд хохирол учруулж болзошгүй дараах үйл ажиллагааг хориглоно: Түүх, соёлын дурсгалт газрын хамгаалалтын бүсэд дэд бүтэц барих, уул уурхай, хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа явуулах (38.1.1); Палеонтологи, археологи, угсаатны зүйн мэргэжлийн байгууллагын урьдчилсан судалгаа, шинжилгээгүйгээр хот, барилга байгууламж барих газар олгох, шинэ зам тавих, хөдөө аж ахуйн газар олгох, усан цахилгаан станц барих, ашигт малтмал хайх, олборлох (38.1.2); Нийтийн өмчийн хөдөлгөөнт түүх, соёлын дурсгалт эд зүйлсийг өмчлөгчийн зөвшөөрөлгүйгээр өөр байгууллага, орчинд шилжүүлэх, хадгалах, тээвэрлэх, зөөх (хуульд тусгайлан заасан тохиолдлоос бусад) (38.1.3); Палеонтологи, археологи, угсаатны зүйн урьдчилсан судалгаа, шинжилгээний дүгнэлтээр соёлын өвд эрсдэл учирч болзошгүй гэж тогтоогдсон тохиолдолд тухайн эдийн засгийн үйл ажиллагааг зогсоох үндэслэл болно (38.2); Хөрс ашиглах явцад материаллаг соёлын өв илэрсэн тохиолдолд хөрс ашиглагч ажлаа зогсоож, шууд сум, дүүргийн Засаг дарга, цагдаа болон холбогдох байгууллагад мэдэгдэх үүрэгтэй (38.3).		
Соёлын өвийн тухай хууль	“Соёлын тухай хууль” нь соёлын талаар төрийн бодлого, зарчмыг тодорхойлж, соёлын үйл ажиллагаа явуулах, түүний удирдлага, зохион байгуулалт, оролцогч талуудын эрх, үүрэг, эдийн засгийн үндсийг тогтоохтой холбоотой харилцааг зохицуулна. Төрөөс соёлын талаар соёлын өвийг төрийн онцгой анхаарал, ивээл дор байлгах; Эх хэл, бичиг үсэг, үндэсний түүх, соёл, өв, уламжлал, зан заншил зэрэг үндэсний үнэт зүйлсийг эрхэмлэн хадгалж, өвлүүлэн уламжлуулснаар нэгдмэл үнэт зүйлийг бэхжүүлэх; Соёлын илэрхийллийн олон янз байдлыг хүндэтгэх, хамгаалах, дэмжих (4 дүгээр зүйл, 4.1 дэх хэсэг).	2021 (Шинэчилсан найруулага)	2023,2024
Газрын тухай хууль	“Газрын тухай хууль” нь 2002 оны 6 дугаар сарын 7-нд батлагдаж, 2024 онд хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон бөгөөд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын газар эзэмших, ашиглах харилцааг зохицуулдаг. Одоогоор уг хууль шинэчлэгдэж байна. “Газрын тухай багац хууль” нь дараах хуулиудыг багтаана: Үүнд: Газрын тухай хууль; Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль; Кадастрын тухай хууль; Газрын төлбөрийн тухай хууль; Нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээнд тулгуурлан газар авах тухай хууль. Энэхүү хууль нь: Газрын	2002	Сүүлийн нэмэлт өөрчлөлт 2017, 2018, 2019, 2022,2023, 2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	хуваарилалт, худалдааг цахим газрын биржээр дамжуулан бэхжүүлэх; Иргэн, хуулийн этгээдийн эрхийг хамгаалах; Салбар хоорондын уялдаагаар газрын нэгдсэн төлөвлөлт, бүртгэлийг дэмжих зорилготой.		
Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь иргэдэд газар өмчлүүлэх болон түүнтэй холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино. Хуульд ‘газар’ гэх мэт гол нэр томьёог тодорхойлсон бөгөөд газар нь газрын гадаргын талбай болон түүний орон зайн давхаргыг хамарна. ‘Иргэнд газар өмчлүүлэх’ гэдэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан газраас Монгол Улсын иргэнд өмчлөх эрхийг шилжүүлэхийг хэлнэ. Иргэнд өмчлүүлсэн газрыг гэр бүлийн хэрэгцээ, хөдөө аж ахуй болон гэр бүлийн аж ахуйн зориулалтаар ашиглаж болно.	2002	Сүүлийн нэмлт өөрчлөлт 2015, 2017, 2015, 2018, 2022, 2024
Хөдөлмөрийн тухай хууль	“Хөдөлмөрийн тухай хууль” нь ажил олгогч, ажилтны эрх, үүргийг тодорхойлж, хамтын гэрээ, хамтын хэлэлцээр, хамтын болон хувь хөдөлмөрийн маргаан, хөдөлмөрийн нөхцөл, ажлын нөхцөл, хууль зөрчсөнтэй холбоотой хариуцлага, мөн хүйсийн тэгш байдлыг хангах асуудлыг зохицуулна. Энэхүү хуульд ажилтны дараах эрхийг баталгаажуулсан. Үүнд: Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хууль, дүрэмд нийцсэн хөдөлмөрийн нөхцлөөр хангагдах; Гүйцэтгэсэн ажлынхаа төлбөрийг авах; Амралт эдлэх; Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалахын тулд бусад ажилтантай чөлөөтэй нэгдэх, төлөөллийн байгууллага болон хамтын гэрээгээр дамжуулан эрхээ хамгаалах; Тодорхой нөхцөлд ажил хаялт зохион байгуулах; Тэтгэвэр, нийгмийн даатгалын эрх, ажил үүргээ гүйцэтгэж байхдаа нас барсан тохиолдолд олгох тэтгэмж болон хөдөлмөрийн болон хамтын гэрээгээр олгогдох бусад хангамж авах. Мөн хууль нь үндэс угсаа, арьс өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, шашин, үзэл бодлоор ялгаварлан гадуурхахыг хориглодог. Гэвч эмэгтэйчүүдийг тусгай журамд заасан тодорхой төрлийн ажил эрхлэхээс хассан байдаг. Хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхахаас хамгаалж, тэднийг жирэмсний амралтад хамруулах эрхийг олгодог. 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эцэг эх хүүхэд асрах чөлөө авах боломжтой бөгөөд ажил олгогч нь тэднийг ажилдаа эргэн ирэхэд дахин ажилд авах үүрэгтэй. Хамтын гэрээг мэргэжлийн болон эдийн засгийн салбарын хүрээнд байгуулж, холбогдох зохицуулагч байгууллагад бүртгүүлж болно. Хөдөлмөрийн арбитрын шүүх нь хамтын хөдөлмөрийн маргааныг, харин хувь хөдөлмөрийн маргааныг шүүх эсвэл комисс шийдвэрлэнэ.	Шинэчилсэн хувилбар 2021	2022, 2023, 2024
Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн зорилго нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйтай холбоотой төрийн бодлого, зарчмыг тогтоох явдал юм. Энэхүү хууль нь ажлын байранд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлага, стандартыг удирдах,	2008	2022, 2023

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	хянахтай холбоотой төрийн байгууллагуудын харилцааг зохицуулахад чиглэнэ. Хууль нь хөдөлмөр эрхэлж буй иргэдэд аюулгүй, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ажлын орчныг бүрдүүлэх зорилгоор хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн стандартыг тодорхой зааварчилгаагаар тогтоосон. Энэхүү хуульд ажилтны эрх; ажил олгогчийн эрх, үүрэг; машин, тоног төхөөрөмжийн ашиглалт; хорт бодис, тэсрэх бодис, цацраг идэвхт болон биологийн бодисын хэрэглээ; галын аюулгүй байдал; ажилтны эрүүл мэндийн үзлэг; хамгаалах хэрэгсэл; хөгжлийн бэрхшээлтэй ажилтнууд; осол, өвчний бүртгэл, шийдвэрлэлт, шалгалт; хууль зөрчсөнтэй холбоотой хариуцлага; төрийн байгууллагуудын эрх мэдлийн хуваарилалт зэрэг зохицуулалтыг тусгасан. Ажил олгогч нь аюулгүй, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ажлын нөхцлийг бүрдүүлэх үүрэгтэй. Машин, тоног төхөөрөмж, өргөх, тээвэрлэх, дамжуулах зориулалттай техник хэрэгслийн ашиглалт, галын аюулгүй байдлын шаардлагын талаар ажил олгогчид нарийвчилсан зааварчилгаа өгсөн. Ажил олгогч нь бүх ажилтанд урьдчилсан болон тогтмол эрүүл мэндийн үзлэгийг үнэ төлбөргүй зохион байгуулах үүрэгтэй. Ажилтан нь аюулгүй, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ажлын байранд ажиллах эрхтэй бөгөөд үйлдвэрлэлийн осолд холбогдох эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдах, шууд аюул заналхийлэлтэй нөхцөлд ажлаа зогсоох эрхтэй.		
Эрүүл мэндийн тухай хууль	Эрүүл мэндийн байгууллагыг тогтолцооны янз бүрийн түвшинд үйл ажиллагаа, бүтэцийн хувьд дахин зохион байгуулсан.	2011	2020, 2021, 2023, 2024
Эрүүл ахуйн тухай хууль	Эрүүл ахуйн тухай хууль нь хүний эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулахад чиглэнэ. Энэхүү хууль нь хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх байгаль орчны нөлөөллийг урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах зорилготой. Байгаль орчин, хот байгуулалт ба барилга, ажлын байр, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, түүхий эд, бүтээгдэхүүн, бэлтгэл бодис зэрэгтэй холбоотой эрүүл ахуйн нөхцөл, шаардлагыг тогтооно. Мөн хууль нь эрүүл мэндэд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх үйл ажиллагаа, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөхтэй холбоотой орон нутгийн захиргаа, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн эрх, үүргийг зохицуулна. Эрүүл ахуйн удирдлага, зохион байгуулалт, хяналт, судалгаа, хориглолт зэрэг асуудлыг хамарч, эрүүл ахуйн цогц хяналт, хэрэгжилтийг хангах зорилготой.	2016	2022, 2023
Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь нийгмийн даатгалын төрөл, хэлбэр, үйлчлэх хүрээг тодорхойлох, даатгалын шимтгэл төлөх эрх зүйн үндсийг тогтоох, нийгмийн даатгалын санг бүрдүүлэх, удирдах, нийгмийн даатгалын байгууллага болон нийгмийн даатгалын байцаагчийн үйл ажиллагааг	2023 (Шинэчилсэн хувилбар)	2024

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	зохицуулах, тэдгээрийн хэрэгжилттэй холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.		
Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь хөдөлмөрийн гэрээ, ажил гүйцэтгэх гэрээ болон бусад ижил төстэй гэрээнд мөрдөх үндсэн цагийн цалин /хөлс/-ыг тогтоохтой холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино. ‘Хамгийн бага цалин’ гэж тодорхой боловсрол, тусгай ур чадвар шаардахгүй энгийн ажил эрхэлж буй ажилтны /цаашид ‘ажилтан’ гэх/ эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор эрх бүхий этгээдээс тогтоосон үндсэн цагийн хөлсний доод хэмжээг ойлгоно. Тодорхой боловсрол, мэргэжил, ур чадвар шаардсан ажил эрхэлж буй ажилтны хөдөлмөрийн гэрээ, ажил гүйцэтгэх гэрээ болон бусад ижил төстэй гэрээнд үндсэн цагийн хөлсийг хамгийн бага цалингаар тогтоохыг хориглоно. Энэхүү хуулийн 3.1-д заасан зохицуулалт нь ажилтан өөрийн цалинг хамгийн бага цалинаас өндөр тогтоох, ажил олгогч /цаашид ‘ажил олгогч’ гэх/ хамгийн бага цалинаас өндөр хөлс олгох боломжийг хязгаарлахгүй. Хамгийн бага цалинг Засгийн газар, ажил олгогч, ажилтны эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төлөөлж, хамгаалдаг улсын түвшний байгууллагын төлөөлөл бүхий гурван талын ‘Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшилцлийн үндэсний хороо’ тогтооно. ‘Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшилцлийн үндэсний хороо’ хамгийн бага цалинг хоёр жил тутамд тогтооно. Хөдөлмөрийн гэрээ, ажил гүйцэтгэх гэрээ болон түүнтэй адилтгах бусад гэрээгээр ажилтан ажиллуулж буй ажил олгогч нь ‘Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшилцлийн үндэсний хороо’-ноос тогтоосон хэмжээнээс багагүй үндсэн цалин /хөлс/ олгох үүрэгтэй.	2010 (шинэчлэн найруулсан)	2015, 2021 (шинэчилэн найруулсан), 2022-
Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хууль	Энэхүү хууль нь үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийг тогтоох, олгохтой холбоотой харилцааг зохицуулах, шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх, мэдээллийн сан бүрдүүлэх асуудлыг хамарна. Хуулийн дагуу өвчний улмаас авах чөлөө нь Засгийн газрын хэрэгжүүлдэг нийгмийн даатгалын хөтөлбөрөөс нөхөн төлөгдөнө. Гэхдээ өвчний чөлөөний эхний тав хоногийг ажил олгогчоос олгоно. Чөлөөг орон нутгийн эмнэлгийн томилогдсон эмнэлгийн комисс тогтооно. Нөхөн төлбөрийн хэмжээг нийгмийн хамгааллын хууль тогтоомжийн дагуу тогтоох бөгөөд ажилтны ажилласан жилээс хамаарна. Өвчний чөлөөний хугацаанд ажилтны хөдөлмөр эрхлэлт баталгаатай байна. Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний тохиолдолд, осол нь ажлын байранд, эсхүл албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа, ажил эхлэхийн өмнө болон дуусаны дараа, ажилдаа ирэх, буцах замд гарсан бол тэтгэмж олгох	2023 (Шинэчлэн найруулсан)	-

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	зохицуулалттай. Хуулиар даатгуулагчид дараах тэтгэмжийг олгоно: Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын тэтгэвэр; Тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр; Түр хугацааны хөдөлмөрийн чадвар алдалтын тэтгэмж; Сэргээн засах зардал.		
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль	Энэхүү хуулийн зорилго нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн төрөл, хүрээ, санхүүжилт, тогтолцооны зохион байгуулалтыг тодорхойлох замаар хөдөлмөр эрхлэлтийг зохицуулахад оршино.	2011 (Шинэчилсэн найруулга)	-
Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль	Энэхүү хууль нь улс төр, эрх зүй, эдийн засаг, нийгэм, соёл, гэр бүлийн харилцаанд хүйсийн тэгш байдлыг хангах, түүний хэрэгжилттэй холбоотой харилцааг зохицуулахад чиглэнэ. Хууль нь эрх зүйн болон бодлогын боловсруулалт, түүнчлэн хууль, бодлого боловсруулахтай холбоотой байгууллага, агентлагийн бүх үйл ажиллагаанд хүйсийн тэгш байдлыг тусгахыг шаарддаг. Хуулиар хүйсийн тэгш байдлыг хангах ерөнхий зарчим, бодлого (5 дугаар зүйл); хүйсийн ялгаварлан гадуурхалтыг хориглох (6 дугаар зүйл); эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн тэгш байдлыг хангах тусгай арга хэмжээ (7 дугаар зүйл); төрийн байгууллага, эдийн засаг, нийгэм, соёлын салбарт хүйсийн тэгш байдлыг хангах баталгаа (Хоёрдугаар бүлэг); байгууллагын зохион байгуулалт (Гуравдугаар бүлэг); хүйсийн тэгш байдлыг зөрчсөнтэй холбоотой гомдол гаргах (23 дугаар зүйл); хүйсийн тэгш байдлыг хангахтай холбоотой гомдол барагдуулах (24 дүгээр зүйл); мөн хуулийг зөрчсөнтэй холбоотой хариуцлагын зохицуулалтыг тусгасан.	2011	Олон удаагийн нэмэлт, өөрчлөлт
Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль	Энэхүү хууль нь хүүхдийг бие махбодийн шийтгэлээс хамгаалах эрхийг илтгэн баталгаажуулсан.	2024 (шинэчилсэн найруулга)	-
Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль	Энэхүү хууль нь эмэгтэйчүүд, охидын эсрэг хүчирхийллийг шийдвэрлэхэд чиглэнэ.	2016 (шинэчилсэн найруулга)	2019, 2021, 2022, 2023-
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний эрхийг хамгаалах тухай хууль	Энэхүү хууль нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн амьдралд оролцох тэгш эрхийг хангах, хэрэгжүүлэх, хамгаалахад чиглэсэн зарчим, эрх, үүргийг тодорхойлох, төрийн байгууллага, иргэн болон хуулийн этгээдийн оролцоотой холбоотой харилцааг зохицуулна.	2016	2021, 2022, 2023-

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол барагдуулах тухай хууль	Энэхүү хууль нь гомдол барагдуулах механизмын тодорхой хэсгийг хамардаг. Хуулиар төрийн байгууллага иргэдийн өргөдөл, гомдолд 30 хоногийн дотор хариу өгөх үүрэгтэй. Шаардлагатай тохиолдолд тухайн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр энэ хугацааг нэмэлтээр 30 хоног хүртэл сунгаж болно. Өргөдөл гаргагч, гомдол гаргагчид хугацаа сунгасны талаар мэдэгдэнэ.	1995	Олон удаагийн нэмэлт тодотгол хийсэн
Газрын төлбөрийн тухай хууль	Энэхүү хууль нь газрын төлбөр төлөгчийг тодорхойлно. Үүнд: Монгол Улсын иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хууль тогтоомжийн дагуу газар эзэмших, ашиглах эрхийн шийдвэрийн үндсэн дээр газар эзэмшиж, ашиглаж буй тохиолдолд, мөн гадаадын дипломат төлөөлөгчийн газар, консулын газар, олон улсын байгууллагын төлөөлөгчийн газар, гадаадын хуулийн этгээд, иргэн, харьяалалгүй хүн газар ашиглаж буй тохиолдолд газрын төлбөр төлөгчид тооцогдоно. Газрын төлбөр ногдуулах газар: Газрын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан нэгдсэн газрын ангиллын үндсэн ангилалд багтах газар, тусгай зориулалтын газар, эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад эзэмшүүлэх, ашиглуулах газар төлбөр ногдуулна. Мөн хууль нь газрын үнэлгээний шударга үнэ цэнийг тодорхойлох, газрын төлбөр тооцоход ашиглах үзүүлэлтүүдийг тогтоох, газрын төлбөрийн хувь хэмжээ, хувь хэмжээг тогтоох, газрын төлбөрөөс чөлөөлөх зохицуулалт, газрын төлбөртэй холбоотой маргааныг шийдвэрлэх асуудлыг хамарна.	1997	Олон удаагийн нэмэлт тодотгол хийсэн
Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын А-117 дугаар тушаал (Нарийвчилсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнд нийгмийн үр дагаврыг тусгах)	Энэхүү тушаалаар Байгаль орчны нарийвчилсан нөлөөллийн үнэлгээний үр дүнг олон нийтэд ил тод болгох, орон нутгийн иргэдтэй зөвлөлдөх шаардлагыг тогтоосон. БОННҮ-г гүйцэтгэгч компани/зөвлөх нь орон нутгийн захиргаа, нөлөөлөлд өртөж болзошгүй иргэд, оршин суугчдаас санал авах ёстой. Мөн БОННҮ-ийн зөвлөх нь төслийн онцлогт тохирсон оролцоог зохион байгуулж, иргэдийн оролцоог хангах, төслийн мэдээллийг ил тод болгох арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Үүнд ашиглах боломжтой аргуудыг дараах байдлаар тодорхойлсон: жишиг судалгаа, асуулга, ярилцлага, нийгмийн нөөцийн зураглал, нээлттэй хэлэлцүүлэг, бүлгийн хэлэлцүүлэг. БОННҮ -ийн тайланд дараах мэдээллийг багтаах ёстой: • Төслийн нөлөөлөлд өртсөн иргэд, оролцогч талуудтай хийсэн уулзалт, зөвлөлдөх ажиллагаа, явуулсан судалгаа, мэдээллийг хэзээ, хэрхэн ил болгосон, оролцогчдын ирцийн мэдээлэл;	2014	-

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	• Хэлэлцүүлгийн үеэр голчлон ярьсан сэдэв, гарсан гол асуудлын талаарх мэдээлэл; • Зөвлөлдөх ажиллагааны үеэр гарсан үндэслэлтэй санал, зөвлөмжийг төслийн төлөвлөлт, хэрэгжилт, үйл ажиллагаанд тусгах. Хэрэв төсөл нь хэд хэдэн баг, сумын нутаг дэвсгэрийг хамарсан бол БОННҮ -ийн зөвлөх тухайн багуудад олон нийтийн хурал зохион байгуулж, нэмэлт санал, санаачлагыг авах ёстой. Мөн тухайн сумын хуралд мэдээлэл өгч, хурлын гишүүдийн төсөлтэй холбоотой байр суурийг сонсох шаардлагатай.		
Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын А-03 дугаар тушаал (Олон нийтийн оролцоог хангах журам)	Энэхүү тушаал нь Байгаль орчны стратегийн нөлөөллийн үнэлгээ, Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ болон байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээнд (БОННҮ) хамаарна. Үүнд дараах шаардлагуудыг тогтоосон: мэдээллийг ил тод болгох, мэдээлэлд нэвтрэх боломжийг хангах, мэдээлэл солилцоог баталгаажуулах; хөгжлийн бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөний санаачлагчид болон нөлөөлөлд өртөж болзошгүй иргэд (шууд болон шууд бус нөлөөлөлд өртөгсөд), орон нутгийн иргэд, бусад байгууллагуудын хооронд зөвлөлдөх, хэлэлцэх; төслийн оролцогч талуудын өгөгдөл, санал зөвлөмжийг ашиглан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг боловсруулах; орон нутгийн ард иргэдийн уламжлалт соёл, зан заншил, үнэт зүйлс, уламжлалт амьдралын хэв маяг, эрхийг хүндэтгэх. Байгаль орчин болон хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн талаарх мэдээлэл нь ил тод, нээлттэй байх бөгөөд иргэд, олон нийтэд үнэ төлбөргүйгээр хүргэгдэх ёстой. БОННҮ-ийн явцад олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана: • БОННҮ нь үнэлгээний шатанд олон нийтийн оролцоог хангах; • Урьдчилан таамагласан нөлөөллийн талаар иргэдийн санал бодлыг оролцоонд суурилсан аргаар авах; • Шууд болон шууд бус нөлөөллийг зөвлөлдөх уулзалт, хэлэлцүүлэг, судалгаа зэрэг аргаар үнэлж, амьжиргаа болон нийгмийн асуудлыг хамруулах; • Төслийн санаачлагч нь нөлөөлөлд өртсөн иргэдэд төслийн талаарх мэдээлэл, эерэг ба сөрөг нөлөөлөл, бууруулах арга хэмжээг хүргэх; • БОННҮ -ийн зөвлөх болон төслийн санаачлагч нь БОННҮ-ийн тайлан, Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг дуусгаанаас хойш 15 хоногийн дотор баг/хорооны олон нийтийн хуралд танилцуулж, санал авах; • Хэрэв төсөл нь хэд хэдэн баг, сумын нутаг дэвсгэрийг хамарсан бол БОННҮ-ийн зөвлөх тухайн багийн олон нийтийн хурал, сумын хуралд тайланг танилцуулж, санал, зөвлөмж авах; • Нөлөөлөлд өртсөн иргэд нь төслийн эцсийн шийдвэр гаргахаас өмнө санал бодлоо илэрхийлэх;	2014	-

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Хуулийн нэр	Товч танилцуулга	Батлагдсан он	Нэмэлт өөрчлөлт орсон он
	• Төслийн санаачлагч, сум, багийн Засаг дарга нар, аймгийн Байгаль орчны байгууллага нь батлагдсан БОННҮ-ийн тайланд иргэдийн нэвтрэх боломжийг хангах; • Төслийн санаачлагч нь жилд дор хаяж нэг удаа төслийн хэрэгжилтийн талаар иргэд, олон нийтэд тайлагнах; • Иргэд, олон нийт нь БОННҮ-ийн тайлангийн дутуу зүйлтэй холбоотой гомдлыг төсөл, орон нутгийн захиргаа, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн яаманд гаргаж болно; • Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн яам нь гомдлыг хуулийн хүрээнд шийдвэрлэх бөгөөд хэрэв иргэн, олон нийт гаргасан шийдвэртэй санал нийлэхгүй бол шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй.		

Байгаль орчны стандартууд

Монгол Улсын үндэсний гол стандартуудыг доорх хүснэгтэд нэгтгэн харууллаа:

#	Монгол Улсын үндэсний гол стандартуудын нэр
1	MNS 17.5.13. 1980. Байгаль орчны хамгаалалт, эвдэрсэн газрын сэргээн сайжруулалт. Нэр томьёо, тодорхойлолт
2	MNS 5914:2008. Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томьёо, тодорхойлолт
3	MNS 5916:2008. Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Ерөнхий шаардлага
4	MNS 5918:2008. Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулахад тавигдах техникийн ерөнхий шаардлага
5	MNS 4585:2016. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
6	MNS 4991:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаар дахь хорт бодисын концентрацыг тодорхойлох аргачлалд тавих шаардлага
7	MNS 5885:2008. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаарын ерөнхий шаардлага
8	MNS 6063:2010. Агаарын чанар. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаар. Хорт бодисын зөвшөөрөгдөх агууламжийн ерөнхий шаардлага
9	MNS 5803:2007. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаар. Хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд агууламжийн ерөнхий шаардлага
10	MNS 4586:1998. Усны чанар. Ерөнхий шаардлага
11	MNS 3342:1982. Байгаль орчин. Гүний усны бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх ерөнхий шаардлага
12	MNS ISO 5667-11:2000. Усны чанар. Дээж авах. 11-р хэсэг: Гүний уснаас дээж авах заавар

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

#	Монгол Улсын үндэсний гол стандартуудын нэр
13	MNS 6148:2010. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын бүсийн агаар. Дээж авах аргачлалын ерөнхий шаардлага
14	MNS 4943:2015. Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага
15	MNS 6230:2010. Бохир ус зайлуулах цэг тогтоох. Ерөнхий шаардлага
16	MNS 5924:2015. Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага
17	MNS 3475:2003. Ургамлын хорио цээр. Нэр томъёо, тодорхойлолт
19	MNS 5850:2008. Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
20	MNS 3298:1991. Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд.
21	MNS 2305:1994. Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам.
22	MNS 5546:2005. Бэлчээрийн газрын хөрсний элэгдэл эвдрэл, ургамлын талхлагдлыг тогтоох ерөнхий шаардлага
23	MNS 3297:1991. Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм
24	MNS 4643:1998. Хөдөлмөр хамгаалал. Аюулгүй ажиллагааны тэмдэг ба дохионы өнгө
25	MNS 4994:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүйажиллагаа, эрүүл ахуй. Доргионынорм, аюулгүй ажиллагааныерөнхий шаардлага
26	MNS 4994:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Доргионы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
27	MNS 5029:2011. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг
28	MNS 5079:2001. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Үйлдвэрийн эрүүл ахуй. Ачих, буулгах ажлын аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
29	MNS 5105:2001. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага
30	MNS 5146:2002. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй байдал Хамгаалах газардуулга, тэлэлт
31	MNS 5390:2004. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Цахилгааны галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага
32	MNS 4930:2000. Үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагаа. Ерөнхий шаардлага
33	MNS 4969:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Сургалтын зохион байгуулалт. Үндсэн дүрэм

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

#	Монгол Улсын үндэсний гол стандартуудын нэр
34	MNS 4643:1998. Хөдөлмөр хамгаалал. Аюулгүй ажиллагааны тэмдэг ба дохионы өнгө
35	MNS 4994:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Доргионы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
36	MNS 0012.4.005:1985. Шуугианаас хамгаалах хэрэгсэл ба аргууд
37	MNS 5003:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугиан хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага
38	MNS 5150:2002. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй ажиллагаа Ерөнхий шаардлага
39	MNS 5145:2002. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй ажиллагаа. Хүрэх хүчдэл ба гүйдлийн зөвшөөрөх дээд түвшин
40	MNS 5149:2002. Аж үйлдвэрийн эрүүл ахуй. Цахилгаан дамжуулах давтамжийн цахилгаан талбай. Ажлын байранд зөвшөөрөгдөх талбайн хүчний түвшин ба хяналтын шаардлага
41	MNS 5002:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
42	MNS 4931:2000. Хөдөлмөрийн хамгаалах хэрэгсэл Ерөнхий шаардлага, ангилал
43	MNS 5388:2004. Толгой хамгаалах хэрэгсэл-сонсголын эрхтэн хамгаалах хэрэгсэл (бөглөө. чихэвч)-техникийн ерөнхий шаардлага
44	MNS 5389:2004. Толгой хамгаалах хэрэгсэл - Нүд хамгаалах хэрэгсэл - Нүдний шил. Техникийн ерөнхий шаардлага
45	MNS 5621:2006. Толгой хамгаалах хэрэгсэл-Дуулга
46	MNS 5622:2011. Хамгаалалтын бээлий. Ерөнхий шаардлага
47	MNS 5623:2006. Хөлний хамгаалалт. Ажлын тусгай гутал
48	MNS 5344:2011. Олон нийтийн болон үйлдвэрлэлийн барилгын хуваарилах самбар. Техникийн ерөнхий шаардлага
49	MNS 5282:2003. Газрын тосны бүтээгдэхүүний галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага.
50	MNS 5566:2005. Аж ахуй нэгж, байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм
51	MNS 4244:1994. Хөдөлмөр хамгаалалын систем Галын аюулгүй байдал Ерөнхий шаардлага
52	MNS 3629:1983. Нефть , нефтийн бүтээгдэхүүн . Савлах , хаяглах , тээвэрлэх
53	MNS 4596:2014. Авто замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрлэн дохио, хашилт, чиглүүлэх хэрэгслүүдийг хэрэглэх дүрэм
54	MNS 5645:2006. Барилгын ширхгийн ба нурмаг ачаа тээвэрлэлт. Ангилал, Тээвэрлэлтийн нөхцөл, Ерөнхий шаардлага

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

#	Монгол Улсын үндэсний гол стандартуудын нэр
55	MNS 6515:2015. Тал хээр, говь цөлийн бүсийн авто болон төмөр зам дагуу зэрлэг амьтдад зориулсан гарц. Ерөнхий шаардлага

Холбогдох конвенцууд

Монгол Улс байгаль орчны асуудалтай холбоотой олон улсын хэд хэдэн конвенцийг батлан хэрэгжүүлсэн бөгөөд тэдгээрийг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

#	Конвенц	Нэгдсэн он
Байгаль орчны конвенцууд		
1	Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц	1993
2	НҮБ-ын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай суурь конвенц	1994
3	Киотогийн протокол	1999
4	НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх тухай конвенц	1996
5	Олон улсын ач холбогдол бүхий ус намгархаг газар, ялангуяа усны шувуудын амьдрах орчныг хамгаалах тухай конвенц (Рамсарын конвенц)	1998
6	Озоны давхаргыг хамгаалах тухай Венийн конвенц	1996
7	Озоны давхаргыг доройтуулах бодисыг зохицуулах тухай Монреалын протокол	1996
8	Зэрлэг амьтан, ургамлын ховордсон зүйлээр олон улсын худалдаа хийхийг зохицуулах тухай конвенц (CITES)	1996
9	Аюултай хог хаягдлыг хил дамнуулан шилжүүлэхийг зохицуулах тухай Базелийн конвенц	1997
10	Олон улсын худалдаанд зарим аюултай химийн бодис, пестицидийн талаар урьдчилан мэдээлсэн зөвшөөрлийн журамтай холбоотой Роттердамын конвенц	2001
11	Үргэлж тогтвортой органик бохирдуулагч бодисын тухай Стокгольмын конвенц	2004
12	Зэрлэг амьтдын нүүдлийн зүйлсийг хамгаалах тухай конвенц	1999
13	Африк ба Евразид нүүдлийн махчин шувуудыг хамгаалах тухай Санамж бичиг (MoU)	2008
14	Парисын уур амьсгалын гэрээ (Парисын хэлэлцээр)	2016
Соёлын өвийг хамгаалах конвенцууд		
15	Зэвсэгт мөргөлдөөний үед соёлын өвийг хамгаалах тухай конвенц	1964
16	Дэлхийн соёлын болон байгалийн өвийг хамгаалах тухай конвенц	1990

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

#	Конвенц	Нэгдсэн он
17	Соёлын өвийг хууль бусаар оруулах, гаргах, мөн өмчлөх эрхийг шилжүүлэхийг хориглох урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний тухай конвенц	1991
18	Соёлын биет бус өвийг хамгаалах тухай конвенц	2005
19	Соёлын илэрхийллийн олон янз байдлыг хамгаалах, дэмжих тухай конвенц	2007

Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын (ОУХБ) конвенцууд

Монгол Улс 1968 оноос Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын (ОУХБ) гишүүн бөгөөд нийт 20 конвенцыг соёрхон баталснаас 18 нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Үүнд бүх найман үндсэн конвенц багтдаг бөгөөд нэг конвенцыг хүчингүй болгосон. Соёрхон баталсан конвенцуудыг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Конвенцийн нэр	Монгол Улсын соёрхон баталсан огноо
Холбогдох холбоо байгуулах эрх чөлөө, хамтын хэлэлцээр, хөдөлмөрийн харилцаа	
C087 – Холбоо байгуулах эрх чөлөө болон зохион байгуулах эрхийг хамгаалах тухай конвенц, 1948 (№87)	1969-06-03
C098 – Холбоо байгуулах эрх болон хамтын хэлэлцээрийн тухай конвенц, 1949 (№98)	1969-06-03
C135 – Ажилчдын төлөөлөгчдийн тухай конвенц, 1971 (№135)	1996-10-08
Албадан хөдөлмөр эрхлэлт	
C029 – Албадан хөдөлмөрийн тухай конвенц, 1930 (№29	2005-03-15
C105 – Албадан хөдөлмөрийг устгах тухай конвенц, 1957 (№105)	2005-03-15
Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах болон хүүхэд, залуучуудыг хамгаалах	
C123 – Газар доорх ажилд орох доод насны тухай конвенц, 1965 (№123) Тогтоосон доод нас: 18 нас	1981 -12-03
C138 – Ажилд орох доод насны тухай конвенц, 1973 (№138)	2002-12-16
C182 – Хүүхдийн хөдөлмөрийн хамгийн хүнд хэлбэрийн тухай конвенц, 1999 (№182)	2001-02-26
Тэгш боломж ба адилхан хандлага	
C100 – Цалин хөлсний тэгш байдлын тухай конвенц, 1951 (№100)	1969-06-03
C111 – Ажил эрхлэлт болон мэргэжлийн ялгаварлан гадуурхалтын тухай конвенц, 1958 (№111)	1969-06-03
Ажил эрхлэлттэй холбоотой бодлого ба дэмжлэг	
C088 – Хөдөлмөр эрхлэлтийн албаны тухай конвенц, 1948 (№88)	2015-04-17
C122 – Ажил эрхлэлттэй холбоотой бодлогын тухай конвенц, 1964 (№122)	1976-11-24

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Конвенцийн нэр	Монгол Улсын соёрхон баталсан огноо
С159 – Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн мэргэжлийн нөхөн сэргээх болон хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай конвенц, 1983 (№159)	1998-02-03
С181 – Хувийн хөдөлмөр эрхлэлтийн агентлагийн тухай конвенц, 1997 (№181)	2015-04-17
Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй	
С155 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай конвенц, 1981 (№155)	1998-02-03
С176 - Уул уурхайн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай конвенц, 1995 (№176)	2015-11-26
Эхийн хамгаалалт	
С103 – Эхийн хамгаалалтын тухай конвенц, 1952 (№103)	1969-06-03
Гурван талт зөвлөлдөх ажиллагаа	
С144 –Олон улсын хөдөлмөрийн стандартын талаар гурван талт зөвлөлдөх тухай конвенц, 1976 (№144)	1998-08-10

Эх сурвалж: ОУХБ

ЕСБХБ-ны шаардлагууд

ЕСБХБ-ны Байгаль орчны болон нийгмийн бодлого (ESP) болон холбогдох Гүйцэтгэлийн шаардлагууд (ГШ) нь ЕСБХБ-ны хөрөнгө оруулалтын бүх үйл ажиллагаанд “байгаль орчинд ээлтэй, тогтвортой хөгжил”-ийг дэмжих үүрэг амлалтыг чиглүүлдэг.

2019 оны бодлого нь энэхүү төслийн хувьд холбогдох бөгөөд байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдал, нөлөөлөлд өртсөн ажилчид болон олон нийтийн эрх, холбогдох зохицуулалтын шаардлага болон Олон улсын сайн туршлага (ОУСТ)-д нийцүүлэх асуудлыг төслийн мөчлөгийн бүх холбогдох шатанд тусгах зорилготой.

ESP нь төслийг холбогдох ГШ-ууд, холбогдох ЕХ-ны стандартууд, болон үндэсний хууль тогтоомжид нийцүүлэхийг шаарддаг.

Төслийн хувьд холбогдох гэж тодорхойлогдсон ГШ-ийг доорх хүснэгтэд нэгтгэн харууллаа.

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба Зорилго	Хамрах хүрээ
ГШ1: **Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөллийг үнэлгээ, удирдлага**	**Хураангуй** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь төслийн хүрээнд үүсэж болзошгүй байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөллийг үнэлэх үйл явцад захиалагчийн хүлээх үүрэг, мөн эдгээр эрсдэл ба нөлөөллийг удирдах, хянах журам боловсруулах, хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үүргийг тодорхойлно. **Зорилго** • Төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөллийг тодорхойлох, үнэлэх; • Төслийн үйл ажиллагаанаас ажилчид, нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон байгаль орчинд үзүүлэх эрсдэл, нөлөөллийг шийдвэрлэхийн тулд эрсдэлийг бууруулах шаталсан аргачлалыг хэрэглэх;	• БОНиНҮ • Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо (БОНУТО) • Байгаль орчин, нийгмийн бодлого • Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын төлөвлөгөө • Байгууллагын чадавхи ба амлалт • Нийлүүлэлтийн сүлжээний удирдлага • Төслийн хяналт ба тайлагнал

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба Зорилго	Хамрах хүрээ
	• Төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөллийн түвшинд тохирсон, холбогдох ГШ-уудтай нийцсэн байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын тогтолцоо (БОНУТО) боловсруулах, хэрэгжүүлэх; • Удирдлагын тогтолцоог үр дүнтэй ашигласнаар захиалагчийн байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлийг тасралтгүй сайжруулахыг дэмжих.	
ГШ2: **Хөдөлмөр эрхлэлт ба хөдөлмөрийн нөхцөл**	**<u>Хураангуй</u>** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь захиалагч болон тэдний бизнесийн үйл ажиллагаанд ажиллах хүч нь үнэт хөрөнгө болохыг хүлээн зөвшөөрч, хүний нөөцийн зөв удирдлага болон ажилчдын эрхийг хүндэтгэхэд суурилсан ажилтан–менежментийн зөв харилцаа (үүнд эвлэлдэн нэгдэх эрх, хамтын хэлэлцээр хийх эрх багтана) нь бизнесийн үйл ажиллагааны тогтвортой байдлын гол бүрэлдэхүүн болохыг тодорхойлдог. **<u>Зорилго</u>** • Ажилчдын үндсэн зарчим, эрхийг хүндэтгэж, хамгаалах; • Ажилчдыг шударгаар харьцах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, тэгш боломжийг хангах (үндэсний хөдөлмөрийн зохистой ажлын хөтөлбөртэй нийцүүлэн); • Ажилтан–менежментийн зөв харилцааг бий болгох, хадгалах, сайжруулах; • Үндэсний хөдөлмөр, хөдөлмөр эрхлэлтийн хууль тогтоомж болон захиалагчийн оролцдог аливаа хамтын гэрээг мөрдөхийг хангах; • Ажиллаж буй эрэгтэй, эмэгтэй ажилчдыг хамгаалах, ялангуяа эмзэг бүлгийн ажилчид болох залуу ажилчид, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, цагаач ажилчид, дүрвэгсэд, гуравдагч этгээдээр дамжуулан ажил эрхэлж буй ажилчид болон захиалагчийн нийлүүлэлтийн сүлжээнд ажиллаж буй ажилчдыг хамгаалах; • Албадан хөдөлмөр болон хүүхдийн хөдөлмөрийг (Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллага (ОУХБ)-ын тодорхойлолтоор) ашиглахаас урьдчилан сэргийлэх; • Ажилчдад ажлын байран дахь асуудлыг хөндөх, шийдвэрлэхэд хүртээмжтэй, үр дүнтэй арга хэрэгслийг бий болгохыг хангах.	• Хүний нөөцийн бодлого • Ажилтан–менежментийн харилцаа • Хүүхдийн хөдөлмөр • Албадан хөдөлмөр • Ялгаварлан гадуурхахгүй байх ба тэгш боломж • Ажилчдын байгууллага / эвлэл • Цалин, хангамж ба ажлын нөхцөл • Ажилчдын байр сууц / орон байр • Хамтын цомхтгол • Гомдол барагдуулах механизм • Ажилтан бус ажилчид • Нийлүүлэлтийн сүлжээ
ГШ3: **Нөөцийн үр ашигтай хэрэглээ, бохирдлоос сэргийлэх ба хянах**	**<u>Хураангуй</u>** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь төслийн түвшинд уур амьсгалын нөлөөлөл, хүлэмжийн хийн ялгаруулалт, нөөцийн удирдлага, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх болон хяналт тавих арга барилыг тодорхойлно. Мөн энэ ГШ нь Давталттай эдийн засаг (Circular Economy)-ийн ойлголт, практикийг хүлээн зөвшөөрч, нөөцийг оновчтой ашиглах, бохирдлоос үр дүнтэй урьдчилан сэргийлэх, хянахын тулд хамгийн сайн боломжит техник болон олон улсын сайн туршлагыг ашиглахын чухлыг онцолдог. **<u>Зорилго</u>** • <u>Төслөөс үүдэлтэй нөөцийн ашиглалт болон бохирдлоос хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг шийдвэрлэхийн тулд эрсдэлийг бууруулах шаталсан аргачлал-ыг хэрэглэх;</u> • <u>Төслийн хүрээнд үүсэх хүлэмжийн хийн (ХХ) ялгаруулалтыг зайлсхийх, багасгах, удирдах;</u>	• Нөөцийн үр ашигтай байдал • Бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх ба хяналт • Хүлэмжийн хийн ялгарлын эх үүсвэр • Ус • Хог хаягдал • Бохирлоос урьдчилан сэргийлэх хяналт • Хүлэмжийн хий • Аюултай бодис, материалын аюулгүй хэрэглээ ба удирдлага • Хортон шавьжийн менежмент / хяналт

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба Зорилго	Хамрах хүрээ
	• Хорт бодис, материал (үүнд пестицид багтана)-тай холбоотой эрсдэл, нөлөөллийг зайлсхийх, багасгах, удирдах; • Боломжтой тохиолдолд төслийн хүрээнд нөөцийн үр ашигтай байдлыг сайжруулах боломжийг тодорхойлох.	
ГШ4: **Эрүүл мэнд, аюулгүй байдал ба хамгаалалт**	**Хураангуй** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь төслийн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор ажилчид, төслөөс нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон хэрэглэгчдэд учирч болзошгүй эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хамгаалалтын эрсдэлийг эрсдэлийг хянах шаталсан аргачлалын дагуу удирдах чухлыг хүлээн зөвшөөрдөг. Захиалагч нь ажилчиддаа аюулгүй, эрүүл нөхцөлийг хангах үндсэн хариуцлагатай. **Зорилго** • Төслийн эрсдэлтэй холбоотойгоор аюулгүй, эрүүл, хамгаалалттай ажлын нөхцөлийг хангаж, удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлэх замаар ажилчдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хамгаалалтыг хамгаалах, дэмжих; • Төслийн амьдралын мөчлөгийн туршид, тогтмол болон тогтмол бус үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хамгаалалтын эрсдэлийг төслөөс нөлөөлөлд өртсөн олон нийт болон хэрэглэгчдэд тодорхойлох, үнэлэх, удирдах.	Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын удирдлагын ерөнхий шаардлага • Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал • Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал • Хүйсийн үндсэн дээрх хүчирхийлэл • Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын удирдлагын тусгай шаардлага • Дэд бүтэц, барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн загвар ба аюулгүй байдал • Аюултай материалын аюулгүй байдал • Бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал • Олон нийтийн үйлчилгээний эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эрсдэл • Замын хөдөлгөөн ба авто замын аюулгүй байдал • Байгалийн аюул • Өвчинд өртөх эрсдэл • Хамгаалалт / аюулгүй байдал
ГШ5: **Газар чөлөөлөлт, газар эзэмших, ашиглах эрхийн хязгаарлалт, албадан нүүлгэн суурьшуулалт**	**Хураангуй** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь төслийн хүрээнд газар өмчлөл, газар ашиглалттай холбоотой худалдан авалт, шилжүүлэлтээс үүдэх нөлөөллийг хамаарна. Энэ ГШ-ийн хэрэгжилт нь хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, сахин биелүүлэх зарчимтай нийцэж, ялангуяа х у в и й н өмчийн эрх, зохистой орон сууцны эрх, амьдрах нөхцөлийг тасралтгүй сайжруулах эрхийг хангахад чиглэнэ. **Зорилго** • Албадан нүүлгэн суурьшуулалтаас зайлсхийх, зайлшгүй тохиолдолд төслийн боломжит өөр хувилбар загвар, байршлыг судалж, албадан нүүлгэн суурьшуулалтыг хамгийн бага түвшинд байлгах; • Албадан хөөн гаргалтаас зайлсхийх; • Албадан нүүлгэн суурьшуулалтаас зайлшгүй үүсэх сөрөг нийгмийн болон эдийн засгийн нөлөөллийг бууруулахын тулд: 1. Хөрөнгийн алдагдлыг бүрэн нөхөн төлөх өртгөөр цаг тухайд нь нөхөн олговор олгох; 2. Газар худалдан авах, газар ашиглалтад хязгаарлалт тогтоох, бусад хөрөнгө, байгалийн нөөц болон албадан нүүлгэн суурьшуулах үйл ажиллагааг ГШ10-ийн шаардлагын дагуу	• Нүүлгэн суурьшуулалтаас зайлсхийх эсвэл хамгийн бага түвшинд байлгах • Албадан хөөн гаргалтаас зайлсхийх • Хэлэлцээрийн замаар шийдвэрлэх • Эмзэг бүлгийг харгалзан үзэх • Хүйсийн асуудлыг харгалзан үзэх • Нийгэм-эдийн засгийн судалгаа • Өртсөн хөрөнгийн тооллого, бүртгэл ба таслах огноо • Өртсөн газар болон хөрөнгийн үнэлгээ • Эрхийн ангилал • Өртсөн иргэдэд олгох нөхөн төлбөр ба ашиг тус

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба Зорилго	Хамрах хүрээ
	бодитой зөвлөлдөх, оролцуулах, мэдээлэл ил тод болгох замаар хэрэгжүүлэх; • Нүүлгэн суурьшуулалтад өртсөн иргэдийн амьжиргаа, амьдралын түвшинг дор хаяж өмнөх түвшинд нь сэргээх, эсвэл сайжруулах; • Бие махбодын хувьд нүүлгэн шилжүүлэгдсэн иргэдийн амьдрах нөхцөлийг хангалттай орон сууц (үндсэн үйлчилгээ, дэд бүтэц багтсан) болон эзэмших эрхийн баталгаатайгаар шинэ суурьшлын газарт сайжруулах.	• Сайн дурын газар хандивлах • Олон нийтийн байгууламж, дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний алдагдал • Оролцогч талуудын оролцоо • Гомдол барагдуулах механизм • Төлөвлөлт ба хэрэгжилт • Байгууллагын чадавхи ба амлалт • Хяналт ба үнэлгээ • Бие махбодын нүүлгэн суурьшуулалт ба дахин суурьшуулах дэмжлэг
ГШ6: **Биологийн олон янз байдлын хадгалалт, байгалийн амьд нөөцийн тогтвортой удирдлага**	**<u>Хураангуй</u>** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, амьд байгалийн нөөцийг тогтвортой удирдах нь байгаль орчин, нийгмийн тогтвортой байдлын үндэс суурь болохыг хүлээн зөвшөөрдөг. ГШ10-ийн зорилгууд нь биологийн олон янз байдал болон амьд байгалийн нөөцийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын олон талын үнэ цэнийг оновчтой ашиглах боломжтой байдлыг тэнцвэржүүлэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай. **<u>Зорилго</u>** • Биологийн олон янз байдлыг урьдчилан сэргийлэх аргачлалаар хамгаалах, хадгалах; • Төслийн загвар, хэрэгжилтэд эрсдэлийг бууруулах шаталсан аргачлал-ыг хэрэгжүүлж, биологийн олон янз байдлын алдагдлыг үгүйсгэх, шаардлагатай тохиолдолд нэмэгдүүлэх; • Экосистемийн үйлчилгээний тогтвортой байдлыг хадгалах; • Амьд байгалийн нөөцийг тогтвортой удирдах, ашиглахад олон улсын сайн туршлагыг дэмжих.	Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах • Асуудал ба нөлөөллийн үнэлгээ • Биологийн олон янз байдал, тэргүүлэх ач холбогдол бүхий шинж чанар болон чухал амьдрах орчныг хамгаалах, хадгалах • Хууль ёсоор хамгаалагдсан болон олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн биологийн үнэ цэн бүхий газар нутаг • Гадаад гаралтай түрэмгий зүйлс • Амьд байгалийн нөөцийг тогтвортой удирдах • Нийлүүлэлтийн сүлжээ
ГШ8: **Соёлын өв**	**<u>Хураангуй</u>** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь соёлын өвийг одоо болон ирээдүй үеийнхэнд хамгаалах чухлыг хүлээн зөвшөөрдөг. Биет болон биет бус соёлын өв нь эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чухал хөрөнгө бөгөөд соёлын үнэлэмжийн салшгүй хэсэг юм. Эдгээр зорилгыг хэрэгжүүлэхдээ энэхүү ГШ нь холбогдох олон улсын конвенцоор удирдуулна. **<u>Зорилго</u>** • Соёлын өвийг хамгаалах, хадгалахад дэмжлэг үзүүлэх; • Төслөөс үүдэлтэй сөрөг нөлөөллөөс соёлын өвийг хамгаалахад эрсдэлийг бууруулах шаталсан аргачлал-ыг хэрэглэх; • Соёлын өвийг бизнесийн үйл ажиллагаанд ашиглахдаа үр өгөөжийг шударгаар хуваарилахыг дэмжих; • Соёлын өвийн чухал элементүүдийг тодорхойлсон тохиолдолд, соёлын өвийн талаарх мэдлэг, үнэлэмж, сайжруулалтыг дэмжихийн зэрэгцээ орон нутгийн олон	• Нөлөөлөлд өртсөн иргэд, олон нийт болон бусад оролцогч талуудтай зөвлөлдөх • Эрсдэл ба нөлөөллийн үнэлгээ • Санамсаргүй олдворын журам • Хууль ёсоор хамгаалагдсан болон олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн газар нутаг • Төслийн хүрээнд соёлын өвийг ашиглах

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

Гүйцэтгэлийн шаардлага	Хураангуй ба Зорилго	Хамрах хүрээ
	нийтэд эдийн засаг, нийгмийн боломжит ашиг тусыг бий болгох.	
ГШ10: Мэдээллийг ил тод болгох, талуудын оролцоог хангах	**Хураангуй** Энэхүү Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) нь захиалагч, түүний ажилчид, ажилчдын төлөөлөгчид, орон нутгийн олон нийт болон төслөөс нөлөөлөд өртсөн иргэд, шаардлагатай тохиолдолд бусад оролцогч талуудын хооронд нээлттэй, ил тод оролцоог хангах нь олон улсын сайн туршлага болон байгууллагын нийгмийн хариуцлагын салшгүй элемент болохыг хүлээн зөвшөөрдөг. Ийм оролцоо нь төслийн байгаль орчин, нийгмийн болон нийт тогтвортой байдлыг сайжруулах нэг арга зам юм. **Зорилго** • Захиалагчид оролцогч талуудтайгаа бүтээлч харилцаа тогтоож, хадгалахад туслах системтэй оролцооны аргачлалыг тодорхойлох; • Төслийн амьдралын мөчлөгийн туршид оролцогч талуудтай үр дүнтэй, хүртээмжтэй оролцоог хангах арга хэрэгслийг бий болгох; • Байгаль орчин, нийгмийн холбогдох мэдээллийг ил тод болгох, төслийн оролцогч талуудтай бодитой зөвлөлдөх, шаардлагатай тохиолдолд зөвлөлдөх явцад гарсан санал, шүүмжийг харгалзан үзэх; • Оролцогч талаас гарсан гомдолд зохих ёсоор хариу өгөх, зохистойгоор удирдах.	• Оролцогч талуудыг тодорхойлох • Оролцогч талуудын оролцооны төлөвлөгөө • Мэдээлэл ил тод болгох • Бодитой зөвлөлдөх • А ангиллын төслүүдийн мэдээлэл ил тод болгох ба зөвлөлдөх • Гомдол барагдуулах механизм • Төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөллийн өөрчлөлтүүд

Холбогдох ЕХ-ны удирдамжууд

ЕСБХБ-ны Байгаль орчин, нийгмийн бодлого (ESP) нь төслийг Европын Холбооны холбогдох бодит байгаль орчны стандартыг хангахыг шаарддаг. Үндсэн холбогдох ЕХ-ны удирдамжууд дараах байдалтай байна:

- Удирдамж 2011/92/ЕХ – Байгаль орчинд нөлөөллийн үнэлгээ (EIA), 2014 онд Удирдамж 2014/52/ЕХ-аар шинэчлэгдсэн
- ЕХ Удирдамж 2000/60/ЕХ – Усны хүрээний удирдамж
- ЕХ Удирдамж 2009/147/ЕС – Зэрлэг шувуудыг хамгаалах тухай
- ЕХ Амьдрах орчны удирдамж, Зөвлөлийн удирдамж 92/43/ЕЕС
- Европын парламент ба Зөвлөлийн 2003 оны 1-р сарын 28-ны өдрийн Удирдамж 2003/4/ЕС – Байгаль орчны мэдээлэлд олон нийтийн хандалт
- Удирдамж 2008/98/ЕС – Хог хаягдлын хүрээний удирдамж
- ЕХ Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хүрээний удирдамж (89/391/ЕЕС) болон холбогдох удирдамжууд:
- Европын парламент ба Зөвлөлийн 2013 оны 6-р сарын 26-ны өдрийн Удирдамж 2013/35/ЕХ – Ажилчид физик хүчин зүйл (цахилгаан соронзон орон)-д өртөх эрсдэлтэй холбоотой эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хамгийн бага шаардлага (89/391/ЕЕС-ийн 16(1)-р зүйлийн дагуу 20 дахь тусгай удирдамж), мөн Удирдамж 2004/40/ЕС-ийг хүчингүй болгосон (Цахилгаан соронзон орны хүрээний удирдамж)
- Европын парламент ба Зөвлөлийн 2012 оны 10-р сарын 25-ны өдрийн Удирдамж 2012/27/ЕХ – Эрчим хүчний үр ашиг

Холбогдох хууль тогтоомж болон санхүүжүүлэгчийн шаардлага

- ЕХ Зөвлөлийн зөвлөмж (1999/519/EC)

Хавсралт E

Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний тойм

Зорилго

Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлийн удирдлагын төлөвлөгөөнийзорилго нь хөдөлмөрийн хүч болон тэдний ажлын нөхцөл, эрхтэй холбоотойгоор ЕСБХБ-ны Гүйцэтгэлийн шаардлага (ГШ) 2-ыг хангах явдал юм.

Хамрах хүрээ

Энэхүү Төлөвлөгөө нь ЕСБХБ-ны ГШ2-д заасан хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлийн шаардлагууд, мөн төслийн хүрээнд үүсэж болзошгүй хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ (БОНИНҮ)-д тодорхойлсон арга хэмжээг багтаана. Энэхүү Төлөвлөгөөг төслийн барилгын үе шатанд барилгын ажлын гэрээлэгч цаашид нарийвчлан боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Холбогдох хууль тогтоомж, стандарт ба удирдамж

Энэхүү Төлөвлөгөөнд дараах хууль тогтоомж, удирдамж болон гүйцэтгэлийн стандартууд холбогдоно:

Түвшин	Гол хууль тогтоомж/ Бодлого / Удирдамж
Олон улсын	ЕСБХБ ГШ2 Хөдөлмөр ба Хөдөлмөрийн нөхцөл ЕСБХБ ГШ4 Эрүүл мэнд, аюулгүй байдал ба хамгаалалт ЕСБХБ-ны Хүйсийн тэгш байдлыг дэмжих стратеги (2021–2025) ЕСБХБ ГШ10 Мэдээлэл ил тод болгох ба оролцогч талуудын оролцоо Европын хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын хүрээний удирдамж (1989, 89/391/ЕЕС) болон холбогдох удирдамжууд Европын ажлын байрны шаардлагын удирдамж (1989, Удирдамж 89/654/ЕЕС)
	Олон улсын Хөдөлмөрийн байгууллагын конвенцууд: • Холбоо байгуулах эрх чөлөө ба зохион байгуулах эрхийг хамгаалах тухай конвенц, 1948 (№87) • Зохион байгуулах эрх ба хамтын хэлэлцээрийн тухай конвенц, 1949 (№98) • Ажилчдын төлөөлөгчдийн тухай конвенц, 1971 (№135) • Албадан хөдөлмөрийн тухай конвенц, 1930 (№29) (2014 оны протоколтой хамт) • Албадан хөдөлмөрийг устгах тухай конвенц, 1957 (№105) • Хөдөлмөр эрхлэх доод насны тухай конвенц, 1973 (№138) • Хүүхдийн хөдөлмөрийн хамгийн хүнд хэлбэрийн тухай конвенц, 1999 (№182) • Тэгш цалин хөлсний тухай конвенц, 1951 (№100) • Ажил эрхлэлт ба мэргэжлийн ялгаварлан гадуурхалтын тухай конвенц, 1958 (№111) • Ажил эрхлэлтийн үйлчилгээний тухай конвенц, 1948 (№88) • Ажил эрхлэлтийн бодлогын тухай конвенц, 1964 (№122) • Мэргэжлийн нөхөн сэргээх ба хөдөлмөр эрхлэлт (хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн) тухай конвенц, 1983 (№159) • Хувийн хөдөлмөрийн зуучлалын агентлагийн тухай конвенц, 1997 (№181) • Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай конвенц, 1981 (№155) • Уурхайн хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын тухай конвенц, 1995 (№176) • Эхийн хамгааллын тухай конвенц, 1952 (№103) Гурвалсан зөвлөлдөх (Олон улсын хөдөлмөрийн стандартуудын) тухай конвенц, 1976 (№144)
	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Бизнес ба Хүний эрхийн удирдах зарчим (2011) Аюулгүй байдал ба хүний эрхийн сайн дурын зарчим (2000)

Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний тойм

Түвшин	Гол хууль тогтоомж/ Бодлого / Удирдамж
Монгол улсын хууль тогтоомж	Иргэний хууль, 2002 Хөдөлмөрийн тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2021 Хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй байдлын тухай хууль, 2008 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2011 Үйлдвэрийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний үед Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хууль Эрүүл мэндийн тухай хууль, 2011 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 2008 Эрүүл ахуйн тухай хууль, 2016 Хөдөлмөрийн доод хэмжээний тухай хууль, шинэчилсэн найруулга, 2010 Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль, 2023 Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль, 2023 Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хууль, 2023 Жендэрийн тэгш байдлыг хангах тухай хууль, 2011 Хүүхдийн эрхийн тухай хууль, 2016 Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, 2016 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хүний эрхийн тухай хууль, 2016 Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, 2003 Зөрчлийн тухай хууль, 2017 Эрүүл ахуй, ариун цэврийн тухай хууль, 2016 Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль, 2017 Хөдөлмөрийн маргаан шийдвэрлэх комиссын дүрэм, Засгийн газрын тогтоол №153, 2022 оны 4-р сарын 13 Хөдөлмөрийн маргааныг хөдөлмөрийн зуучлагчийн дэмжлэгтэйгээр шийдвэрлэх журам, Засгийн газрын тогтоол №04, 2023 оны 1-р сарын 4 Хөдөлмөрийн арбитрын дүрэм, Засгийн газрын тогтоол №05, 2023 оны 1-р сарын 4 Хяналт шалгалт явуулах ерөнхий журмыг батлах тухай, Засгийн газрын тогтоол №479, 2022 оны 12-р сарын 28 Бизнесийн үйл ажиллагаанд хүний эрхийг хамгаалах, хүний эрхийн зөрчлийг урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг арилгах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (2023–2027), УИХ-ын тогтоол №231, 2023 оны 6-р сарын 14

Боломжит нөлөөллүүд

Тусгай ур чадвартай ажилчдаас гадна хагас ур чадвартай болон ур чадваргүй ажилчдын хэрэгцээ гарна. Барилгын үе шатанд хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлтэй холбоотой үүсэж болзошгүй нөлөөллүүд нь:

- Цагаач ажилчид, ялангуяа ур чадваргүй ажилчид мөлжлөгт өртөх эрсдэл өндөртэй.
- Цагаач ажилчид ажлын байр авахын тулд зуучлалын төлбөр төлөх боломжтой бөгөөд энэ нь албадан хөдөлмөр зэрэг мөлжлөгт өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлнэ.
- Ажил олгогчид Монголд ирэх үед цагаач ажилчдын гадаад паспортыг хадгалах боломжтой бөгөөд энэ нь албадан хөдөлмөр зэрэг мөлжлөгт өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлнэ.
- Ажилчдад хамгийн бага цалин хөлсөөс доогуур цалин олгох, эсвэл цалингаа цаг хугацаанд нь авахгүй байх боломжтой.
- Илүүдэл илүү цагийн ажил ба хангалтгүй амралтын хугацаа.

- Ажилчид ялгаварлан гадуурхагдах боломжтой.
- Ажилчид гомдол гаргах эсвэл ажил олгогчтой бүтээлчээр харилцах боломжгүй байх.
- Ажилчид аюулгүй бус болон/эсвэл эрүүл бус ажлын нөхцөлд ажиллах, улмаар амь насаа алдах эрсдэлтэй.
- Холбоо байгуулах эрх чөлөө болон ажил хаях эрхэд хязгаарлалт тавигдах.
- Аюулгүй байдлын үйлчилгээтэй холбоотой тохиолдолд ажилчид үр дүнтэй арга хэмжээ авах эрхтэй байх, зохистой гомдол барагдуулах арга хэрэгсэлд хандах боломжтой байх.
- Ажилчдын хөдөлгөөний эрх чөлөө сөргөөр нөлөөлөх боломжтой.
- Ажилчдыг албан бус байдлаар ажилд авах, ёс бус зуучлалын эрсдэлийг нэмэгдүүлж, мөлжлөгт өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлэх боломжтой.
- Төслийн захын үйл ажиллагаа болон нийлүүлэлтийн сүлжээнд хүүхдийн хөдөлмөр эрхлүүлэх боломжтой.
- Ажилчдын дунд халдварт өвчин тархах эрсдэл.

Үүрэг ба хариуцлага

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь барилгын үе шатанд холбогдох бүх үндэсний хууль тогтоомж болон ЕСБХБ-ны Гүйцэтгэлийн шаардлагуудыг (ГШs) мөрдөж, энэхүү төлөвлөгөөнд заасан бүх стандартыг баримтлах үүрэгтэй.

Гэрээлэгчийн төслийн менежер

Гэрээлэгчийн төслийн менежер дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

- CEMSP болон энэхүү төлөвлөгөөг төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх нийт хариуцлагыг хүлээх;
- Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөл энэхүү төлөвлөгөөтэй нийцэж байгааг хангах;
- Барилгын ажлын ажиллах хүчийг гэрээлж, гэрээний удирдлагын тодорхой хариуцлага, хяналт, тайлагналын шаардлагыг хангах;
- Шаардлагатай тохиолдолд ажлын зөвшөөрлийг ажил эхлэхээс өмнө бүрэн авч, хүчин төгөлдөр байлгах;
- Гэрээлэгчийн Хүний нөөцийн менежертэй уялдаа холбоо тогтоох;
- Хяналтын зорилт тогтоож, бүх үйл ажиллагаа болон үр дүнг зорилготой харьцуулан хэмжих;
- Гуравдагч нийлүүлэгчдийг хянаж, энэхүү төлөвлөгөөнд заасан шаардлага, хариуцлагыг биелүүлж буй эсэхийг хангах.

Гэрээлэгчийн хүний нөөцийн менежер

Гэрээлэгчийн Хүний нөөцийн менежер дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

- Энэхүү төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, нийт хэрэгжилтийг хангах;
- Төслийн хөдөлмөр/ажиллах хүчний удирдлагыг төслийн менежертэй хамтран хэрэгжүүлэх;
- Хүний нөөцийн бодлого, журам, стандартыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хадгалах;
- Ажлын байрны зарлалыг олон нийтэд түгээх;
- Ажилд авах, сонгон шалгаруулах үйл явцыг зохицуулах;
- Гэрээний удирдлага;
- Үргэлжилсэн Хөдөлмөрийн төлөвлөгөөг боловсруулах, хадгалах;
- Үйлдвэрчний эвлэлтэй харилцаа, мэдээллийг удирдах;
- Ёс зүйн дүрмийг боловсруулах, бүх ажилчид уг дүрэмд танилцсан байхыг хангах нийт хариуцлага;
- Цалин, тэтгэмжийн удирдлага, зах зээлийн нөхцөл байдлыг хянах, цалин ба тэтгэмжийн зохицуулалтад өөрчлөлт оруулах саналыг төслийн менежерт танилцуулах;
- Ажилчдын сургалтын шаардлагын бүртгэл хөтлөх, сургалтын баримтжуулалтыг хангах;
- Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизмыг хадгалах (бусдын бүртгэсэн гомдлыг хамтад нь цуглуулах), холбогдох ажилтнуудад гомдол барагдуулах арга хэмжээний талаар мэдэгдэх, хэрэгжилтийг хянах;

- Бүх ажилтны цалинг бэлтгэх;
- Нийгмийн тусламжийн төлбөр, цалингийн урьдчилгаа олголтыг удирдах.

Гэрээлэгчийн Байгаль орчин, нийгэм (БОН) болон Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын (ЭМАА) менежерүүд

БОНУТ-д тодорхойлсон ерөнхий үүрэг хариуцлагаас гадна энэхүү төлөвлөгөөтэй холбоотойгоор Гэрээлэгчийн БОН болон ЭМАА менежерүүдийн тусгай үүрэг хариуцлага нь:

- Ажилчдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, байгаль орчинтой холбоотой асуудлаар Гэрээлэгчийн Хүний нөөцийн менежерт тайлагнах;
- Энэхүү төлөвлөгөөтэй холбоотой сургалтыг талбайн HSE хянан удирдагчдын дэмжлэгтэйгээр зохион байгуулах;
- Сар бүр талбайн үзлэг хийх;
- Өдөр тутмын талбайн бүртгэл болон сарын шалгах хуудас (шаардлагатай тохиолдолд)-ыг бүрэн бөглөгдсөн байхыг хангах;
- Зөрчил болон засварын арга хэмжээний бүртгэл, осол, тохиолдол болон ослоос зайлсхийсэн тохиолдлын бүртгэлийг хадгалах;
- Засварын арга хэмжээг холбогдох тохиолдолд хэрэгжүүлж буй эсэхийг хангах;
- Сарын төслийн явцын тайлангийн хүрээнд аливаа асуудлыг тайлагнах;
- Төслийн менежерт нэмэлт/шинэчилсэн эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг санал болгох;
- Энэхүү төлөвлөгөөтэй холбоотой сургалт болон “Аюулгүй ажиллагааны товч уулзалт”-ийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх.

Гэрээлэгчийн талбайн менежер

Талбайн менежер дараах үүргийг хүлээнэ:

- Барилгын үйл ажиллагааны нарийвчилсан төлөвлөлт;
- Нийлүүлэлтийн бүх сүлжээ холбогдох бодлого болон энэхүү төлөвлөгөөг мэдэж, мөрдөж буй эсэхийг хангах;
- Талбай бүрт хөдөлмөр/ажиллах хүчний удирдлагыг Хүний нөөцийн менежертэй уялдуулан хэрэгжүүлэх;
- Ажиллах хүчний хэрэгцээг тодорхойлж, Хүний нөөцийн менежер болон Төслийн менежерт мэдээлэх;
- Ажлын багуудад Хүний нөөцийн бодлого, журам, стандартыг хэрэгжүүлэх;
- Гүйцэтгэлийн үнэлгээ болон ажлын чадварын баталгааг боловсруулах, батлуулах;
- Бүх ажилтнууд ажлаа гүйцэтгэхэд шаардлагатай сургалт, мэргэжлийн сургалтыг авсан байхыг хангах;
- Талбай дээрх хөдөлмөрийн удирдлагын асуудал болон хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизмыг тайлагнаж, Хүний нөөцийн менежерт шилжүүлэн шийдвэрлүүлэх.

Бүх ажилтнууд

Бүх ажилтнууд дараах үүрэгтэй:

- Танилцуулга болон компанийн зохион байгуулсан бусад сургалт, мэдээллийн хүрээнд Хүний нөөцийн бодлого, журам, стандартыг мэдэж, өөрийн үүргээ гүйцэтгэхдээ эдгээр шаардлагыг хэрэгжүүлэх.

Хяналтын арга хэмжээ

Хүний нөөцийн бодлого ба журам

Барилгын ажлын гэрээлэгч дор хаяж дараах төслийн бодлого, журмыг хэрэгжүүлсэн байх шаардлагатай:

- Хүний нөөцийн бодлого
- Ялгаварлан гадуурхалт ба дарамтын эсрэг бодлого

- Хүйсийн тэгш байдал ба ЖСХД үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
- Орон нутгийн ажил эрхлэлт ба худалдан авалтын бодлого, журам
- Нийлүүлэлтийн сүлжээний бодлого
- Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын бодлого
- Хөдөлмөрийн гомдлын бодлого

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх барилгын ажилчдад үндэсний хөдөлмөр болон ажил эрхлэлтийн хууль тогтоомж, холбогдох хамтын гэрээний дагуу тэдний эрхийн талаар тодорхой, ойлгомжтой баримтжуулсан мэдээллийг өгөх үүрэгтэй. Үүнд ажлын цаг, цалин хөлс, илүү цагийн ажил, нөхөн төлбөр, тэтгэмжийн эрхүүд багтах бөгөөд хөдөлмөрийн харилцаа эхлэх үед болон аливаа бодит өөрчлөлт гарсан тохиолдолд мэдээлэл өгнө.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх барилгын ажилчдад гэрээ дуусах үед тэдний хөдөлмөрийн үйлчилгээ болон сургалтын үйл ажиллагааны товч тайлбарыг өгч, цаашид тогтвортой ажил эрхлэх боломжийг хангахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх барилгын ажилчдад үндэсний хөдөлмөр болон ажил эрхлэлтийн хууль тогтоомж, холбогдох хамтын гэрээний дагуу тэдний эрхийн талаар тодорхой, ойлгомжтой баримтжуулсан мэдээллийг өгөх үүрэгтэй. Үүнд ажлын цаг, цалин хөлс, илүү цагийн ажил, нөхөн төлбөр, тэтгэмжийн эрхүүд багтах бөгөөд хөдөлмөрийн харилцаа эхлэх үед болон аливаа бодит өөрчлөлт гарсан тохиолдолд мэдээлэл өгнө.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх барилгын ажилчдад гэрээ дуусах үед тэдний хөдөлмөрийн үйлчилгээ болон сургалтын үйл ажиллагааны товч тайлбарыг өгч, цаашид тогтвортой ажил эрхлэх боломжийг хангахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Хариуцлагатай ажилд авах болон бараа, үйлчилгээний худалдан авалт

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх боломжит үйлчилгээ болон барилгын нийлүүлэгчдийг дээр дурдсан бодлого, Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хууль, авлигын эсрэг зохицуулалт, мөн ЕСБХБ-ны ГШ2-т нийцэж байгаа эсэх үндсэн дээр шалгана.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь цагаач ажилчдыг хариуцлагатайгаар ажилд авах тогтолцоог хөгжүүлнэ. Үүнд:

1. Нийлүүлэгчидтэй хамтран цагаач ажилчдаас ажилд зуучлах төлбөр авахыг хориглосон тусгай бодлого боловсруулж, үүнийг хариуцсан зуучлагч болон хүний нөөцийн агентлагуудад танилцуулах.
2. Холбогдох байгууллагуудтай хамтран хар жагсаалтад орсон гэрээлэгч компани, ажилд зуучлах агентлаг, зуучлагчдыг тодорхойлох.
3. Цагаач ажилчид өөрсдийн ойлгодог хэл дээр ажлын саналын захидал авахыг шаардлага болгож, зуучлагч агентлагууд уг захидлыг ажил горилогчдод тайлбарлаж, нөхцөл, шаардлагыг бүрэн ойлгож байгаа эсэхийг баталгаажуулах.
4. Цагаач ажилчид эх орноосоо гарахаас өмнө ярилцлагын явцад мэдээлэл цуглуулах тогтолцоог бий болгож, Монголд ирсний дараа ажилд зуучлах үйл явцын талаар санал хүсэлт авах механизмыг хэрэгжүүлэх.

Ажилд авах, сонгон шалгаруулах ба ажилд томилох

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажилд авах болон хөдөлмөр эрхлэлтийн явцад арьс өнгө, хүйс, нас, хөгжлийн бэрхшээл, бэлгийн чиг баримжаа, шашин эсвэл улс төрийн үзэл бодлын үндсэн дээр ялгаварлан гадуурхахыг ямар ч нөхцөлд зөвшөөрөхгүй байхыг хангана.

Ажилд авах ба сонгон шалгаруулах журам хэрэгжих бөгөөд энэ нь ажилд авах үйл явцын нарийвчилсан мэдээллийг багтаана. Үүнд орон нутгийн нөөцийг ашиглах тодорхой шаардлагууд орж, төслөөс нөлөөлөлд өртсөн иргэдэд сөрөг нөлөөллийг бууруулах, орон нутгийн иргэдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлэх, орон нутгийн компаниуд гэрээт ажил авах боломжийг дэмжих зорилготой байна. Энэ журмыг аймаг, сумын Засаг дарга нартай хамтран боловсруулах шаардлагатай.

Ажилд томилох журам мөн хэрэгжих бөгөөд дараах зүйлсийг багтаана:

- Төслийн ажилд авах хэрэгцээ болон хүний нөөцийн шаардлагыг тодорхойлох;

- Ажлын байрны тодорхойлолтыг стандарт загварын дагуу боловсруулах, хянах;
- Ажлын байрны зарлалыг дотоод болон гадаад сувгаар нийтлэх;
- Хүний нөөцийн менежер (шаардлагатай тохиолдолд), эсвэл төслийн менежер эсвэл түүний томилсон хүн анхан шатны шалгаруулалт хийж, тохиромжтой нэр дэвшигчдийн богино жагсаалт гаргах;
- Богино жагсаалтад орсон нэр дэвшигчидтэй төслийн менежер, түүний томилсон хүн эсвэл сонгон шалгаруулах комисс нүүр тулсан анхан шатны ярилцлага хийх;
- Шаардлагатай тохиолдолд төслийн менежер, түүний томилсон хүн, сонгон шалгаруулах комисс эсвэл хүний нөөцийн менежер нэмэлт ярилцлага хийх;
- Ур чадвар ба чадамжийн шалгалт (шаардлагатай тохиолдолд, жишээ нь: тоног төхөөрөмжийн операторуудад Аюулгүй жолоодлогын урьдчилсан шалгалт; жолооч нарт ажлын эхлэхийн өмнө системтэй хамгаалалтын жолоодлогын сургалт), мөн ажилд орохын өмнөх эрүүл мэндийн үзлэг, боломжтой тохиолдолд лавлагаа шалгах;
- Ажилд томилох хөдөлмөрийн гэрээг боловсруулах, баталгаажуулах.

Хөдөлмөрийн хэрэгцээг тодорхойлох

Хөдөлмөрийн хэрэгцээг тодорхойлохтой холбоотойгоор дараах удирдлагын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:

- Ажиллах хүчний хэрэгцээг системтэй, цаг хугацаанд нь урьдчилан тооцоолох нь төслийн хувьд чухал бөгөөд энэ нь бүх ур чадваргүй, хагас ур чадвартай болон ур чадвартай ажлын байранд тохиромжтой орон нутгийн/бүс нутгийн нэр дэвшигчдийг тодорхойлох, сонгох хангалттай хугацаа болон дотоод нөөцийг бүрдүүлэх боломжийг олгоно.
- Холбогдох ажлын байранд хөдөлмөрийн хэрэгцээний урьдчилсан тооцоог гаргах; ажлын байрны нарийвчилсан тодорхойлолтыг боловсруулах; тухайн ажлын байр ур чадвартай, хагас ур чадвартай эсвэл ур чадваргүйд хамаарах эсэхийг тодорхойлох; шаардлагатай ажилтны тоо болон хөдөлмөр эрхлэлтийн хугацааг заах.
- Хөдөлмөрийн хэрэгцээг урьдчилан тооцоолох, холбогдох ажилд авах болон хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааг зохистой төлөвлөхөд туслах зорилгоор **Ажиллах хүчний төлөвлөгөө** боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

Албан бус ажил эрхлэлт

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь аливаа талбай эсвэл оффист албан бус байдлаар ажилд авахыг зөвшөөрөхгүй бөгөөд бүх ажилд авах үйл явцыг албан ёсны журмаар зохион байгуулна. Энэ шаардлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд гэрээлэгч дараах арга хэмжээг авна:

- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь талбайн ойролцоох орон нутгийн иргэдийн дунд зар сурталчилгаа хийж, тохиромжтой нэр дэвшигчдийг тодорхойлох;
- Төслийн ажлын байранд нэр дэвшигч өргөдөл гаргахдаа ямар нэгэн төлбөр, хураамж шаардахгүй;
- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн ажиллах хүчийг зуучилж байна гэж нэхэмжилдэг аливаа албан бус зуучлагчтай хамтран ажиллахгүй;
- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь зөвхөн томилогдсон албан ёсны ажилд авах механизмын дагуу ажилд авах бөгөөд орон нутгийн иргэд, одоо ажиллаж буй ажилтнуудын хамаатан садан, бусад ажил хайгчдаас ирсэн албан бус хүсэлт, санал, зуучлалаар ажилд авахгүй;
- Тусгай ур чадвар шаардсан ажлын байранд мэргэжлийн ажилд зуучлах байгууллагыг ашиглаж болно.

Орон нутгийн ажилд авах

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Үндэсний Засгийн газар болон орон нутгийн, бүс нутгийн хамт олонтой нягт хамтран ажиллах шаардлагатайг хүлээн зөвшөөрнө. Төсөл нь Хөдөлмөр ба ажлын нөхцөлийн удирдлагын төлөвлөгөөний хүрээнд орон нутгийн ажилд авах үйл явцыг удирдах, дээд хэмжээнд хүргэх арга хэмжээг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхээр амлалт өгч байна. Үүнд:

- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн хамт олонтой хүн амын шилжилт хөдөлгөөн болон бусад гарч болзошгүй асуудлаар хамтран ажиллана. Гэрээлэгч нь олон нийтийн оролцооны үйл явцын хүрээнд харилцаа холбооны стратеги хэрэгжүүлж, төслийн ажилд авах болон хөдөлмөр эрхлэлтийн

дүрэм, журмын талаар өргөн хүрээнд мэдээлнэ. Олон нийтэд төслийн ажилд авах журмын талаар давтан мэдээлэх кампанит ажил барилгын бүтээн байгуулалтын туршид тасралтгүй явагдах ёстой.

- Орон нутгийн захиргаа болон хамт олонд туслах:
- Барилгын үе шатанд аль болох олон орон нутгийн иргэдийг ажилд авах зорилгоор эрх бүхий ажилчдын жагсаалт болон ур чадварын жагсаалтыг гаргахад орон нутгийн захиргаа, хамт олонд тусална.
- Чадвар хөгжүүлэх дэмжлэг:
- Боломжтой, тохиромжтой тохиолдолд орон нутгийн хамт олны ур чадвар, бүтээгдэхүүн болон орон нутгаас хангаж болох бусад үйлчилгээг хөгжүүлэхэд чадавхийг бэхжүүлэх дэмжлэг үзүүлнэ.
- Орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх:
- Ажил эрхлэлт болон худалдан авалтын практикт орон нутгийн оролцоог дээд хэмжээнд хүргэж, бүс нутгийн эдийн засгийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлнэ. Төслийн нийлүүлэлтийн сүлжээнд орон нутгийн нийлүүлэгчид, аж ахуйн нэгжүүд оролцож байгаа тохиолдолд тэдний оролцооны үр өгөөж урт хугацаанд тогтвортой байхыг хангана.
- Ажилд авах ил тод байдал:
- Ажил эрхлэх боломжууд орон нутгийн хамт олны дунд зарлагдаж, ажилд авах үйл явц шударга, ил тод байна. Ажилд авах үйл явцын талаар орон нутгийн захиргаанд мэдээлнэ.
- Орон нутгийн сургалт:
- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн иргэдийг ажлын байранд өргөдөл гаргахад дэмжлэг үзүүлэх бөгөөд орон нутгийн ажилчдад ажлын байран дээрх сургалт явуулж, барилгын үйл ажиллагаанд шаардагдах цалин хөлсөнд суурилсан хөдөлмөр эрхлэлтийг ойлгож, зохицох чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- Ажилчдын боловсрол:
- Ажиллах хүчнийг орон нутгийн нийгмийн болон соёлын дадал зуршилд мэдрэг болгохын тулд бүх ажилчдад зориулсан танилцуулгын сургалт явуулж, хүлээгдэж буй зан үйлийг тодорхой заана.
- Ажил эрхлэлтийн боломжийг тэнцвэртэй хуваарилах:
- Боломжтой тохиолдолд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь аймгийн хэмжээнд ажил эрхлэлтийг тэнцвэртэй хуваарилж, орон нутгийн эдийн засагт эерэг нөлөөллийг жигд түгээхийг хангана.
- Орон нутгийн хууль сахиулах байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх:
- Гэмт хэрэгтэй тэмцэх, хууль сахиулах үүрэгтэй орон нутгийн байгууллагад мэдээллийн уулзалт зохион байгуулах, шаардлагатай, тохиромжтой тохиолдолд төслийн барилгын талбайн ойролцоох тодорхой бүсэд эргүүлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж болно.

Мэдээлэл олгох

Төслийн ажилд авах зар сурталчилгааг түгээх үйл явцыг Барилгын ажлын гэрээлэгч хянана. Мэдээлэл олголттой холбоотой ажилд авах журамд дараах зүйлс багтана:

- Ажлын байрны зар сурталчилгаа нь Хүний нөөцийн менежерийн зохих зөвшөөрлийг авсан байх ёстой.
- Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх боломжит ажлын байрны зарлалыг холбогдох байдлаар нийтэлж байгааг хангана.
- Мэдээлэл түгээх арга хэлбэрт орон нутгийн өдөр тутмын сонин, онлайн эх сурвалж, орон нутгийн телевизийн сувгууд, орон нутгийн хөдөлмөрийн төвүүд, олон нийтийн самбарууд, орон нутгийн нийгмийн цугларалтын газрууд, тосгон/сумын танхим, орон нутгийн хамт олонтой уялдаа холбоо тогтоох зэрэг боломжтой сувгууд багтаж болно.
- Хүний нөөцийн менежер нь ажлын байрны зарлалыг олон улсын хэмжээнд нийтэд түгээх хариуцлагатай бөгөөд интернетэд нийтлэхэд сурталчилгааны дэмжлэг үзүүлнэ.
- Мэдээлэл олголтыг төслийн нөлөөллийн бүс дэх орон нутгийн хамт олонтой хамтран хэрэгжүүлэх БТОХТ-ийн хүрээнд зохион байгуулж, ажлын байрны зарлал гарсан тохиолдолд орон нутгийн иргэд мэдээлэл авч, хариу үйлдэл үзүүлэх боломжтой байхыг хангана.

Ялгаварлан гадуурхахгүй байх ба тэгш боломж

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажилд авах шийдвэрийг тухайн ажлын зайлшгүй шаардлагад хамааралгүй хувь хүний шинж чанарын үндсэн дээр гаргахгүй. Хөдөлмөрийн харилцааг тэгш боломж, шударга хандлагын зарчимд тулгуурлан хэрэгжүүлж, ажилд авах болон томилох, цалин хөлс (цалин болон тэтгэмжийг багтаасан), ажлын нөхцөл ба хөдөлмөрийн гэрээний нөхцөл, сургалтанд хамрагдах боломж, ажлын байрны хуваарилалт, дэвшилт, хөдөлмөрийн гэрээг цуцлах эсвэл тэтгэвэрт гарах, сахилгын арга хэмжээ зэрэг хөдөлмөрийн харилцааны аливаа тал дээр ялгаварлан гадуурхахгүй. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь дарамт, сүрдүүлэлт болон/эсвэл мөлжлөгөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг арилгах арга хэмжээг авна. Ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчим нь цагаач ажилчдад ч мөн адил үйлчилнэ.

Өмнөх ялгаварлан гадуурхалтыг арилгах тусгай хамгаалалт, тусламжийн арга хэмжээ эсвэл тухайн ажлын зайлшгүй шаардлагад үндэслэн сонгон шалгаруулалт хийх нь үндэсний хуультай нийцэж байгаа тохиолдолд ялгаварлан гадуурхалт гэж үзэгдэхгүй.

Хөдөлмөрийн гэрээний нөхцөл

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажиллах хүчний ангиллыг тодорхойлно. Бүх ажилд авах мэдээлэл болон хөдөлмөрийн гэрээнд ажилтны ангилал болон хөдөлмөрийн гэрээний хугацааг зааж өгнө.

Ажилд авах үндсэн шаардлагад дараах зүйлс багтана:

- Бүх нэр дэвшигчид боломжтой тохиолдолд өргөдлийн маягт бөглөж, шаардлагатай хамгийн бага туршлага болон хүсэмжит мэргэжлийн үнэмлэх, диплом зэрэг мэдээллийг дэлгэрэнгүй тусгах;
- Нэр дэвшигчид бүх ажлын байранд ажилд авах өдөртөө дор хаяж 18 нас хүрсэн байх, аюулгүй бус ажлын байранд 16 нас хүрсэн байх;
- Шүүхийн шийдвэрээр гэмт хэрэгт буруутай гэж тогтоогдсон, ял эдэлж буй иргэдийг ажилд томилохгүй;
- Монгол Улсын оршин суугчдад давуу эрх олгоно;
- Шаардлагатай тохиолдолд эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагдаж, тухайн ажилд тохиромжтой болохыг баталгаажуулах.

Холбогдох нэр дэвшигчдийн насыг баталгаажуулах журам хэрэгжүүлнэ. Үүнд хувийн үнэмлэхийн баримт бичиг, төрсний гэрчилгээ, эсвэл эдгээрийн байхгүй тохиолдолд холбогдох эрүүл мэндийн болон бүртгэлийн баримт бичгийг шалгах орно. Хүүхдийн хөдөлмөр болон албадан хөдөлмөрийг ямар ч тохиолдолд зөвшөөрөхгүй.

Хөдөлмөрийн гэрээ, ажлын цаг ба амралт

Ажил эрхлэх гэрээ нь бичгээр хийгдэх бөгөөд хугацаатай эсвэл хугацаагүй байж болно. Бүх ажилчид хөдөлмөрийн гэрээний хуулбарыг авна. Хөдөлмөрийн гэрээнд дараах мэдээлэл багтана: ажлын байрны үүрэг, хариуцлага, шууд удирдагч, цалин хөлс, ажлын цаг, илүү цагийн хөлс, сарын илүү цагийн дээд хэмжээ, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, амралтын эрх, хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизм, хуульд зөвшөөрөгдсөн тохиолдолд үйлдвэрчний эвлэлд нэгдэх эрх, ажлаас гарах мэдэгдлийн хугацаа болон хөдөлмөрийн гэрээг цуцлах механизм.

Ажлын цаг нь үндэсний хууль тогтоомжид нийцсэн байна. Бүх хөдөлмөрийн гэрээнд холбогдох хүний нөөцийн бусад баримт бичгийг дурьдаж болно.

Цалин хөлс

ОУХБ-ын стандартууд нь цалин хөлсийг хамгаалах асуудлыг хамардаг. Үүнд: Цалин хөлсийг хамгаалах тухай конвенц (№95), Зөвлөмж (№85) мөн ажил олгогч дампуурсан эсвэл шүүхийн журмаар татан буугдсан тохиолдолд ажилчдын нэхэмжлэлийг хамгаалах асуудлыг хамардаг: Ажилчдын нэхэмжлэлийг хамгаалах тухай конвенц (Ажил олгогчийн төлбөрийн чадваргүй байдал) (№173), Зөвлөмж (№180)

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Biwater-ийн хамтын гэрээний дагуу цалин хөлсний хэмжээг төлж, хөдөлмөрийн нөхцөлийг мөрдөнө.

Бүртгэл

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн хүрээнд ажиллаж буй бүх ажилчдын ажлын цагийг зөв бүртгэж хадгална. Энэ нь ажилчдын төлбөрийн хэлбэр (цагийн эсвэл сарын цалин), хийж буй ажлын ангилал,

олгосон цалин хөлсөөс үл хамааран хэрэгжинэ. Зөв бүртгэлд ажилчдын хүйс, хийж буй ажлын ангилал, түр болон байнгын ажилтан эсэх, цалин хөлс (боломжтой тохиолдолд нэмэгдэл хөлс) багтана. Эдгээр бүртгэл нь Ивуарын зохицуулалтын дагуу хөтлөгдөж, аливаа үед зээлдүүлэгчийн эрх бүхий төлөөлөгч эсвэл Засгийн газрын эрх бүхий төлөөлөгчийн шалгалтад нээлттэй байна.

Шаардлагатай тохиолдолд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь эдгээр шаардлагыг биелүүлж байгааг нотлох бусад бүртгэлийг гаргаж өгнө.

Хөдөлмөрийн хөлс

Бүх ажилчдад хөдөлмөрийн гэрээ олгогдох бөгөөд уг гэрээнд цалин хөлс, нэмэгдэл болон бусад тэтгэмжийн нөхцөлийг тодорхой заана. Ажилчид уг гэрээний дагуу цалин хөлсөө авах ёстой.

Архидалт ба мансууруулах бодис

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь согтууруулах ундаа болон хууль бус мансууруулах бодисыг импортлох, худалдах, өгөх, солилцох болон бусад хэлбэрээр тараахыг хориглоно. Мөн ажилчид, хөдөлмөрийн хүч болон гэрээлэгчид ийм үйл ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрөхгүй.

Баяр ёслол ба шашны зан үйл

Ажилчидтай харилцахдаа Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх хүлээн зөвшөөрөгдсөн баяр ёслол, амралтын өдөр, шашны болон бусад зан үйлийг харгалзан үзнэ. Барилгын зарим үйл ажиллагаа эдгээр өдрүүдэд зайлшгүй явагдах шаардлагатай бөгөөд ажлын цагийн хэсэгт тодорхойлсон байдлаар зохицуулна.

Сургалт

The Барилгын ажлын гэрээлэгч will develop a Worker Code of Conduct to govern the behaviour of all workers on site and in the local communities. This should cover *inter alia*: cultural awareness for workers coming from outside of the area, a drugs and alcohol policy with information about testing and penalties for contravention. The Worker Code of Conduct should promote an inclusive approach and address behaviour related to equal opportunity and non-discrimination based on personal characteristics (such as gender, race, nationality, ethnicity, origin, religion, disability, age or sexual orientation). The Worker Code of Conduct should have a zero tolerance for harassment and bullying.

Toolbox talks on labour law issues and the labour grievance mechanism will be held at least twice a year during construction.

The Барилгын ажлын гэрээлэгч will organise a training programme and maintain individual training registers for each construction worker which they can have at the end of contract for procuring future work.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь талбай дээр болон орон нутгийн хамт олны дунд ажилчдын зан үйлийг зохицуулах Ажилчдын ёс зүйн дүрэм боловсруулна. Энэ нь дараах зүйлсийг хамарна: тухайн бүс нутгаас гаднаас ирсэн ажилчдад зориулсан соёлын мэдлэг олгох; мансууруулах бодис, архидалтын бодлого, шинжилгээ хийх журам болон зөрчлийн шийтгэл; тэгш боломж, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчимд нийцсэн зан үйлийг дэмжих; хүйс, арьс өнгө, үндэс угсаа, гарал, шашин, хөгжлийн бэрхшээл, нас, бэлгийн чиг баримжаа зэрэг хувь хүний шинж чанарын үндсэн дээр ялгаварлан гадуурхахгүй байх; дарамт, дээрэлхэлтийг тэвчихгүй байх бодлого.

Барилгын явцад жилд дор хаяж хоёр удаа хөдөлмөрийн хуультай холбоотой асуудал болон хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизмын талаар “точ зааварчилгаа” сургалт зохион байгуулна.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь сургалтын хөтөлбөр зохион байгуулж, барилгын ажилчдын сургалтын хувь хүний бүртгэлийг хөтөлнө. Ажилчид гэрээ дуусах үед уг бүртгэлийг авч, цаашид ажилд ороход ашиглах боломжтой байна.

Ажилтныг ажлаас чөлөөлөх ба цомхотгол

Бүх ажилтныг ажлаас чөлөөлөх үйл явцыг Барилгын ажлын гэрээлэгчийн бодлогын дагуу хатуу мөрдөж, шаардлагатай тохиолдолд ажилтныг цомхотгох журмыг тогтооно.

Цомхотгол нь ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчимд тулгуурлаж, гэрээлэгч нь ажилчид, тэдний байгууллага, шаардлагатай тохиолдолд төрийн байгууллагатай зөвлөлдөх үйл явцыг тусгана. Мөн хамтын гэрээ хүчин төгөлдөр байгаа тохиолдолд түүнийг мөрдөнө. Барилгын гэрээлэгч нь олон нийтийн байгууллагад мэдэгдэл хийх, ажилчид болон тэдний байгууллагад мэдээлэл өгөх, зөвлөлдөхтэй холбоотой бүх хууль эрх зүйн болон гэрээний шаардлагыг биелүүлнэ.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь бүх ажилчдад ажлаас халагдах мэдэгдэл болон хууль, хамтын гэрээгээр заасан тэтгэмжийг цаг хугацаанд нь олгохыг хангана. Бүх үлдэгдэл цалин, нийгмийн даатгалын шимтгэл, тэтгэврийн хуримтлал болон бусад тэтгэмжийг: 1. Ажил олгогч-ажилтны харилцаа дуусахаас өмнө ажилчдад олгох; 2. Шаардлагатай тохиолдолд ажилчдын ашиг тусын төлөө олгох; 3.Хамтын гэрээгээр тохиролцсон хугацааны дагуу олгох болно. Нэмэлтээр олгосон аливаа сайн дурын төлбөрийн нотолгоог хадгална.

Нийт цомхотгол

Аливаа нийт цомхотголын талаар урьдчилан ЭХЯ/ТХН) болон ЕСБХБ-д мэдэгдэнэ. Мэдэгдэлд цомхотгол хийх шалтгаан, нөлөөлөх ажилчдын тоо, хугацаа багтана.

Ажиллах хүчний татан буулгалт

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь орон нутгийн ажиллах хүчнийг барилгын ажлаас хөдөлмөр эрхлэлтийн дараах хаалтын үе шат руу шилжихэд дэмжлэг үзүүлнэ. Энэ нь ажилгүйдлийн нөлөөллийг даван туулахад чиглэнэ.

Гэрээлэгчийн төслийн менежер эсвэл түүний томилсон хүн нь боломжтой тохиолдолд төрийн болон хувийн ажилд зуучлах, сургалтын агентлагуудтай хамтран ажиллаж, ажилчдын шилжилт болон хаалтын нөлөөллийг бууруулах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

Ажилчдын байгууллага

Монгол Улсын хууль нь ажилчид өөрийн сонголтоор ажилчдын байгууллага байгуулах, нэгдэх, гадны хөндлөнгийн оролцоогүйгээр хамтын хэлэлцээр хийх эрхийг хүлээн зөвшөөрдөг. Ажилчдын байгууллагын хувьд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь үндэсний хууль тогтоомжийг мөрдөнө.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажилчдыг төлөөлөгч сонгох, ажилчдын байгууллага байгуулах, нэгдэх, хамтын хэлэлцээр хийхээс нь татгалзуулахгүй, мөн ийм байгууллагад оролцож буй эсвэл оролцохоор зорьж буй ажилчдыг ялгаварлан гадуурхах, өшөө авах үйлдэл хийхгүй. Гэрээлэгч нь ажилчдын төлөөлөгчид болон ажилчдын байгууллагатай харилцан оролцож, утга учиртай хэлэлцээр хийхэд шаардлагатай мэдээллийг цаг тухайд нь өгнө. Ажилчдын байгууллага нь ажиллах хүчнийг шударгаар төлөөлөх үүрэгтэй.

Үйлдвэрчний эвлэл ба хамтын хэлэлцээр

Хамтын хэлэлцээрийн үед ажилчид тухайн үйлдвэрчний эвлэлээр төлөөлүүлж болно.

Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизм

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизмыг хэрэгжүүлж, ажилд авах үед ажилчдад уг механизмыг танилцуулж, тэдэнд хялбархан ашиглах боломжийг олгоно.

Ажиллах хүчнийг хамгаалах

Хүүхдийн хөдөлмөр

Төслийн явцад хүүхдийн хөдөлмөр асуудал болох магадлал бага. Гэсэн хэдий ч ЕСБХБ-ны ГШ2-т нийцүүлэхийн тулд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь хүүхдийг эдийн засгийн хувьд мөлжлөгийн шинжтэй, аюултай, боловсролд нь саад учруулах, эрүүл мэнд, бие махбод, сэтгэл санаа, оюун санаа, ёс суртахуун, нийгмийн хөгжилд нь хортой байж болзошгүй аливаа хэлбэрээр ажиллуулахгүй. Хүүхдээр хийлгэж болох зарим төрлийн ажил зөвшөөрөгдөж болох ч зөвхөн хууль ёсны болон аюулгүй байдлыг хангаж гүйцэтгэх тохиолдолд л зөвшөөрнө.

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь нийлүүлэгчтэй гэрээ байгуулахаас өмнө анхан шатны нийлүүлэлтийн сүлжээнд хүүхдийн хөдөлмөр, албадан хөдөлмөр ашиглах магадлал, эсвэл хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын асуудал байгаа эсэхийг хянан үзнэ. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь үндэсний хууль тогтоомжид нийцсэн тогтолцоо, журам бүхий үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй хамтран ажиллахыг чармайна. Хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй эрсдэл бүхий компаниудтай хамтран ажиллахгүй. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн бодлого, журмын дагуу нийлүүлэгчдээ аудит хийж, шинэ эрсдлийг илрүүлэн, илэрсэн ноцтой асуудлыг засах зохих арга хэмжээг авна.

Албадан хөдөлмөр эрхлэлт

Төслийн барилгын явцад албадан хөдөлмөр асуудал болох магадлал бага. Гэсэн хэдий ч ЕСБХБ-ны ГШ2-т нийцүүлэхийн тулд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь албадан хөдөлмөрийг ашиглахгүй. Албадан хөдөлмөр гэдэг нь хувь хүн хүчээр эсвэл шийтгэлээр айлган сүрдүүлж, сайн дурааараа гүйцэтгээгүй аливаа ажил, үйлчилгээг хэлнэ. Үүнд гэрээт боолчлол, өрийн боолчлол болон түүнтэй адил албадан хөдөлмөрийн хэлбэрүүд багтана. Мөн Барилгын ажлын гэрээлэгч нь хүний наймааны хохирогчдыг ажиллуулахгүй.

Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ХЭМАА төлөвлөгөө боловсруулж, талбай дээр эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын эцсийн хариуцлагыг хүлээх нэг хүнийг томилно. ХЭМАА төлөвлөгөөний хүрээнд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь албан ёсны АЗС систем эсвэл түүнтэй дүйцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, аюултай ажил бүрийг аюулгүйгээр гүйцэтгэхийг хангана. Энэ нь томилогдсон ажлыг зөвшөөрөх, гүйцэтгэх ажлын талаарх мэдээллийг (аюулын талаар багтаан) үр дүнтэй дамжуулах, ажил эхлэхийн өмнө аюулгүй тусгаарлах журмыг мөрдөхийг баталгаажуулна.

Ажилчдад ажлын саналын захидал авах үед хөдөлмөрийн аюулын талаар тодорхой тайлбар өгнө. Танилцуулга болон toolbox talk сургалтын үеэр ажилчдад эрүүл мэндэд ноцтой аюул заналхийлж байна гэж үзвэл ажлаа орхих эрхтэй гэдгийг тодорхой ойлгуулна.

Тахал өвчин

Халдварт өвчний дэгдэлт гарсан тохиолдолд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь Засгийн газар болон орон нутгийн эрүүл мэнд, ариун цэврийн байгууллагаас гаргасан зохицуулалт, тушаал, шаардлагыг биелүүлж, тахлыг даван туулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Гуравдагч талууд

Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ажилчдыг зуучлан хангадаг аливаа зуучлагч нь нэр хүндтэй, хууль ёсны аж ахуйн нэгж байх, мөн ЕСБХБ-ны ГШ2-ын шаардлагад нийцсэн зохистой удирдлагын тогтолцоотой ажиллаж байгааг баталгаажуулна. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь гуравдагч тал нийлүүлэгчдийн гүйцэтгэлийг ЕСБХБ-ны ГШ2-ын шаардлагын дагуу хянана. Мөн эдгээр шаардлагыг гэрээний нөхцөлд тусгана.

Гуравдагч талаас ажилд авсан ажилчид

Анхан шатны нийлүүлэлтийн сүлжээнд хүүхдийн хөдөлмөр эсвэл албадан хөдөлмөрийн өндөр эрсдэл байгаа тохиолдолд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь ЕСБХБ-ны ГШ2-т нийцүүлэн уг эрсдлийг тодорхойлно. Хэрэв хүүхдийн хөдөлмөр эсвэл албадан хөдөлмөрийн тохиолдол илэрвэл Барилгын ажлын гэрээлэгч нь зохих арга хэмжээг авна. Барилгын ажлын гэрээлэгч нь анхан шатны нийлүүлэлтийн сүлжээг тогтмол хянаж, аливаа томоохон өөрчлөлт, шинэ эрсдэл, хүүхдийн хөдөлмөр эсвэл албадан хөдөлмөрийн тохиолдол илэрсэн тохиолдолд зохих арга хэмжээг авч засна.

Мөн нийлүүлэлтийн сүлжээний ажилчидтай холбоотой хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын ноцтой эрсдэл өндөр байгаа тохиолдолд Барилгын ажлын гэрээлэгч нь анхан шатны нийлүүлэгчид амь насанд аюултай нөхцөл байдлыг урьдчилан сэргийлэх, засах арга хэмжээ авч байгааг хангах журмыг хэрэгжүүлнэ.

Хэрэв засах боломжгүй бол Барилгын ажлын гэрээлэгч нь төслийн анхан шатны нийлүүлэлтийн сүлжээг ЕСБХБ-ны ГШ2-т нийцэж байгаагаа нотолж чадах нийлүүлэгч рүү үе шаттайгаар шилжүүлнэ.

Аюулгүй байдал

Бүх хамгаалалтын ажилтнууд төслийн эрсдэл болон ажилчдын зан үйлийн шаардлагатай холбоотой албан ёсны танилцуулга, тусгай мэдлэг олгох сургалтад хамрагдах ёстой. Сургалтыг тогтмол тайлангийн уулзалт болон гүйцэтгэлийн үнэлгээгээр бэхжүүлнэ. Энэ нь хүч хэрэглэх сургалт болон холбогдох хууль тогтоомжийн сургалтыг багтааж, үндэсний хууль тогтоомжийг зөрчихгүй байхыг хангана. Хамгаалалтын ажилтнуудад сургалт өгөхдөө “хүчийг зөвхөн хамгаалалтын зорилгоор, заналхийллийн шинж чанар, цар хүрээтэй тэнцүүлэн ашиглана” гэсэн зарчмыг баримтална.

Сургалт

Танилцуулга

Бүх ажилчдад зориулсан талбайн танилцуулгыг Байгаль орчин, нийгмийн (БОН) менежер болон Эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын (ЭМАА) менежер зохион байгуулж, тэднийг БАРИЛГЫН БОНУТ, энэхүү

төлөвлөгөө болон Ёс зүйн дүрмийн шаардлагуудтай танилцуулах болно. Танилцуулгыг ажилчдын анхаарлыг бүрэн төвлөрүүлэх боломжтой нам гүм орчинд зохион байгуулна.

Төслийн хэмжээнд сургалтын төлөвлөгөө

Барилгын төслийн менежер нь Хүний нөөцийн менежертэй хамтран төслийн сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулна. Ажиллах хүчний сургалтыг уг төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулж, уялдуулан хэрэгжүүлнэ.

Аюулгүй ажиллагааны өндөр эрсдэлтэй ажлыг гүйцэтгэж буй ажилчдад зориулсан тусгай сургалт зохион байгуулна. Шаардлагатай тохиолдолд тодорхой сэдвийн хүрээнд гадаад үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагаар тусгай сургалт явуулах бөгөөд эдгээр шаардлагыг сургалтын төлөвлөгөөнд тусгана. Дараах шаардлагуудыг хангана:

- Бүх ажилчид тогтмол товч уулзалт, сургалтад хамрагдана.
- Оффисын ажилтнуудад төслийн менежментийн ажлын байран дээрх сургалт болон Барилгын ажлын гэрээлэгчийн шаардлагад нийцсэн ажлын байрны тусгай сургалтыг зохион байгуулна.
- Ажилд авах үйл явцын хүрээнд ажилчдын мэргэжлийн үнэмлэх, сургалтын бүртгэлийг (боломжтой тохиолдолд) цуглуулж, чадамжийг баталгаажуулна. Эдгээр үнэмлэх, бүртгэл болон төслийн явцад олгосон сургалтын бүртгэлийг ажилчдын чадамжийг удирдахад ашиглана.

Ажлын байрны тусгай сургалт

Орчны болон эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын өндөр эрсдэлтэй ажлыг гүйцэтгэж буй ажилчдад зориулсан тусгай сургалт зохион байгуулна. Сургалтын хөтөлбөрийг Барилгын ажлын гэрээлэгчийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын бодлогын хүрээнд боловсруулна. Шаардлагатай тохиолдолд тодорхой сэдвийн хүрээнд гадаад үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагаар тусгай сургалт явуулах бөгөөд эдгээр шаардлагыг сургалтын төлөвлөгөөнд тусгана.

Хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр ба тайлагнал

Хяналт-шинжилгээ

Барилгын явцад Төслийн менежер дараах зүйлсийг хянана:

- Энэхүү төлөвлөгөөг Хүний нөөцийн менежер хэрэгжүүлж байгааг баталгаажуулах.

Барилгын явцад Хүний нөөцийн менежер эсвэл томилогдсон хүн дараах зүйлсийг хянана:

- Энэхүү төлөвлөгөөний хэрэгжилт – төлөвлөгөөг жил бүр хянан үзэж, нөхцөл байдал болон гэрээлэгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн шаардлагатай өөрчлөлтийг хийнэ. Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөг шаардлагатай тохиолдолд ямар ч үед шинэчилж болно.
- Зөрчил болон засах арга хэмжээ.
- Бүртгэгдсэн хөдөлмөрийн гомдлын тоо, төрөл, гомдлын маягт болон гомдлын бүртгэлийг гэрээлэгчийн төслийн менежер болон HSE хянагчид тайлагнах.

Барилгын явцад БОН болон ЭМАА менежерүүд дараах зүйлсийг хийнэ:

- Энэхүү төлөвлөгөөнд заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлж байгаа эсэхийг ойлгохын тулд талбайн өдөр тутмын үзлэг хийх. Үүнийг Өдөр тутмын талбайн бүртгэлд тэмдэглэнэ.
- Илүү нарийвчилсан сар бүрийн үзлэг хийж, үр дүнг Сарын шалгах хуудас-т тэмдэглэнэ.
- Талбайн хяналт-шинжилгээний явцад илэрсэн зөрчил болон шаардлагатай засах арга хэмжээг бүртгэж, тайлагнах.
- Дээрх үр дүнг HSE менежерт тайлагнаж, сар бүрийн HSE тайландаа тусгана.

Гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд

Гол гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд (ГГҮ) нь хугацааны явцад гүйцэтгэлийг хэмжихэд ашиглагддаг тоон болон чанарын хэмжүүрүүд юм. ГГҮ-г хяналтын арга хэмжээний үр нөлөөг үнэлэх, тогтвортой ажиллагааны явцад гүйцэтгэлийн сайжруулалтыг харуулахад ашиглаж болно. Гомдлын тоо болон шинж чанарыг дараагийн хэсэгт тайлбарласан Хөдөлмөрийн гомдол барагдуулах механизм-ын хүрээнд авч үзнэ. Жишиг ГГҮ-үүдийг доорх хүснэгтэд үзүүлнэ.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн удирдлагын төлөвлөгөөний тойм

ДД	ГГҮ	Зорилтот түвшин / Үйл ажиллагааны босго	Баталгаажуулалтын арга хэрэгсэл
LWC01	Энэхүү барилгын удирдлагын төлөвлөгөөний шаардлагыг биелүүлээгүй тохиолдлууд	Хорогдуулалт ба тасралтгүй сайжруулалт	Зөрчил болон Засах арга хэмжээний бүртгэл
LWC02	Ажилчдын ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн, тайлагнах шаардлагатай тохиолдлын тоо	Хорогдуулалт ба тасралтгүй сайжруулалт	Зөрчил болон Засах арга хэмжээний бүртгэл
LWC03	Ажилчдын ялгаварлан гадуурхалттай холбоотой хүлээн авсан гомдлын тоо	Хорогдуулалт ба тасралтгүй сайжруулалт	Хөдөлмөрийн гомдлын бүртгэл
LWC04	Хариу өгч, шийдвэрлэсэн хуанлийн өдрийн тоо	Үр ашиг ба тасралтгүй сайжруулалт	Хөдөлмөрийн гомдлын бүртгэл
LWC05	Гомдол барагдуулах механизмын талаар мэддэг бөгөөд ашиглах аргыг тайлбарлаж чадсан ярилцлагад оролцсон ажилчдын хувь	Тасралтгүй сайжруулалт	БО болон АА/Эрүүл мэнд болон аюулгүй ажиллагаа, талбайн өдөрт тутмын бүртгэл болон сарын шалгах хуудас
LWC06	Байгаа гэрээний тоо ба ажилд авсан ажилчдын тооны харьцуулалт	100%	Хөдөлмөрийн гэрээ
LWC07	Ажилд орохын тулд ажилд зуучлах төлбөр төлсөн тухай гомдол болон ярилцлагаар мэдээлсэн ажилчдын тоо	Үр ашиг ба тасралтгүй сайжруулалт	Хөдөлмөрийн гомдлын бүртгэл
LWC08	Сургалт авсан ажилтнуудын тоо	Тасралтгүй сайжруулалт	Сургатын бүртгэл
LWC09	Ажилчдын эрхийн талаар танилцуулга / мэдээлэл авсан ажилчдын тоо	Тасралтгүй сайжруулалт	Сургатын бүртгэл
LWC10	Ажлын байрны эрхээ ойлгож буй ярилцлагад оролцсон ажилчдын хувь	Тасралтгүй сайжруулалт	БО болон АА/Эрүүл мэнд болон аюулгүй ажиллагаа, талбайн өдөрт тутмын бүртгэл болон сарын шалгах хуудас
LWC11	Гүйцэтгэгчийн хийсэн суурь шалгалтад хамрагдаж, тэнцсэн хүмүүсийн хувь	Тасралтгүй сайжруулалт	Хүний нөөцийн бодлого ба журам
LWC12	Аюулгүй байдлын ажилтнууд хөдөлмөрийн асуудлыг зөрчсөн тухай тайлагдсан тохиолдлын тоо	Үр ашиг ба тасралтгүй сайжруулалт	Зөрчил болон засах арга хэмжээний бүртгэл/ Гомдол барагдуулах механизм

Тайлагнал

Бүртгэл хөтлөх баримтууд:

- Хүний нөөцийн бодлого ба журам, үүнд ажилд авах, сонгон шалгаруулах журам болон ажилд авах бодлого, журам (Хүний нөөцийн менежер)
- Ёс зүйн дүрэм (Хүний нөөцийн менежер)
- Хамтын гэрээ (Хүний нөөцийн менежер)
- Ажиллах хүчний төлөвлөгөө (Хүний нөөцийн менежер)
- Хөдөлмөрийн гэрээ (Хүний нөөцийн менежер)
- Хөдөлмөрийн гомдлын бүртгэл болон маягтууд (Хүний нөөцийн менежер)
- Сургалтын төлөвлөгөө (Хүний нөөцийн менежер)
- БО ба ЭМАА өдөр тутмын талбайн бүртгэл болон сарын шалгах хуудас (БО ба ЭМАА менежерүүд)
- Зөрчил болон засах арга хэмжээний маягт (БО ба менежерүүд)
- Зөрчил болон засах арга хэмжээний бүртгэл (БО ба ЭМАА менежерүүд)

Хавсралт F

Маршрутыг өөрчлөх зөвлөмж

Маршрутыг өөрчлөх зөвлөмж

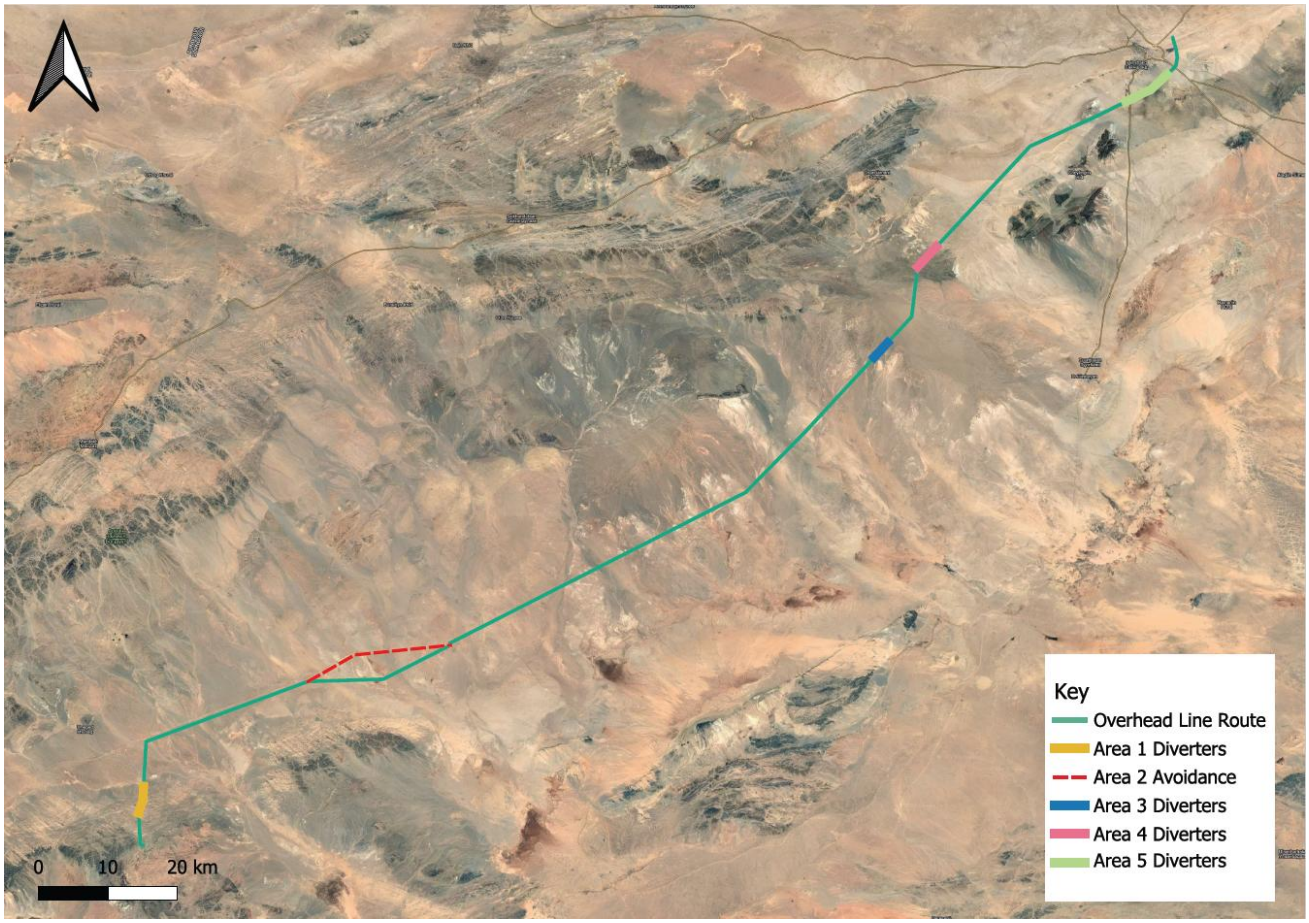

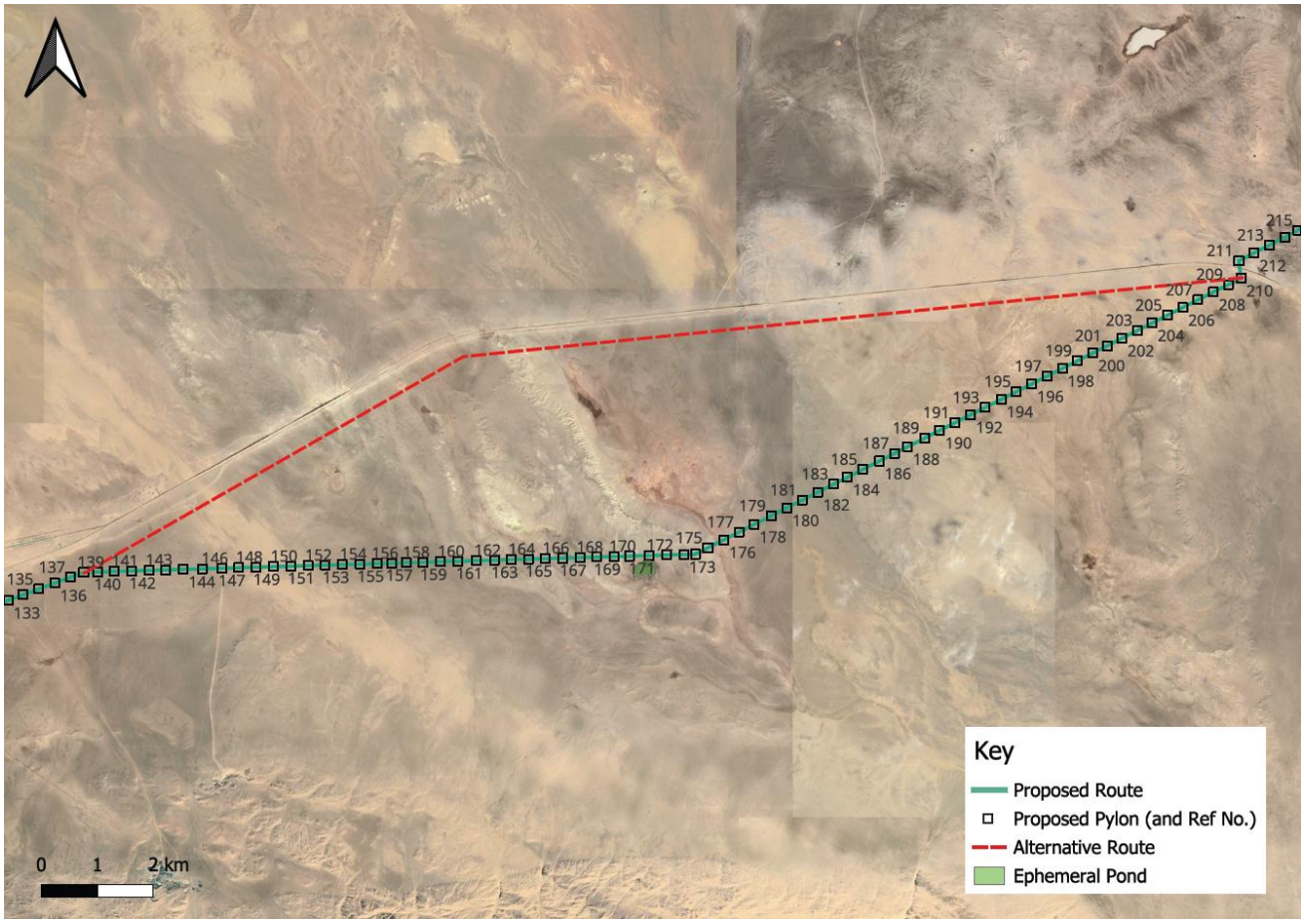

Хавсралт G

Зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүс нутаг

Зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүс нутаг

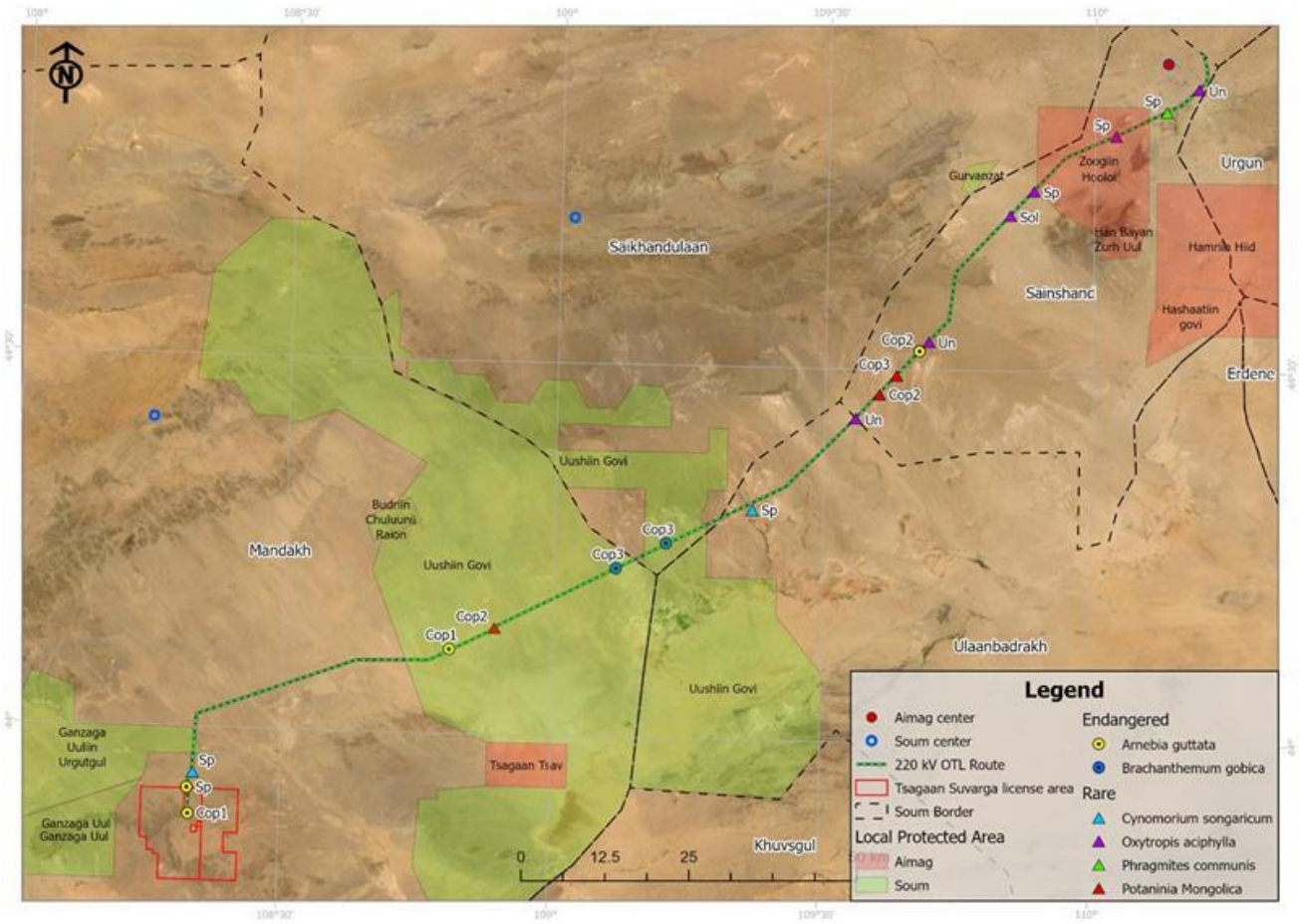

Барилгын ажил гүйцэтгэхдээ зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүсүүд

Хавсралт Н

Барилгын ажил гүйцэтгэхдээ зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүсүүд

Барилгын ажил гүйцэтгэхдээ зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүсүүд

Төслийн талбайн эргэн тойрны өргөн бүсэд орших археологийн дурсгалт газрууд ба хөшөө дурсгалууд

No.	Сум	Археологийн дурсгалт газар ба хөшөө дурсгалын нэр	Төслөөс алслагдсан зай ойролцоор (км)
AM07	Сайншанд	Хийморын овоо	0.8
-	Сайншанд	Чойлон уул болон хийд	5.2
-	Сайншанд	Хаалга уул	5.2
AM08	Мандах	Түмэн Өлзий овоо	6.2
AM04	Сайхандулаан	Хөшөөтийн хоолойн чулуун хөшөө	18
AM02	Мандах	Хавцгай амын хадны сүг зураг	20.5
AM06	Сайншанд	Хонгил Цавын палеонтологийн дурсгалт газар	20.4
-	Сайншанд	Дэчинлхүдэв овоо	24.6
AM01	Мандах	Тэмээтийн тойрмын булшийн дурсгалт газар	28.2
AM03	Сайхандулаан	Олон Хүрээ хийдийн туурь	28.5
	Сайхандулаан	Бага дулаан овоо	56.5
-	Мандах	Өлгий хийдийн туурь	32.7
AM05	Сайншанд	Хамрын хийд	32.2
-	Сайхандулаан	Их Өлзийт	37.9
-	Мандах	Сүйхэнт уулын мод чулуужсан олдвор ба хадны сүг зураг	38.2
-	Сайхандулаан	Шинэ Усны худагт орших палеонтологийн дурсгал	41.3
-	Улаанбадрах	Шар заг	41.4
-	Сайхандулаан	Буурал уул/Загал овоо	48.4
-	Сайхандулаан	Их дулаан овоо	51.9
-	Улаанбадрах	Тахиат уул	58.5
-	Улаанбадрах	Argalant Mountain	62.6
-	Сайхандулаан	Баян овоо	71.1

Барилгын ажил гүйцэтгэхдээ зайлсхийх шаардлагатай экологийн бүсүүд

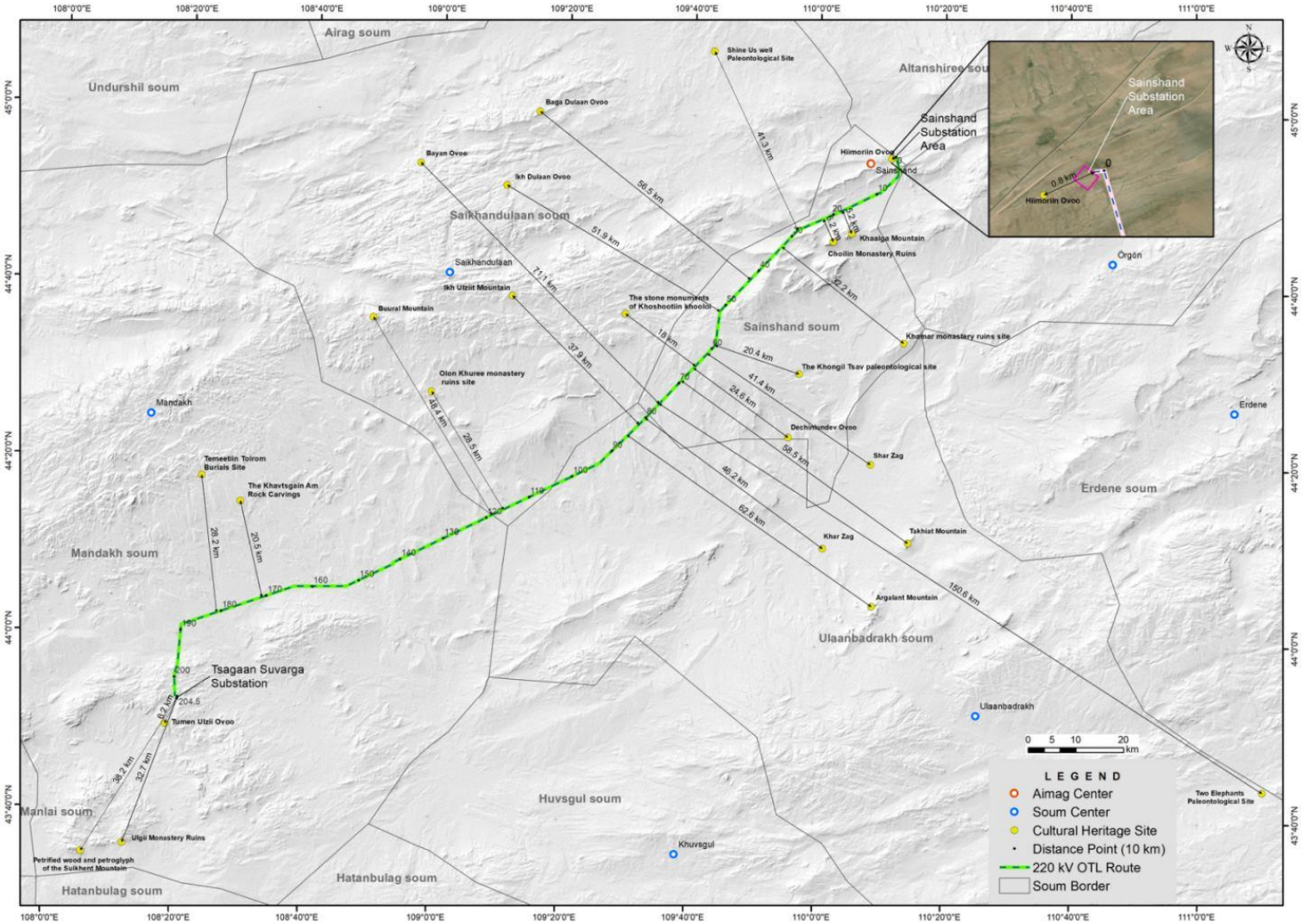

Төслийн маршрутын ойролцоох соёлын өвийн дурсгалт газруудын зураглал

Хавсралт I

Барилгын ажилчдын байрны шалгах хуудас

Барилгын ажилчдын байрны шалгах хуудас

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Ерөнхий зохицуулалтын тогтолцоо			
Олон улсын / үндэсний / орон нутгийн зохицуулалтын хүрээг хянасан уу?			
Ажилчдын байрны заавал мөрдөх шаардлагуудыг тодорхойлсон уу?			
Ажилчдын байрны хэрэгцээг үнэлэх			
Хөдөлмөрийн хүчний хүртээмж			
Ойролцоох орон нутгийн ажиллах хүчний хүртээмжийг үнэлгээ хийсэн үү?			
Орон нутгийн ажиллах хүчний ур чадвар, чадамжид үнэлгээ хийсэн үү, мөн эдгээр ур чадвар, чадамж нь төслийн хэрэгцээнд хэрхэн нийцэж байгаа вэ?			
Төслийн хэрэгцээг хангахын тулд орон нутгийн ажиллах хүчнийг сургах боломжид үнэлгээ хийсэн үү?			
Орон сууцны хүртээмж			
Ажилчдын байр барихаас өмнө ойролцоох орон нутгийн хамт олонд байгаа орон сууцны төрөл бүрийн боломжид иж бүрэн үнэлгээ хийсэн үү?			
Орон нутгийн хамт олонд байгаа орон сууцны боломжийг ашиглах нь ямар нөлөө үзүүлэх талаар үнэлгээ хийсэн үү			
Орон нутгийн орон сууцны зах зээлд сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг тодорхойлж, Байгаль орчин, нийгмийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө болон бусад холбогдох төлөвлөгөөнд тусгасан уу?			
Ажилчдын байрны нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх			
Ажилчдын байр нь ойролцоох орон нутгийн хамт олонд үзүүлэх сөрөг			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
нөлөөллийг бууруулж, эерэг нөлөөллийг нэмэгдүүлэх зорилгоор төслийн Байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээний хүрээнд нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийн үнэлгээ хийсэн үү?			
Ажилчдын байрны барилгын үе шатанд газар худалдан авах болон албадан нүүлгэн суурьшуулалтаас үүдэх эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын боломжит нөлөөлөл, үр дагаврыг үнэлгээнд тусгасан уу?			
Ажилчдын байр нь орон нутгийн дэд бүтэц, үйлчилгээ, байгууламжид үзүүлэх нөлөөллийг үнэлгээнд тусгасан уу?			
Орон нутгийн хамт олны бизнес, орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн нөлөөллийг үнэлгээнд тусгасан уу?			
Ажилчдын байр нь нийгмийн эрүүл мэндэд (ялангуяа зам тээврийн ослын эрсдэл болон халдварт өвчний тархалт) болон нийгмийн эв нэгдэлд үзүүлэх ерөнхий нөлөөллийг үнэлгээнд тусгасан уу?			
Үнэлгээнд илэрсэн сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах зохих арга хэмжээг тусгасан уу?			
Ажилчдын байрны төрөл			
Гэр бүлийн зориулалтын байрны хангалтыг хийх талаар авч үзсэн үү?			
Гэр бүлийн зориулалтын байранд унтлагын өрөө, ариун цэврийн болон хоол хийх өрөө бүхий тусгай байр хангаж өгсөн үү?			
Хүүхдийн цэцэрлэг, сургуулийн хангалттай байгууламжийг хангаж өгсөн үү?			
Хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангахын тулд онцгой анхаарал хандуулсан уу?			
Ажилчдын байрны стандарт			
Үндэсний/орон нутгийн стандартууд			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Холбогдох үндэсний болон орон нутгийн зохицуулалтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлсэн үү			
Ерөнхий амьдрах орчин, байгууламж			
Байгууламжийн байршлыг үер болон бусад байгалийн аюулыг зайлсхийхээр төлөвлөсөн үү?			
Амьдрах байр нь ажлын талбайгаас зохистой зайд байрласан уу?			
Ажлын талбай руу явах тээврийн хэрэгсэл нь аюулгүй, үнэ төлбөргүй хангагдсан уу?			
Амьдрах байр нь зохистой материал ашиглан баригдсан, сайн засварлагдсан, цэвэрхэн бөгөөд хог хаягдалгүй байж чадаж байгаа юу?			
Ус зайлуулах систем			
Талбайн ус зайлуулах байдал хангалттай байгаа юу?			
Халаалт, агааржуулалт, салхивч болон гэрэлтүүлэг			
Уур амьсгалын нөхцлөөс хамааран амьдрах байр нь хангалттай халаалт, агааржуулалт, кондиционер болон гэрэлтүүлгийн системээр, ялангуяа онцгой байдлын гэрэлтүүлгээр хангагдсан уу??			
Усан орчин			
Ажилчид хангалттай хэмжээгээр цэвэр/уух усанд хялбархан нэвтрэх боломжтой юу?			
Усны чанар нь үндэсний/орон нутгийн шаардлага болон ДЭМБ-ын стандарттай нийцэж байгаа юу?			
Ундны ус хадгалах савыг бохирдох, бохирдлоос сэргийлэхийн тулд зохистойгоор барьж, тагласан уу?			
Ундны усны чанарыг тогтмол хянаж байгаа юу?			
Бохир ус ба хатуу хог хаягдал			
Бохир ус, ариун цэврийн бохир, хүнсний болон бусад хог хаягдлыг орон нутгийн эсвэл Дэлхийн Банкны стандартын дагуу			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
зохистойгоор зайлуулж, амьдрах байрны оршин суугчид, байгаль орчин болон ойр орчмын иргэдэд ноцтой нөлөө үзүүлэхгүй байгаа юу?			
Хог хаягдлыг цуглуулах зориулалтын савыг тогтмол хангаж, тогтмол хугацаанд хоосолж байгаа юу?			
Амьдрах байрны бүх хэсэгт хортон шавьж устгал, дамжуулагч хяналт болон ариутгал тогтмол хийгдэж байгаа юу?			
Өрөө/оюутны байрны байгууламж			
Өрөө, дотуур байрны нөхцөл сайн хадгалагдаж байгаа юу?			
Өрөө, дотуур байр тогтмол агааржуулж, цэвэрлэгээ хийж байгаа юу?			
Өрөө, дотуур байрны шал нь хялбар цэвэрлэх боломжтой материалаар хийгдсэн үү?			
Өрөө, дотуур байр болон ариун цэврийн байгууламж нэг барилгад байрлаж байгаа эсэх?			
Оршин суугчдад хангалттай зай олгож байгаа юу?			
Таазны өндөр хангалттай байгаа эсэх?			
Нэг өрөө/дотуур байранд хамтран суугч ажилчдын тоог аль болох багасгасан уу?			
Хаалга, цонх нь түгжигдэх боломжтой бөгөөд шаардлагатай үед шумуулын тороор хангагдсан уу?			
Зөөврийн хөшиг, тусгаарлагч ханын хавтангаар хангагдсан эсэх?			
Ажилчдын өрөөнд ширээ, сандал, толь, орны дэргэдэх гэрэл зэрэг тохиромжтой тавилга хангагдсан уу?			
Эрэгтэй, эмэгтэйчүүдэд тусдаа унтлагын өрөө олгосон уу?			
Орны зохион байгуулалт ба хадгалах байгууламж			
Ажилчдын бүрт тусдаа ор олгосон уу?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Ээлжлэн ор ашиглах дадлага хориглогдсон уу?			
Ор хоорондын зай дор хаяж 1 метр байгаа юу?			
Давхар ор ашиглахыг аль болох багасгасан эсэх?			
Давхар ор ашиглаж байгаа тохиолдолд доод болон дээд орны хооронд хангалттай зай байгаа юу?			
Гурван давхар ор ашиглахыг хориглосон уу?			
Ажилчдад тав тухтай матрас, дэр болон цэвэр ор дэрний хэрэглэл олгосон уу?			
Ор дэрний хэрэгслийг тогтмол угааж, шаардлагатай нөхцөлд хангалттай шавьж үргээгч болон ариутгагч бодисоор боловсруулдаг уу?			
Хувийн эд зүйлсийг хадгалах хангалттай байгууламж олгосон эсэх?			
Ажлын хувцас болон ХАБЭА-ийн хувийн хамгаалах хэрэгслийг тусад нь хадгалах байр, мөн нөхцөл байдлаас хамааран хатаах/салхилуулах талбай олгосон уу?			
Ариун цэврийн болон жорлонгийн өрөө			
Ариун цэврийн болон жорлонгийн байгууламжийг хялбар цэвэрлэх боломжтой материалаар барьсан эсэх?			
Ариун цэврийн болон жорлонгийн байгууламжийг тогтмол цэвэрлэж, хэвийн ажиллагаатай байлгаж байгаа эсэх?			
Жорлон, шүршүүр/угаалгын өрөө болон бусад ариун цэврийн байгууламжийг ажилчдад хангалттай нууцлал олгохуйц, таазнаас шал хүртэл тусгаарлагч хана, түгжигдэх хаалгатайгаар зохион байгуулсан эсэх?			
Эрэгтэй, эмэгтэйчүүдэд тусдаа ариун цэврийн болон жорлонгийн байгууламж олгосон эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Хангалттай тооны жорлон болон шээдэг газар (уринал) байгаа эсэх?			
Жорлонгийн байгууламжийг тохиромжтой байршилд байрлуулж, хялбар хүрэх боломжтой эсэх?			
Шүршүүр, угаалгын өрөө болон бусад ариун цэврийн өрөө			
Шүршүүрийн шал нь гулсахаас хамгаалсан, хатуу, угааж цэвэрлэхэд хялбар материалаар хийгдсэн эсэх?			
Хангалттай тооны гар угаах умыг болон шүршүүр/угаалгын өрөөний байгууламж олгосон эсэх?			
Ариун цэврийн байгууламжийг тохиромжтой байршилд байрлуулсан эсэх?			
Шүршүүрийн байгууламжийг хүйтэн болон халуун урсгал усны хангалттай нийлүүлэлтээр хангаж байгаа эсэх?			
Цайны газар, гал тогоо болон угаалгын өрөө/байгууламж			
Цайны газар, хоол хийх болон угаалгын байгууламжийг хангалттай, цэвэрлэхэд хялбар материалаар барьсан эсэх?			
Цайны газар, хоол хийх болон угаалгын байгууламжийг цэвэр, ариун цэврийн шаардлага хангахуйц байдалд байлгаж байгаа эсэх?			
Ажилчид өөрсдөө хоолоо хийдэг бол гал тогооны өрөөг унтлагын өрөөнөөс тусад нь олгосон эсэх?			
Хоол бэлтгэх газрыг хангалттай агааржуулалттай, тоног төхөөрөмжөөр хангаж зохион байгуулсан эсэх?			
Гал тогооны шал, тааз болон хоол бэлтгэх, хоол хийх хэсгийн ойролцоох ханын гадаргууг шингээлтгүй, бат бөх, хоргүй, цэвэрлэхэд хялбар материалаар хийсэн эсэх?			
Хоол хийх хэсгийн ойролцоох ханын гадаргууг галд тэсвэртэй материалаар хийсэн бөгөөд хоол бэлтгэх ширээг гөлгөр,			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
бат бөх, зэврэхгүй, хоргүй, угааж цэвэрлэх боломжтой гадаргуутайгаар тоноглосон эсэх?			
Хоол хийх хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг цэвэрлэх, ариутгах болон хадгалах хангалттай байгууламж олгосон эсэх?			
Хоолны хаягдал болон бусад хог хаягдлыг хийх хангалттай битүүмжилдэг сав байгаа эсэх, мөн хог хаягдлыг хуримтлагдахаас сэргийлж гал тогооноос тогтмол зайлуулж байгаа эсэх?			
Хоол тэжээл ба хүнсний аюулгүй байдлын стандартууд			
Хүнсний аюулгүй байдалтай холбоотойгоор ДЭМБ-ын “Хүнсийг аюулгүй байлгах 5 түлхүүр” зэрэг тусгай ариун цэврийн үйл явцыг хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Олгож буй хоол хүнс нь зохистой хоол тэжээлийн чанарыг агуулсан эсэх?			
Олгож буй хоол хүнс нь ажилчдын шашин, соёлын онцлогийг харгалзан үзсэн эсэх?			
Эрүүл мэндийн үйлчилгээний газар			
Хангалттай тооны анхны тусламжийн иж бүрдэл олгосон эсэх?			
Анхны тусламжийн иж бүрдлийг хангалттай хэмжээгээр бүрдүүлсэн эсэх?			
Анхны тусламж үзүүлэх сургалттай хангалттай тооны ажилтан байгаа эсэх?			
Байршил дээр бусад эрүүл мэндийн байгууламж/үйлчилгээ олгосон эсэх? Олгоогүй бол яагаад?			
Ажилчдад зориулсан үндсэн нийгмийн хамтын талбай болон хангалттай амралт, чөлөөт цагийн бүс олгосон эсэх?			
Ажилчдад зориулсан шашны зан үйл хийх тусгай газар олгосон эсэх?			
Ажилчид утсыг боломжийн/нийтийн үнээр ашиглах боломжтой эсэх?			
Ажилчдад интернетийн байгууламжид хандах боломж олгосон эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Хангалттай тооны анхны тусламжийн иж бүрдэл олгосон эсэх?			
Удирдлага ба ажилчид			
Ажилчдын кемпийн удирдлагын төлөвлөгөө, бодлогыг эрүүл мэнд, аюулгүй байдал (онцгой байдлын хариу арга хэмжээ багтаасан), хамгаалалт, ажилчдын эрх болон орон нутгийн иргэдтэй харилцааны чиглэлээр нарийн боловсруулсан эсэх?			
Гэрээт гүйцэтгэгч ашиглаж байгаа тохиолдолд тэдэнд удирдлагын тодорхой үүрэг, тайлагнах үүрэг хүлээлгэсэн эсэх?			
Байрны удирдлагад томилогдсон хүн шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар, туршлагатай бөгөөд түүний үүргээ хэрэгжүүлэхэд хангалттай хариуцлага, эрх мэдэл олгосон эсэх?			
Байрны стандартуудыг (ялангуяа цэвэрлэгээ, хоол хийх, хамгаалалт) хангалттай хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тооны ажилтан байгаа эсэх?			
Ажилтнуудыг орон нутгийн иргэдээс сонгон ажиллуулсан эсэх?			
Ажилтнууд эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын суурь сургалт авсан эсэх?			
Гал тогооны хариуцсан хүмүүс хоол тэжээл, хүнс боловсруулах чиглэлээр тусгай сургалт авсан бөгөөд зохих хяналт дор ажиллаж байгаа эсэх?			
Байр болон үйлчилгээний төлбөр авах			
Түрээсийн зохицуулалт шударга, ил тод байгаа эсэх?			
Ажилчдад төлбөрийн талаар хангалттай мэдээлэл олгосон эсэх?			
Шаардлагатай тохиолдолд түрээсийн зохицуулалт болон журам ажилчдын хөдөлмөрийн гэрээнд тодорхой тусгагдсан эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Хоол хүнс болон бусад үйлчилгээг үнэгүй эсвэл боломжийн үнээр, тухайн орон нутгийн зах зээлийн үнээс хэтрээгүйгээр олгож байгаа эсэх?			
Байр болон үйлчилгээний төлбөрийг бараа, үйлчилгээ хэлбэрээр төлөхийг хориглосон эсэх?			
Ажлын талбайн эрүүл мэнд ба аюулгүй байдал			
Цахилгаан, механик, бүтцийн болон хүнсний аюулгүй байдлыг хамарсан эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Байрны удирдагч нь тодорхой өвчин, хүнсний хордлого, ослын тохиолдлыг эрүүл мэндийн байгууллагад тайлагнах үүрэгтэй эсэх?			
Анхны тусламж үзүүлэх сургалттай хангалттай тооны ажилтан байгаа эсэх?			
Галын аюулгүй байдлын тусгай, хангалттай удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Архидалт, мансууруулах бодис, ХДХВ/ДОХ болон бусад эрүүл мэндийн эрсдэлтэй холбоотой чиглэлийг ажилчдад олгосон эсэх?			
Жирэмслэлтээс хамгаалах хэрэгсэл (ялангуяа бэлгэвч) болон шумуулын тор (шаардлагатай тохиолдолд) ажилчдад олгосон эсэх?			
Ажилчид эрүүл мэндийн байгууламж, эмнэлгийн ажилтанд (шаардлагатай тохиолдолд эмэгтэй эмч, сувилагч багтаасан) хялбар хүрэх боломжтой эсэх?			
Эрүүл мэнд, галын аюулгүй байдлын онцгой байдлын төлөвлөгөөг боловсруулсан эсэх?			
Нөхцөл байдлаас хамааран газар хөдлөлт, үер, хар салхи зэрэгт зориулсан тусгай онцгой байдлын төлөвлөгөөг боловсруулсан эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Ажилчдын байрны хамгаалалт			
Ажилчдыг хулгай болон халдлагаас хамгаалах тодорхой арга хэмжээг багтаасан хамгаалалтын төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Хүч хэрэглэхтэй холбоотой тодорхой зохицуулалтыг багтаасан хамгаалалтын төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Хамгаалалтын ажилтнуудын өмнөх гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдсон эсэхийг шалгасан эсэх?			
Хамгаалалтын ажилтнуудыг хоёр хүйсээс сонгон ажиллуулахыг харгалзан үзсэн эсэх?			
Хамгаалалтын ажилтнуудад үүрэг, хариуцлагын талаар тодорхой зааварчилгаа өгсөн эсэх?			
Хамгаалалтын ажилтнуудыг гэр бүлийн хүчирхийлэл болон хүч хэрэглэхтэй холбоотой асуудлыг зохицуулах чиглэлээр хангалттай сургасан эсэх?			
Биеийн нэгжлэгийг зөвхөн онцгой нөхцөлд, тусгай сургалттай хоёр хүйсний хамгаалалтын ажилтнууд хийдэг эсэх?			
Хамгаалалтын ажилтнууд ажилчдын эрх болон орон нутгийн иргэдийн эрхийг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг сайн ойлгож, зохистой зан төлөв баримталдаг эсэх?			
Ажилчид болон орон нутгийн иргэд хамгаалалтын зохицуулалт, ажилтантай холбоотой асуудлыг тавих тодорхой боломжтой эсэх?			
Ажилчдын байрны эрх, дүрэм журам			
Ажилчдын хөдөлгөөний эрхийг хязгаарласан тохиолдолд энэ нь зөвхөн хязгаарлагдмал бөгөөд үндэслэлтэй байгаа эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Орон нутгийн иргэдтэй холбогдох хангалттай тээврийн системийг олгосон эсэх?			
Ажилчдын үнэмлэх, бичиг баримтыг хураан авахыг хориглосон эсэх?			
Холбогдох байгууллагад нэгдэх эрхийг илт хүндэтгэж байгаа эсэх?			
Ажилчдын шашин, соёл, нийгмийн онцлогийг хүндэтгэж байгаа эсэх?			
Ажилчдад эрх, үүргийн талаар мэдээлэл өгч, байрны дотоод дүрэм, журам, сахилгын зохицуулалтын хуулбарыг тэд ойлгох хэлээр эсвэл ойлгох боломжтой хэлбэрээр олгосон эсэх?			
Байрны дүрэм нь ялгаварлан гадуурхахгүй, шударга, үндэслэлтэй байгаа эсэх?			
Архины хэрэглээ, тамхи таталт болон гуравдагч этгээдийн кемпэд нэвтрэхтэй холбоотой дүрмийг тодорхой болгож, ажилчдад мэдээлсэн эсэх?			
Ажилчид өөрсдийгөө хамгаалах эрхтэйгээр сахилгын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шударга, ялгаварлан гадуурхахгүй журам тогтоосон эсэх?			
Зөвлөлдөх ба гомдол гаргах механизм			
Ажилчдын зөвлөлдөх механизмыг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Ажилчдад ГШ2-т нийцүүлэн гомдлоо илэрхийлэх үйл явц, механизмыг олгосон эсэх?			
Байрны дэг журамтай холбоотой сахилгын арга хэмжээнд хамрагдсан ажилчид шударга, ил тод сонсголд оролцох, шийдвэрийг давж заалдах боломжтой эсэх?			
Шударга маргаан шийдвэрлэх механизм хэрэгжиж байгаа эсэх?			

Гарчиг	Y	N	Тэмдэглэл
Ноцтой зөрчил гарсан тохиолдолд цагдаагийн байгууллагатай бүрэн хамтран ажиллах механизмыг хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Орон нутгийн харилцааны удирдлага			
Орон нутгийн хөгжлийн асуудал, орон нутгийн хэрэгцээ, эрүүл мэнд ба аюулгүй байдал, нийгмийн болон соёлын уялдаа холбоог хамарсан орон нутгийн харилцааны удирдлагын төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлсэн эсэх?			
Орон нутгийн харилцааны удирдлагын төлөвлөгөөнд орон нутгийн иргэдтэй тогтмол мэдээлэл солилцох, зөвлөлдөх холбооны механизмыг багтаасан эсэх?			
Орон нутгийн харилцааны удирдлагын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд хариуцсан ахлах менежер томилогдсон эсэх?			
Орон нутгийн иргэдтэй харилцахад хариуцсан ахлах менежер томилогдсон эсэх?			
Ажилчдын байрнаас үүсэх нөлөөллийг тогтмол хянан үзэж, бууруулж эсвэл сайжруулж байгаа эсэх?			
Орон нутгийн төлөөлөгчдөд санал бодлоо илэрхийлэх, гомдол гаргах хялбар боломж олгосон эсэх?			
ГШ10-д нийцүүлэн орон нутгийн гомдол барагдуулах ил тод, үр ашигтай үйл явцыг хэрэгжүүлсэн эсэх?			

Arcadis Consulting (UK) Limited

80 Fenchurch Street
London EC3M 4BY
United Kingdom

T: +44 (0)20 7812 2000

arcadis.com